दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
खोटाङ, कोशी प्रदेश, नेपाल

नगर वस्तुगत विवरण

२०८०

तयार गर्ने संस्था

डेल्ट्रक्स आईटी सोलुसन्स् प्रा.लि.

काठमाडौँ

दुई शब्द

खोटाङ जिल्लाको सदरमुकाम रहेको यस दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका जिल्लाकै जेठो नगरपालिका हो । करिब २४६.४१ वर्ग कि.मी क्षेत्रफलमा फैलिएको यस विकास गर्न भौगोलिक दृष्टिकोणले चुनौतीपूर्ण छ तर पनि नगरपालिकालाई समृद्ध बनाउनका लागि सम्भावित श्रोत र आधारहरू प्रशस्त मात्रामा छन् । यस दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको केन्द्र वडा नं. १ स्थित दिक्तेलबजारमा रहेको छ । वि.सं. २०७१ मा दिक्तेल गा.वि.स.बाट नगरपालिकाको रुपमा स्थापित दिक्तेल नगरपालिकामा खार्मी, चिउरिडाँडा, जाल्पा, निर्मलीडाँडा, विजयखर्क, बुईपा, नुनथला, नेर्पा, र पाथेका गाउँ विकास समितिहरू समावेश गरी हालको दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका गठन भएको हो । यस नगरपालिकाको प्राथमिक तथ्याङ्क अर्थात् घरधुरी तथ्याङ्क संकलन मार्फत समग्र वस्तुस्थिति झल्कने नगर वस्तुगत विवरण (पार्श्वचित्र/प्रोफाइल) तयार गरिएको छ ।

नगरपालिकाको यथार्थ विद्यमान अवस्था झल्काउने वस्तुगत विवरण तयारीले नगरपालिकाको विकासको वर्तमान अवस्थालाई चित्रित गरेको छ । यस प्रकारको चित्रणले आगामी दिनमा हामीले तर्जुमा गर्नुपर्ने नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकीकरण गरी हामीलाई उपलब्ध सीमित श्रोत र साधनको अधिकतम सदुपयोग गरी नगरपालिकाको समग्र विकासलाई गति प्रदान गर्न निश्चय पनि सहयोग पुऱ्याउने आशा तथा विश्वास लिएको छु । यसले प्रायः सबै क्षेत्र तथा वस्तुगत यथार्थलाई समेट्न प्रयास गरेको भए तापनि सीमित श्रोत साधनको सीमाभित्र गरिएको अध्ययन आफैमा पूर्ण हुन सक्दैन । यसलाई समय सन्दर्भ अनुसार परिष्कृत र परिमार्जित गर्नुपर्ने आवश्यकता रहन्छ ।

योजनाबद्ध विकासको आधारको रुपमा रहने यो वस्तुगत विवरण तयर गर्न सहयोग पुऱ्याउने नगरकार्यपालिकाको सम्पूर्ण परिवार, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा अध्यक्षज्यूहरू, सम्पूर्ण निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू तथा अन्य वडा तहमा महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारी पुरा गर्ने कर्मचारी, घर–घरमा गई घरधुरी तथ्याङ्क संकलनमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने सबै तथ्याङ्क संकलकहरू, तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु हुने सम्पूर्ण नगरपालिकाबासी लगायत तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने सम्पूर्ण विषयगत शाखा, अन्य कार्यालय, संघसंस्था तथा सबैमा नगरपालिकाको तर्फबाट आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा नगरपालिकाको विकासको आधार चित्र कोर्न यो प्रतिवेदन सहयोगी बनोस र दीर्घकालीन सोचका साथ अगाडि बढ्न हामी सबैलाई उपयुक्त दिशा प्राप्त होस् भन्ने आशा गरेको छु ।

तीर्थराज भट्टराई
नगर प्रमुख

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
खोटाङ, कोशी प्रदेश, नेपाल

शब्द–शुभेच्छा

दिगो र योजनाबद्ध विकासलाई अगाडि बढाउनका लागि नगरपालिकाको समग्र तथ्याङ्क आवश्यक पर्दछ । यसै आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ । जसमा Android Apps द्वारा घरपरिवार तथ्याङ्क संकलन गरी नगरपालिकाका विभिन्न विषय समावेश गरिएका श्रोत नक्साहरू, विषयगत कार्यालयहरूबाट संकलन गरिएका तथ्यहरूमा आधारित भई उपलब्ध भएसम्म कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, यातायात, सञ्चार, वन, सिंचाई, खानेपानी, विद्युत आदिका तथ्याङ्क समावेश गरी नगर वस्तुगत विवरण तयारी गरिएको छ ।

यस नगरपालिकाको अध्ययन गर्न चाहने विद्यार्थी, अनुसन्धानकर्ता, योजना निर्माणकर्ता तथा नगरपालिकाबासीहरूलाई वस्तुगत विवरणले सूचना प्रदान गर्न सहयोग पुग्ने छ भन्ने मैले आशा लिएको छु । वस्तुगत विवरणमा उल्लेखित विवरणमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजनैतिक तथा प्रशासनिक विवरण छुट्टिने नक्सा, भू–वर्गीकरण तथा भू–उपयोग नक्साका साथै घरधुरी तथ्याङ्क सर्वेक्षण, २०७८ का विविध जनसांख्यिक पक्षहरू समावेश गरिएको छ ।

अन्त्यमा प्रस्तुत वस्तुगत विवरण तयारी गर्ने सिलसिलामा सूचना संकलन गर्न प्रत्यक्ष तथा परोक्षरुपमा सहयोग गर्नु हुने सबै वडाबाट खटिनु भएका गणकहरू, घरपरिवारको तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु हुने नगरपालिकाबासी, नगरपालिकाका अध्यक्षज्यू विभिन्न विषयगत तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु हुने सम्पूर्ण विषयगत शाखा तथा कार्यालयका प्रमुख, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा अध्यक्षज्यूहरू, विभिन्न संघ/संस्था, वडा सचिवहरू, नगर कार्यपालिकाका कर्मचारीहरूलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

विशन राई

उपप्रमुख

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
खोटाङ, कोशी प्रदेश, नेपाल

मेरो भन्नु

साविकका दिक्तेल नगरपालिकामा खार्मी, चिउरिडाँडा, जाल्पा, निर्मलीडाँडा, विजयखर्क, बुईपा, नुनथला, नेर्पा, र पाथेका गाउँविकास समितिहरू समावेश गरी जम्मा १५ वटा वडा कायम गरी मिति २०७३/११/२७ मा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका गठन गरिएपछि घरधुरी तथ्याङ्क संकलन गरी प्राथमिक तथ्याङ्कका आधारमा पहिलो वस्तुगत विवरण तयारी गर्न पाउँदा अत्यन्तै खुसी लागेको छ ।

कुनै पनि विकासको मार्ग तयार गर्न योजनाको सही छनोट, प्रभावकारी कार्यान्वयन, सरोकारवालाहरूको पूर्ण सन्तुष्टि सहितको उपयोग र निरन्तर अनुगमन एवम् मूल्याङ्कन र दिगोपनाको लागि सही र वस्तुनिष्ट निर्णय लिन तथ्याङ्कको आवश्यकता पर्दछ । विगतबाट सिकेर वर्तमानको भोगाईका आधारमा भविष्यका लागि योजना तर्जुमा गर्नु वर्तमान पुनर्संरचित स्थानीय तहको पहिलो आवश्यकता हो भन्नेमा दुईमत हुन सक्दैन ।

वस्तुनिष्ठता र आवश्यकताको कसीमा योजनाहरू तथा कार्ययोजनाहरू अगाडि बढाउन नसकिएमा जनताले स्थानीय सरकारबाट राखेका अपेक्षा पुरा हुन सक्दैनन् । यसैकारण वर्तमानको हाम्रो धरातलीय, सामाजिक, साँस्कृतिक, जनसाङ्खिक तथा आर्थिक अवस्थाको पहिचान गरी भविष्यका आवश्यकता आँकलन गर्ने उद्देश्यका साथ यो अध्ययन प्रतिवेदन (वस्तुगत विवरण) सीमित समय तथा स्रोत र साधनको सीमाभित्र रहीतयार गरिएको हो । वस्तुगत विवरणलाई सामान्य रुपमा अध्ययन गर्ने जो कोहीले पनि यो नगरपालिकाको बहुआयामिकता सहितको वर्तमान अवस्था सहजै आँकलन गर्न सक्ने देखिन्छ । यो वस्तुगत विवरणलाई एकातिर नगरपालिकाको सम्पूर्ण चिनारीको रूपमा हेर्न सकिन्छ भने अर्कोतर्फ यस मार्फत् हाम्रा सम्भावना र चुनौतीहरूलाई अवगत गर्न सकिन्छ ।

वस्तुगत विवरण तयारीको क्रममा आफ्नो महत्त्वपूर्ण समय प्रदान गर्ने अध्यक्षज्यू, उपाध्यक्षज्यू, वडा अध्यक्षज्यूहरू, निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, विभिन्न विषयगत कार्यालयका प्रमुख लगायत सम्पूर्ण कर्मचारी, वडा सचिव साथीहरू, घरधुरी तथ्याङ्क संकलन गर्नुहुने गणकहरू तथा तथ्याङ्क संकलनमा महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुहुने विभिन्न संघ/संस्थाका प्रमुख तथा अन्य कर्मचारीहरू तथा वस्तुगत विवरणलाई यो रुप दिन सहयोग पुऱ्याउनु हुने परामर्शदाता श्री डेल्ट्रक्स आईटी सोलुसन्स् प्रा.लि. काठमाडौंलाई हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

अन्तमा, यो वस्तुगत विवरण आफ्नो उद्देश्य प्राप्तिमा सफल रहने आशा व्यक्त गर्दछु ।

राजकुमार राई
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषयसूची

परिच्छेद १ - भूमिका 1
१.१ पृष्ठभूमि 1
१.२ उद्देश्य 1
१.३ कानूनी तथा नीतिगत आधारहरू 1
१.४ तयारीका चरणहरू 2
१.५ वस्तुस्थिति विवरणको सीमा 3
परिच्छेद २ - नगरपालिकाको चिनारी 4
२.१ भौगोलिक अवस्थिति 4
२.२ प्रशासनिक विभाजन 4
२.३ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण 5
२.४ मुख्य वस्तीहरूको विवरण 6
२.५ भू–उपयोगको विवरण 7
२.६ माटोको बनावट 8
२.७ भिरालोपनाको विवरण 8
२.८ जमिनको मोहडाको विवरण 10
२.९ विकासका सम्भावनाहरू 11
२.१० गार्हस्थ्य उत्पादन 12
परिच्छेद ३ -जनसांख्यिक विवरण 13
३.१ जनसंख्याको विवरण 13
३.२ जनसंख्या वितरणको अवस्था 14
३.३ उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण 16
३.४ उमेर समूह तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण 17
३.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण 18
३.६ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण 20
३.७ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण 21
३.८ घरमुलीको विवरण 25
३.९ पेशाको आधारमा जनसंख्या विवरण 25
३.१० आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण 26
३.११ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्याको विवरण 27
३.१२ बसाइँ सराइको अवस्था 28
३.१२.१ जन्म स्थानको आधारमा जनसंख्या विवरण 28
३.१३ वैवाहिक स्थितिको विवरण 29
३.१३.१ उमेरसमूहको आधारमा १० वर्षभन्दा माथिको जनसंख्याको वैवाहिक स्थितिको विवरण 30
३.१३.२ पहिलोपटक विवाह गर्दाको उमेरसम्बन्धी विवरण 31
३.१४ अनुपस्थित जनसंख्या 32
३.१४.१ उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण 33
३.१४.२ लिङ्गअनुसार शैक्षिक स्तरको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण 34
३.१४.३ अनुपस्थित हुनुको कारणसम्बन्धी विवरण 35
३.१४.४ अनुपस्थित जनसंख्या हाल बसिरहेको स्थानको विवरण 37

परिच्छेद ४ - आर्थिक स्थिति तथा रोजगार 38

४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण 38

४.२ परिवारको मुख्य पेशासम्बन्धी विवरण 38

४.२.१ कूल वार्षिक आम्दानीले परिवार चलाउन पुग्ने महिनासम्बन्धी विवरण 45

४.३ कृषि तथा पशु विकास 48

४.३.१ सिंचाइ आयोजनाहरू सम्बन्धी विवरण 48

४.३.२ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण 50

४.३.३ खेतीयोग्य जमिनको विवरण 50

४.३.४ कृषिजन्य उत्पादनहरूको विवरण 51

४.३.५ कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण 52

४.३.६ कृषिका पशुपन्छी पालन गर्ने परिवारको विवरण 54

४.३.७ कृषि बाली उत्पादन तथा बिक्रीसम्बन्धी विवरण 56

४.३.८ खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग तथा किरा 58

४.३.९ तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग तथा किरा 58

४.३.१० पशुपन्छीमा लाग्ने रोग तथा किरा 58

४.३.११ पशुपन्छी पालनसम्बन्धी विवरण 59

४.३.१२ व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालन फर्महरूको विवरण 65

४.३.१३ कृषक समूहको विवरण 67

४.३.१४ कृषि तथा पशुसेवासँग सम्बन्धित प्राविधिक जनशक्तिको विवरण 69

४.३.१५ कृषि उपज संकलन केन्द्र हाटबजार तथा डेरीहरूको विवरण 69

४.३.१६ कृषि मेला तथा प्रर्दशनीहरूको विवरण 69

४.३.१७ चिस्यान केन्द्र, भण्डारण केन्द्र 69

४.४ कृषि बजारीकरण 70

४.५ पर्यटन विकास 70

४.५.१ धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण 71

४.५.२ होटल, रिसोर्ट, होमस्टे तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण 74

४.५.३ सार्वजनिक स्थल, पाटीपौवा र चौतारा 75

४.५.४ स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाहरूको विवरण 77

४.६ उद्योग तथा व्यापार 78

४.६.१ व्यावसायिक विवरण 78

४.६.२ उद्योगहरूको विवरण 79

४.६.३ मुख्य बजार तथा व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण 79

४.६.४ मुख्य बजारकेन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समयको विवरण 80

४.६.५ सहकारी संस्थाहरूको विवरण 80

४.६.६ बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरूको 83

४.६.७ बैंक तथा सहकारीसम्म पुग्न लाग्ने समयको विवरण 84

परिच्छेद ५ - सामाजिक अवस्था 86

५.१ शिक्षा तथा मानव संशाधन 86

५.१.१ विद्यालयहरूको विवरण 86

५.१.२ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण 86

५.१.३ पाँच वर्ष माथिको जनसंख्याको साक्षरता 90

५.१.४ १५ वर्ष उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरताको स्थिति 92

५.१.५ ५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका हाल स्कूल/कलेज जाने तथा नजाने जनसंख्याको विवरण 93
५.१.६ शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण 94
५.१.७ शैक्षिक संस्थामा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधार तथा सुबिधा 98
५.२ विगत १२ महिनामा सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जनसंख्याको विवरण 104
५.२.१ सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने संख्याको विवरण 104
५.३ व्यक्तिगत घटना दर्ता 105
५.३.१ पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा वडागत विवरण 106
५.३.२ लिङ्ग र उमेर समूह अनुसार विगत १२ महिनामा मृत्यु भएकाको विवरण 108
५.३.३ मृत्युको कारण अनुसार मृतकको संख्या 109
५.४ स्वास्थ्य 110
५.४.१ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण 110
५.४.२ सुरक्षित मातृत्वको अवस्थाको विवरण 110
५.४.३ प्रमुख १० रोग र उपचारसम्बन्धी विवरण 111
५.४.४ वडामा देखापर्ने प्रमुख रोग तथा स्वास्थ्य समस्या 111
५.४.५ बालपोषण सम्वन्धी विवरण 112
५.४.६ खोपको विवरण 113
५.४.७ परिवार नियोजन 113
५.४.८ सुत्केरी गराएको स्थान सम्बन्धी विवरण (१२ महिनाभित्र) 113
५.४.९ १५ देखि ४९ वर्षका महिलाले जीवित शिशुलाई जन्म दिएको विवरण 114
५.४.१० शिशु तथा ५ वर्ष मुनिका बाल मृत्युदर 115
५.४.११ पहिलो बच्चा जन्मदिँदा महिलाको उमेरको विवरण 115
५.४.१२ दीर्घ रोगसम्बन्धी विवरण 116
५.४.१३ स्वास्थ्य बीमा सम्बन्धी विवरण 117
५.४.१४ सामान्य विरामी हुँदा स्वास्थ्य उपचार गर्ने जाने पहिलो ठाउँसम्बन्धी विवरण 118
५.४.१५ नजिकको स्वास्थ्यसंस्थासम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण 118
५.५ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण 119
५.५.१ महिलाको नाममा भएको घर/जग्गा सम्बन्धी विवरण 122
५.५.२ बालक्लव तथा संजालको विवरण 123
५.६ युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन 123
५.६.१ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरन्जनस्थल सम्वन्धी विवरण 123
५.७ शान्ति सुरक्षाको विवरण 125
५.७.१ प्रहरीचौकी, सशस्त्र प्रहरी र सेनासम्बन्धी विवरण 125
५.७.२ शान्ति सुरक्षाको अवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण 126
परिच्छेद ६ - जलवायु, वन तथा वातावरण 127
६.१ जलवायु 127
६.१.१ जलवायुको समग्र विवरण 127
६.१.२ जलवायुको परिवर्तनका असरहरू 128
६.१.३ जलवायुको परिवर्तनका असरहरू सामना गर्ने कार्यक्रमहरू 128
६.२ वन क्षेत्रको अवस्था तथा जैविक विविधता 128
६.२.१ नगरपालिकामा पाइने प्रमुख वनस्पति र वन्यजन्तुहरूको विवरण 128
६.२.२ सामुदायिक, राष्ट्रिय, निजी, धार्मिक तथा कबुलियति वनको विवरण 129
६.३ जलश्रोत तथा जलाधार क्षेत्र 132
६.३.१ प्रमुख नदी तथा खोलाहरू 132

६.४ भू–क्षय सम्भावित क्षेत्र **135**

६.४.१ प्राकृतिक प्रकोपको जोखिममा रहेको परिवारको विवरण 136

६.४.२ गतवर्ष प्राकृतिक प्रकोपबाट पिडित परिवारको विवरण 136

६.४.३ संभावित प्राकृतिक प्रकोपको विवरण 137

परिच्छेद ७ - भौतिक विकास **138**

७.१ खानेपानी तथा सरसफाई **138**

७.१.१ खानेपानीको श्रोतको आधारमा 141

७.१.२ खानेपानी शुद्ध बनाउने तरिकाको आधारमा वर्गीकरण 142

७.१.३ चर्पीको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण 143

७.१.४ सार्वजनिक शौचालयको विवरण 143

७.१.५ फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी घरपरिवारको विवरण 144

७.१.६ ढल निकासको तथा ल्याण्डफिल साइटको अवस्था 145

७.२ यातायात पूर्वाधार **145**

७.२.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था 145

७.२.२ घरसम्म पुग्ने बाटोको अवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण 150

७.२.३ सार्वजनिक यातायातको पहुँचसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा परिवारको विवरण 151

७.२.४ बाह्रै महिना सञ्चालनयोग्य सडकको पहुँचका आधारमा परिवारको विवरण 152

७.२.५ सवारीका प्रकारहरू 153

७.२.६ झोलुङ्गे पुल तथा पुलपुलेसा सम्बन्धी विवरण 153

७.२.७ प्रमुख सार्वजनिक यातायातका रुटहरू (बस सेवा तथा ढुवानी सेवा) 155

७.२.८ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने 156

७.२.९ वडा केन्द्रबाट पालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय 157

७.२.१० बसपार्क सम्बन्धी विवरण 158

७.३ विद्‌युत तथा उर्जा **158**

७.३.१ खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण 158

७.३.२ बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण 159

७.४ सञ्चार तथा प्रविधि **162**

७.४.१ परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको विवरण 162

७.४.२ इन्टरनेटमा पहुँच भएका जनसंख्याको विवरण 163

७.५ आवास तथा सार्वजनिक भवनहरू **163**

७.५.१ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवारको विवरण 163

७.५.३ जगको आधारमा घुरधुरीको विवरण 164

७.५.४ बाहिरी गारोको आधारमा घुरधुरीको विवरण 164

७.५.५ छानोको आधारमा घुरधुरीको विवरण 165

७.५.६ सामुदायिक भवनहरू तथा सभाहल सम्बन्धी विवरण 165

७.५.७ नगरपालिका तथा अन्य सरकारी भवनहरूको विवरण 167

७.५.८ पशुबधशालाहरूको विवरण 168

७.५.९ शवदाहस्थल, चिहानस्थलहरू तथा कब्रस्थानहरूको विवरण 169

७.५.१० पाटी, पौवा, धर्मशाला चौतारा तथा विश्रामस्थलहरूको विवरण 170

परिच्छेद ८ - संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति **173**

८.१ संगठनात्मक तथा मानव संशाधनको अवस्था **173**

८.१.१ संगठनात्मक ढाँचा 173

८.१.२ नगरपालिकाको विषयगत शाखा तथा मानव संशाधन 173
८.१.३ नगरपालिकास्थित संघीय तथा प्रदेश कार्यालय तथा निकायहरू 176
८.१.४ नगरपालिकाको विगत ३ आर्थिक वर्षको आयव्यय विवरण 178
८.२ सेवा सुविधा सञ्चालन र व्यवस्थापन 183
८.२.१ उपलब्ध सेवा सुविधाको प्रकार 183
८.३ संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन 183
८.३.१ नगरिक सचेतना केन्द्र, नागरिक मञ्च र टोल विकास संस्थासम्बन्धी विवरण 184
८.३.२ गैसस तथा अगैससको विवरण 186
८.४ ऐन, नीति, नियम र कार्यप्रणाली 186
८.४.१ स्वीकृत ऐन, नीति, नियम, निर्देशिका तथा मापदण्डहरु 186
८.४.२ नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारी 188
८.४.३ नगरपालिकाभित्र रहेका विशेष संरक्षित स्वायत्त क्षेत्र 190
८.४.४ स्रोत नक्साहरू 191
अनुसूचीहरू 192
अनुसूची १ : नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू को विवरण 192
अनुसूची २ : नगरपालिकाका घरधुरी तथ्याङ्क संकलकको नामावली 194
अनुसूची ३ : प्रस्तुतीकरण, कार्याशाखा तथा विभिन्न फोटोहरू 195

तालिका सूची

तालिका 1 -	नगरपालिकाको वडा विभाजन	5
तालिका 2 -	नगरपालिकाका मुख्य वस्तीको विवरण	6
तालिका 3 -	नगरपालिकाको भू-उपयोग सम्वन्धी विवरण	7
तालिका 4 -	नगरपालिकाको भिरालोपनको विवरण	9
तालिका 5 -	जमिनको मोहडाको विवरण	10
तालिका 6 -	जनसंख्याको विवरण	13
तालिका 7 -	वडागत अुनपस्थित सहितको जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण	14
तालिका 8 -	वडागत क्षेत्रफल, जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण	14
तालिका 9 -	मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण	18
तालिका 10 -	धर्म अनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण	20
तालिका 11 -	जातजातीको आधारमा वडागत जनसंख्याको विवरण	22
तालिका 12 -	परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार वडागत घरधुरी विवरण	25
तालिका 13 -	घरमूलीको मुख्य पेशाको आधारमा घरपरिवारको विवरण	25
तालिका 14 -	आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण	26
तालिका 15 -	अपाङ्गताको किसिम अनुसार जनसंख्या विवरण	27
तालिका 16 -	जन्म स्थानको आधारमा जनसंख्या विवरण	28
तालिका 17 -	१० वर्ष वा सोभन्दा माथिको व्यक्तिहरूको वैवाहिक स्थितिको विवरण	30
तालिका 18 -	१० वर्षभन्दा माथिका जनसंख्याको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर सम्बन्धी विवरण	31
तालिका 19 -	नगरपालिकामा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	32
तालिका 20 -	उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	33
तालिका 21 -	लिङ्गअनुसार शैक्षिक स्तरको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	34
तालिका 22 -	अनुपस्थित व्यक्तिको अनुपस्थित हुनुको कारण सम्बन्धी विवरण	36
तालिका 23 -	अनुपस्थित जनसंख्या हाल बसिरहेको स्थानको विवरण	37
तालिका 24 -	परिवारको मुख्य पेशासम्बन्धी विवरण	38
तालिका 25 -	वार्षिक औषत आम्दानीका आधारमा परिवारको विवरण	39
तालिका 26 -	कृषिका लागि आफूले चलन गरेको वा अरूलाई चलन गर्न दिएको जमिनको आधारमा परिवारको विवरण 45	
तालिका 27 -	कूल वार्षिक आम्दानीले परिवार चलाउन पुग्ने महिनासम्बन्धी विवरण	45
तालिका 28 -	ऋण भएका परिवारको विवरण	46
तालिका 29 -	ऋण लिनुका कारणसम्बन्धी घरपरिवारको विवरण	46
तालिका 30 -	ऋणदाताको आधारमा ऋणी परिवारको विवरण	47
तालिका 31 -	सिंचाइ आयोजनाहरू सम्बन्धी विवरण	48
तालिका 32 -	कृषि उत्पादनमा आबद्ध घरपरिवारको विवरण	50

तालिका 33 -	कृषि प्रयोजनका लागि भएको जग्गा जमिन सम्बन्धी विवरणा	50
तालिका 34 -	प्रमुख कृषि बाली सम्बन्धी विवरण	51
तालिका 35 -	कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण	52
तालिका 36 -	कृषि बाली उत्पादनको आधारमा वडागत परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)	56
तालिका 37 -	बालीअनुसार कृषि उपज बिक्रीका आधारमा वडागत परिवारको विवरण	57
तालिका 38 -	खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग विवरण	58
तालिका 39 -	तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग तथा किरा	58
तालिका 40 -	पशुपन्छी पालन बिक्री र आम्दानी सम्बन्धी विवरण	59
तालिका 41 -	गतवर्ष बिक्री भएको पशुपंक्षीबाट भएको आम्दानी सम्बन्धी विवरण	61
तालिका 42 -	पशुपन्छी जन्य वस्तुको उत्पादन र बिक्रीसम्बन्धी विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)	64
तालिका 43 -	कृषक तथा पशुपालन फर्महरूको विवरण	65
तालिका 44 -	कृषक तथा पशुपालन समुहहरूको विवरण	67
तालिका 45 -	कृषि प्राविधिकको विवरण	69
तालिका 46 -	पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलहरूको विवरण	71
तालिका 47 -	नगरपालिकामा रहेका पार्क, उद्यान तथा पिकनिक स्थलहरूको विवरण	74
तालिका 48 -	होटल, रिसोर्ट, होमस्टे तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण	75
तालिका 49 -	सार्वजनिक पाटीपौवा तथा चौताराहरूको विवरण	76
तालिका 50 -	स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाहरूको विवरण	77
तालिका 51 -	स्थानीय लोकगीत तथा प्रमुख नाचहरूको विवरण	77
तालिका 52 -	मुख्य वाद्यवादन तथा बाजाहरूको विवरण	78
तालिका 53 -	वडाअनुसार मुख्य व्यापारिक केन्द्रको विवरण	79
तालिका 54 -	नजिकाको बजार केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको विवरण	80
तालिका 55 -	सहकारी संस्थाहरूको विवरण	81
तालिका 56 -	सहकारी संस्थासम्बन्धी विवरण	81
तालिका 57 -	सहकारीसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको विवरण	83
तालिका 58 -	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नाम	84
तालिका 59 -	परिवार सदस्यको बैंक खाता सम्बन्धी विवरण	85
तालिका 60 -	नगरपालिकामा रहेका शिक्षण संस्थाहरूको विवरण	86
तालिका 61 -	शैक्षिक संस्थाहरूको विस्तृत विवरण	86
तालिका 62 -	५ वर्ष वा सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको वडागत साक्षरताको विवरण	90
तालिका 63 -	५ वा सो भन्दा माथिका साक्षर जनसंख्याले उत्तीर्ण गरेको तह अनुसार विवरण	91
तालिका 64 -	१५ देखि ६० वर्ष उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरताको स्थिति	92
तालिका 65 -	५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका हाल स्कूल/कलेज जाने तथा नजाने जनसंख्याको विवरण	93
तालिका 66 -	शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण	94

तालिका 67 - शैक्षिक सत्र २०७९ को निजी विद्यालयहरुको विद्यार्थी सङ्ख्या विवरण 97
तालिका 68 - शैक्षिक संस्थामा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधार तथा सुबिधा 98
तालिका 69 - लक्षित समूह अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने संख्याको विवरण 104
तालिका 70 - व्यक्तिगत घटना दर्ता 106
तालिका 71 - पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा वडागत विवरण 107
तालिका 72 - लिङ्ग र उमेर अनुसार विगत १२ महिनामा मृत्यु भएकाको विवरण 108
तालिका 73 - मृत्युको कारण अनुसार मृतकको जनसंख्याको विवरण 109
तालिका 74 - नगरपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाको विवरण 110
तालिका 75 - सुरक्षित मातृत्वको अवस्थाको विवरण 111
तालिका 76 - प्रमुख १० रोगहरूको विवरण 111
तालिका 77 - वडामा देखापर्ने प्रमुख रोग तथा स्वास्थ्य समस्या 111
तालिका 78 - बाल पोषणसम्बन्धी विवरण 112
तालिका 79 - खोप सम्बन्धी विवरण 113
तालिका 80 - विगत १२ मिहनामा सुत्केरी भएका महिलाहरूको सुत्केरी गराएको स्थानसम्बन्धी विवरण 114
तालिका 81 - १५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका महिलाले हालसम्म जीवित सन्तान दिए/नदिएको विवरण 114
तालिका 82 - १०–४९ उमेरसमूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेरसम्बन्धी विवरण 116
तालिका 83 - दीर्घ रोगसम्बन्धी विवरण 117
तालिका 84 - स्वास्थ्य बीमा गरे नगरेको आधारमा परिवारको विवरण 117
तालिका 85 - सामान्य विरामी हुँदा स्वास्थ्य उपचार गर्ने जाने पहिलो ठाउँसम्बन्धी विवरण 118
तालिका 86 - नजिकको स्वास्थ्य चौकीसम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण 118
तालिका 87 - नजिकको अस्पतालसम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण 119
तालिका 88 - नगरपालिकामा रहेका महिला समूहको विवरण 119
तालिका 89 - महिलाको नाममा भएको घर/जग्गा सम्बन्धी विवरण 122
तालिका 90 - रंगशाला, खेल मैदान, व्यायामशाला, पौडी पोखरी सम्बन्धी विवरण 124
तालिका 91 - नगरपालिकामा रहेका प्रमुख सुरक्षा निकायहरुको विवरण 125
तालिका 92 - शान्ति सुरक्षाको अवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण 126
तालिका 93 - वनहरूको विवरण 130
तालिका 94 - नगरपालिकामा भएका नदीनाला, खोला, ताल, पोखरी, सिमसार क्षेत्र, झरनाहरूको विवरण 133
तालिका 95 - प्राकृतिक प्रकोपको जोखिममा रहेको परिवारको विवरण 136
तालिका 96 - गतवर्ष प्राकृतिक प्रकोपबाट पिडित परिवारको विवरण 136
तालिका 97 - नगरपालिकामा हुन सक्ने संभावित प्रकोपको विवरण 137
तालिका 98 - नगरपालिकामा रहेका खानेपानी आयोजनाहरूको विवरण 138
तालिका 99 - खानेपानीको मुख्य श्रोतको आधारमा घरपरिवारको विवरण 141
तालिका 100 - खानेपानी शुद्ध बनाउने तरिकाको आधारमा वर्गीकरण 142

तालिका 101 - परिवारले प्रयोग गर्ने चर्पीको प्रकारका आधारमा परिवारको विवरण 143
तालिका 102 - सार्वजनिक शौचालयको विवरण 143
तालिका 103 - फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधार विवरण 144
तालिका 104 - नगरपालिकामा रहेका मुख्य सडकहरू 146
तालिका 105 - घरसम्म पुग्ने बाटोको अवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण 150
तालिका 106 - सार्वजनिक यातायातको पहुँचसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा परिवारको विवरण 151
तालिका 107 - बाह्रै महिना सञ्चालनयोग्य सडकको पहुँचका आधारमा परिवारको विवरण 152
तालिका 108 - नगरपालिकामा रहेका पुलपुलेसा सम्बन्धी विवरण 153
तालिका 109 - यातायात रुटको विवरण 155
तालिका 110 - टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्र सम्म लाग्ने अनुमानित समय 156
तालिका 111 - खाना पकाउने मुख्य इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण 158
तालिका 112 - खाना पकाउने प्रयोग हुने सहायक इन्धनसम्बन्धी विवरण (बहुउत्तरमा आधारित) 159
तालिका 113 - दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण 160
तालिका 114 - बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने सहायक इन्धनको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित) 160
तालिका 115 - विजुलीको मिटर जडानको अवस्थासम्बन्धी विवरण 161
तालिका 116 - विजुलीको मिटर जडान नगर्नुको कारणसम्बन्धी विवरण 161
तालिका 117 - परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित) 162
तालिका 118 - इन्टरनेटमा पहुँचको आधारमा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका जनसंख्याको विवरण 163
तालिका 119 - परिवारले प्रयोग गरेको घरको स्वामित्वको वर्गीकरण 163
तालिका 120 - जगको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण 164
तालिका 121 - बाहिरी गारोको आधारमा घुरधुरीको विवरण 164
तालिका 122 - छानोको आधारमा घुरधुरीको विवरण 165
तालिका 123 - नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक भवनहरु तथा सभाहलको विवरण 166
तालिका 124 - शवदाहस्थल, चिहानस्थलहरू तथा कब्रस्थानहरूको विवरण 169
तालिका 125 - सार्वजनिक पाटीपौवा तथा चौताराहरूको विवरण 171
तालिका 126 - नगरपालिका र अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरुको सम्पर्क नम्बरहरु 173
तालिका 127 - नगरिक सचेतना केन्द्र, नागरिक मञ्च र टोल विकास संस्थासम्बन्धी विवरण 184
तालिका 128 - नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारी 188

परिच्छेद १ - भूमिका

१.१ पृष्ठभूमि

नेपाली जनताको बलिदानपूर्ण लामो संघर्षपछि नेपालमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य व्यवस्था कायम भएको छ । विश्वभर विभिन्न देशहरूमा सफल अभ्यासमा आएको यो व्यवस्था नेपालमा नौलो भएकाले यसमा अभ्यस्त हुन केही समय अवश्य लाग्नेछ । संघीय शासन प्रणालीको सबल पक्ष भनेको जनता केन्द्रित शासन हो । नेपालको संघिय प्रणाली अन्तर्गत राज्यको संरचनालाई तीन तहमा विभाजन गरिएको छ । संघीय अर्थात केन्द्रीय शासन, प्रादेशिक शासन बीचमा र तल्लो तहमा स्थानीय सरकार सरह नेपालको संविधानले स्थानीय तहहरूलाई स्थानीय स्वायत्त सरकारको रुपमा स्थापित गरेको छ । संविधानको अनुसूची ८ को क्र.सं. ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख संकलन सम्बन्धी सम्पूर्ण अधिकार स्थानीय सरकारलाई भएको उल्लेख छ भने स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (२) को च मा माथि उल्लेखित विषयलाई थप विस्तार गरिएको छ ।

तसर्थ नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदान गरेको अधिकार प्रयोग गरी संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७८ अनुरुप स्थानीय स्तरका विकासको योजना निर्माण, नीतिनिर्माण तथा स्थानीय सूचनाको प्रमुख श्रोतको रुपमा रहने यो वस्तुगत विवरणले नगरपालिका/नगरपालिकालाई विकास र सम्वृद्धिको समुचित दिशातर्फ उन्मुखहुन सहयोग गर्ने विश्वासका साथ यो प्रतिवेदन तयार भएको छ ।

१.२ उद्देश्य

वस्तुगत विवरण निर्माणको प्रमुख उद्देश्य भनेकै नगरपालिकाको समग्र वस्तुगत अवस्थाको जानकारीहरूलाई सु–व्यवस्थित ढङ्गले अभिलेखिकरण गर्ने र ती तथ्याङ्क र सूचनाहरूलाई अध्यावधीक गर्दै आवश्यक पर्दा सरोकारवालाहरूलाई सूचना उपलब्ध गराउनु हो । वस्तुगत विवरणका अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

क) नगरपालिकाको समग्र भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक पक्ष, सामाजिक पक्ष, प्राकृतिक सम्पदा तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बद्ध पक्षहरूको सूचना तथा तथ्याङ्कको अभिलेख तयार पार्ने ।

ख) नगरपालिकाको सेवा प्रवाह तथा संस्थागत संयन्त्रहरू बारेका सूचना तथा तथ्याङ्कहरूको अभिलेख तयार गर्ने ।

ग) नगरपालिकाका सबल पक्षहरू, दुर्बल पक्षहरू, अवसरहरू,चुनौतीहरू तथा संभावनाहरूको विश्लेषण गर्ने ।

घ) नगरपालिकाको विभिन्न विषयगत आधार नक्शा तयार गर्ने ।

ङ) नगरपालिकाको समग्र जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, प्राकृतिक, ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक तथ्याङ्कहरूको व्याख्या र विश्लेषण गर्ने ।

च) प्राप्त सूचनाहरूको वर्गीकरण गरी सुव्यवस्थित र सरल ढंगले सर्वसाधारणले बुझ्न सक्ने गरी विभिन्न खण्डमा विभाजन गरी प्रस्तुत गर्ने ।

छ) माथि उल्लेखित सम्पूर्ण विषयसँग सम्बन्धित एकमुष्ट तथ्याङ्कीय आधार तयार पार्ने ।

१.३ कानूनी तथा नीतिगत आधारहरू

पृष्ठ भूमिमा उल्लेख भएजस्तै नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका निम्न आधारहरू रहेका छन् ।

(क) वैधानिक आधार

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ लाई व्याख्या गर्न बनेको स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तथ्याङ्कहरूको अभिलेख तयार गरी अद्यावधिक गर्ने अधिकार र जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई नै प्रदान गरेकोले नगरपालिकालाई वस्तुगत विवरण तयार पार्ने आधार बनेको छ ।

(ख) नीतिगत आधारहरू

नीतिगत आधारहरू अन्तर्गत नेपाल सरकारले तयार पारेको समग्र योजनाहरू, नीतिहरू, प्रादेशिक नीतिहरू र यी नीतिहरूका आधारमा तयार भएका स्थानीयतहका नीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्न आधारभुत रुपमा आवश्यक तथ्याङ्कहरूको अनिवार्यता हुने भएकाले नगरपालिकाको समग्र सूचनाहरू तयार पानुपर्ने नीतिगत आवश्यकता रहेको र सूचना व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्था समेत रहेकाले सोका आधारमा यो वस्तुगत विवरण तयार पारिएको हो ।

(ग) स्थानीय आवश्यकता

स्थानीय सरकार सञ्चालन गर्न तथा स्थानीय आश्यकताहरूको पहिचान गर्न वस्तुगत सूचनाहरूको आवश्यकता पर्दछ । स्थानीय आवश्यकताहरूको पहिचान पश्चात विकास निर्माण नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरू तय गर्न सकिन्छ । तसर्थ समग्र विकास प्रक्रियालाई अगाडि बढाउँदै स्थानीय सरकार सञ्चालन गर्न आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्कहरूको संगालोको ट्डकारो आवश्यकता रहने हुँदा यो नै वस्तुगत विवरण तयारीको अर्को महत्त्वपूर्ण आधार हो ।

यी बाहेक नेपालले पक्ष राष्ट्र भई हस्ताक्षर गरेका अन्तराष्ट्रिय सन्धितथा १ २ ३ सम्झौताहरूलाई कार्यान्वयन गर्न समेत वस्तुगत सूचनाहरूको आवश्यकता पर्दछ । दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न जलवायु परिवर्तनका असरहरू न्यूनीकरण गर्न, मानवअधिकारको सुनिश्चितता गर्न, पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गरी दिगो विकास गर्न तथ्यपरक सूचनाहरूको आवश्यकता पर्ने भएकाले यी आवश्यकताका आधारमा यो विवरण तयार पारिएको हो ।

१.४ तयारीका चरणहरू

यस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणको तयारी गर्दा प्रयोग गरिएका विधिहरू निम्नानुसार छन् —

- ✓ प्रत्येक घरपरिवारको जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक र भौतिक पक्षहरूको विवरण प्राप्त गर्न घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन प्रश्नावली निर्माण गरी Android Apps द्वारा गणकहरू परिचालन गरी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको ।
- ✓ संस्थागत तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण कार्यविधि २०७८ ले तय गरेका विषयहरूलाई समेटी नगरपालिकाको विभिन्न विषयगत शाखा, विषयगत कार्यालय तथा विभिन्न संघसंस्थाहरूबाट उपलब्ध तथ्याङ्कहरू समावेश गरिएको छ ।
- ✓ सबै वडाका अध्यक्ष तथा अन्य पदाधिकारीसँग प्रत्यक्ष अन्तरर्वाता विधिप्रयोग गरी तथ्याङ्क संकलन गरिएको ।
- ✓ घरधुरी तथाङ्क संकलन २०८०, र अन्य विभिन्न सर्वेक्षण आदिका नतिजाहरू समावेश गरिएको छ ।
- ✓ यस अध्ययन प्रतिवेदनमा तथ्याङ्कको विश्लेषणका क्रममा विभिन्न तालिकाहरू, चित्रहरू तथा नक्साको प्रयोग गरी वर्णनात्मक तथा तुलनात्मक रुपमा विश्लेषण गरिएको छ ।

वस्तुगत विवरण तयार गर्ने कार्य प्राथमिक (Primary Data) तथा द्वित्तीय (Secondary) सूचना संकलन पद्धति उपयोग गरी गरिएको छ । भू–उपयोग सडकहरू र सो को गुणस्तर तथा वातावरणीय समस्याहरू जस्ता प्राथमिक तथ्याङ्कहरू, डिजिटल तथ्याङ्क (GIS Data), स्थलस्वरुप नक्शा, हवाई नक्शा, नापी नक्शा, स्थलगत निरीक्षण तथा अन्तरवार्ता गरी संकलन गरिएको छ । यसका साथै नगरपालिका स्थित विभिन्न सरकारी एवं गैरसरकारी निकायहरूका पदाधिकारीहरू, वुद्धिजिवीहरू उपलब्ध प्रतिष्ठित् व्यक्तित्वहरूसँग छलफल एवं अन्तर्वार्ता गरी नगरपालिकाका प्रमुख समस्या एवं विकासका सम्भावनाहरू माथि जानकारी लिइएको छ । नगरपालिकाका समग्र तथ्याङ्कहरू जस्तै भौतिक, वातावरणीय, सामाजिक, आर्थिक, वित्तीय एवं

संस्थागत तथ्याङ्कहरू नगरपालिका कार्यालय लगायत नगरपालिका स्थित सरकारी एवं गैरसरकारी कार्यालयहरूको रेकर्डबाट र केही तथ्याङ्कहरू विभाग तथा अन्य निकायहरूबाट प्रकाशित प्रतिवेदन एवं पुस्तकहरू अध्ययन गरी संकलन गरिएको छ ।

१.५ वस्तुस्थिति विवरणको सीमा

राष्ट्रिय योजना आयोग र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्धारण गरे बमोजिम नगरपालिका वस्तुगत विवरण तयार गर्दा प्रयोग गरिएका तथ्यांकहरूको स्रोत र आधार वर्ष खुलाइएको छ । नगरपालिकाका विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालय, अन्य संघसंस्थाले उपलब्ध गराएका तथ्याङ्क, दिक्तेल रूपाकोट मझुवागढी नगरपालिका आदि स्रोतहरूबाट उपलब्ध तथ्याङ्कको आधारमा यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ । गाउँ/नगर वस्तुगत विवरणको तयारी कार्यविधि २०७४ (संशोधित २०७८) अनुसार यसले दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको सम्पूर्ण पक्षको यथार्थ जानकारी सरल एवं स्पष्ट रुपमा दिन्छ । अध्ययनलाई यथासक्य वस्तुगत बनाउने प्रयास गरिएको छ । तैपनि स्रोत, साधनतथा सूचना व्यवस्थापनका सिमितताका कारण अपेक्षित सम्पूर्ण सूचनाहरू प्राप्तहुन सकेको छैन । घरधुरी तथ्याङ्क संकलन गर्दा विभिन्न कारणहरूले केही वडाका केही वस्तीहरूबाट आंशिक घरधुरीको मात्र तथ्याङ्क उपलब्ध भएको कारणले कतिपय घरधुरीलाई समावेश गर्न सकिएको छैन । तथापि अध्ययनमा निर्धारित उद्देश्यका आधारमा आवश्यकता अनुसारका तथ्याङ्क भने समावेश गरिएको छ ।

परिच्छेद २ - नगरपालिकाको चिनारी

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका नेपालको पछिल्लो प्रशासनिक विभाजनअनुसार कोशी प्रदेश अन्तर्गत खोटाङ जिल्लाका १० स्थानीयतहहरू मध्ये एक पर्दछ । नगरपालिका भौगोलिक हिसाबले ८५° १०'६.८" देखि ८५°१७'८.८६२" पूर्वी देशान्तर र २७°५०'२४" देखि २७°५६'३.९४२" उत्तरी अक्षांश सम्म फैलिएर प्राकृतिक मनोरम संरचना सहित मध्य पहाडी देखि उच्च पहाडी क्षेत्रसम्म फैलिएको छ । यो नगरपालिका समुद्री सतहबाट ४६९ मिटर देखि २९८३ मिटरको सम्मको उचाइमा रहेको छ । २४६.५१ वर्ग.कि.मी. क्षेत्रफल रहेको यस नगरपालिकाको पूर्वमा भोजपुर जिल्ला, पश्चिममा हलेसी तेवाचुङ नगरपालिका र रावावेशी गाउँपालिका उत्तरमा केपिलासगढी तथा ऐसेलुखर्क गाउँपालिका र दक्षिणमा दिप्रुङ चुइचुम्मा, साकेला गाउँपलिका र हलेसी तुवाचुङ नगरपालिका रहेका छन् । यस नगरपलिकाको भू-भाग मध्य पहाडीदेखि उच्च पहाडसम्म पर्ने भएकोले यहाँ उष्ण मनसुनी, न्यानो समशितोष्ण र ठण्डा प्रकारका हावापानीहरु पाइन्छ । यस नगरपालिकामा विभिन्न धार्मिक महत्त्वको क्षेत्रहरु रहेका छन् । साथै नदीनाला र वनजंगल जस्ता प्राकृतिक श्रोत साधनमा पनि धनी नगरपालिका हो दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी।

२.२ प्रशासनिक विभाजन

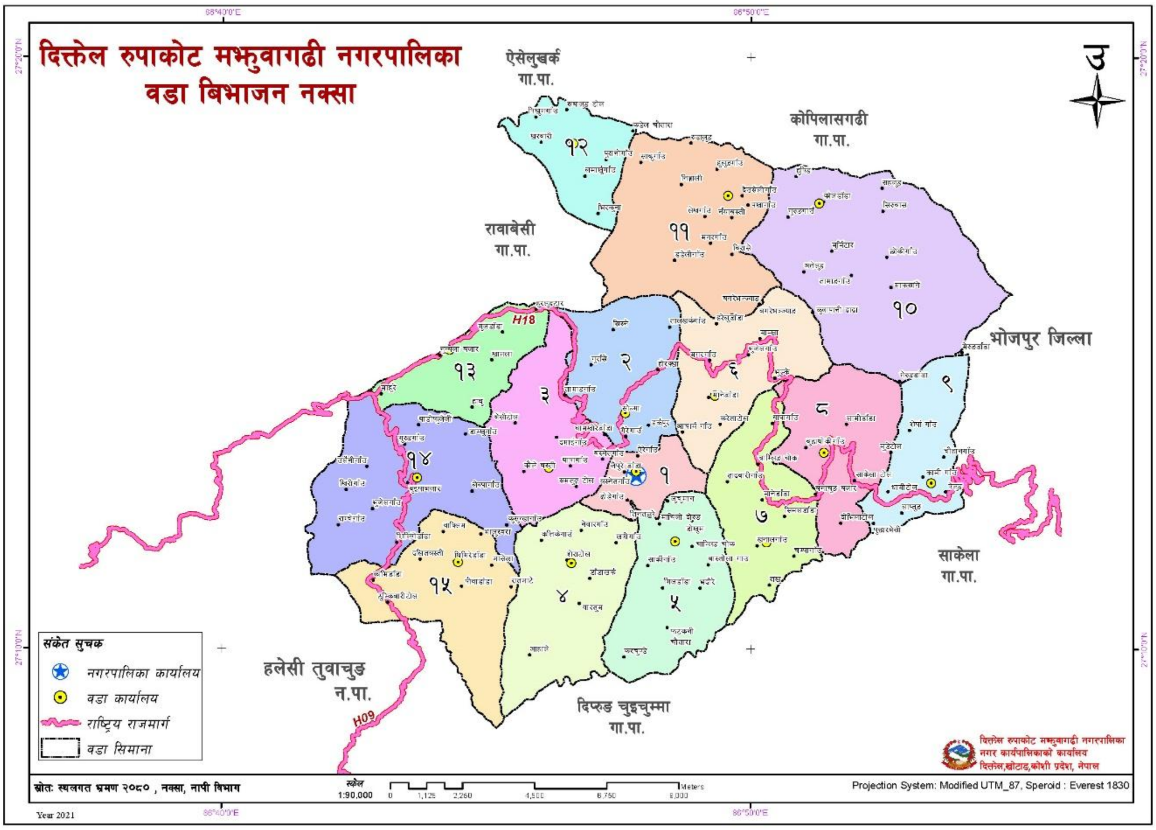

नक्सा नं. 1 - नगरपालिकाको प्रशासनिक विभाजन नक्सा

नेपाल सरकारले मिति २०७३/११/२७ गते साविकको दक्तेल नगरपालिका र साविकका नेर्पा, चिउरीडाँडा, निर्मलीडाँडा, पाथेका, खार्मी, जालपा, नुनथला, बुईपा र बिजयखर्क गाविसहरुलाईसमावेश गरी दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको गठन गरियो । यसरी समायोजन गरी बनाइएको नगरपालिकामा १५ वटा वडाहरुमा विभाजन गरिएका छन् ।

तालिका 1 - नगरपालिकाको वडा विभाजन

हाल कायम गरिएका वडा नं.	समावेश भएका साविक गा.व.स. / नगरपालिकाहरु	समावेश भएका साविकका वडा	क्षेत्रफल
१	दिक्तेल	१-३	५.७५
२	दिक्तेल	४-६	१४.४२
३	दिक्तेल	७ र ९	१४.८८
४	दिक्तेल	१३-१५	१८.८८
५	दिक्तेल	१०-१२	१६.२२
६	नेर्पा	१-९	१५.८९
७	चिउरीडाँडा	१, २, ५, ७, ९	१४.७०
८	चिउरीडाँडा	३, ४, ६, ८	१५.२६
९	निर्मलीडाँडा	१-९	१०.९३
१०	पाथेका	१-९	३४.९५
११	खार्मी	१-९	२४.०१
१२	जालपा	१-९	९.४६
१३	नुनथला	१-९	१०.२८
१४	बुईपा	१-९	२३.७३
१५	बिजयखर्क	१-९	१७.१४
	जम्मा		२४६.५१

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

२.३ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण

खोटाङ जिल्लाको तत्कालीन सदरमुकाम रहेको साविकको दिक्तेल गा.वि.स. र आसपासका लफ्याङ्ग, खाल्ले र बाम्राङ्ग गा.वि.स.हरूलाई समेटेर वि.सं २०७१ बैशाख २५ गते दिक्तेल नगरपालिका घोषणा भएको थियो । संघीय नेपालको पुनर्संरचनासँगै खोटाङ जिल्लाको सदरमुकाम दिक्तेलमा केन्द्र रहने गरी एक मात्र नगरपालिकाको रूपमा वि.सं. २०७३ फाल्गुण २७ गते सविकको दिक्तेल नगरपालिका र साविकका नेर्पा, चिउरीडाँडा, निर्मलीडाँडा, पाथेका, खार्मी, जालपा,नुनथला,बुईपा र विजयखर्क गा.वि.सहरूलाई समावेश गरी रूपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको गठन भयो । तत्कालीन रूपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको ऐतिहासिक प्रथम नगर सभा वि.सं. २०७४/०६/२६ बाट स्वीकृत गरी नामको अगाडी दिक्तेल थप्ने सिफारिस भई नेपाल राजपत्र खण्ड ६७, संख्या ५७, भाग ५ मिति : २०७४ फागुन १४ गते प्रकाशित सूचना बमोजिम दिक्तेल रूपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको नामकरण रहन गयो ।

मझुवागढी किरातहरूको ऐतिहासिक तथा साँस्कृतिक महत्त्व बोकेको स्थान हो, यहाँ हरेक मंसिरे पूर्णिमा र वैशाखे पुर्णिमामा साकेला उँधौली र उँभौली कार्यक्रम भव्यताका साथ मनाउने गरिन्छ । त्यस्तै देवीस्थान कालिका भगवतीमा बालाचतुर्दशी, शिवरात्रि र तीजमा मेला लाग्ने गर्दछ । रूपाकोट डाँडाबाट खोटाङ, उदयपुर, ओखलढुंगा, सोलुखुम्बु र भोजपुर लगायतका जिल्लाहरूको अधिकांस स्थानहरूको दृश्य अवलोकन गर्न सकिने भएकोले यसलाई प्राकृतिक भ्युटावरको रूपमा लिने गरिन्छ ।

२.४ मुख्य वस्तीहरूको विवरण

नगरपालिका विषम भौगोलिक अवस्था भएपनि जलवायुको आधारमा बसोबासको लागि उपयुक्त मानिएको छ । यहाँका वस्तीहरु विशेषगरी बेशी, मध्य पहाडी भू-भागहरुमा बढी रहेको छ भने उच्च पहाडी भू-भागमा कम रहेको छ । हुलाक, टेलिफोन, स्वास्थ्यचौकी र विद्यालयको पहुँचका साथै यातायातको सुविधा हुनाले पनि ग्रामीण बस्ती विकासका लागि योगदान पु¥याइरहेको पाइन्छ । यसका विभिन्न स्थानहरूमा नगरपालिकाहरूले आफ्नो आन्तरिक यातायात मार्गहरू बनाई सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा हाट बजारको व्यवस्थापन गर्ने कामका साथै स–साना व्यापारिक केन्द्रको रुपमा क्रमिक विकास भइरहेको छ । नगरपालिका क्षेत्रहरूको व्यवस्थित तवरले विकास गर्न प्रत्येक घडेरीमा आवत जावत गर्न मोटर बाटो, खुल्ला क्षेत्रका प्रावधान लगायत भौतिक तथा पूर्वाधारको निर्माण सहितको व्यवस्थित वस्तीको विकास गर्न जग्गा एकीकरण वा सेवा सुविधा जस्ता कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु पर्दछ । यसरी जग्गा विकास कार्यक्रम संचालन गर्दा शहरी विस्तार क्षेत्र प्रस्तावना गरिएका क्षेत्रहरूलाई टेवा पु¥याउने हिसावले प्राथमिकता दिनु पर्दछ ।

तालिका 2 - नगरपालिकाका मुख्य वस्तीको विवरण

वडा नं.	मुख्य बस्तीहरूको विवरण
१	दिक्तेल, आचार्य गाउँ, झिसेपु, डाँडा छाप, छापडाँडा, खड्का गाउँ, वैंयु, कोलेबारी, पुरानागाउँ, नोभे, कार्की गाउँ, पात्ले धारा, बस्नेत गाउँ, रत्नपार्क, किरात चोक, संगम टोल, बेसक्याम्प, सल्लेरी टोल, शान्ति टोल, त्रिवेणी चोक, अम्बागाछी, शंखधर शाख्वा चोक, भानु चोक, हाटडाँडा, पोखरी टोल, हस्पिटल चोक, थर्पुचोक, पञ्च मावि टोल, हाडे गैरा, भवन गैरा, हुलाक टोल, कुमारी हल, माझ टोल, आयूर्वेद हस्पिटल टोल, उर्लेनी, दिक्तेलबारी टोल
२	रबु, डाँडागाउँ, होरखा, तालखर्क, बेशीटोल, मुडे, रुपाकोट, कारागार, क्याम्पस, हर्कपुर, होस्मा टोल, कार्की ढुङ्गा, अल्छे ढुङ्गा,
३	शंखु, शिरीसे, काहुले, कटरे, मपोलिङ, कट्टी, सामातुङ्ग, झिसेपु, वतासे, काडे, सुर्के, थापागाउँ, खत्रीगाउँ, चुप्ला, राई गाउँ, पाण्डे गाउँ
४	कात्तिके, कुइभिर, एयरपोर्ट, डाँडाखर्क, धारापानी, राम्चे, शेरा, बस्नेत गाउँ, कँडे, बितलब, कुमाल गाउँ
५	काफ्ले गाउँ, माझ गाउँ, लफ्याङ्ग, सार्की गाउँ, केउरेनी, दुवे, मेघेचौतारा, नरकटे, वार्ताङ, दोरुङ, लुछीम, बास्तोला गाउँ, माथा गाउँ, छार्का, मोहोरिया, कल्चुंडे, तित्रिबोटे, तिल्केनी, रिठ्ठाबोटे
६	गुरुङ्ग गाउँ, बेशी टोल, पराजुली गाउँ, लाल्वु, कर्ताटोल, गैरी गाउँ, रामपुर, दाहाल गाउँ, माम्खा, बोरा टोल, भुल्के, माने डाँडा, रुवाबु, निरौले, मोछा, मोहोरिया, पल्खु, डाँडा टोल, गुप्तेश्वर, नामटार, सनसारी डाँडा, काउछे
७	तलेघर टोल, मयूर डाँडा, चम्पा, सुगुरा, चिउरी डाँडा, खरबारीटोल, पिप्ले, ओखरवोटे, दारुला, काउले, ढिकुरे, दुम्ली
८	पञ्चेश्वर, आदर्श, साकेला, अन्नपूर्ण, वानाचुङ्ग, लालिगुराँस, मिरमिरेटोल, सुनौलो वस्ती, खावाडाँडा, भिरवारी, रमितेटोल, खनामचौतारी, रमाइलो, नमूनाटोल
९	वासिङ्गता, पेलुङ्ग, माजक मा वि, निर्मली डाँडा,विउने डाँडा, मगरडाँडा, वोरीवोटे, चिप्लेडाँडा
१०	पाथेका बजार, डाँडा गाउँ, नाखाम, चिमचिमा, भागु, सिरुवास, दम्दी, छोके, माक्साङ्गे, बाकमाला, भुसुण्डा, रोईकर, खोलाघर, फुलपाती, बानियाँ टोल, स्वजुङ, पाखाटोल, चिचिङ्गा, लुवालुङ, खोक्मा, पिपलडाँडा, विक टोल
११	साब्रु, लेकगाउँ, गुरुङ्ग गाउँ, तुर्खा, कुम्देल, बोरीबोट, देउराली गाउँ, रुमल, फूल बिसाउनी, निगाले, बाँझो बारी, पोथिका, सोती, लाप्चा, ओडारे, निभारे, गैरी खानी, झिल्के टोल, स्कुल डाँडा, बर्माली गाउँ, खानी डाँडा, हुलुम, हाँगे, पञ्चमी डाँडा, रुदालुङ, लेकाली गाउँ, डढेली
१२	लमरखु, पुराना गाउँ, साभालु, झलेगाउँ, जालपा डाँडा, कादेल, खरवारी, दिप्ती, लमरकु, गुरुङ्गगाउँ, घले गाउँ, दिम्लो
१३	मुलडाँडा गौरी, मातिल्लो भन्ज्याङ, तल्लो भन्ज्याङ टोल, स्कूल डाँडा, होस्लुङ्ग
१४	बुइपा बजार, बिचगाउँ, दम्कु, दउखुरा, डाँडा गाउँ, छिप्ती, फूलेली, गुरुङ्ग गाउँ, ठाडो फुलेली, प्रगती टोल, ताब्दुङ्ग गाउँ, गैरी गाउँ, खालीङ्ग टोल, बरवोटे गाउँ, लेक्पा, रिठावोटे, कट्टी, कुसुङ्बा, टारी, मैचुङ्ग, उर्लेनी, हुम्लीङ्ग, आहाले, लहरे, भुजेल गाउँ, राम्चे, धिवा, महभिर, लेक्पा, छाप गाउँ, तिनधारे, खिरी, पञ्चदोबाटो, राजाबास, केराबारी
१५	माला, विजयखर्क, माझा गाउँ, मसेखा, ठांटी, वाक्लिम, भैरमपुर, ढकाल गाउँ, बसेरी, रातमाटे, फिरफिरे डाँडा, भालुस्वारा, रामवाडी, सातघर

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

२.५ भू–उपयोगको विवरण

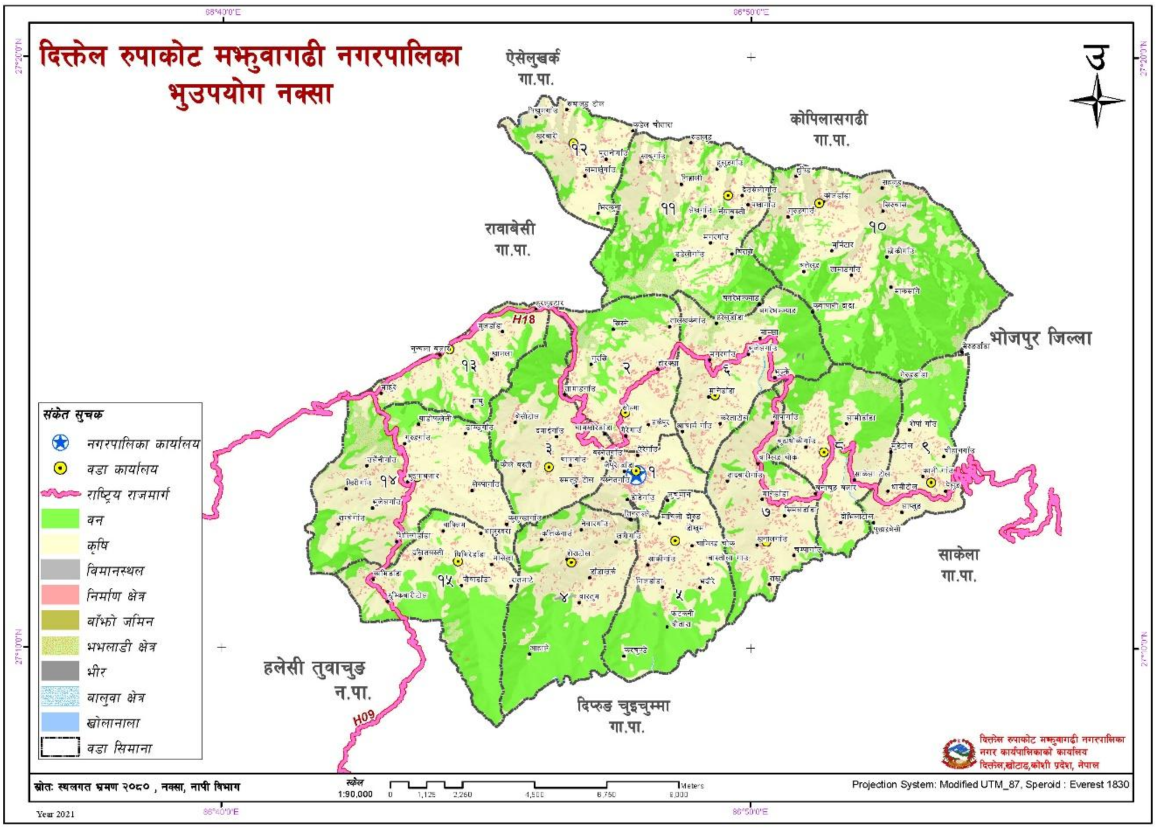

नक्सा नं. 2 - नगरपालिकाको भू–उपयोगको नक्सा

मानव जातिको सृष्टि र जनजीवन भू–धरातलमा उपलब्ध प्राकृतिक श्रोतहरूको उपयोगका आधारमा अडेको छ । मानवीय अस्तित्व भित्रका समग्र मानवीय गतिविधिहरू उसले उपयोग गर्ने जमिन तथा जमिनमा उपलब्ध श्रोतहरूमा पूर्णतः निर्भर गर्दछ । तसर्थ भू–आवरण अन्तर्गत मानिसले उपयोगमा ल्याउने वन क्षेत्र, खेतीयोग्य जमिन, जल, बालुवा, हिमाल, पहाड आदिको तथ्याङ्कलाई भू–उपयोग अन्तर्गत उल्लेख गरिएको छ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढीनगरपालिकाको भू–उपयोगसम्बन्धी विवरण निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 3 - नगरपालिकाको भू-उपयोग सम्वन्धी विवरण

भूउपयोग-क्षेत्र	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत
जंगल	८१४७.	३३.०५
कृषि भूमी	१४७८१.	५९९६.
यरपोर्ट	००४.	००२.
बाँझो जमीन	००२.	००१.
आवास तथा व्यवसाय	५८४.	२३७.
झाडी तथा घाँसेभूमी	९६२.	३९०.
भिरपाखा (Cliff)	००६.	००३.
खोला नाला तथा नदी	१६६.	०६७.
जम्मा	२४६५१.	१००००.

स्रोतः भू–सूचना प्रणालीमा आधारित स्थलगत तथ्याङ्क, २०८०

यस नगरपालिकाको वर्तमान भू–उपयोग अवस्थालाई हेर्दा कूल भूमीको सवभन्दा बढी ५९.९६ प्रतिशत भू-भाग खेतीयोग्य जमिनले ओगटेको छ भने सवभन्दा कम बाँझो जमीन रहेको छ जसले ०.०१ प्रतिशत भूमी ओगटेको छ । यसैगरी क्रमश: ३३.८५ प्रतिशत भूमी जङ्गल, २.३७ प्रतिशत भू-भाग आवास तथा व्यवसाय, ३.९० झाडी तथा घाँसेभूमी, ०.६७ प्रतिशत खोलानाला तथा नदी, ०.०३ प्रतिशतल भूमी भिरपाखा र ०.०२ प्रतिशत भूमी यरपोर्टले ओगटेका छन् । यसरी भू-उपयोग विवरणलाई विश्लेषण गर्दा यस नगरपालिकाको बाँझो जमीन कम हनु र भएको कृषिभूमीलाई उपयुक्त तरिकाले प्रयोगमा ल्याउनु नै नगरपालिकाको लागि सवल पक्ष हो । आधुनिक तरिकाले कृषि प्रवर्धन गर्नको लागि सम्पूर्ण खेतीयोग्य जमिनमा वैज्ञानिक कृषि प्रणाली अबलम्बन गर्न सके उत्पादनको राम्रो सम्भावना देखिन्छ । यस नगरपालिकाको भू–उपयोगको अर्को उल्लेखनीय पक्ष भनेका यहाँको वन जंगल तथा बनस्पतीले ढाकेको क्षेत्र हो। जगलवाट भइरहेको चोरी निकासीलाई न्युनीकरण गरी जंगल संरक्षण गर्न सम्वन्धीत निकायहरुवाट पहल गर्नुपर्ने आवश्यक देखिन्छ ।

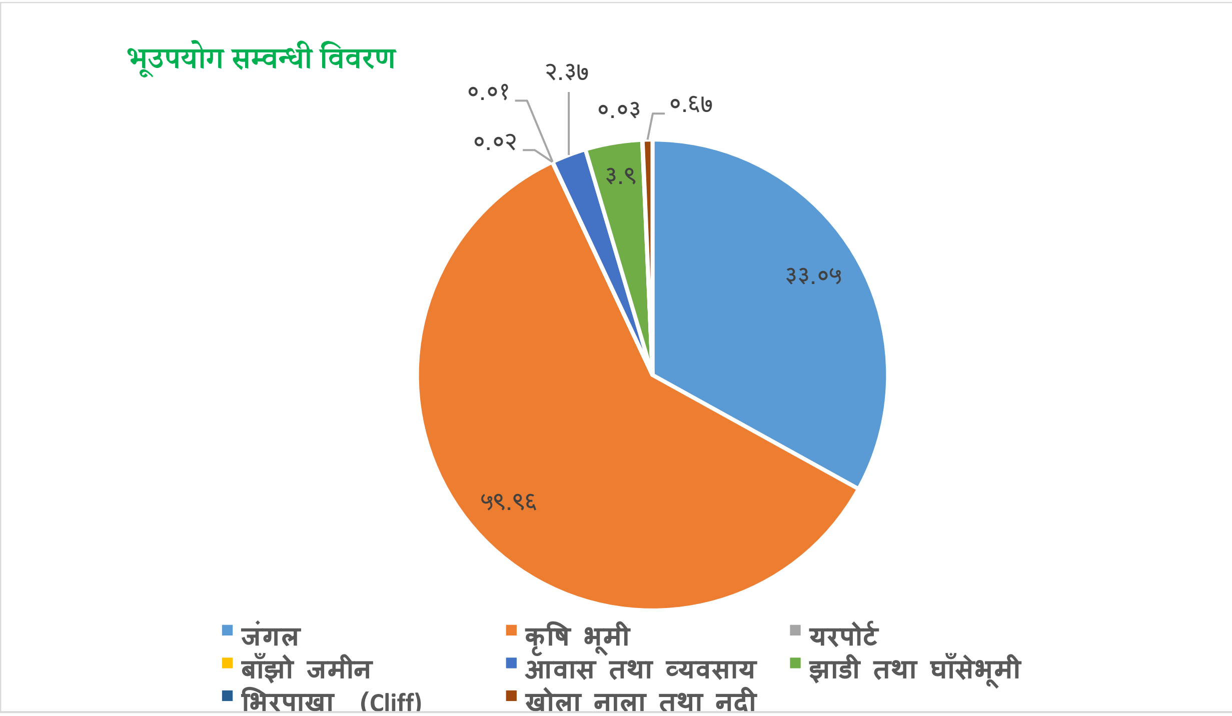

२.६ माटोको बनावट

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको भौगर्भिक संरचना महाभारत पर्वत श्रृङ्खला निर्माण हुँदाको बखत भएको हो । यद्यपि यहाँको धरातलीय उच्चाइ ४६९ मिटर देखि २९८३ मिटरसम्म रहेको हुनाले माटोमा विविधता रहेको पाइन्छ । यहाँ नदी तथा खोलाको किनारहरु तथा बेशीहरुमा उर्वर पाँगो माटो पाइन्छ जसमा धान, गहुँको लगि उपयुक्त हुन्छ भने पहाडी भागहरुमा रातो फुस्रो माटो महाभारतका ठाडा भीरहरूमा ऋतु अपक्षयबाट टुक्रिएका चट्टानमा सडेका झारपात मिलेर बनेको माटो पाइन्छ । यस प्रकारको माटोमा चुन, नाइट्रोजनजस्ता तत्व कम हुने र माटोको गहिराई पनि कम हुनाले फलफूल, आलु, कोदो, मकैका लागि उपयुक्त मानिन्छ । यसरी प्राङ्गारिक पदार्थको मात्रा भने निरन्तर खेती भइरहेको क्षेत्रमा केही बढी छ भने बाँझो क्षेत्रमा क्रमशः घटिरहेको पाइन्छ ।

२.७ भिरालोपनाको विवरण

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको भूमिलाई भू–वनौट, प्रणाली, तथा भू–स्खलन जस्ता प्रवृत्तिका आधारमा अध्ययन गर्दा भूमिको वर्गीकरणलाई त्यसको उपयोगको सम्भाव्यता र सघनता घट्दै जाने (Degrading) क्रममा राखिएको छ । अर्को शब्दमा, भू–स्खलन वा भू–क्षयीकरणको प्रवृत्ति भू–बनोट अनुसार फरक पर्दै जान्छ । त्यसै क्रमले भूमिको स्थायित्वलाई मजबुत बनाउने उपायको भौतिक लक्षणका आधारमा माटोको अवस्था र भिरालोपन विश्लेषण गरिएको छ । नगरपालिकाको भूमिलाई

भू–बनौट, पारिस्थितिक प्रणाली, तथा भू–स्खलन जस्ता तत्वका आधारमा भूमिको वर्गीकरणलाई हेर्दा नगरपालिकाको जमिनमा न्यूनतम ० डिग्री देखि अधिकतम ७२ डिग्री सम्मको भिरालोपन देखिन्छ । जसलाई नक्सामा उल्लेख गरिएको छ ।

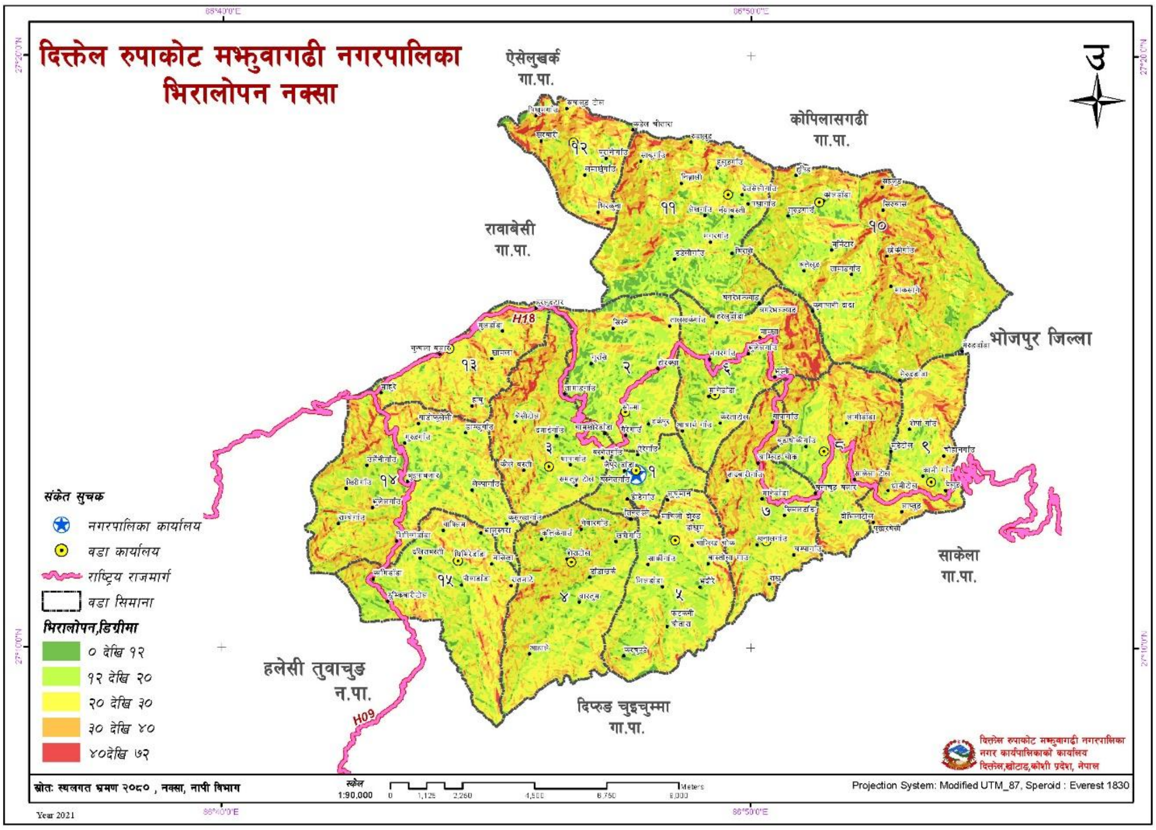

नक्सा नं. 3 - नगरपालिकाको भिरालोपनाको नक्सा

तालिका 4 - नगरपालिकाको भिरालोपनको विवरण

स्रोत ः भू–सूचना प्रणालीमा आधारित स्थलगत तथ्याङ्क, २०७८

क्र.स.	भिरालोपन (डिग्रीमा)	उपयोग	जमिनको क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत
१	० देखि १२	खेतीपाती र वनको लागि	१५.५५	६.३१
२	१२ देखि २०	काल्ला वनाई खेति गर्न सकिने	७३.०८	२९.६५
३	२० देखि ३०	काल्ला वनाई खेति गर्न सकिने	१०८.०७	४३.८४
४	३० देखि ४०	काल्ला वनाई खेति गर्न सकिने	४१.०४	१६.६५
५	४० देखि ७२	संरक्षित वन वनाउन सकिने	८.७६	३.५५
जम्मा			२४६.५१	१००.००

स्रोत : भू–सूचना प्रणालीमा आधारित स्थलगत तथ्याङ्क, २०८०

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको ७९.८० प्रतिशत जमिन ३० डिग्रिभन्दा कम भिरोपनको छ । यसलाई वन जंगल, खेतीपाती तथा आवासका लागि उपयुक्त भूमी मान्न सकिन्छ भने काँकी भूमीमा वन जंगल तथा घाँसे भूमीको रुपमा लिन सकिन्छ। धरातलीय विविधता प्रचुर मात्रामा रहनु भनेको विकासका दृष्टिमा महत्त्वपूर्ण अवसर हो । भूमिको सही सदुपयोग गर्न सके प्राकृतिक सम्पदाको धनी दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाले विकास क्रमलाई रहज तरिकाले छिट्टै गर्न सक्ने संभावना देखिन्छ ।

२.८ जमिनको मोहडाको विवरण

सामान्यतया भिरालोपनमा विषमता हुँदा जमिनको मोहडामा समेत विषमता हुन्छ । यद्यपि मोहडाको हिसाबले हेर्दा पूर्वी मोहडा, दक्षिण पुर्वी मोहडा, दक्षिण मोहडा, दक्षिण पश्चिम मोहडा, पश्चिमी मोहडा भएको क्षेत्र ६२.७९ प्रतिशत भएकोले नगरपालिकामा जलवायुगत विविधता पाउनुका साथै यस प्रकारको पहारीलो क्षेत्रको जमिन कृषि, उद्योग, बसोबास तथा अन्य विकासका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न उपयूक्त रहेको छ । उत्तरी मोहडा ३७.०४ प्रतिशत हुनुले यहाँको जमिन कृषि तथा बसोबासका लागि बढी शीत प्रधान र अनुपयूक्त रहेको छ । थप तथ्याङ्क तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

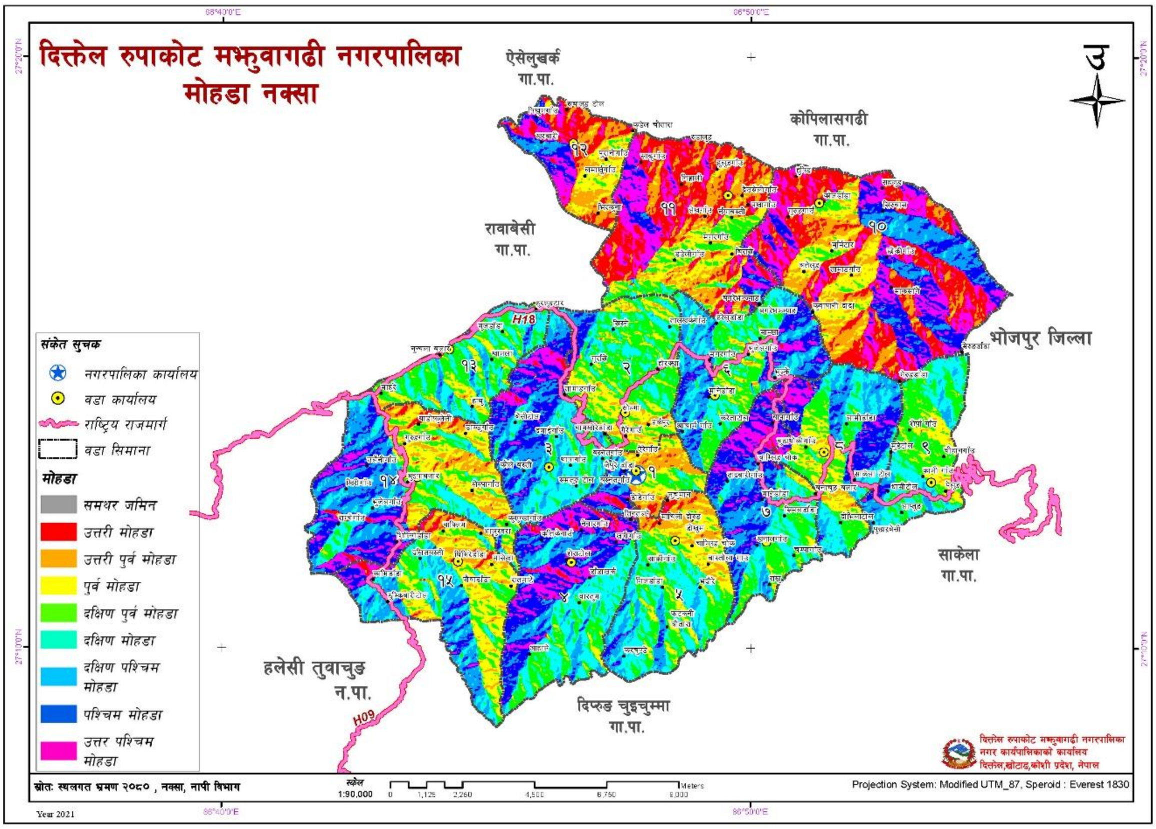

नक्सा नं. 4 - जमिनको मोहडाको विवरण

तालिका 5 - जमिनको मोहडाको विवरण

क्र.स.	जमिनको मोहडा	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रतिशत
१	समथर मोहडा	०.०१	०.००२
२	उत्तर मोहडा	२२.२२	९.०१
३	उत्तर पूर्वी मोहडा	२२.३०	९.०४

४	पूर्व मोहडा	३२.१३	१३.०३
५	दक्षिण पूर्वी मोहडा	४२.०१	१७.०४
६	दक्षिण मोहडा	४०.४२	१६.४०
७	दक्षिण पश्चिम मोहडा	३३.३९	१३.५५
८	पश्चिम मोहडा	३०.३७	१२.३२
९	उत्तर पश्चिम मोहडा	२३.६६	९.६०

२.९ विकासका सम्भावनाहरू

हरेक स्थानको आफ्नै विशेषता हुन्छ । कुनै स्थानमा जंगलको भू–भाग अत्यधिक हुन्छ । कुनै स्थानमा पर्याप्त मात्रामा जलश्रोतको उपलब्धता हुन्छ भने कुनै स्थानमा सुख्खा क्षेत्रको रुपमा रहेका हुन्छन् । तसर्थ कृषियोग्य क्षेत्रमा कृषिको व्यवसायीकरण गरेर माथि उठ्न सकिन्छ भने वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन मार्फत वन क्षेत्र अत्याधिक भएको स्थानीय तहलाई सम्बृद्ध बनाउन सकिन्छ । उपलब्ध श्रोत र साधनका आधारमा नगरपालिकाको संभावनाहरू उजागर गर्न सकिन्छ । नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका सम्भाव्यता र अवसर अन्तर्गत परम्परागत तथा आधुनिक कृषि, जडिबुटी, पर्यटन, पशुपालन तथा साना तथा मझौला उद्योगहरूको विकासका सम्भाव्यताका क्षेत्रहरू रहेका छन् । साथै नगरपालिकाको विभिन्न स्थानमा पार्क, उद्यान तथा गुम्बा एवं स्तुपाको निर्माण गरी पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न पर्याप्त अवसर रहेको छ ।

पूर्वी पहाडी भेगको करिव केन्द्रमा रहेको यस नगरपालिकाको विकासको सम्भावनालाई मध्य पहाडी राजमार्गको निर्माणले विस्तार गरिदिएको छ । कृषि, पशुपालन, नगदेबाली, व्यापार तथा लघु उद्यमको क्षेत्रमा नगरले महत्त्वपूर्ण सम्भावनाहरू बोकेको छ । युवा जनशक्तिको उपलव्धता, तराईसँगको सिधा सम्पर्क, प्राकृतिक स्रोत तथा नदीजन्य स्रोतले पनि विकासका लागि आवश्यक विद्युत् तथा निर्माण सामग्रीहरू सहज बनाएको छ ।

नगरपालिकामा कृषिभूमी ५९.९६ प्रतिशत रहेको छ । यस खेती योग्य जमिनमा खाद्यान्नको साथै अन्य नगदे तरकारी बाली, फलफूल, तरकारी मसला तथा जडीबुटी र पशुजन्य उत्पादन वृद्धि गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावनाहरू रहेको छ । आधुनिक कृषि प्रविधि, मल तथा औजारको अभाव हुनाको साथै सो को अधिकतम लागत मूल्यले गर्दा सो को प्रयोगमा कमी हुन गई कृषि उत्पादनमा आवश्यकता अनुसार वृद्धि हुन सकेको छैन । जनचेतना, सीप तथा व्यावसायीकरण, आधुनीकिकरणको अभिवृद्धि, प्रविधि हस्तान्तरणको साथै आवश्यक प्रविधि, मल, कर्जा, बीउ बिजनको उपलब्धतामा सरलीकरण गरेर कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनमा वृद्धि ल्याई आर्थिक स्थितिमा सुधार ल्याउन सकिने प्रशस्त सम्भावनाहरू रहेको छ ।

नगरपालिकाको ३३.०५ प्रतिशत जंगल र ३.९० प्रतिशत भूमी बुट्यान तथा घाँसे भूमीले ओगटेको हुनाले ग्रामीण क्षेत्रमा दुग्ध उत्पादन तथा पशुपन्छी उत्पादनको प्रशस्त सम्भावना रहेको हुँदा यो व्यवसायलाई विस्तार गर्नुको साथै यातायात सेवालाई सर्वसुलभ तरिकाले उनीहरूको पहुँचसम्म विस्तार गर्न सकेको खण्डमा धेरैवटा स्थानहरूमा दुध चिस्यान केन्द्र, कृषि उत्पादनको संकलन केन्द्र/ कोल्ड स्टोर, मासुजन्य उद्योग आदि विकास गर्न सकिनेछ । जसबाट रोजगार श्रृजना गरी समग्र नगरपालिकाको आयमा वृद्धि गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना रहेको छ । त्यसै गरी नगरपालिकाको सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहरूलाई संगठित र संस्थागत गरी वन क्षेत्रमा गैर काष्ठजन्य उत्पादनहरू जडिबुटी खेतीको अलावा मह उत्पादनलाई पनि प्रवद्र्धन गरी बजारीकरण गर्न सकेमा सो क्षेत्रको आर्थिक उन्नति गर्न थप टेवा पुग्ने देखिन्छ ।

नगरपालिका क्षेत्रमा केहि खोलाहरू भएको र थप केही संम्भाव्य ठाउँहरूमा पोखरी तथा कृत्रिम ताल निर्माण गरी यस क्षेत्रको हावापानीमा हुने जातका माछापालन व्यवसाय गरेमा सजिलैसँग रोजगारीका अवसरहरू बढ्ने र नगरपालिकाकै माछाले बजार लिने सम्भावना रहेको छ ।

देशमा बेरोजगारी बढ्दै गइरहेको र सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा रोजगारीको प्रशस्त अवसरहरू नभएकोले बैदेशिक रोजगारीमा आकर्षण बढेको देखिन्छ । यस नगरपालिकाका युवाहरूलाई सिपमूलक तालिम प्रदान गरी स्थानीय स्तरमै रोजगारी श्रृजना गर्ने व्यवस्था भएमा नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा ठुलो योगदान पुऱ्याउने प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ ।

यसका अतिरिक्त दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको विकासका लागि विभिन्न सम्भावना मूलक उपायहरूलाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

- नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका पानीको श्रोत तथा खोलाहरूबाट आधुनिक कुलो तथा नहर मार्फत् पानी सिंचाई गरी व्यवसायिक रूपमा खेती गर्न सके कृषि उत्पादनमा उल्लेखनीय वृद्धि हुन सक्छ ।
- नगरपालिकामा रहेका पानीको मुहानबाट मेगा खानेपानी आयोजना मार्फत 'एक घर एक धारा' नीति अनुरुप खानेपानी ल्याउन सके हाल नगरपालिकामा देखिएको खानेपानीको समस्यामा न्यूनीकरण हुनुका साथै सिंचाईको पनि सुविधा हुन्छ ।
- स्थानीय कच्ची सडकको स्तर वृद्धि गरी कालोपत्रे गर्न सके स्थानीय वासिन्दाले भरपुर सुविधा लिनुका साथै जीवनस्तरको स्तरोन्नती र समग्र नगरपालिकाको सुन्दरतामा वृद्धि हुन सक्छ ।
- यस नगरपालिका क्षेत्रमा थप औद्योगिक विस्तार गर्न सके स्थानीय स्तरमा रोजगारी वृद्धि गर्नसक्ने प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ ।
- यस क्षेत्रमा विभिन्न ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक स्थानहरू रहेकाले पर्यटन विकास गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना रहेको छ ।
- सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी संघसंस्थाहरू समन्वय गरी नगरपालिकाको विकासमा साझेदार हुन सक्ने देखिन्छ ।

२.१० गार्हस्थ्य उत्पादन

नेपाल मानव विकास प्रतिबेदन २०१४ मा खोटाङ जिल्लाको प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुमानित आँकडा दिएको छ । उक्त प्रतिव्यक्ति उत्पादन, नगरपालिकाको जनसंख्या तथा २०१४—२०१८ सम्मको राष्ट्रिय औसत आर्थिक वृदिदर समेतको आधारमा यस नगरपालिकाको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुमान गरिएको छ । यस अनुमान अनुसार यस नगरपालिकाको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन प्रचलित मूल्यमा रु. ६.४० अर्ब रुपियाँ बराबर रहेको अनुमान छ । उक्त कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमध्ये करिब ७३ प्रतिशत कृषि क्षेत्रले ओगटेको छ भने ब्यापार र खुद्रा व्यापारले ९ प्रतिशत, निर्माणले ६ प्रतिशत र शिक्षाले ३ प्रतिशत योगदान गरेको देखिन्छ । उत्पादन मुलक क्षेत्रले करिब २ प्रतिशत मात्र योगदान गरेको देखिन्छ । यसरी यस नगरपालिकाको आर्थिक गतिविधि केलाउँदा कृषि क्षेत्रको योगदान उल्लेख्य रहेको पाइन्छ । अनुमानित आँकडा अनुसार कृषि क्षेत्र यस नगरपालिकाको आर्थिक विकासको प्रमुख आधार हुने देखिन्छ । उत्पादन र सेवामूलक क्षेत्रले आर्थिक विकास र रोजगारी सृजनामा योगदान गर्न यी क्षेत्रको उल्लेख्य बृद्धि हुनुपर्ने देखिन्छ ।

परिच्छेद ३ -जनसांख्यिक विवरण

३.१ जनसंख्याको विवरण

कुनै पनि स्थानको जनसंख्या, विकासको साधन र साध्य दुवैको रुपमा रहेको हुन्छ । विकासको लागि आवश्यक अन्य आर्थिक, भौतिक साधनहरूको परिचालन मानव श्रोतबाट नै हुने भएकाले विकास योजना तर्जुमा गर्दा यसको बनावटको विविध पक्षहरूको अध्ययन र विश्लेषण हुनु आवश्यक हुन्छ । नेपालमा जनसंख्याको विविध पक्षको तथ्याङ्क प्रत्येक १० वर्षमा हुने राष्ट्रिय जनगणनाको साथै नगरपालिकास्तरमा घरधुरी सर्वेक्षण मार्फत समेत प्राप्त हुने गरेको छ । यहाँ नगरपालिका घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८० बाट प्राप्त नतिजाको आधारमा जनसंख्याका विविध पक्षहरूको विश्लेषण गरिएको छ ।

तालिका 6 - जनसंख्याको विवरण

वडा	लिङ्ग							
	पुरूष		महिला		अन्य		जम्मा	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
1	२१४६	१४.८%	२३२६	१४.७%	०	०.०%	४४७२	१४.८%
2	१०४६	७.२%	१११७	७.१%	१	५०.०%	२१६४	७.१%
3	९१२	६.३%	१०११	६.४%	०	०.०%	१९२३	६.३%
4	१०६८	७.४%	११७३	७.४%	०	०.०%	२२४१	७.४%
5	९९०	६.८%	१०६३	६.७%	०	०.०%	२०५३	६.८%
6	६२२	४.३%	६५६	४.२%	०	०.०%	१२७८	४.२%
7	१०४४	७.२%	१०८७	६.९%	०	०.०%	२१३१	७.०%
8	९२३	६.४%	९५३	६.०%	०	०.०%	१८७६	६.२%
9	७०३	४.८%	७९९	५.१%	१	५०.०%	१५०३	५.०%
10	११९७	८.३%	१३०८	८.३%	०	०.०%	२५०५	८.३%
11	११३०	७.८%	१२४४	७.९%	०	०.०%	२३७४	७.८%
12	८०९	५.६%	८९८	५.७%	०	०.०%	१७०७	५.६%
13	५७१	३.९%	६२०	३.९%	०	०.०%	११९१	३.९%
14	६९०	४.८%	७५४	४.८%	०	०.०%	१४४४	४.८%
15	६५४	४.५%	७८४	५.०%	०	०.०%	१४३८	४.७%
जम्मा	१४५०५	१००.०%	१५७९३	१००.०%	२	१००.०%	३०३००	१००.०%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

३.२ जनसंख्या वितरणको अवस्था

तालिका 7 - वडागत अनुपस्थित सहितको जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण

वडा	घरधुरी	जनसंख्या			अनुपस्थित जनसंख्या		जम्मा	अनुपस्थित सहितको जनसंख्या
		पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला		
१	११७८	२१४६	२३२६	४४७२	५७६	२९४	८७०	५३४२
२	५५९	१०४६	१११७	२१६३	२६४	१६६	४३०	२५९३
३	५१३	९१२	१०११	१९२३	२९४	१६२	४५६	२३७९
४	५६७	१०६८	११७३	२२४१	५२०	३१८	८३८	३०७९
५	५११	९९०	१०६३	२०५३	३४६	१३२	४७८	२५३१
६	३५१	६२२	६५६	१२७८	१३२	७५	२०७	१४८५
७	५८८	१०४४	१०८७	२१३१	४६०	२८५	७४५	२८७६
८	४७०	९२३	९५३	१८७६	३०३	१७१	४७४	२३५०
९	४०२	७०३	७९९	१५०२	३४७	२६५	६१२	२११४
१०	६३७	११९७	१३०८	२५०५	३२१	१६१	४८२	२९८७
११	६८६	११३०	१२४४	२३७४	६२०	२९८	९१८	३२९२
१२	५३१	८०९	८९८	१७०७	३१५	९७	४१२	२११९
१३	३४१	५७१	६२०	११९१	४१४	२८५	६९९	१८९०
१४	४२८	६९०	७५४	१४४४	५३३	३९०	९२३	२३६७
१५	४२७	६५४	७८४	१४३८	८८	५८	१४६	१५८४
जम्मा	८१८९	१४५०५	१५७९३	३०२९८	५५३३	३३५७	८६९०	३८९८८

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

तालिका 8 - वडागत क्षेत्रफल, जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण

वडा	घरधुरी	औसत परिवार आकार	लिङ्ग				जम्मा		क्षेत्रफल	जनघनत्व
			पुरूष		महिला					
			संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
1	११७८	३.९५	२१४६	१४.७९%	२३२६	१४.७०%	४४७२	१४.७६%	५.७५	७७७.७४
2	५५९	३.८७	१०४६	७.२०%	१११७	७.१०%	२१६३	७.१४%	१४.४२	१५०.
3	५१३	३.७५	९१२	६.३०%	१०११	६.४०%	१९२३	६.३५%	१४.८८	१२९.२३
4	५६७	३.९५	१०६८	७.४०%	११७३	७.४०%	२२४१	७.४०%	१८.८८	११८.७
5	५११	४.०२	९९०	६.८०%	१०६३	६.७०%	२०५३	६.७८%	१६.२२	१२६.५७
6	३५१	३.६४	६२२	४.३०%	६५६	४.२०%	१२७८	४.२२%	१५.८९	८०.४३

वडा	घरधुरी	औसत परिवार आकार	लिङ्ग				जम्मा		क्षेत्रफल	जनघनत्व
			पुरूष		महिला					
			संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
7	५८८	३.६२	१०४४	७.२०%	१०८७	६.९०%	२१३१	७.०३%	१४.७	१४४.९७
8	४७०	३.९९	९२३	६.४०%	९५३	६.००%	१८७६	६.१९%	१५.२६	१२२.९४
9	४०२	३.७४	७०३	४.८०%	७९९	५.१०%	१५०२	४.९६%	१०.९३	१३७.४२
10	६३७	३.९३	११९७	८.३०%	१३०८	८.३०%	२५०५	८.२७%	३४.९५	७१.६७
11	६८६	३.४६	११३०	७.८०%	१२४४	७.९०%	२३७४	७.८४%	२४.०१	९८.८८
12	५३१	३.२१	८०९	५.६०%	८९८	५.७०%	१७०७	५.६३%	९.४६	१८०.४४
13	३४१	३.४९	५७१	३.९०%	६२०	३.९०%	११९१	३.९३%	१०.२८	११५.८६
14	४२८	३.३७	६९०	४.८०%	७५४	४.८०%	१४४४	४.७७%	२३.७३	६०.८५
15	४२७	३.३७	६५४	४.५०%	७८४	५.००%	१४३८	४.७५%	१७.१४	८३.९
जम्मा	८१८९	३.७०	१४५०५	१००.०%	१५७९३	१००.०%	३०२९८	१००.०%	२४६.५१	१२२.९१

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकाको वडागत जनसंख्याको तुलनात्मक विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा धेरै जनसंख्या भएको वडा नं १ मा रहेको छ जसमा जम्मा जनसंख्या ४६५२ (पुरुष २१४६ जना र महिला २३२६ जना) रहेका छन् । यस वडाको औषत परिवार आकार ३.८ र घरधुरी संख्या ११७८ रहेको छ । त्यस्तै सबैभन्दा थोरै जनसंख्या भएको वडा नं. १३ रहेको छ जसको जनसंख्या ११९१ (पुरुष ५७१ जना र महिला ६२० जना) रहेका छन् भने घरधुरी संख्या ३४१ र औसत परिवार संख्या ३.४९ रहेको छ । सबैभन्दा बढी जनघनत्व भएको वडा नं १ मा रहेको छ जसको जनघनत्व ७७७.७४ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ भने सबैभन्दा कम जनघनत्व भएको वडा नं १४ रहेको छ जसको जनघनत्व ६०.८५ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ । जसको विस्तृत विवरण माथि तालिकामा उल्लेख गरिएको छ भने तालिकालाई तल स्तम्भ चित्रमा देखाईएको छ ।

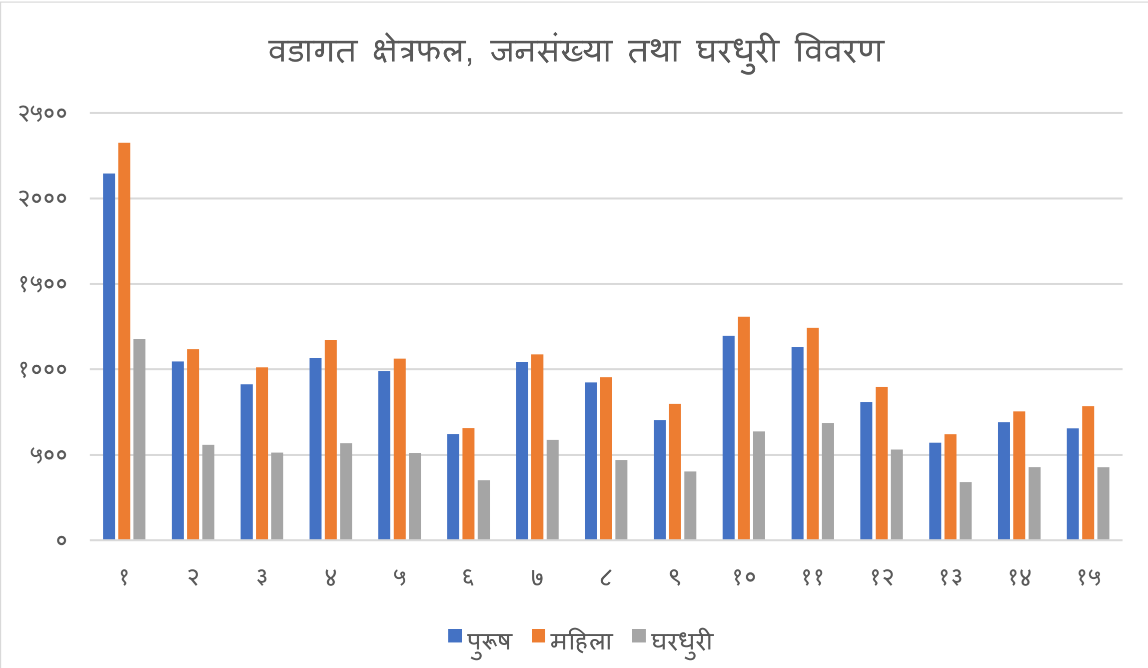

३.३ उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा	उमेर समूह																
	0 -4 वर्ष	5 - 9 वर्ष	10 - 14 वर्ष	15 - 19 वर्ष	20 - 24 वर्ष	25 - 29 वर्ष	30 - 34 वर्ष	35 - 39 वर्ष	40 - 44 वर्ष	45 - 49 वर्ष	50 - 54 वर्ष	55 - 59 वर्ष	60 - 64 वर्ष	65 - 69 वर्ष	70 - 74 वर्ष	75 वर्ष भन्दा बढी	जम्मा	
	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	प्रतिशत
1	288	500	441	385	284	291	349	347	349	270	292	170	161	94	106	145	4472	14.8%
2	123	207	221	195	193	129	140	123	126	129	137	96	128	65	64	88	2164	7.1%
3	115	163	193	195	131	109	136	114	118	92	123	102	106	79	67	80	1923	6.3%
4	165	203	230	216	157	147	140	123	141	124	111	114	103	87	68	111	2240	7.4%
5	111	171	203	205	193	151	139	122	107	117	116	100	104	52	65	97	2053	6.8%
6	91	94	110	103	89	105	93	91	50	77	66	71	64	62	49	62	1277	4.2%
7	158	176	200	175	152	151	114	132	88	130	128	142	106	101	66	112	2131	7.0%
8	126	185	176	174	141	120	141	103	107	69	115	104	96	66	65	88	1876	6.2%
9	147	153	111	113	116	107	109	94	76	70	73	95	79	50	47	63	1503	5.0%
10	158	221	267	253	179	181	144	149	148	142	150	108	145	118	66	76	2505	8.3%
11	183	252	223	176	145	164	117	112	134	115	139	162	142	129	71	109	2373	7.8%
12	111	163	163	143	97	106	104	106	97	79	113	105	105	78	64	73	1707	5.6%
13	70	110	111	119	54	73	99	84	80	62	63	61	82	49	40	34	1191	3.9%
14	66	117	126	124	85	80	82	72	101	65	100	100	87	81	70	88	1444	4.8%
15	92	135	122	141	95	69	77	86	91	66	106	89	81	62	49	77	1438	4.7%
जम्मा	2004	2850	2897	2717	2111	1983	1984	1858	1813	1607	1832	1619	1589	1173	957	1303	30297	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

३.४ उमेर समूह तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण

बर्ष समूह	पुरूष		महिला		अन्य		जम्मा	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	जम्मा	प्रतिशत
0-4 वर्ष	1027	7.08	977	6.19	0	0.00	2004	6.61
5- 9 वर्ष	1461	10.07	1389	8.80	0	0.00	2850	9.41
10- 14 वर्ष	1451	10.00	1446	9.16	0	0.00	2897	9.56
15- 19 वर्ष	1371	9.45	1345	8.52	1	50.00	2717	8.97
20- 24 वर्ष	918	6.33	1193	7.55	0	0.00	2111	6.97
25- 29 वर्ष	822	5.67	1160	7.35	1	50.00	1983	6.55
30 - 34 वर्ष	875	6.03	1109	7.02	0	0.00	1984	6.55
35- 39 वर्ष	854	5.89	1004	6.36	0	0.00	1858	6.13
40- 44 वर्ष	831	5.73	982	6.22	0	0.00	1813	5.98
45- 49 वर्ष	741	5.11	866	5.48	0	0.00	1607	5.30
50- 54 वर्ष	869	5.99	963	6.10	0	0.00	1832	6.05
55- 59 वर्ष	779	5.37	840	5.32	0	0.00	1619	5.34
60- 64 वर्ष	793	5.47	796	5.04	0	0.00	1589	5.24
65- 69 वर्ष	584	4.03	589	3.73	0	0.00	1173	3.87
70- 74 वर्ष	466	3.21	491	3.11	0	0.00	957	3.16
75 वर्ष सो भन्दा बढी	662	4.56	641	4.06	0	0.00	1303	4.30
जम्मा	14504	100.00	15791	100.00	2	100.00	30297	100.00

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

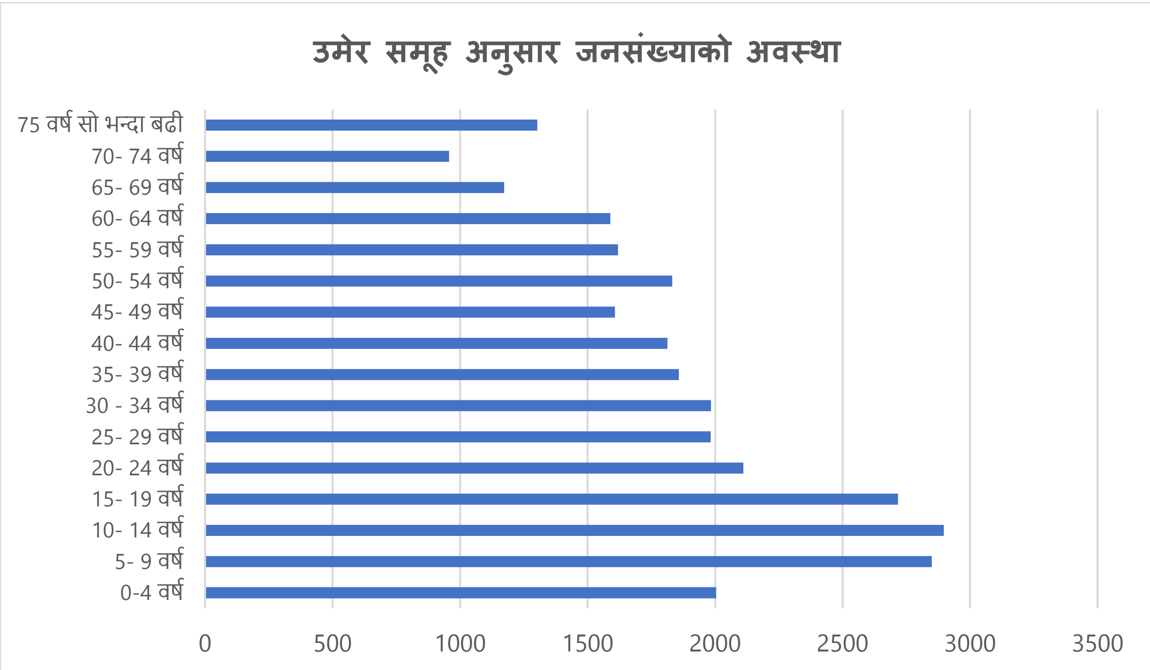

३.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

नेपाल एक बहु–जाति, बहु–भाषा र बहु–साँस्कृतिक विशेषता बोकेको राष्ट्र हो । यस नगरपालिकामा पनि भाषिक विविधता रहेको देखिन्छ ।

तालिका 9 - मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

मातृभाषा	वडा नं.															जम्मा	जम्मा प्रतिशत
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	
नेपाली	4399	1381	1092	1680	1464	1036	1405	1335	1474	1571	727	886	63	606	1398	20517	67.7%
चाम्लिङ	1	3	351	143	23	64	650	332	12	4	34	0	447	437	24	2525	8.3%
राई	17	493	414	72	552	154	12	17	13	265	9	380	6	19	11	2434	8.0%
नेवारी	9	10	20	310	0	0	45	146	0	6	345	293	4	257	3	1448	4.8%
तामाङ	1	177	15	0	0	2	6	3	0	5	316	139	367	2	0	1033	3.4%
डुमी	0	0	0	0	0	15	0	0	0	0	732	0	6	0	0	753	2.5%
सामपाङ	6	0	0	0	0	1	0	0	0	596	90	0	29	2	0	724	2.4%
शेर्पा	1	86	5	0	0	0	0	22	0	0	9	0	119	0	0	242	0.8%
खालिङ	0	0	0	21	0	0	0	1	2	0	0	0	27	102	0	153	0.5%
गुरूङ	0	10	0	0	1	3	3	0	0	25	61	4	4	4	0	115	0.4%
थुलुङ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	0	98	2	0	114	0.4%
मगर	0	1	23	1	5	0	0	0	0	0	12	0	6	0	0	48	0.2%
बान्तवा	1	0	0	1	4	0	0	4	1	11	7	0	6	0	0	35	0.1%
नाछिरिङ्ग	0	0	0	7	0	0	0	0	0	20	4	0	0	0	0	31	0.1%
मैथिली	28	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	31	0.1%
भुजेल	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0	0	0	0	2	0	17	0.1%
लिम्बु	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	3	0	3	3	0	12	0.0%

मातृभाषा	वडा नं.															जम्मा	जम्मा प्रतिशत
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	
अन्य (खुलाउने)	2	0	1	5	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	10	0.0%
भोजपुरी	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	5	1	0	0	8	0.0%
हिन्दी	4	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	6	0.0%
अंग्रेजी	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	5	0.0%
अछामी	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	5	0.0%
बज्जिका	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0.0%
बाहिङ	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	4	0.0%
कुलुङ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3	0.0%
बझाङ्गी	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	3	0.0%
बैतडेली	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0.0%
थारू	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0.0%
कोयी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	0.0%
लाप्चा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	0.0%
सुनुवार	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	0.0%
पुमा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0.0%
बोटे	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0.0%
याम्बुले	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0.0%
चेपाङ	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0.0%
जम्मा	4472	2164	1923	2240	2053	1277	2131	1876	1503	2505	2373	1707	1191	1444	1438	30297	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

३.६ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण

नेपालको संविधान, २०७२ को प्रस्तावनामा नेपाललाई एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक तथा भौगोलिक विविधतायुक्त विशेषतालाई आत्मसात् गरी विविधताबीचको एकता, सामाजिक सांस्कृतिक ऐक्यबद्धता, सहिष्णुता र सद्भावलाई संरक्षण एवं प्रवर्धन गर्दै, वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछूतको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गर्ने उल्लेख गरिएको छ । फलस्वरुप नेपालमा धार्मिक स्वतन्त्रता र सौहार्दता रहेको पाइन्छ ।

नगरपालिकामा विभिन्न समुदायका मानिसहरूको बसोबास रहेको हुनाले उनीहरूका आआफ्नै चाडपर्वहरू छन् । जस्तै हिन्दूधर्मावलम्बीहरूले बडादशैं, तिहार, रामनवमी, महाशिवरात्री, हरितालिका, श्रीपञ्चमी, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, होली, चैते दशैं, साउने–माघे संक्रान्ति, मातातीर्थ औंसी, अक्षय तृतीया, हरिशयनी–हरिबोधनी एकादशी, नागपञ्चमी, रक्षाबन्धन (जनैपूर्णिमा), कुशे औंसी, बालाचतुर्दशी, कोजाग्रत पूर्णीमा, श्री स्वस्थानी पूर्णिमा, नयाँवर्ष सोहश्राद्ध, कूल–थानी पूजा उद्यौली-उभौली पर्व आदि चाडपर्वहरू मनाउने गर्दछन् । किराँत धर्मालम्बीहरू विशेष गरी राईहरूले बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले बुद्धजयन्ती तथा विभिन्न ल्होसार पर्व, तिहार आदि मनाउने गर्दछन । क्रिश्चियनहरूले क्रिशमस डे, अंग्रेजी नयाँ वर्ष आदि मनाउने गर्दछन् ।

तालिका 10 - धर्म अनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा	हिन्दू	किराँत	बौद्ध मार्गी	क्रिश्चियन	प्रकृति	ईस्लाम	अन्य (खुलाउने)	बोन	बहाई	जम्मा
1	4063	325	55	23	0	5	0	0	1	4472
2	1057	785	255	59	0	8	0	0	0	2164
3	1130	764	18	10	0	0	1	0	0	1923
4	1921	310	2	7	0	0	0	0	0	2240
5	1593	456	1	0	0	3	0	0	0	2053
6	894	249	88	19	26	0	1	0	0	1277
7	1026	976	92	27	2	1	2	5	0	2131
8	1612	235	27	2	0	0	0	0	0	1876
9	1252	209	41	1	0	0	0	0	0	1503
10	801	1503	90	111	0	0	0	0	0	2505
11	484	1124	758	5	0	2	0	0	0	2373
12	503	1019	182	3	0	0	0	0	0	1707
13	62	631	495	0	0	0	3	0	0	1191
14	648	760	36	0	0	0	0	0	0	1444
15	1404	33	1	0	0	0	0	0	0	1438
जम्मा	18449	9379	2141	267	28	19	7	5	1	30297
प्रतिशत	60.9%	31.0%	7.1%	0.9%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेका कुल ३०२९७ जनसंख्या मध्ये १८४४९ अर्थात ६०.९ प्रतिशत जनसंख्याले हिन्दु धर्म मान्दछन् भने दोस्रोमा किराँत धर्म मान्नेको संख्या ९३७९ अर्थात ३१ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसैगरी ७.१ प्रतिशत बौद्ध धर्मावलम्बी रहेका छन् भने क्रिश्चियन धर्म मान्नेको संख्या पनि ०.९ प्रतिशत रहेका छन् । नगरपालिकामा धार्मिक विविधता रहे पनि हिन्दू र किराँत धर्मावलम्बीहरूको प्रधानता रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ । नेपालमा सदियौंदेखि रहि आएको धार्मिक सहिष्णुता यस नगरपालिकामा पनि कायमै रहेको देखिन्छ । बौद्ध धर्मावलम्बीहरूको राम्रो बाहुल्यता भएकाले बौद्ध धर्म संस्कृति जगेर्ना गर्ने

तथा गुम्बा र चैत्यको निर्माण गरी मौलिकतामा आधारित सांस्कृतिक तथा धार्मिक केन्द्रको रुपमा नगरपालिकालाई विकास गर्न सकिन्छ । वडागत रुपमा विभिन्न धर्मावलम्बीहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

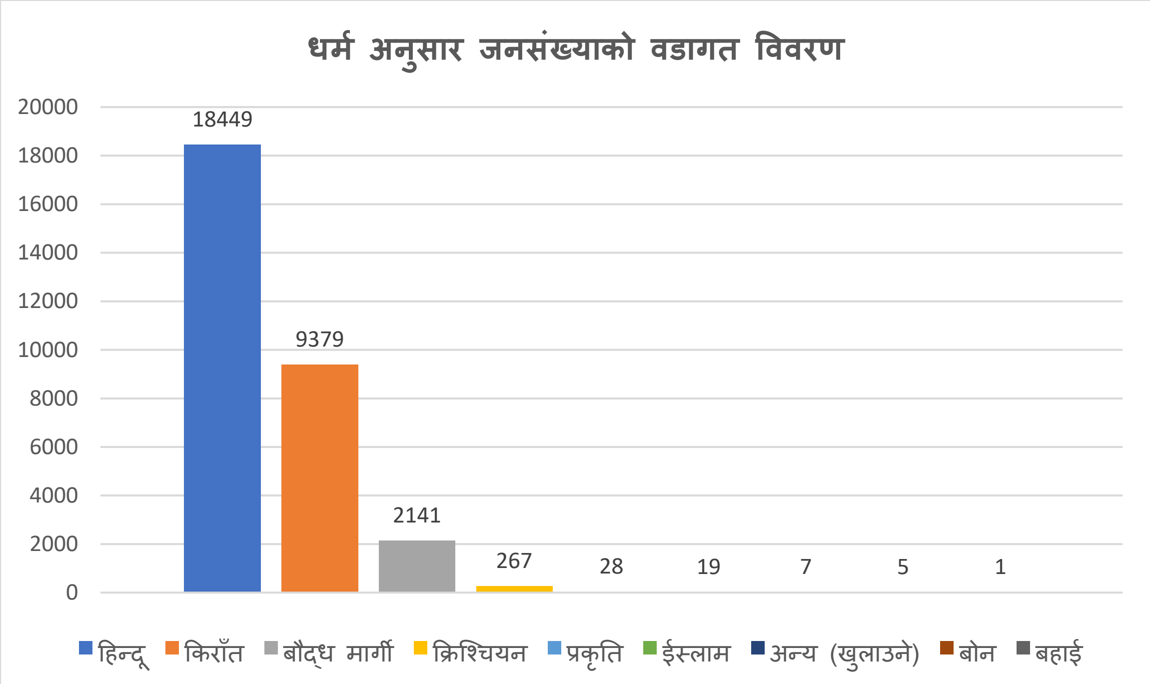

३.७ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण

नगरपालिकामा जातजातिका आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई हेर्दा सबैभन्दा धेरै १००२६ अर्थात ३६.४ प्रतिशत राई, दोस्रोमा ६१०३ अर्थात २२.२ प्रतिशत क्षेत्री, तेस्रो र चौथोमा क्रमश ९.६ प्रतिशत ब्राह्मण पहाडी र ९.२ प्रतिशत नेवार रहेका छन् । त्यसैगरी कामी, तामाङ, दमाई, ढोली, सार्की, घर्ती, भुजेल, गुरूङ, मगर, लगायत अन्य जातजातिहरूको बसोबास रहेको छ । यसरी जातीय हिसाबले विविधतायुक्त समाजमा स्थानीयहरू सामाजिक सहिष्णुताका साथ बसेको पाइन्छ । आफ्नो छुट्टै भाषा, संस्कृति र रहनसहन भएका नेपालको सीमान्तकृत जाति लगायत नगरपालिकामा बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातिको मौलिक संस्कृति, परम्परा, भाषा र रहनसहनलाई संरक्षण गरी उनीहरूको पहिचान कायम राख्ने कार्यक्रमहरूको निर्माण गर्नु आवश्यक छ । विस्तृत विवरण वडागत रुपमा तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका 11 - जातजातीको आधारमा वडागत जनसंख्याको विवरण

जातजाति	वडा नं.																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा	
	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	प्रतिशत
राई	579	1016	778	414	837	307	1006	364	534	1656	1114	1035	634	776	277	11327	37.4%
क्षेत्री	1149	396	685	842	681	128	474	957	506	178	282	14	1	0	459	6752	22.3%
ब्राह्मण पहाड	1487	78	25	172	2	426	142	49	174	0	0	6	1	0	183	2745	9.1%
नेवार	572	113	57	387	35	6	65	151	15	70	369	368	2	302	76	2588	8.5%
कामी	326	85	79	151	87	29	120	96	49	201	77	79	46	79	121	1625	5.4%
तामाङ	23	176	15	0	0	30	60	5	12	59	327	140	369	1	0	1217	4.0%
दमाई/ढोली	141	10	162	153	82	51	69	138	60	79	73	20	4	50	33	1125	3.7%
सार्की	26	15	57	63	273	67	36	58	63	41	0	0	0	186	173	1058	3.5%
घर्ती/भुजेल	9	58	29	53	43	85	106	15	42	34	6	0	0	10	114	604	2.0%
गुरुङ	25	19	2	0	0	75	42	19	0	25	94	37	5	36	0	379	1.3%
शेर्पा	9	90	8	0	0	1	0	24	42	1	11	0	118	0	0	304	1.0%
सन्यासी/दशनामी	4	84	0	0	0	0	0	0	5	127	0	0	3	0	0	223	0.7%
मगर	12	5	22	4	10	30	0	0	0	0	14	0	3	0	0	100	0.3%
अन्य (उल्लेख गर्ने)	42	0	2	0	0	0	0	0	0	22	4	0	1	0	0	71	0.2%
चाम्लिङ	0	0	0	0	0	36	0	0	0	0	0	0	0	0	0	36	0.1%
यादव	12	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	7	0	0	1	26	0.1%
लिम्बु	6	6	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0	2	2	0	20	0.1%
ब्राहमण तराई	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	0.1%
थारु	12	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	15	0.0%
खवास	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0	11	0.0%

जातजाति	वडा नं.															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा	
	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	प्रतिशत
राउटे	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0.0%
मुसलमान	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0.0%
कुमाल	0	0	0	1	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0.0%
ठकुरी	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0.0%
लोहार	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0.0%
कथबनियाँ	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0.0%
साम्पाङ	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3	0.0%
बान्तवा	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0.0%
सुनुवार	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	3	0.0%
हजाम/ठाकुर	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0.0%
कलवार	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0.0%
खालिङ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0.0%
भोटे	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0.0%
दराई	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0.0%
नुनिया	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0.0%
कुर्मी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0.0%
तेली	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0.0%
जम्मा	4472	2163	1923	2240	2053	1277	2131	1876	1503	2505	2373	1707	1191	1444	1438	30296	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

जातजातिको विवरणलाई स्तम्भ चित्रमा समेत प्रस्तुत गरिएको छ ।

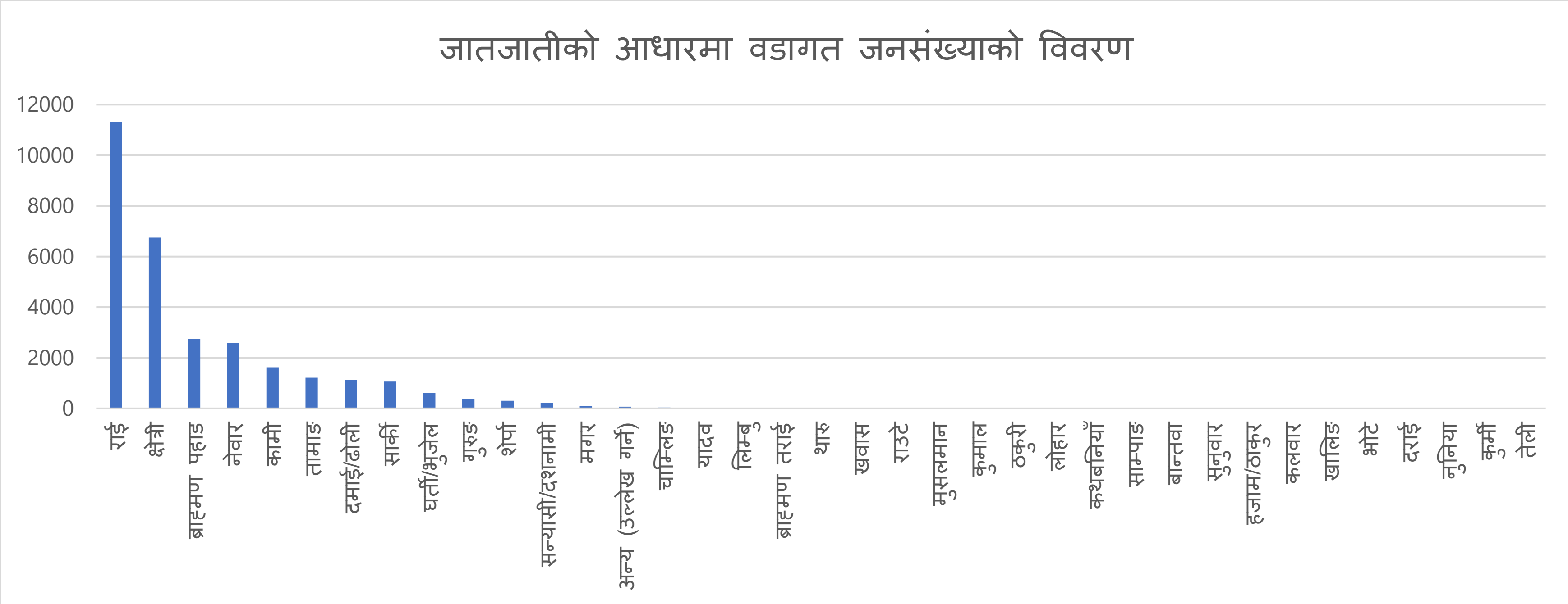
जातजातीको आधारमा वडागत जनसंख्याको विवरण
12000
10000
8000
6000
4000
2000
0
राई
क्षेत्री
ब्राह्मण पहाड
नेवार
कामी
तामाङ
दमाई/ढोली
सार्की
घर्ती/भुजेल
गुरुङ
शेर्पा
सन्यासी/दशनामी
मगर
अन्य (उल्लेख गर्नु)
चाम्लिङ
यादव
लिम्बु
ब्राह्मण तराई
थारु
खवास
राउटे
मुसलमान
कुमाल
ठकुरी
लोहार
कथबनियाँ
साम्पाङ
बान्तवा
सुनुवार
हजाम/ठाकुर
कलवार
खालिङ
भोटे
दराई
नुनिया
कुर्मी
तेली

३.८ घरमुलीको विवरण

तालिका 12 - परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार वडागत घरधुरी विवरण

वडा	पुरूष		महिला		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
1	869	73.8	309	26.2	0	0.0	**1178**
2	419	75.0	130	23.3	10	1.8	**559**
3	378	73.7	135	26.3	0	0.0	**513**
4	445	78.5	122	21.5	0	0.0	**567**
5	369	72.2	142	27.8	0	0.0	**511**
6	217	61.8	132	37.6	2	0.6	**351**
7	456	77.6	132	22.4	0	0.0	**588**
8	347	73.8	123	26.2	0	0.0	**470**
9	253	62.9	146	36.3	3	0.7	**402**
10	453	71.1	184	28.9	0	0.0	**637**
11	256	37.3	416	60.6	14	2.0	**686**
12	259	48.5	244	45.7	31	5.8	**534**
13	217	63.6	124	36.4	0	0.0	**341**
14	294	68.7	134	31.3	0	0.0	**428**
15	284	66.5	142	33.3	1	0.2	**427**
जम्मा	**5516**	**67.3**	**2615**	**31.9**	**61**	**0.7**	**8192**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेको कुल घरपरिवार संख्या ८,१९२ मध्ये ६,५१६ अर्थात ६७.३ प्रतिशत घरपरिवारमा पुरुष घरमूली रहेका छन् भने २,६१५ अर्थात ३१.९ प्रतिशत घरपरिवारमा महिला घरमूली रहेका छन् । विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

३.९ पेशाको आधारमा जनसंख्या विवरण

तालिका 13 - घरमूलीको मुख्य पेशाको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	नोकरी / जागिर (सरकारी वा अर्ध सरकारी संस्थामा)	नोकरी / जागिर (गैर सरकारी संस्थामा)	नोकरी / जागिर (निजी संस्था वा घर आदिमा)	ज्याला मजदुरी (कृषि क्षेत्रमा)	ज्याला मजदुरी (गैर कृषि क्षेत्रमा)	पेशागत काम	व्यापार व्यवसाय	स्वरोजगार	घरेलु तथा साना उद्योग	आफ्नै उद्योगधन्दा	ठेक्का पट्टा	कृषि पेशा	अन्य	जम्मा
1	174	45	21	81	38	35	410	42	5	10	7	253	57	1178
2	26	6	0	53	6	0	35	0	0	9	3	396	25	559
3	15	2	5	3	4	4	21	0	2	3	0	446	8	513
4	4	1	0	3	13	5	11	2	0	1	2	523	2	567
5	0	1	0	1	2	0	5	0	0	0	0	502	0	511
6	10	7	40	70	10	1	2	0	2	0	0	194	14	350
7	4	0	0	14	0	1	9	0	0	0	2	556	2	588
8	1	0	0	1	0	0	2	0	0	4	0	462	0	470
9	4	1	0	2	0	1	2	0	1	0	0	391	0	402
10	3	0	0	3	0	1	15	1	0	0	0	614	0	637

11	0	0	0	4	0	0	1	0	0	0	0	676	0	681
12	7	3	0	9	0	1	23	0	0	0	0	485	0	528
13	10	5	1	3	1	6	40	7	1	0	1	262	4	341
14	4	1	1	1	1	13	12	1	0	0	0	393	1	428
15	9	14	3	7	0	14	3	4	2	0	0	332	39	427
जम्मा	271	86	71	255	75	82	591	57	13	27	15	6485	152	8180
प्रतिशत	3.3%	1.1%	0.9%	3.1%	0.9%	1.0%	7.2%	0.7%	0.2%	0.3%	0.2%	79.3%	1.9%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेका घरपरिवार मध्ये कृषि पेशालाई मुख्य पेशा बनाएका घरपरिवारको संख्या सबैभन्दा बढी अर्थात ६४८५ (७९.३ प्रतिशत) रहेको छ । दोस्रोमा व्यापार व्यवसाय मुख्य पेशा रहेको घरपरिवारको संख्या ५७१ अर्थात ७.२ प्रतिशत रहेको छ । तेस्रोमा सरकारी वा अर्ध सरकारी संस्थामा नोकरी वा जागिर मुख्य पेशा रहेको २७१ अर्थात ३.२ प्रतिशत घरपरिवार रहेका छन् । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

३.१० आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण

तालिका 14 - आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण

	० – १४ वर्ष (निष्क्रिय जनसंख्या)	१५ – ५९ वर्ष (सक्रिय जनसंख्या)	६० वर्ष र सोभन्दा माथि (निष्क्रिय जनसंख्या)
पुरूष	3939	3812	7751
महिला	8111	9511	17622
जम्मा	12050	13323	17622
प्रतिशत	39.77	43.98	83.75

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेको कुल जनसंख्यामध्ये आर्थिक रूपले सक्रिय जम्मा जनसंख्या १३३२३ अर्थात् ४३.९८ प्रतिशत (पुरुषको जनसंख्या ३८१२ अर्थात १२.५८ प्रतिशत, महिला जनसंख्या ९५११ अर्थात ३१.३९ प्रतिशत) रहेको छ ।

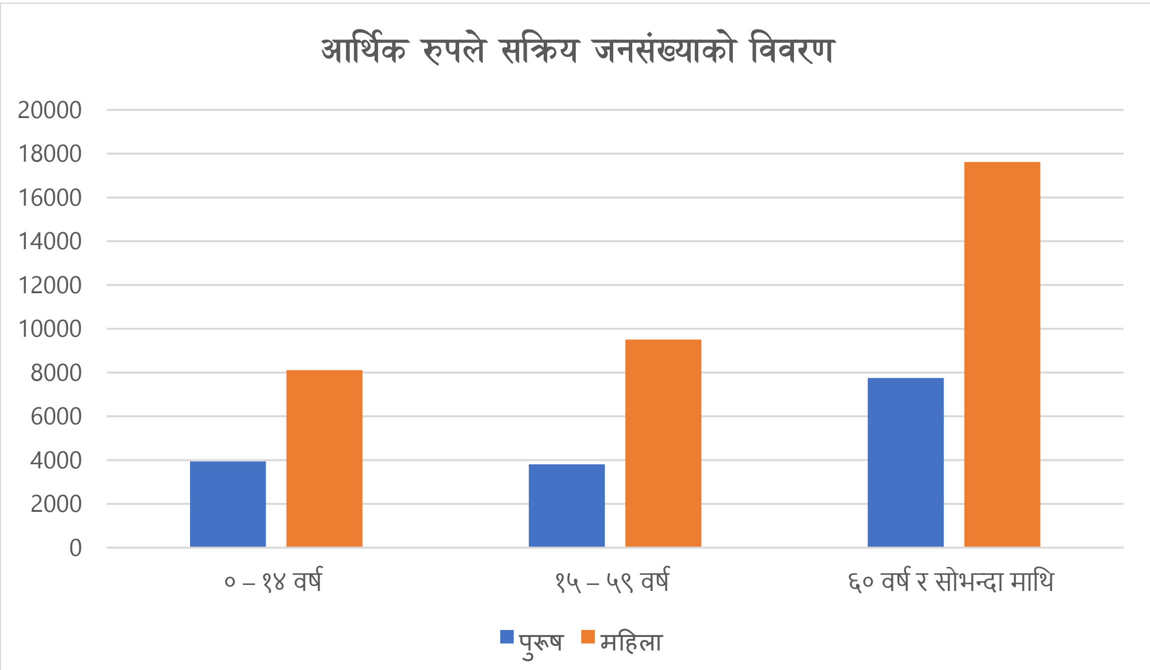

३.११ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

शरीरका अङ्गहरू र शारीरिक प्रणालीमा भएको समस्याका कारण भौतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक वातावरणका साथै सञ्चार समेतबाट सिर्जना भएको अवरोध समेतले दैनिक क्रियाकलाप सामान्यरूपमा सञ्चालन गर्न एवं सामाजिक जीवनमा पूर्ण सहभागी हुन कठिनाइ हुने अवस्थालाई अपाङ्गता भनिन्छ । खासगरी व्यक्तिहरूमा अपाङ्गता हुने कारण आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोगको कमी, ग्रामीण क्षेत्रमा मुख नधुने समस्याका कारण उत्पन्न Trachom रोग, दुर्घटना, जन्मजात, प्राकृतिक प्रकोप, कुपोषण, स्वास्थ्य उपचार नपाएर, द्वन्द्व वा युद्ध वा विस्फोटक पदार्थको प्रयोग आदि देखिएका छन्। जसलाई घटाउन प्रतिरोधात्मक र उपचारात्मक दुवै कार्यहरू गरिनुपर्दछ। अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा बालबालिकाहरूको हक हित र अधिकारको संरक्षण एवं सम्वर्द्धन र विकास गर्न १९ वटा क्षेत्रलाई समेटी अपाङ्ग संरक्षण तथा कल्याण ऐन, २०३९ र अपाङ्गतासम्बन्धी कार्ययोजना, २०६३ तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । त्यसै गरी २०६६ पुस १२ गते नेपालले अपाङ्गता भएका व्यत्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धी, २००६ लाई अनुमोदन गरेको छ ।

अपाङ्गता परिचयपत्र वितरण गर्नका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अपाङ्गताका आधारमा शारिरीक अपाङ्गता, दृष्टिविहीन र न्यून दृष्टियुक्त, स्वरबोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता, सुस्त श्रवण र बहिरा, श्रवण दृष्टिविहिनता, मानसिक अपाङ्गता बौद्धिक अपाङ्गता, बहुअपाङ्गता गरी सात किसिमले र गाम्भीर्यताका आधारमा तह क (रातो रङको परिचयपत्र), तह ख (नीलो रङको परिचयपत्र), तह ग (पहेलो रङको परिचयपत्र) र तह घ (सेतो रङको परिचयपत्र) गरी चार तहमा विभक्त गरी परिचय पत्र वितरण गर्ने कार्य सुरु गरिएको छ । हालसम्म यो समुदायको सामाजिक आर्थिक अवस्थामा परिवर्तन ल्याउन केही सामान्य आयमुलक र सिपमुलक तालिमहरू सञ्चालन गरिएता पनि यिनीहरूको आत्मविश्वासलाई बढाउन र समुदायबाट हुने गरेको उपेक्षाबाट मुक्त राख्न स्थानिय स्रोत साधन र निकायहरूमा यो समुदायको पहूँच पुऱ्याउन विभिन्न कार्यक्रम ल्याउनु पर्ने देखिन्छ ।

घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८० को तथ्याङ्क अनुसार नगरपालिकामा रहेको कूल जनसंख्या मध्ये १.७ प्रतिशतमा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको छ । जसमध्ये शारिरीक अपाङ्गता भएका १.१ प्रतिशत, दृष्टिविहिन अपाङ्गता भएका ०.१ प्रतिशत, सुनाइ सम्बन्धी अपाङ्गता भएका ०.२ प्रतिशत, स्वर बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता भएका ०.१ प्रतिशत रहेका छन् । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 15 - अपाङ्गताको किसिम अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा	अपाङ्गता नभएको	शारीरिक अपाङ्गता	दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता	सुनाईसम्बन्धी अपाङ्गता	श्रवण दृष्टिबिहीन	स्वरबोलाईसम्बन्धी अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बौद्धिक अपाङ्गता	बहु अपाङ्गता	जम्मा
1	4440	18	2	3	0	3	5	1	0	4472
2	2116	28	2	11	0	1	2	0	0	2160
3	1891	22	3	1	1	1	3	0	1	1923
4	2162	50	7	6	0	3	10	2	0	2240
5	2042	8	1	1	0	1	0	0	0	2053
6	1254	16	1	4	0	0	2	0	0	1277
7	2089	28	1	4	0	5	4	0	0	2131
8	1849	23	2	0	0	0	2	0	0	1876
9	1455	30	4	1	2	2	1	3	5	1503
10	2465	24	5	4	0	3	2	1	0	2504
11	2322	19	6	12	0	3	6	2	2	2372
12	1689	15	1	1	0	0	1	0	0	1707

वडा	अपाङ्गता नभएको	शारीरिक अपाङ्गता	दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता	सुनाईसम्बन्धी अपाङ्गता	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वरबोलाईसम्बन्धी अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बौद्धिक अपाङ्गता	बहु अपाङ्गता	जम्मा
13	1169	18	0	1	1	0	2	0	0	1191
14	1405	30	2	3	0	2	1	1	0	1444
15	1422	13	0	1	0	0	1	1	0	1438
जम्मा	29770	342	37	53	4	24	42	11	8	30291
प्रतिशत	98.3%	1.1%	0.1%	0.2%	0.0%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

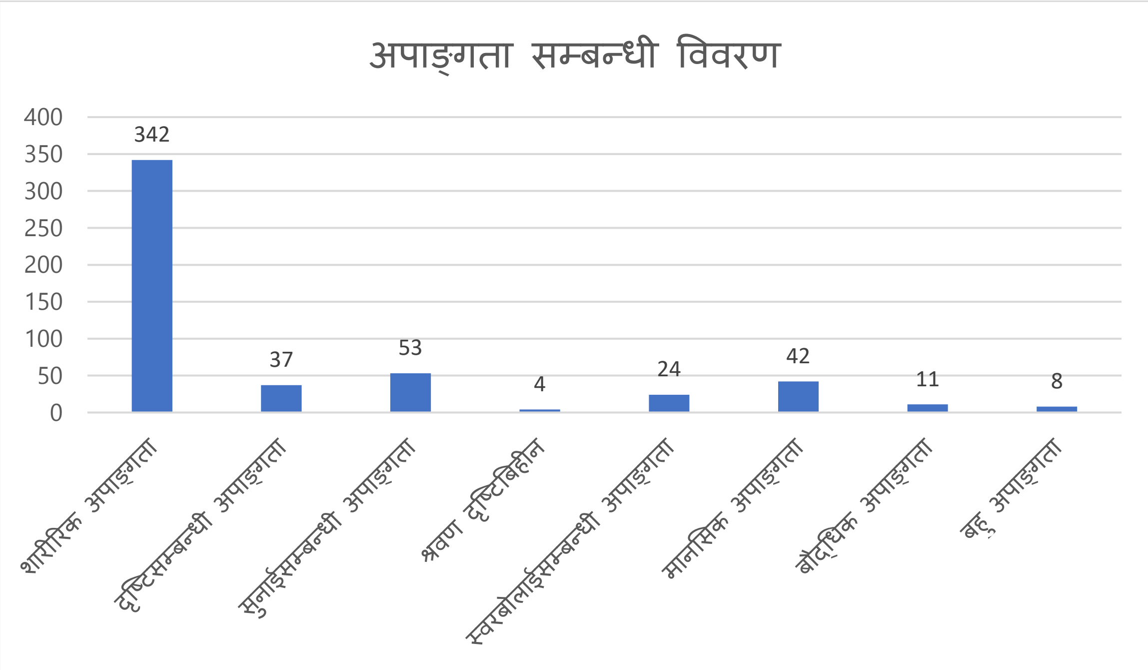

३.१२ बसाइँ सराइको अवस्था

३.१२.१ जन्म स्थानको आधारमा जनसंख्या विवरण

तालिका 16 - जन्म स्थानको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा	जन्मस्थान				
	यही गा.पा./न.पामा	यही जिल्लामा	अन्य जिल्लमा	विदेशमा	जम्मा
1	3755	489	216	12	4472
2	101	2024	37	0	2162
3	639	1257	26	1	1923
4	1637	517	83	3	2240
5	1972	74	6	1	2053
6	685	581	11	0	1277
7	1882	210	38	1	2131
8	1743	83	50	0	1876

9	1292	142	66	3	1503
10	2451	46	7	0	2504
11	2149	192	30	2	2373
12	1625	78	3	1	1707
13	1145	11	35	0	1191
14	1343	64	34	3	1444
15	1340	84	14	0	1438
जम्मा	23759	5852	656	27	30294
प्रतिशत	78.43	19.32	2.17	0.09	100.00

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

माथिको तालिकाको आधारमा यस दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको कुल जनसंख्या मध्ये यही नगरपालिकामा सवैभन्दा धेरै अर्थात २३७५९ जना जन्मेको पाइयो । त्यसपछिको संख्या ५८५२ भने खोटाङ जिल्लाको विभिन्न भागमा जन्मेर यस नगरपालिकामा बसोबास गरेको पाइयो । अन्य जिल्लामा जन्मेर हाल यस नगरपालिकामा बस्ने संख्या ६५६ र विदेशमा जन्मेकाहरूको हाल बसोबास यसै पालिकामा रहेको संख्या २७ रहेको छ । नगरपालिकाको आर्थिक, भौतिक, सामाजिक र अन्य क्षेत्रहरूको विकास हुँदा अन्य नगरपालिका, नगरपालिका वा जिल्लाबाट बसाइँ सरेर आउने जनसंख्यामा वृद्धि हुने देखिन्छ । नगरपालिकाले आगामी योजना बनाउँदा बसाइँ सरेर आउने जनसंख्यालाई समेत व्यवस्थित गर्ने खालको योजना बनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

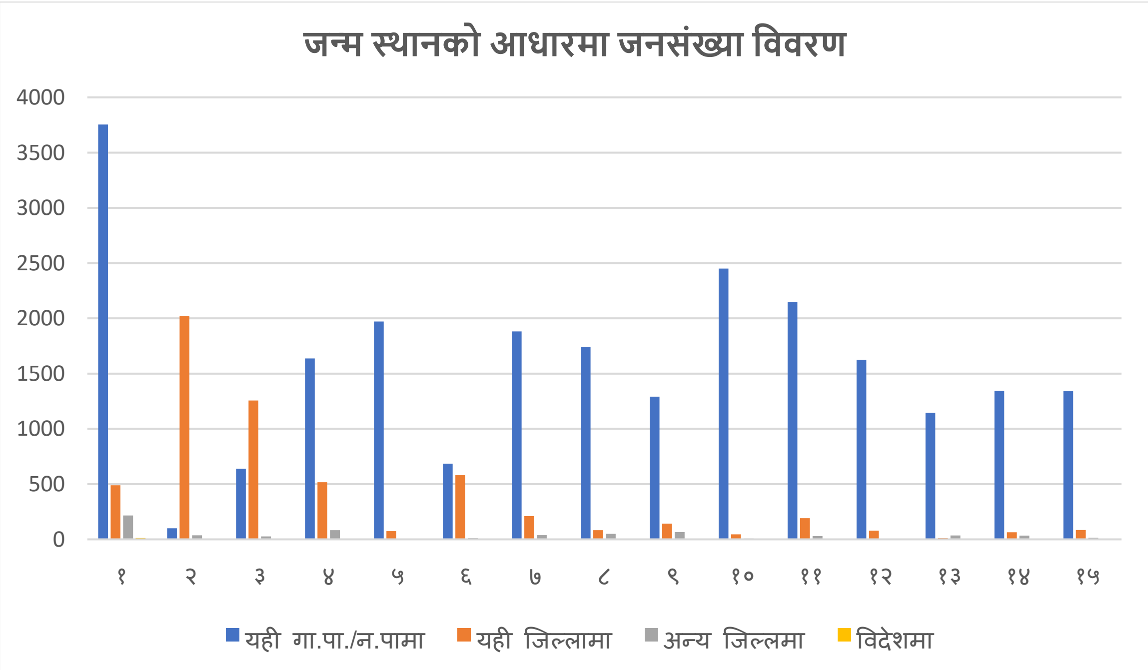

३.१३ वैवाहिक स्थितिको विवरण

वैवाहिक स्थिति भन्नाले विवाह गरेका, विवाह गरेर पनि सम्बन्ध विच्छेद भएका साथै श्रीमान वा श्रीमती गुमाएर एकल भई बसेको अवस्थालाई जनाउँछ । लैङ्गिक आधारमा समाजको वैवाहिक स्थिति असमान देखिन्छ । नेपाली समाजमा महिलाले श्रीमान्को मृत्यु भए पनि विवाह गर्नु हुँदैन भन्ने मान्यता र विधुवालाई हेरिने दृष्टिकोण रुढिवादी र परम्परागत रहेको छ । जसले गर्दा समाजमा बहुविवाह तथा विदुर र विधुवाको संख्यात्मक स्थिति असमान देखिन्छ । अझ प्राचीन समयमा सती प्रथा प्रचलनमा

रहेको थियो । तर १९७७ मा चन्द्रशमशेरले कानूनीरुपमा कु–प्रथाको रुपमा रहेको सतीप्रथाको अन्त्य गरेका थिए । सामान्यतया पितृसत्तात्मक समाज रहेको हाम्रो देशमा विधुवा महिलाको संख्या पुरुषको संख्या भन्दा दुई गुणा बढी देखिन्छ । सामाजिकरुपमा महिला र पुरुषको वैवाहिक स्थितिमा असमानता देखिन्छ ।

३.१३.१ उमेरसमूहको आधारमा १० वर्षभन्दा माथिको जनसंख्याको वैवाहिक स्थितिको विवरण

तालिका 17 - १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको व्यक्तिहरूको वैवाहिक स्थितिको विवरण

हालको उमेर समूह	विवाह नभएको	एक विवाह	वहु विवाह	पुनर्विवाह	विदुर	सम्बन्ध बिच्छेद/पारपाचुके	छुट्टिएको	थाहा नभएको	जम्मा
	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या
10 वर्ष - 14 वर्ष	2897	0	0	0	0	0	0	0	2897
15 वर्ष - 19 वर्ष	2521	181	0	11	0	0	1	2	2716
20 वर्ष - 24 वर्ष	1191	876	1	35	0	1	3	4	2111
25 वर्ष - 29 वर्ष	497	1435	2	40	1	6	2	0	1983
30 वर्ष - 34 वर्ष	232	1677	1	65	6	3	0	0	1984
35 वर्ष - 39 वर्ष	116	1669	6	49	6	5	7	0	1858
40 वर्ष - 44 वर्ष	68	1632	14	81	12	2	3	1	1813
45 वर्ष - 49 वर्ष	55	1440	21	67	17	0	6	1	1607
50 वर्ष - 54 वर्ष	65	1628	23	61	43	4	5	3	1832
55 वर्ष - 59 वर्ष	59	1426	37	51	42	2	1	1	1619
60 वर्ष - 64 वर्ष	50	1394	21	51	64	2	6	1	1589
65 वर्ष - 69 वर्ष	34	984	28	44	80	1	2	0	1173
70 वर्ष - 74 वर्ष	31	793	13	28	89	0	1	2	957
75 वर्ष सो भन्दा बढी	25	1001	21	41	206	2	2	4	1302
जम्मा	7841	16136	188	624	566	28	39	19	25441
प्रतिशत	30.82	63.43	0.74	2.45	2.22	0.11	0.15	0.07	100.00

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेका १० वर्ष भन्दा माथिको जनसंख्यामा कहिल्यै विवाह नगरेको जनसंख्या ७८४१ अर्थात ३०.८२ प्रतिशत, विवाहित १७६०० अर्थात ६९.१८ प्रतिशत मध्ये एक विवाह गर्ने ६३.४३ प्रतिशत, बहुविवाह गर्ने ०.७४ प्रतिशत, पुर्नविवाह गर्ने २.४५ प्रतिशत, विधुवा वा विदुरको संख्या २.२२ प्रतिशत, सम्बन्ध विच्छेद भएका ०.११ प्रतिशत, छुट्टिएको ०.१५ प्रतिशत देखिन्छ । नगरपालिकामा समग्र वैवाहिक अवस्था सामान्य रहेको देखिन्छ । हाल विधुवा विवाहलाई प्रोत्साहन गर्न राज्यले नितिहरू लिएको र जनचेतनामा आएको सकारात्मक परिवर्तनले विधुवा बस्ने क्रम घटिरहेको र अझै सुधार गर्न समय लाग्ने देखिन्छ ।

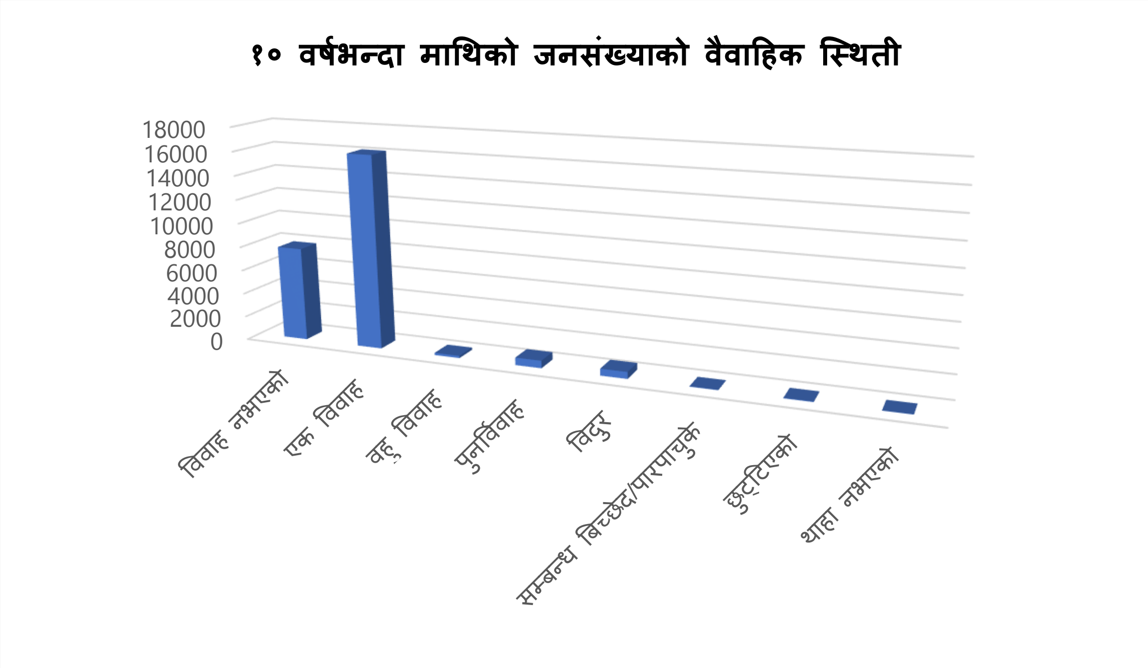

३.१३.२ पहिलोपटक विवाह गर्दाको उमेरसम्बन्धी विवरण

तालिका 18 - १० वर्षभन्दा माथिका जनसंख्याको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर सम्बन्धी विवरण

वडा	पहिलो विवाह गर्दाको उमेर															
	१५ वर्षभन्दा कम		१५ - १९ वर्ष		२० - २४ वर्ष		२५ - २९ वर्ष		३० - ३४ वर्ष		३५ - ३९ वर्ष		४० वर्ष वा सोभन्दा बढी		जम्मा	
	पुरूष	महिला	पुरूष	महिला	पुरूष	महिला	पुरूष	महिला	पुरूष	महिला	पुरूष	महिला	पुरूष	महिला	पुरूष	महिला
1	18	72	146	707	485	593	424	64	47	9	11	1	4	3	1135	1449
2	15	48	112	311	224	242	134	55	32	10	10	4	4	8	531	678
3	3	21	148	304	195	227	80	32	38	20	14	2	12	3	490	609
4	24	71	185	396	237	223	108	42	19	9	4	1	2	1	579	743
5	0	2	102	137	241	360	138	92	9	3	3	1	0	1	493	596
6	8	24	55	174	198	186	52	26	12	3	0	2	1	1	326	416
7	7	51	101	327	260	226	150	68	26	19	12	5	15	11	571	707
8	13	44	164	310	196	225	75	25	21	5	7	0	3	1	479	610
9	8	24	89	241	184	183	69	29	28	16	13	4	2	3	393	500
10	5	19	131	312	388	367	81	45	25	10	9	5	6	1	645	759
11	24	42	186	347	290	308	80	57	23	23	5	8	13	5	621	790
12	1	10	151	296	214	212	39	26	12	3	4	2	1	5	422	554
13	9	35	70	205	126	124	75	33	12	9	4	0	5	2	301	408
14	8	33	91	226	174	153	86	60	32	12	13	4	9	7	413	495
15	8	46	98	239	174	155	82	36	8	10	4	1	5	1	379	488
जम्मा संख्या	151	542	1829	4532	3586	3784	1673	690	344	161	113	40	82	53	7778	9802
प्रतिशत	0.9%	3.1%	10.4%	25.8%	20.4%	21.5%	9.5%	3.9%	2.0%	0.9%	0.6%	0.2%	0.5%	0.3%	44.2%	55.8%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

लैङ्गिक आधारमा विवाहित जनसंख्याको पहिलो विवाह गर्दाको उमेरको विवरण हेर्दा पहिलो विवाह गर्दाको उमेर १५ वर्षभन्दा कम भएका पुरुष १५१ जना र महिला ५४२ जना रहेको पाइयो । यसैगरी पहिलो विवाह गर्दाको उमेर १५ देखि १९ हुने पुरुषको संख्या १८२९ र महिलाको संख्या ४५३२ रहेको छ अर्थात् कुल विवाहित महिलाहरूमध्ये २८.९ प्रतिशत महिलाहरूको १९ वर्ष नपुग्दै वा पुग्दा पुग्दै विवाह भैसकेको देखिन्छ । समग्र महिला र पुरुषको संयुक्त तथ्याङ्कलाई हेर्दा सबैभन्दा बढी ७३७० जना अर्थात ४१.९ प्रतिशत विवाहितहरूको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर २४ भन्दा कम रहेको छ । कानूनी रूपमा हेर्दा समेत मुलूकी देवानी (संहिता) ऐन, २०७४को प्रावधानअनुसार २० वर्षभन्दा कम उमेरमा विवाह गर्न बन्देज रहेता पनि त्यसको कार्यान्वयनको अवस्था नाजुक देखिन्छ । छिटो विवाह गर्नाले अध्ययन तथा रोजगारीमा पर्ने नकारात्मक प्रभावका साथै शारीरिक तथा मानसिक विकाससमेत पूर्णरूपमा नभैसकेको अवस्थामा विवाह गर्दा त्यसले शारीरिक, पारिवारिक र सामाजिक रूपमा जटिलता थप्ने निश्चित छ । तसर्थ उपयुक्त समयमा विवाह गर्न अनिवार्य गर्नुपर्ने र छिटो विवाह गर्ने कार्यलाई पूर्ण रूपले निरुत्साहित गर्नुपर्ने देखिन्छ । समग्र विकासलाई मध्यनजर गर्दा २५ देखि २९ वर्षको उमेर विवाहका लागि उपयुक्त मान्न सकिन्छ । उमेर समूहअनुसारको वैवाहिक स्थितिको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

३.१४ अनुपस्थित जनसंख्या

६ महिना भन्दा लामो समयसम्म काम, शिक्षा, व्यवसाय, अन्य रोजगारी वा नोकरी, औषधोपचार जस्ता कारणले घरपरिवारमा अनुपस्थित हुने जनसंख्यालाई अनुपस्थित जनसंख्या भनिन्छ । तसर्थ यस्तो जनसंख्या मुल थलोमा अनुपस्थित रहने भएकोले त्यसलाई अनुपस्थित जनसंख्याको रुपमा तथ्याङ्कमा देखाउने गरिन्छ । अनुपस्थित जनसंख्याहरू सेवा सुविधाको खोजीमा धेरै शहर केन्द्रित भएको पाइन्छ । जसले नगरपालिकाका कतिपय घरहरू खाली रहेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा रहेका ८१८९ घरपरिवार मध्ये ५५३३ जना पुरुष र ३१५७ जना महिला गरी कुल ८६९० जनसंख्याको अनुपस्थिति रहेको देखिन्छ । यसको समाधान गर्न नगरपालिकाले जनतालाई आवश्यक पर्ने आधारभुत सेवा सुविधालाई घरदैलोमा पुऱ्याउन जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 19 - नगरपालिकामा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	576	294	870
२	264	166	430
३	294	162	456
४	520	318	838
५	346	132	478
६	132	75	207
७	460	285	745
८	303	171	474
९	347	265	612
१०	321	161	482
११	620	298	918
१२	315	97	412
१३	414	285	699
१४	533	390	923
१५	88	58	146

जम्मा	5533	3157	8690
प्रतिशत	63.67	36.33	100.00

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

३.१४.१ उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

नगरपालिकामा लिङ्ग र उमेरसमूह अनुसार अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण हेर्दा सबैभन्दा बढी २०–२९ वर्षका २२५३ पुरुषहरू घरमा अनुपस्थित भएको पाइयो भने सबैभन्दा कम अनुपस्थित जनसंख्याको उमेर समूहमा ४० देखि ४९ वर्षका ६३ महिलाहरू रहेका छन् । २०–४९ वर्षका ३५३३ पुरुषहरू नगरपालिकामा अनुपस्थित भएको पाइयो । दोस्रो उमेर समूहमा ० देखि १९ वर्षका १८६५ पुरुषहरू अनुपस्थित रहेका छन् । थप विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 20 - उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा	अनुपस्थित व्यक्ति अनुपस्थित हुँदाको उमेर समूह							
		०९ वर्षसम्म-	१०१९ वर्ष-	२०२९ वर्ष-	३०३९ वर्ष-	४०४९ वर्ष-	५० वर्ष वा सोभन्दा बढी	जम्मा
१	पुरुष	24	167	241	107	27	10	576
	महिला	20	138	104	17	3	12	294
२	पुरुष	23	40	112	56	26	7	264
	महिला	22	35	67	28	11	3	166
३	पुरुष	35	64	119	59	12	5	294
	महिला	23	57	50	19	5	8	162
४	पुरुष	114	123	209	54	15	5	520
	महिला	98	91	106	15	3	5	318
५	पुरुष	33	52	148	77	27	9	346
	महिला	13	40	56	17	3	3	132
६	पुरुष	9	32	61	17	8	5	132
	महिला	12	23	25	6	1	8	75
७	पुरुष	74	88	177	81	30	10	460
	महिला	57	68	117	27	8	8	285
८	पुरुष	39	50	123	67	17	7	303
	महिला	33	54	58	19	1	6	171
९	पुरुष	63	84	140	45	7	8	347
	महिला	57	79	89	23	3	14	265
१०	पुरुष	61	71	144	34	4	7	321
	महिला	36	44	64	8	2	7	161
११	पुरुष	42	102	223	175	56	22	620
	महिला	41	80	88	71	7	11	298
१२	पुरुष	3	73	176	55	2	5	314
	महिला	8	48	34	6	1	0	97
१३	पुरुष	55	94	146	94	15	10	414
	महिला	58	66	97	42	7	15	285
१४	पुरुष	102	121	196	69	24	21	533
	महिला	98	87	138	45	8	14	390
१५	पुरुष	9	18	38	18	2	3	88
	महिला	11	16	27	2	0	2	58
जम्मा	पुरुष	686	1179	2253	1008	272	134	5532
	महिला	587	926	1120	345	63	116	3157

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

यस तथ्याङ्कको विश्लेषणबाट शसक्त युवा अवस्थाको पुरुष जनसंख्या काम, रोजगारी, अध्ययन वा अन्य कारणले नगरपालिका बाहिर हुनु भनेको नगरपालिकाभित्र ती सबैखाले अवसरहरू न्यून हुनु हो । अर्कोतर्फ महिलाको अनुपस्थित जनसंख्या उल्लेख्य रुपमा कम हुनुले लैङ्गिक असमानता रहेको स्पष्ट हुन्छ । यसको अर्का अर्थ नगरपालिकामा महिला, वृद्धहरू र केटाकेटीको

जनसंख्याको वाहुल्यता रहेको समेत स्पष्ट हुन्छ । यसरी सक्रिय सक्षम र जुझारु युवा जनशक्तिको ठूलो हिस्सा नगरपालिकाबाट बाहिर रहँदा नगरपालिकाको समग्र विकासमा दीर्घकालीन नकारात्मक प्रभाव पर्दछ । नगरपालिकाले त्यस्ता युवाहरूलाई नगरपालिकामा फर्केर पेशा, व्यवसाय, रोजगारी लगायतका आय आर्जनको क्रियाकलापहरू गर्न प्रोत्साहित गर्ने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा तथा स्तम्भ चित्रमा पनि प्रस्तुत गरिएको छ ।

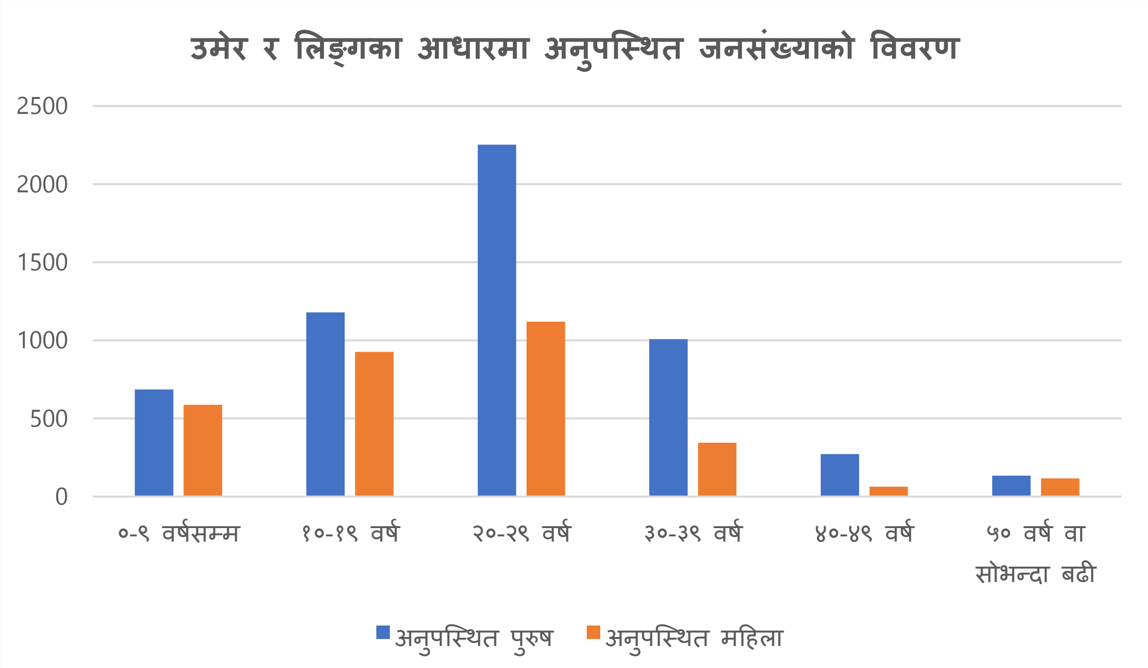

३.१४.२ लिङ्गअनुसार शैक्षिक स्तरको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका 21 - लिङ्गअनुसार शैक्षिक स्तरको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको तह	वडा															जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	
पूर्व प्राथमिक	7	5	9	17	3	2	23	5	36	11	7	4	7	7	1	144
कक्षा १-५	32	29	39	77	48	21	91	49	77	64	123	61	122	75	5	913
कक्षा ६-८	35	29	29	63	56	24	70	66	79	72	145	78	90	62	1	899
कक्षा ९-१०	61	151	167	190	148	46	170	106	198	111	186	203	109	169	15	2030
SLC/SEE वा सो सरह	289	34	26	97	38	24	117	69	16	57	212	11	215	180	19	1404
कक्षा १२ वा सो सरह	276	96	89	169	137	50	146	90	84	81	143	31	67	121	28	1608
स्नातक वा सो सरह	96	40	8	23	14	12	34	35	20	4	26	4	4	29	4	353
स्नातकोत्तर वा सोभन्दा माथि	20	13	2	11	0	2	5	12	8	1	6	5	2	11	2	100
साक्षर	11	3	17	11	7	0	4	0	6	1	5	4	6	0	2	77

अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको तह	वडा															जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	
अनौपचारिक शिक्षा	0	0	0	0	0	2	1	0	5	0	1	1	1	0	0	11
अन्य	0	5	1	3	2	0	10	0	0	4	1	0	0	21	0	47
थाहा नभएको	16	1	33	22	3	10	11	18	26	21	28	4	13	110	58	374
जम्मा	843	406	420	683	456	193	682	450	555	427	883	406	636	785	135	7960

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका ७९६० जना शैक्षिक स्तरको आधारमा हेर्दा पूर्व प्राथमिक शिक्षा उत्तीर्ण गर्नेहरूको संख्या १४४, कक्षा १ देखि ५ कक्षा अध्ययन गरेका ९१३ जना, कक्षा ६–८ अध्ययन गरेको ८९९ जना, कक्षा ९–१० अध्ययन गरेका २०३० जना, एसईई/एसएलसी वा सो सरह अध्ययन गर्ने १४०४ जना, कक्षा १२ वा सो सरह अध्ययन गर्ने १६०८ जना र स्नातक वा सो सरह अध्ययन गरेका ३५३ जना रहेका छन् । अनुपस्थित जनसंख्या काम तथा रोजगारी वा अन्य कारणले अनुपस्थित भएको पाइयो । तथ्याङ्कलाई हेर्दा नगरपालिकामा माध्यामिक तह अध्ययन गरी अनुपस्थित हुनेको संख्या धेरै रहेको देखिन्छ । माध्यामिक स्तरसम्मका अध्ययन पूरा गरी काम वा रोजगारमा बाहिरिने जनसंख्या र पढ्दा पढ्दै आठ कक्षा उत्रीण गरेर काम वा रोजगारीका लागि पढाइ छोड्नेको जनसंख्या उल्लेख्य रहेको पाइयो । यस हिसाबले शिक्षित र दक्ष जनशक्ति भन्दा अर्धशिक्षित र अदक्ष वा अर्धदक्ष जनसंख्याले अध्ययन भन्दा सामान्य स्तरको वा स्तरभन्दा न्यून खालको रोजगारी वा काममा बाहिरिएका संकेत गर्दछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

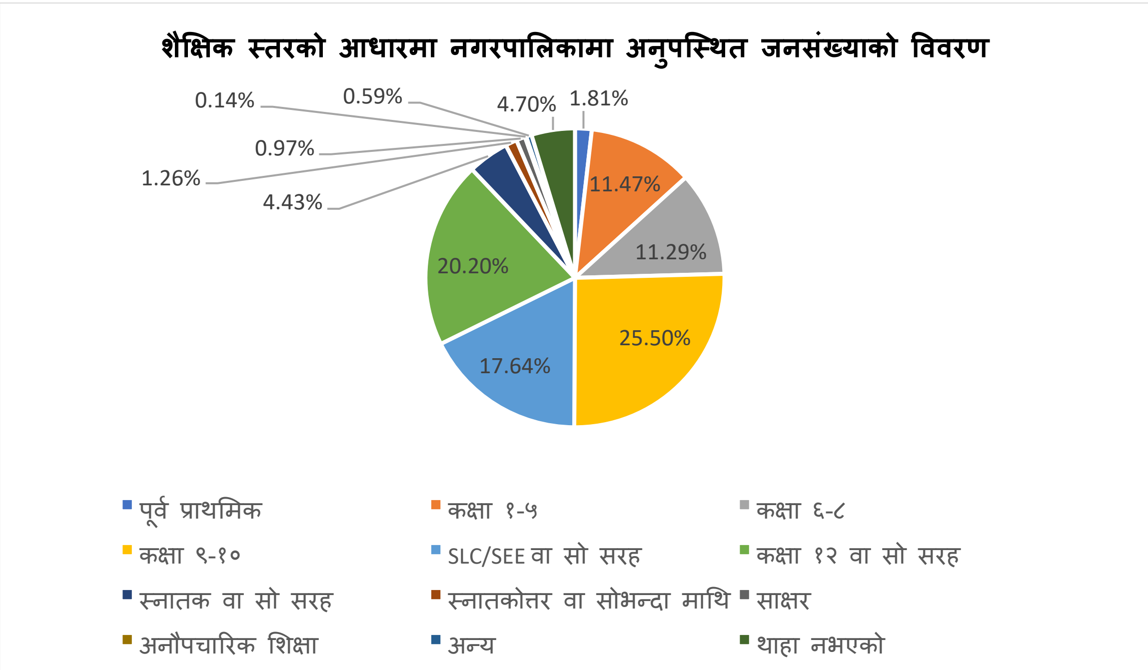

३.१४.३ अनुपस्थित हुनुको कारणसम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका कुल ८६९० जनसंख्या सबैभन्दा धेरै ३३२६ जना अर्थात् ३८.३ प्रतिशत अध्ययन/तालिमको सिलसिलामा अनुपस्थित रहेका छन् । त्यसैगरी ३०५८ अर्थात ३५.२ प्रतिशत काम/जागिरको खोजीको शिलशिलामा, ६९८ अर्थात ८ प्रतिशत अन्य कामको शिलशिलामा अनुपस्थित भएको देखिन्छ । थप विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 22 - अनुपस्थित व्यक्तिको अनुपस्थित हुनुको कारण सम्बन्धी विवरण

वडा	अनुपस्थित हुनुको कारण									जम्मा
	अध्ययन/तालिम	काम/जागिरको खोजी	अन्य	सरकारी जागिर	आश्रित	निजी नोकरी	थाहा नभएको	व्यापार/व्यवसाय	द्वन्द्व को कारण	
१	442	71	35	76	51	178	4	11	2	870
२	144	202	23	33	1	13	8	6	0	430
३	178	171	28	34	22	9	7	7	0	456
४	279	229	144	46	53	29	34	24	0	838
५	205	202	9	22	0	18	21	1	0	478
६	89	64	5	12	22	5	3	7	0	207
७	289	239	120	32	30	20	10	5	0	745
८	207	186	4	36	6	2	26	7	0	474
९	298	236	20	28	13	9	3	5	0	612
१०	167	185	113	1	1	7	6	1	1	482
११	319	512	8	30	22	2	10	15	0	918
१२	132	239	0	17	6	2	4	12	0	412
१३	273	174	136	31	12	28	3	37	5	699
१४	254	308	46	10	110	18	164	13	0	923
१५	51	40	7	5	23	14	5	1	0	146
जम्मा	3327	3058	698	413	372	354	308	152	8	8690
प्रतिशत	38.3%	35.2%	8.0 %	4.8%	4.3 %	4.1 %	3.5%	1.7%	0.1%	100.0 %

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

अनुपस्थित हुने जनसंख्याको कारणहरू हेर्दा नगरपालिका भित्र शिक्षा तथा रोजगारको पर्याप्त अवसरहरू नभएर उपयुक्त अवसरको खोजीमा बाहिरिएको तथ्य देखिन्छ । अधिकांश बाहिरिनेहरूमा काम, रोजगारी तथा शिक्षाको खोजीमा नै परिवार सहित अनुपस्थित रहने हुँदा उनीहरूसँग आश्रित सदस्यहरू विशेषगरी विद्यालय जाने बालबालिका साथमा गएको देखिन्छ । जसको विस्तृत विवरण वृत्त चित्रमा उल्लेख गरिएको छ ।

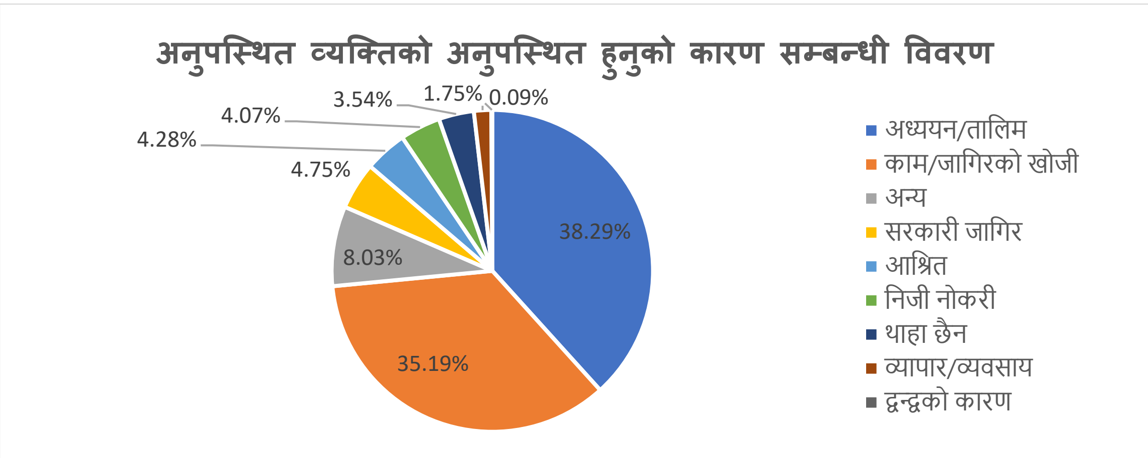

३.१४.४ अनुपस्थित जनसंख्या हाल बसिरहेको स्थानको विवरण

तालिका 23 - अनुपस्थित जनसंख्या हाल बसिरहेको स्थानको विवरण

वडा	यसै जिल्लाको अन्यत्र स्थान	नेपालको अन्य जिल्ला	विदेश	थाहा नभएको	जम्मा
१	8	535	232	0	775
२	5	267	133	0	405
३	3	243	161	0	407
४	2	495	201	3	701
५	6	305	156	0	467
६	2	94	61	0	157
७	4	392	196	1	593
८	12	243	136	0	391
९	1	301	143	0	445
१०	16	251	170	1	438
११	6	490	302	2	800
१२	1	171	183	0	355
१३	6	435	190	0	631
१४	6	606	213	0	825
१५	2	86	41	0	129
जम्मा	80	4914	2518	7	7519
प्रतिशत	1.06	65.35	33.49	0.09	100.00

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका जनसंख्या मध्ये सबैभन्दा बढी ४९१४ जना अर्थात ६५.३५ प्रतिशत जनसंख्या नेपालको अन्य जिल्लामा रहेको २५१८ अर्थात ३३.४९ प्रतिशत जनसंख्या एसियाली राष्ट्र रहेको देखिन्छ । तथ्याङ्कको विश्लेषणबाट ठूलो संख्याको अनुपस्थित जनसंख्या देश बाहिर गएको देखिन्छ जसमा रोजगारीको सिलसिलामा एसियाका विभिन्न मुलुकहरूमा पुग्नेको संख्या भने सबै भन्दा बढी रहेका छन् । अर्को तर्फ अवसरको खोजीमा देशकै अन्य शहरी इलाकामा, सरकारी नोकरीको सिलसिलामा अन्य जिल्ला तथा अध्ययन तथा अन्य अवसरको कारण देशका मुख्य शहरहरू र राजधानी काठमाडौंमा रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । यस बाहेक अन्य यूरोपियन देशहरू, अमेरिका र अष्ट्रेलिया जानेहरूको संख्या भने अत्यन्त न्यून रहेको छ । विकसित मुलुक भन्दा छिमेकी मुलुक भारत र उदाउँदा औद्योगिक खाडी राष्ट्रहरू तथा मलेसियामा कामको लागि बाहिरिएकोले त्यो जनसंख्या जोखिमयुक्त र कडा श्रमयुक्त काम गर्न बाध्य रहेको छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

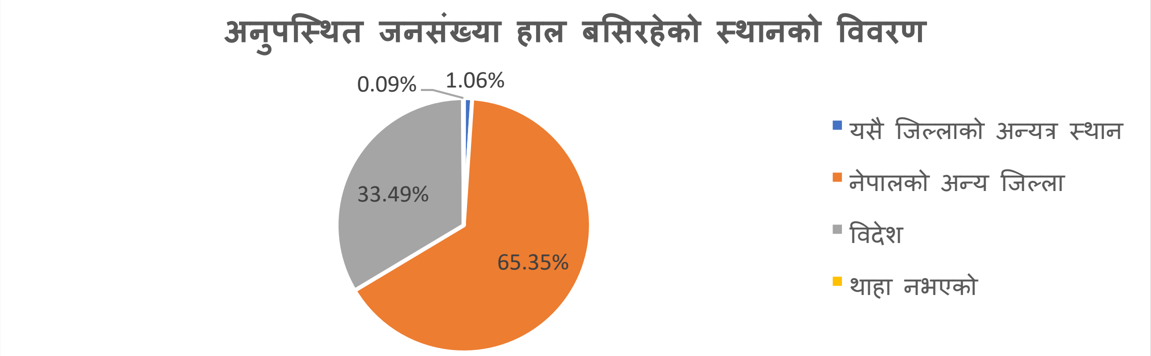

परिच्छेद ४ - आर्थिक स्थिति तथा रोजगार

४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण

आर्थिक सम्वृद्धिका आधारहरू नगरपालिकामा हुने मुख्य आर्थिक क्रियाकलापहरू नै हुन् । जति आर्थिक क्रियाकलापहरूमा तीब्रता आउँछ त्यति नै नगरपालिकाको अर्थतन्त्र चलायमान र सुदृढ हुँदै जान्छ । मुख्यतया नेपाली अर्थतन्त्र कृषि, पर्यटन, साना तथा घरेलु उद्योग, वैदेशिक रोजगार, बैङ्किङ, व्यापार, सेवा क्षेत्र आदिमा केन्द्रित छ । उच्च प्रविधिमा आधारित अन्तराष्ट्रिय स्तरका उद्योगहरूको विकास भइनसकेको अवस्थामा धेरैजसो आर्थिक क्रियाकलापहरू निर्वाहमुखी नै रहेका छन् ।

४.२ परिवारको मुख्य पेशासम्बन्धी विवरण

तालिका 24 - परिवारको मुख्य पेशासम्बन्धी विवरण

वडा नं.	नोकरी / जागिर (सरकारी वा अर्ध सरकारी संस्थामा)	नोकरी / जागिर (गैर सरकारी संस्थामा)	नोकरी / जागिर (निजी संस्था वा घर आदिमा)	ज्याला मजदुरी (कृषि क्षेत्रमा)	ज्याला मजदुरी (गैर कृषि क्षेत्रमा)	पेशागत काम	व्यापार व्यवसाय	स्वरोजगार	घरेलु तथा साना उद्योग	आफ्नै उद्योगधन्दा	ठेक्का पट्टा	कृषि पेशा	अन्य	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	174	45	21	81	38	35	410	42	5	10	7	253	57	0	1178
2	26	6	0	53	6	0	35	0	0	9	3	396	25	0	559
3	15	2	5	3	4	4	21	0	2	3	0	446	8	0	513
4	4	1	0	3	13	5	11	2	0	1	2	523	2	0	567
5	0	1	0	1	2	0	5	0	0	0	0	502	0	0	511
6	10	7	40	70	10	1	2	0	2	0	0	194	14	1	351
7	4	0	0	14	0	1	9	0	0	0	2	556	2	0	588
8	1	0	0	1	0	0	2	0	0	4	0	462	0	0	470
9	4	1	0	2	0	1	2	0	1	0	0	391	0	0	402
10	3	0	0	3	0	1	15	1	0	0	0	614	0	0	637
11	0	0	0	4	0	0	1	0	0	0	0	676	0	5	686
12	7	3	0	9	0	1	23	0	0	0	0	485	0	3	531
13	10	5	1	3	1	6	40	7	1	0	1	262	4	0	341
14	4	1	1	1	1	13	12	1	0	0	0	393	1	0	428
15	9	14	3	7	0	14	3	4	2	0	0	332	39	0	427
जम्मा	271	86	71	255	75	82	591	57	13	27	15	6485	152	9	8189
प्रतिशत	3.3%	1.1%	0.9%	3.1%	0.9%	1.0%	7.2%	0.7%	0.2%	0.3%	0.2%	79.2%	1.9%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

नगरपालिकामा रहेका घरपरिवार मध्ये कृषि पेशालाई मुख्य पेशा बनाएका घरपरिवारको संख्या सबैभन्दा बढी अर्थात ६४८५ (७९.२ प्रतिशत) रहेको छ । दोस्रोमा व्यापार व्यवसाय मुख्य पेशा रहेको ५९१ अर्थात ७.२ प्रतिशत घरपरिवार रहेका छ । तेस्रोमा नोकरी / जागिर (सरकारी वा अर्ध सरकारी संस्थामा) मुख्य पेशा रहेको घरपरिवारको संख्या २७१ अर्थात ३.३ प्रतिशत रहेका छन् । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 25 - वार्षिक औषत आम्दानीका आधारमा परिवारको विवरण

आम्दानीका श्रोत		वडा नं.															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
कृषि/पशुपालन / माछापालन / मौरीपालनबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	333	86	46	439	386	173	444	18	7	552	602	378	286	106	160	4016
	जम्मा आम्दानी	25756000	3045000	2402000	17291000	8430000	16843000	21287000	830000	5090000	34504000	22086000	13739000	9223000	9298000	8929000	198753000
	औषत आम्दानी	77345	35407	52217	39387	21839	97358	47944	46111	727143	62507	36688	36347	32248	87717	55806	49490
उद्योग सञ्चालनबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	18	5	1	15	4	12	6	15	4	14	11	3	11	1	6	126
	जम्मा आम्दानी	5232000	216000	120000	4068000	216000	4284000	828000	2100000	60204000	1668000	1032000	144000	1596000	180000	1620000	83508000
	औषत आम्दानी	290666.67	43200	120000	271200	54000	357000	138000	140000	15051000	119142.86	93818.18	48000	145090.91	180000	270000	662761.90

आम्दानीका श्रोत		वडा नं.															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
व्यापार व्यवसायबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	487	61	38	132	63	28	57	18	11	49	59	42	88	28	8	1169
	जम्मा आम्दानी	199104000	26460000	20496000	24756000	8376000	10320000	17568000	2256000	9120000	8568000	15012000	25836000	14328000	11316000	768000	394284000
	औषत आम्दानी	408837.78	433770.49	539368.42	187545.45	132952.38	368571.43	308210.53	125333.33	829090.91	174857.14	254440.68	615142.86	162818.18	404142.86	96000.00	337283.15
नोकरीबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	390	91	54	93	11	91	54	44	31	52	52	52	76	31	35	1157
	जम्मा आम्दानी	163298400	38635200	25143600	32060400	2454000	74868000	30414000	16008000	14928000	17460000	14904000	15120000	12745200	20328000	24559200	502926000
	औषत आम्दानी	418713.85	424562.64	465622.22	344735.48	223090.91	822725.27	563222.22	363818.18	481548.39	335769.23	286615.38	290769.23	167700.00	655741.94	701691.43	434681.07

आम्दानीका श्रोत		वडा नं.															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
पेन्सनबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	260	121	67	176	129	124	185	144	108	157	234	131	102	154	121	2213
	जम्मा आम्दानी	35268000	15237600	5901600	17094000	13188000	54294000	27392400	70366800	13728000	11254800	22848000	9540000	8617200	221376000	41618400	567724800
	औषत आम्दानी	135646.15	125930.58	88083.58	97125.00	102232.56	437854.84	148067.03	488658.33	127111.11	71686.62	97641.03	72824.43	84482.35	1437506.49	343953.72	256540.80
घर तथा जग्गा भाडाबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	157	8	20	8	0	1	6	16	5	1	4	1	12	1	3	243
	जम्मा आम्दानी	27303600	2382000	4620000	1506000		24000	246000	8803200	168000	144000	144000	9600	1508400	36000	24000	46918800
	औषत आम्दानी	173908.28	297750	231000	188250		24000	41000	550200	33600	144000	36000	9600	125700	36000	8000	193081.48

आम्दानीका श्रोत		वडा नं.															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
सवारी, मेसिन तथा उपकरणको भाडाबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	12	0	3	3	0	8	7	13	3	9	10	1	5	6	0	80
	जम्मा आम्दानी	3096000		6228000	840000		948000	1440000	1232400	252000	1255200	1560000	120000	396000	2580000		19947600
	औषत आम्दानी	258000		2076000	280000		118500	205714.29	94800	84000	139466.67	156000	120000	79200	430000		249345
व्याज तथा लाभांशबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	2	1	1	5	1	21	4	18	2	64	4	1	75	0	1	200
	जम्मा आम्दानी	240000	120000	240000	1044000	360000	2256000	456000	3283200	1620000	7380000	156000	300000	5102400		360000	22917600
	औषत आम्दानी	120000	120000	240000	208800	360000	107428.57	114000	182400	810000	115312.50	39000	300000	68032		360000	114588

आम्दानीका श्रोत		वडा नं.															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
दैनिक ज्यालादारीबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	117	196	23	187	209	136	237	85	4	282	344	302	134	17	16	2289
	जम्मा आम्दानी	35676000	47938800	3978000	31628400	44376000	32769600	24386400	14661600	444000	8966400	3988800	50610000	11904000	10368000	1092000	322788000
	औषत आम्दानी	304923.08	244585.71	172956.52	169135.83	212325.36	240952.94	102896.20	172489.41	111000.00	31795.74	11595.35	167582.78	88835.82	609882.35	68250.00	141017.04
वैदेशिक विप्रेषणबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	194	122	60	131	153	81	151	77	44	123	214	138	126	112	73	1799
	जम्मा आम्दानी	66181000	15026000	7159000	34655000	15745000	14849000	22241000	7001000	7930000	26625000	27146000	44529000	31650000	23535000	21907000	366179000
	औषत आम्दानी	341139	123164	119317	264542	102908	183321	147291	90922	180227	216463	126850	322674	251190	210134	300096	203546

आम्दानीका श्रोत		वडा नं.															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
आन्तरिक विप्रेषणबाट वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	56	8	8	39	330	20	81	15	8	242	100	60	17	151	4	1139
	जम्मा आम्दानी	4957000	1270000	607000	1199000	14762000	765000	5851000	644000	269000	8080000	1611000	4656000	1108000	70069000	92000	115940000
	औषत आम्दानी	88518	158750	75875	30744	44733	38250	72235	42933	33625	33388	16110	77600	65176	464033	23000	101791
अन्य वार्षिक आम्दानी	परिवार संख्या	28	66	14	67	8	40	152	63	2	331	180	69	271	1	17	1309
	जम्मा आम्दानी	7224000	9516000	3444000	11688000	864000	10668000	41793600	26306400	1236000	43303200	21486000	15790800	17150400	180000	2640000	213290400
	औषत आम्दानी	258000	144181.82	246000	174447.76	108000	266700	274957.89	417561.90	618000	130825.38	119366.67	228852.17	63285.61	180000	155294.12	162941.48

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

तालिका 26 - कृषिका लागि आफूले चलन गरेको वा अरूलाई चलन गर्न दिएको जमिनको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	कृषिको लागि जमिन प्रयोग गर्ने परिवार		कृषिको लागि जमिन प्रयोग नगर्ने परिवार	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
1	496	42.1%	682	57.9%
2	158	28.3%	400	71.7%
3	5	1.0%	508	99.0%
4	247	43.6%	320	56.4%
5	314	61.4%	197	38.6%
6	110	31.4%	240	68.6%
7	512	87.1%	76	12.9%
8	278	59.1%	192	40.9%
9	388	96.5%	14	3.5%
10	306	48.0%	331	52.0%
11	102	15.0%	579	85.0%
12	348	66.0%	179	34.0%
13	288	84.5%	53	15.5%
14	406	94.9%	22	5.1%
15	0	0.0%	427	100.0%
जम्मा	3958	48.4%	4220	51.6%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

४.२.१ कूल वार्षिक आम्दानीले परिवार चलाउन पुग्ने महिनासम्बन्धी विवरण

तालिका 27 - कूल वार्षिक आम्दानीले परिवार चलाउन पुग्ने महिनासम्बन्धी विवरण

वडा नं.	३ महिनाभन्दा कम	३-६ महिना	७-९ महिना	१०-११ महिना	बाह्रै महिना	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	16	14	8	2	1138	0	1178
2	152	268	42	21	76	0	559
3	167	282	17	12	35	0	513
4	41	180	248	58	40	0	567
5	115	229	118	15	34	0	511
6	44	91	52	11	153	0	351
7	68	232	78	70	140	0	588
8	42	302	80	41	5	0	470
9	8	332	51	6	5	0	402
10	17	417	171	26	6	0	637
11	27	70	21	8	555	0	686
12	15	29	54	34	396	0	531
13	34	95	166	40	6	0	341

वडा नं.	३ महिनाभन्दा कम	३-६ महिना	७-९ महिना	१०-११ महिना	बाह्रै महिना	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
14	111	252	38	18	9	0	428
15	134	196	52	13	32	0	427
जम्मा	991	2989	1196	375	2630	8	8189
प्रतिशत	12.1%	36.5%	14.6%	4.6%	32.1%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

तालिका 28 - ऋण भएका परिवारको विवरण

वडा नं.	ऋण नभएका परिवार		ऋण भएका परिवार		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
1	687	58.3%	491	41.7%	1178
2	432	77.1%	128	22.9%	560
3	380	74.1%	133	25.9%	513
4	327	57.7%	240	42.3%	567
5	433	84.7%	78	15.3%	511
6	265	75.5%	86	24.5%	351
7	343	58.3%	245	41.7%	588
8	329	70.0%	141	30.0%	470
9	250	62.2%	152	37.8%	402
10	425	66.7%	212	33.3%	637
11	344	50.1%	342	49.9%	686
12	466	87.3%	68	12.7%	534
13	124	36.4%	217	63.6%	341
14	269	62.9%	159	37.1%	428
15	384	89.9%	43	10.1%	427
जम्मा	5458	66.6%	2735	33.4%	8193

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

तालिका 29 - ऋण लिनुका कारणसम्बन्धी घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	व्यापार/उद्योग व्यवसायको लागि	कृषि व्यवसायको लागि	घर बनाउन/ जग्गा जमिन किन्न	जन्म/मृत्यु/विवाह/ब्रतब न्धको लागि	चाडपर्व मनाउन	औषधी उपचारको लागि	शैक्षिक शुल्क तिर्न / शैक्षिक सामग्री किन्न	घरायसी उपभोग गर्न	परिवारका सदस्यलाई विदेश पठाउन	अन्य प्रयोजनका लागि	जम्मा ऋणी
1	211	28	168	14	4	21	26	33	9	5	491
2	18	7	40	3	5	11	8	40	9	1	128
3	24	32	36	2	5	10	5	10	6	8	133
4	30	24	49	11	3	31	8	89	16	2	240

वडा नं.	व्यापार/उद्योग व्यवसायको लागि	कृषि व्यवसायको लागि	घर बनाउन/ जग्गा जमिन किन्न	जन्म/मृत्यु/विवाह/ब्रतब न्धको लागि	चाडपर्व मनाउन	औषधी उपचारको लागि	शैक्षिक शुल्क तिर्न / शैक्षिक सामग्री किन्न	घरायसी उपभोग गर्न	परिवारका सदस्यलाई विदेश पठाउन	अन्य प्रयोजनका लागि	जम्मा ऋणी
5	6	23	1	0	0	0	3	40	5	0	78
6	5	8	12	0	0	16	11	43	3	0	86
7	16	9	14	0	10	18	2	171	12	1	245
8	8	23	19	6	6	64	2	11	17	2	141
9	9	10	39	5	3	24	31	50	22	1	152
10	14	16	58	5	2	8	19	111	29	1	212
11	9	17	73	7	4	44	51	208	65	0	342
12	9	6	16	21	31	37	44	39	3	0	68
13	11	2	29	1	0	0	38	138	18	0	217
14	27	35	26	1	1	14	5	36	31	3	159
15	3	18	9	1	0	3	2	12	2	1	43
जम्मा	400	258	589	77	74	301	255	1031	247	25	2735

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

तालिका 30 - ऋणदाताको आधारमा ऋणी परिवारको विवरण

वडा नं.	बैँकबाट (बाणिज्य / विकास)	फाइनान्सबाट	लघु वित्तीय संस्थाबाट	सहकारीबाट	व्यक्तिगतबाट	अन्य स्रोतबाट	जम्मा ऋणी
1	393	5	17	28	116	10	491
2	30	2	34	16	46	18	128
3	19	0	21	7	38	65	133
4	69	8	67	30	103	0	240
6	42	0	13	24	0	0	78
7	28	3	24	6	38	0	86
8	21	9	53	49	191	5	245
9	31	2	1	4	107	2	141
10	13	7	57	51	65	1	152
11	16	6	11	5	192	2	212
12	28	10	56	64	261	3	342
13	8	7	12	52	43	4	68
14	18	1	20	1	207	3	217
15	10	2	71	17	69	0	159
जम्मा	7	2	8	29	10	1	43

४.३ कृषि तथा पशु विकास

आज उच्चतम विकास हासिल गरेका औद्योगिक राष्ट्रहरूको विकासको मेरुदण्ड कृषि नै रहेको इतिहासले देखाउँछ । यूरोप, अमेरिका तथा एसियाली महाशक्ति राष्ट्रहरूको सम्पन्नताको आधारशीला समेत कृषि क्रान्तिमा आधारित भएको पाईन्छ । तसर्थ तत्कालका लागि कृषि बाहेकका अन्य विकल्पहरू न्यून रहेको र कृषिमा पर्याप्त संभावना रहेको हाम्रो देशमा विकासका अन्य महत्वाकांक्षी योजना कार्यान्वयन गर्नुपूर्व खाद्यान्न, फलफूल तरकारीका साथै समग्र कृषि उपजहरूमा आत्मनिर्भर बनी निर्यात समेत वृद्धि गर्न कृषि क्षेत्रमा क्रान्ति नै गर्नुपर्ने पहिलो अनिवार्य आवश्यकता रहेको छ । उच्च प्रविधिहरू विकास भईसकेको आजको यूगमा समेत हाम्रो निर्वाहमूखी परम्परागत खेति प्रणालीमा सिमित रहिरहनु एक प्रकारको विडम्बना नै छ । तसर्थ स्थानीय सरकारले संभाव्यता हेरि व्यवसायिक र वैज्ञानिक कृषिका लागि आवश्यक सम्पूर्ण कृषि पूर्वाधारहरूको विकास मार्फत कृषि उत्पादन र विकासमा क्रान्ति गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

नगरपालिकामा विशेषगरी गाई, भैँसी, बाख्रा, सुँगुर नै यहाँका मुख्य घरपालुवा जनावर हुन् । यसबाट नगरपालिकाबासीहरूको जीविकोपार्जनमा उल्लेख्य सुधार भईरहेको छ । पशुजन्य उत्पादनहरू जस्तै, दुध, दही, घिउ तथा मासुका लागि कुखुरा, खसी, बोकाहरूको बिक्रीबाट आम्दानी बढेको देखिन्छ । नेपालको सन्दर्भमा कृषि सेवाको पुरकको रुपमा पशुपालन व्यवसाय रहेको देखिन्छ यस्तै दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा पनि विभिन्न व्यवसायिक तथा सामान्य पशुपालन हुने गरेको देखिन्छ । नगरपालिकामा पशुपालन व्यवसायलाई अझ व्यवस्थित बनाउन सके अर्थतन्त्रमा विकास हुने देखिन्छ ।

४.३.१ सिंचाइ आयोजनाहरू सम्बन्धी विवरण

तालिका 31 - सिंचाइ आयोजनाहरू सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	कुलो, नहर तथा सिँचाइ आयोजनाको नाम	ठेगाना	सिँचित क्षेत्रफल (वि/रो)
	वडा नं. ४		
१	डोडे खोला सिँचाई आयोजना	कार्टेक	२०० रोपनी
	वडा नं. ५		
१	छेपेखालादेखी अलैचे खोला		३०० रोपनी
२	अलैचो खोलादेखी कालीमाटीसम्म		१५० रोपनी
३	ओखरेखोला छररखा		३०० रोपनी
	वडा नं. ६		
१	गाउँ खर्क कुलो सिँचाई आयोजना	माक्खा	५०० रोपनी
२	श्रवे खोला नहर सिँचाई आयोजना	श्रवे खोला	४०० रोपनी
३	मेवा खोला (साकेला नहर)	मेवा खोला	४०० रोपनी
४	काली दह सिँचाई आयोजना	माने डाँडा	२०० रोपनी
	वडा नं. ७		
१	लप्से पञ्चमी सिँचाई आयोजना	रोरा	२५०० रोपनी
२	मुलमुले देविस्थान सिँचाई आयोजना	खरवारी	३००० रोपनी
३	मेवा थापावारी सिँचाई आयोजना	खरवारी	१००० रोपनी
४	डुडेसीवाई सिँचाई आयोजना	शेरा	३० रोपनी
	वडा नं. ८		
१	सार्की झारलंगे सिँचाई आयोजना	दोबेला	१००० रोपनी

क्र.सं.	कुलो, नहर तथा सिँचाइ आयोजनाको नाम	ठेगाना	सिँचित क्षेत्रफल (वि/रो)
२	चुच्चेढुङ्गा सिँचाई आयोजना	दोबेला	२०० रोपनी
३	पंखुलप्से सिँचाई आयोजना	आसेटार	३००० रोपनी
४	नभ्रलाजलजले सिँचाई आयोजना	वालुङ्ग	३५० रोपनी
५	पंखु आखे टार सिँचाई आयोजना		४०० रोपनी
६	ठूलोखोला सिँचाई आयोजना		१००० रोपनी
७	चुचेढुङ्गा	आसेटार	१००० रोपनी
	वडा नं. ९		
१	मुलकुलो सिँचाई आयोजना	निर्मलीडाँडा	४०० रोपनी
२	बरौटी सिँचाई आयोजना	छेटीखाम	१५० रोपनी
३	थरपु सिँचाई आयोजना	माझटोल	१०० रोपनी
४	दामदे सिँचाई आयोजना	छाप	१२० रोपनी
	वडा नं. ११		
१	हुदुखोला दारेढुङ्गा सिँचाई आयोजना		१० हे.
२	महाविर शावु सिँचाई आयोजना		१५ हे.
३	छेक खोला निमाटे सिँचाई आयोजना		५ हे.
४	छुदुखोला घुमाउने खेत सिँचाई आयोजना		२० हे.
५	छत्रे खोला पालखर्क सिँचाई आयोजना		४ हे.
	वडा नं. १२		
१	चमेरे सिँचाई आयोजना	खरवारी	२१० रोपनी
२	तीन दोभान सिँचाई आयोजना	पुरानो गाउँ	३०० रोपनी
३	बगुवा कादले सिँचाई आयोजना	कादले	२०५ रोपनी
४	हिदुखोला सिँचाई आयोजना	खरबारी	२१० रोपनी
	वडा नं. १३		
१	हुलुङ्ग खोला बुलबुले सिँचाई आयोजना	मुलडाँडा गौरी	३५ रोपनी
	वडा नं. १४		
१	डल्ले खोला नहर सिँचाई आयोजना	दम्पु छिप्ती	५०० रोपनी
२	मानकेस्थान सिँचाई आयोजना	खिरी	२०० रोपनी
	वडा नं. १५		
१	तेइसकुलो सिँचाई आयोजना	ढकाल बेंसी	२९२ रोपनी
२	रुम्टी कुलो सिँचाई आयोजना	ढकाल बेंसी	३० रोपनी
३	काँडे कुलो सिँचाई आयोजना	रातमाटे बेंसी	२०० रोपनी
४	चप्लेटी सिँचाई आयोजना	विजयखर्क	२२ रोपनी

स्रोत : वडा भेलाहरू, २०८०

४.३.२ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

आफ्नै स्वामित्वको जमिनमा होस् वा अर्काको जमिन, खेतीपातीमा संलग्न कुल घरपरिवारको संख्या ६०२७ अर्थात् ७३.६ प्रतिशत र असंलग्न घरपरिवारको संख्या २१४९ अर्थात् २६.२ प्रतिशत रहेको छ । यस मध्ये सबैभन्दा बढी खेतीपातीमा संलग्न घरपरिवारहरू ६५४ वडा नं. ११ मा र कम घरपरिवारहरू २३३ वडा नं. १५ मा रहेका छन् । यसको कारण कृषिमा अपेक्षाकृत आम्दानी नहुनु र अन्य पेशा र रोजगारीका अवसरहरू समेत वृद्धि हुनु हुन् । वडाअनुसार विस्तृत विवरण माथिको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका 32 - कृषि उत्पादनमा आबद्ध घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	कृषिमा संलग्न भएका परिवार	कृषिमा संलग्न नभएका परिवार	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	492	686	0	1178
2	395	163	1	559
3	371	142	0	513
4	510	57	0	567
5	478	33	0	511
6	234	116	1	351
7	503	85	0	588
8	276	194	0	470
9	388	12	2	402
10	433	204	0	637
11	654	27	5	686
12	349	178	4	531
13	296	45	0	341
14	415	13	0	428
15	233	194	0	427
जम्मा	6027	2149	13	8189
प्रतिशत	73.6%	26.2%	0.2%	100.0%

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

४.३.३ खेतीयोग्य जमिनको विवरण

वैज्ञानिक र व्यवसायिक ढङ्गले भू–उपयोग नहुँदा कृषि क्षेत्रमा ठुलो घाटा व्यहोर्नु परेको अवस्था छ । नगरमा उपलब्ध सम्पूर्ण खेतियोग्य जमिनको वैज्ञानिक र व्यवसायिक ढङ्गले सदुपयोग हुन सकेको पाइँदैन । खेतियोग्य जमिनको उपलब्धता भएपनि पूर्ण सदुपयोग नहुँदा एकातर्फ जमिन बाँझो हुँदै जाने त अर्कोतर्फ कृषि उत्पादनमा कमी भई आयात गर्नुपर्ने अवस्था श्रृजना हुन सक्छ ।

तालिका 33 - कृषि प्रयोजनका लागि भएको जग्गा जमिन सम्बन्धी विवरणा

वडा नं.	सबै प्रकरको जम्मा खेत (हे.)		सबै प्रकरको सिंचित खेत (हे.)		सबै प्रकरको जम्मा बारी (हे.)		सबै प्रकरको सिंचित बारी (हे.)	
	परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल	परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल	परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल	परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल
1	404	164.51	176	63.26	397	99.15	14	2.13
2	118	50.69	104	39.62	114	40.06	14	3.40
3	5	1.50	2	0.31	4	0.93	1	0.05

वडा नं.	सबै प्रकरको जम्मा खेत (हे.)		सबै प्रकरको सिंचित खेत (हे.)		सबै प्रकरको जम्मा बारी (हे.)		सबै प्रकरको सिंचित बारी (हे.)	
	परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल	परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल	परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल	परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल
4	199	127.64	168	91.62	210	110.56	189	71.45
5	283	84.12	1	0.10	300	96.35	1	0.15
6	108	66.68	84	49.79	41	19.73	4	6.98
7	451	242.51	438	228.32	438	155.17	167	66.14
8	196	113.18	135	67.93	161	99.45	11	5.03
9	265	95.46	138	51.73	372	126.16	1	0.62
10	180	44.36	174	42.93	295	117.04	1	1.53
11	87	33.66	79	22.63	96	33.55	6	1.78
12	227	108.25	187	79.95	342	263.92	25	11.97
13	75	22.69	2	0.26	277	154.79	0	
14	241	105.32	21	7.48	385	141.49	1	0.10
15	0		0		0		0	
जम्मा	2839	1260.58	1709	745.93	3432	1458.38	435	171.33

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

४.३.४ कृषिजन्य उत्पादनहरूको विवरण

(क) खाद्यान्न बाली

नगरपालिकामा सामान्यतः कृषि प्रणालीमा मुख्य अन्न बालीहरू धान, मकै, कोदो, गहुँ, आलु, आदि हुन् । यस्तै दलहन बालीमा भटमास,केराउ उत्पादन हुने गर्दछ । तेलहन बालीमा तोरी, सुर्यमुखी फुल, उत्पादन गरिन्छ भने तरकारी खेती आलु, काउली, घिरौला, गोलभेडा, करेला, फर्सि, सिमी, बन्दा कोपि लगायत प्रमुख तरकारी बालीमा हुन् । यस्तै फलफुलमा आँप, केरा, लिची, सुन्तला, आदिको उत्पादन हुन्छ । नगरपालिकामा सबैभन्दा ठूलो क्षेत्रमा खाद्यान्न, तरकारी बाली लगाइने गरेको छ भने तुलनात्मक रुपले सानो क्षेत्रमा फलफुल बाली लगाइने गरेको छ ।

तालिका 34 - प्रमुख कृषि बाली सम्बन्धी विवरण

१	खाद्यान्न बाली	नगदे वाली	मसला वाली	तेलहनवाली	दलहनवाली
	धान, मकै, कोदो, गहुँ, आलु,	आलु, खुर्सानी, काउली, काक्रो, सिमी, गोलभेडा, अम्रिसो	बेसार, लसुन, धनिया, अदुवा	तोरी, सूर्यमुखीको फुल, फिलिङ्गे	मास, भटमास, केराउ, बोडी
२	तरकारी वाली	फलफूल	अन्य		
	आलु, काउली, घिरौला, गोलभेडा, करेला, फर्सि, सिमी, बन्दा कोपि	आँप, केरा, लिची, सुन्तला, कागती, कटहर, केरा, अम्बा			

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

(ख) हिउँदे बाली

- नगरपालिकामा उत्पादन गरिने प्रमुख हिउँदे बालीहरूमा कोदो, फापर, गहुँ, जौ, उखु,, मास, गहत, भटमास, तोरी, तिल, केरा, सुन्तला, आलु आदि छन् ।

(ग) वर्षे बाली

- नगरपालिकाका प्रमुख वर्षे बालीहरूमा धान, मकै, केरा, अम्बा, आरु, नासपाति, आदि छन् ।

४.३.५ कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण

नेपालमा भौगोलिक विविधिताका कारणले गर्दा जलवायुमा ठुलो विविधता रहेको छ । माटोको बनावट समेत स्थान पिच्छे फरक–फरक रहेको छ । तसर्थ एक प्रकारको जलवायु र माटोमा हुने विरुवा अर्को प्रकारको जलवायु र माटोमा हुँदैन र अर्को भिन्न प्रकारको विरुवा हुने गर्दछ । यसैका कारण स्थान विशेष कृषि उपज पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी त्यस्ता स्थानहरूमा सघनरुपमा जलवायु उपयुक्त बालीनालीहरू लगाउने नीति नेपाल सरकारले लिएको छ । यस्ता पकेट क्षेत्रहरूले कुनै पनि स्थानको उपज विशेष पहिचान स्थापित गर्न समेत ठुलो सहयोग पुग्दछ ।

पकेट क्षेत्र भन्नाले राष्ट्रिय आवश्यकता र स्थानीय संभाव्यताका आधारमा तोकिएको बाली/ वस्तुमा न्युनतम १० हेक्टर जमिनमा जिल्ला स्तरमा सञ्चालन गरेको साना व्यवसायिक उत्पादन केन्द्रलाई बुझिन्छ । यसको प्रमुख उद्देश्य पकेटमा समावेश गरिएका बाली/वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुको साथै पकेट क्षेत्रमा मौसमी रोजगारी सिर्जना गर्नु हो । कृषि मन्त्रालयले स्थानीय संभाव्यताको आधारमा सडकको पहुँच, सिँचाईको उपलब्धता, विद्युतको उपलब्धता, तोकिएको क्षेत्रफल चक्लाबन्दी भएको एउटै कोरिडोरमा रहेको कृषि बाली/व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्रलाई कृषि पकेट क्षेत्र भनिन्छ । कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले परिवर्तित नेपालको संरचना अनुसार ७ प्रदेशमा संभावित व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (पकेट क्षेत्र) निर्धारण गरेको छ । तराई,पहाडी र हिमाली जिल्लाहरूमा बालीको प्रकृति अनुसार सार्वजनिक/निजी साझेदारीमा पकेट क्षेत्र घोषणा भईरहेको छ । राष्ट्रियस्तरमा कृषि क्षेत्रको विकास गर्न पकेट क्षेत्र अवधारणा अनुसार कृषि उत्पादन बढाउने लक्ष्य राखिएको छ ।

नगरपालिकामा कृषि पेशा अगाल्ने परिवारको संख्या उच्च रहेको छ । कृषि पेशामा संलग्न श्रम शक्ति उच्च रहेको यस नगरपालिकामा कृषि व्यवसायलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले नगरपालिकामा विभिन्न क्षेत्रलाई कृषि पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गरी नगदेबाली, तरकारी, फलफुल, खाद्यान्न, मौरी पालन जस्ता कृषि उत्पादनको वृद्धि गर्न सक्ने प्रसस्त संम्भावना देखिन्छ । यस नगरपालिकामा रहेका पकेट क्षेत्रको विवरण निम्नअनुसार रहेको छ ।

तालिका 35 - कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण

क्रसं	कृषि पकेटक क्षेत्रको विवरण	वडा	ठेगाना	क्षेत्र	प्रकार
1	पुरानागाउँ काँक्रा पकेट क्षेत्र	1	पुराना गाउँ	कृषि	काँक्रा
2	अकबरे खुर्सानी पकेट क्षेत्र	1	कोलेबारी	कृषि	अकबरे खुर्सानी
3	मुला पकेट क्षेत्र	1	कोलेबारी	कृषि	मुला
4	तरकारी बाली पकेट क्षेत्र	1	फूलबारी टोल	कृषि	तरकारी बाली
5	मकै तथा तरकारी बाली पकेट क्षेत्र	1	नागेश्वर	कृषि	मकै तथा तरकारी बाली
6	मकै जोन	2	वडाका सबै क्षेत्र	कृषि	मकै
7	मकै जोन	3	चुप्ला, पाँडेगाउँ, खत्री गाउँ	कृषि	मकै
8	आलु जोन	3	मुडे	कृषि	आलु
9	कागती, सुन्तला, केरा पकेट क्षेत्र	3	कट्टी, काउले	कृषि	फलफूल बाली
10	तरकारी बाली पकेट क्षेत्र	3	कट्टी	कृषि	तरकारी बाली
11	तरकारी बाली पकेट क्षेत्र	4	कार्त्तिके	कृषि	तरकारी बाली
12	तरकारी बाली पकेट क्षेत्र	5	काफ्लेगाउँ	कृषि	तरकारी बाली
13	फापर पकेट क्षेत्र	5		कृषि	अन्नबाली
14	तरकारी बाली पकेट क्षेत्र	5	मोहरिया	कृषि	तरकारी बाली
15	कागती	5	क्यूरेनी	कृषि	कागती
16	अलैंची पकेट क्षेत्र	6	रामपुर	कृषि	अलैंची
17	अकबरे खुर्सानी पकेट क्षेत्र	6	मामठ	कृषि	अकबरे खुर्सानी

क्रसं	कृषि पकेटक क्षेत्रको विवरण	वडा	ठेगाना	क्षेत्र	प्रकार
18	आलु पकेट क्षेत्र	6	काउसे	कृषि	आलु
19	तोरी, मकै र आलु पकेट क्षेत्र	6	ठिकुरेदेखि छेपे खोलासम्म	कृषि	तोरी, मकै र आलु
20	निरुले धान पकेट क्षेत्र	6	निरैले	कृषि	धान
21	मकै पकेट क्षेत्र	7	चिउरीडाँडा	कृषि	मकै
22	कागती पकेट क्षेत्र	7	चिउरीडाँडा	कृषि	कागती
23	मकै जोन	8	लालीगुराँस	कृषि	मकै
24	आलु जोन	8	लालीगुराँस	कृषि	आलु
25	किवी पकेट क्षेत्र	8	रमिते, लामीडाँडा, दुधिले	कृषि	किवी
26	तरकारी बाली पकेट क्षेत्र	8	लालीगुराँस, नमुना टोल	कृषि	तरकारी
27	कागती, सुन्तला पकेट क्षेत्र	8	पञ्चेश्वर, आदेश, साकेला	कृषि	कागती
28	कागती पकेट क्षेत्र	9	निर्मलीडाँडा	कृषि	कागती
29	कागती, सुन्तला	9		कृषि	कागती
30	अलैँची	9		कृषि	अलैँची
31	कफी	9		कृषि	कफी
32	किवी	9		कृषि	किवी
33	बाख्रा, भैँसी, गाई पालन	9		पशु पालन	बाख्रा
34	बाख्रा तथा सुंगुर, बंगुर पालन	9		पशु पालन	बाख्रा
35	तरकारी बाली	9	वडाका सबै क्षेत्र	कृषि	तरकारी
36	धान	10	होप्रिङ्ग, बाटीसे, पाया, नाखुम	कृषि	धान
37	मकै	10	थाखमाला, पाथेका, चिमचिमा, नाखाम	कृषि	मकै
38	आलु	10	गुरुङ्ग गाउँ, राकर, नाखमा सिरान, सिरूवास, छोड	कृषि	आलु
39	कागती, सुन्तला	11	तल्लो भाग	कृषि	कागती, सुन्तला
40	किवी	11		कृषि	किवी
41	माहुरी पकेट क्षेत्र	12	घलेगाउँ, पुराना गाउँ, लमरकु	माहुरी	माहुरी
42	किवी	12	माथिल्लो भाग	कृषि	किवी
43	कागती, सुन्तला,	12	तल्लो भाग	कृषि	कागती
44	किवी पकेट क्षेत्र	13	नुनथला	कृषि	किवी
45	आलु पकेट क्षेत्र	13	तल्लो, माथिल्लो भञ्ज्याङ	कृषि	आलु
46	अमिलो जातीको फलफूल	13	खामला, हावु	कृषि	
47	केरा पकेट क्षेत्र	15	बसेरी बेसी	कृषि	केरा
48	कागती पकेट क्षेत्र	15	माला	कृषि	कागती
49	लिची पकेट क्षेत्र	15	मैनीपुर	कृषि	लिची
50	लिची पकेट क्षेत्र	15	रामवाडी	कृषि	लिची
51	अलैँची पकेट क्षेत्र	15	रामवाडी	कृषि	अलैँची
52	केरा पकेट क्षेत्र	14	कट्टी	कृषि	केरा
53	लिची पकेट क्षेत्र	14	छिप्ती वेसी	कृषि	लिची
54	कागती पकेट क्षेत्र	14	छिप्ती वेसी	कृषि	कागती

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

४.३.६ कृषिका पशुपन्छी पालन गर्ने परिवारको विवरण

पशुपंक्षीपालन क्षेत्रले देशको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा करिब ११ प्रतिशत र कूल कृषि ग्राहस्थ उत्पादनमा २६.८ प्रतिशत योगदान गर्दै आएको सन्दर्भमा यस क्षेत्रको विशेष आर्थिक महत्त्व रहेको छ । नगरपालिकाको कूल ७४०३ घरपरिवारहरू मध्ये पशुपंक्षी पाल्ने घरपरिवारको संख्या ५२३९ अर्थात ७०.८ प्रतिशत र नपाल्ने घरपरिवारको संख्या २,१६४ अर्थात २९.२ प्रतिशत रहेको छ । यसबाट उल्लेख्य संख्यामा घरपरिवारले पशुपंक्षी पाल्ने गरेको तथ्य तथ्याङ्कबाट स्पष्ट हुन्छ । वडा नं. ७ मा तुलनात्मकरुपमा धेरै घरपरिवारले पशुपंक्षी पालन गरेको देखिन्छ । नगरपालिकामा धेरै घरपरिवारहरूले पशुपंक्षी पालेको तथ्याङ्कमा देखिए पनि पशुपालन व्यवसायिक नभई घरेलु प्रयोजनको लागि मात्र पाल्नेको संख्या अत्यधिक रहेको छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा नं.	पशुपंक्षी पालन गर्ने परिवार		पशुपंक्षी पालन नगर्ने परिवार		तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		संख्या
1	477	40.5%	701	59.5%	0	1178
2	217	39.0%	340	61.0%	2	559
3	348	67.8%	165	32.2%	0	513
4	518	91.4%	49	8.6%	0	567
5	470	92.0%	41	8.0%	0	511
6	242	69.1%	108	30.9%	1	351
7	520	88.4%	68	11.6%	0	588
8	376	80.0%	94	20.0%	0	470
9	350	87.5%	50	12.5%	2	402
10	473	74.3%	164	25.7%	0	637
11	558	82.4%	119	17.6%	9	686
12	357	67.7%	170	32.3%	4	531
13	281	82.4%	60	17.6%	0	341
14	379	88.6%	49	11.4%	0	428
15	306	71.7%	121	28.3%	0	427
जम्मा	5872	71.9%	2299	28.1%	18	8189

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

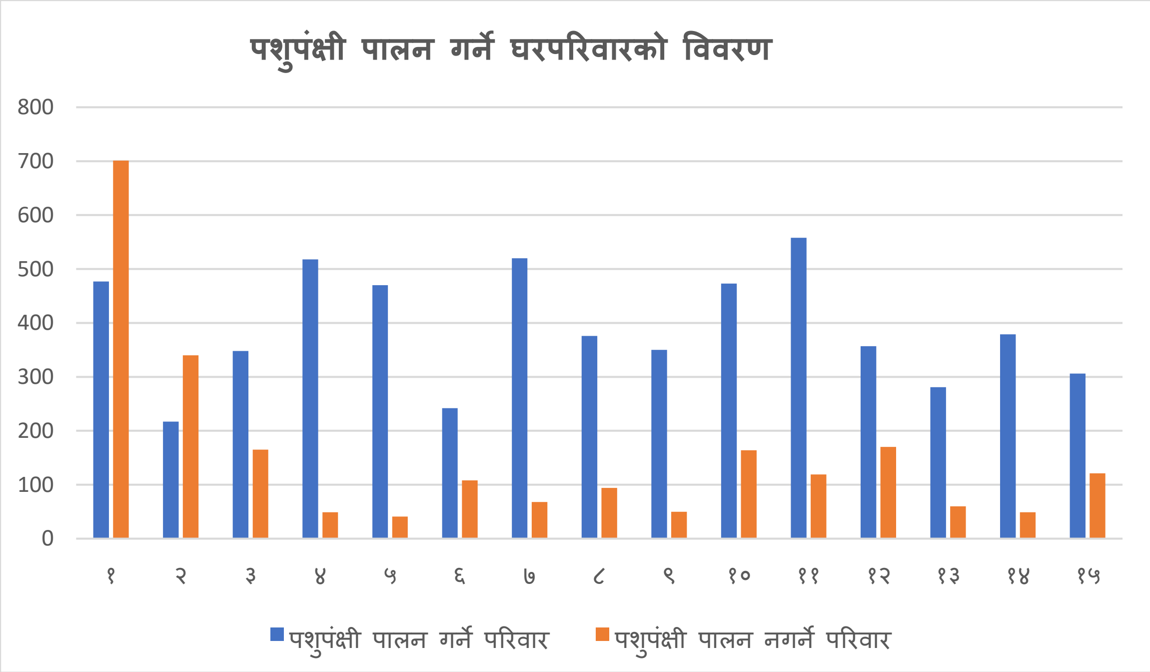

पशुपंक्षी पालन गर्ने घरपरिवारको विवरण
800
700
600
500
400
300
200
100
0
१
२
३
४
५
६
७
८
९
१०
११
१२
१३
१४
१५
पशुपंक्षी पालन गर्ने परिवार
पशुपंक्षी पालन नगर्ने परिवार

४.३.७ कृषि बाली उत्पादन तथा बिक्रीसम्बन्धी विवरण

तालिका 36 - कृषि बाली उत्पादनको आधारमा वडागत परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

वडा नं.		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
अन्नबाली	उत्पादन भएको	474	381	370	504	476	232	494	269	385	423	630	349	296	404	223	5910
	उत्पादन नभएको	18	15	1	6	2	2	9	7	3	10	24	0	0	11	10	118
दालबाली	उत्पादन भएको	274	7	3	153	183	21	307	128	4	206	340	53	265	77	20	2041
	उत्पादन नभएको	218	389	368	357	295	213	196	148	384	227	314	296	31	338	213	3987
तेलबाली	उत्पादन भएको	34	1	0	2	16	0	5	29	5	23	6	10	7	3	0	141
	उत्पादन नभएको	458	395	371	508	462	234	498	247	383	410	648	339	289	412	233	5887
तरबारी बाली	उत्पादन भएको	404	166	21	323	308	78	377	192	250	317	571	74	295	221	6	3603
	उत्पादन नभएको	88	230	350	187	170	156	126	84	138	116	83	275	1	194	227	2425
मसलाबाली	उत्पादन भएको	176	2	1	57	95	10	287	96	5	211	449	6	283	167	0	1845
	उत्पादन नभएको	316	394	370	453	383	224	216	180	383	222	205	343	13	248	233	4183
फलफूलबाली	उत्पादन भएको	97	10	1	161	141	30	234	30	20	95	178	6	157	140	6	1306
	उत्पादन नभएको	395	386	370	349	337	204	269	246	368	338	476	343	139	275	227	4722
अन्य कृषि बाली	उत्पादन भएको	7	2	0	3	3	9	22	7	2	77	146	2	14	6	0	300
	उत्पादन नभएको	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
पशु पालन	पालन गर्ने	472	216	345	514	466	240	515	376	350	463	550	356	279	371	303	5816
	पालन नगर्ने	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
पन्छी पालन	पालन गर्ने	270	183	263	417	360	190	450	343	329	458	530	334	266	351	124	4868
	पालन नगर्ने	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
माछा पालन	उत्पादन भएको	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	उत्पादन नभएको	477	217	348	518	470	243	520	376	350	473	558	357	281	379	306	5873
माहुरी पालन	उत्पादन भएको	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	उत्पादन नभएको	477	217	348	518	470	243	520	376	350	473	558	357	281	379	306	5873

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०८०

तालिका 37 - बालीअनुसार कृषि उपज बिक्रीका आधारमा वडागत परिवारको विवरण

बाली समूह		वडा नं.															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
अन्न उत्पादन बिक्री	ब्रिक्री गर्ने परिवार	23	10	6	70	5	3	34	3	2	7	17	5	31	15	42	273
	ब्रिक्री नगर्ने परिवार	469	386	365	440	473	231	469	273	386	426	637	344	265	400	191	5755
दलहन बिक्री	बिक्री भएको	25	0	0	23	177	0	3	2	0	0	0	1	46	1	0	278
	बिक्री नभएको	467	396	371	487	301	234	500	274	388	433	654	348	250	414	233	5750
तेलहन बिक्री	बिक्री भएको	1	0	0	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15
	बिक्री नभएको	491	396	371	510	464	234	503	276	388	433	654	349	296	415	233	6013
तरबारी बिक्री	बिक्री भएको	84	15	7	59	298	13	10	8	2	11	8	40	119	5	1	680
	बिक्री नभएको	408	381	364	451	180	221	493	268	386	422	646	309	177	410	232	5348
मसला बिक्री	बिक्री भएको	14	0	0	11	72	2	16	2	0	4	7	1	23	3	0	155
	बिक्री नभएको	478	396	371	499	406	232	487	274	388	429	647	348	273	412	233	5873
फलफूल बिक्री	बिक्री भएको	3	5	0	58	140	4	47	3	6	2	71	3	2	41	6	391
	बिक्री नभएको	489	391	371	452	338	230	456	273	382	431	583	346	294	374	227	5637
अन्य कृषि उत्पादन बिक्री	बिक्री भएको	3	2	0	0	3	6	14	2	1	57	126	2	3	0	0	219
	बिक्री नभएको	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०८०

४.३.८ खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग तथा किरा

कृषि बालीबाट अपेक्षित उत्पादन लिनका लागि बालीनालीको उचित स्याहार संभार आवश्यक छ । विशेषत बालीनालीलाई रोग तथा किराले आक्रमण गर्ने हुँदा रोग तथा किराबाट बच्न समयमै उच्च सतर्कता अपनाउने र रोकथाम बारे जानकारी हासिल गर्नु अति आवश्यक छ । अर्कोतर्फ बालीनालीमा लाग्ने र लाग्न सक्ने रोग तथा किराको सही ढङ्गले पहिचान हुन समेत जरुरी छ । रोग तथा किराको सही पहिचान हुन सके समय मै त्यसको रोकथाम हुन गई उत्पादनलाई सुरक्षित गर्न सकिन्छ ।

तालिका 38 - खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग विवरण

क्र.सं.	बाली	प्रमुख शत्रु जीव	प्रमुख रोग
१	धान	फड्के, फट्याङ्ग्रा गवारो, हिस्पा	मरुवा, डढुवा, खैरे रोग
२	गहुँ	कीटकिटे, धमिरा, लाहि	कालो पोके, पहेलो सिन्दुरे, खैरो सिन्दुरे, डढुवा, गन्हाउने कालो पोके आदि ।
३	मकै	अमेरिकी फौजी कीरा, खुर्मे किरा, गबारो, फेदकटुवा आदि	ध्वाँसे थोप्ले रोग, उत्तरी पाते डढुवा, दक्षिणी पाते डढुवा, डाँठ कुहिने रोग आदि ।
४	कोदो	लाही, फेद कटुवा, खुम्रे, रातो कमिला, धमिरा, आलुको पुतली	
५	तोरी	करौते झिङ्गा, लाहि	करौते झिङ्गा, लाहि आदि
६	आलु	फेदकटुवा, आलुको पुतली, रातो कमिला, लाहि आदि	फेदकटुवा, आलुको पुतली, रातो कमिला, लाहि आदि ।

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

४.३.९ तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग तथा किरा

तालिका 39 - तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग तथा किरा

क्र.सं.	बाली	प्रमुख शत्रु जीव	प्रमुख रोग
१	आलु	फेदकटुवा, आलुको पुतली, रातो कमिला, लाहि आदि	फेदकटुवा, आलुको पुतली, रातो कमिला, लाहि आदि ।
२	प्याज	थ्रिप्स, लाहि आदि	प्रपल ब्लच, डढुवा आदि

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

४.३.१० पशुपन्छीमा लाग्ने रोग तथा किरा

कृषकहरूको मुख्य आम्दानीको स्रोतको रूपमा रहेको पशुपंक्षीहरूको पालन यस नगरपालिकाको प्रमुख पेशामध्ये एक हो । नगरपालिकामा देखिने पशु रोगहरूमा रेविज, खोरेत, पिपिआर, स्वाइन फिवर, भ्यागुते, चरचरे, नाम्ले, माटे, थुनेलो, प्रजनन् सम्बन्धी र जुका पर्दछन् । नगरपालिकाको वन जङ्गलसँग जोडिएका वडाहरूमा एन्टी रेजिव खोप लगाउनुपर्ने देखिन्छ भने खोरेत, पिपिआर, स्वाइन फिवर जस्ता अत्यन्त संक्रामक रोगको प्रकोप पनि यस नगरपालिकामा एदाकदा देखिने गरेको छ । यसका कारणहरूलाई हेर्दा पशुको अवैध आवत जावत, दयनिय व्यवस्थापन, खोप लगाउनुपर्छ भन्ने चेतनाको कमी आदि मान्न सकिन्छ । यी रोगको नियन्त्रणका लागि जिल्ला पशु सेवा कार्यालयबाट निरन्तर प्रयास भैरहेको देखिन्छ ।

जिवाणुबाट हुने रोगहरूमध्ये भ्यागुत्ते, चरचरे विरुद्ध यस नगरपालिकाका किसानहरूले खोप लगाउने गरेको पाइन्छ । तापनि यी रोगहरू फाटफुट रूपमा देखिने गरेका छन् । नगरपालिकामा स्वाइन फिवर, खोरेत, रेविज विरुद्धको खोपकार्य समेत नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा समेत सञ्चालन गर्न सकेमा धेरै हदसम्म रोग नियन्त्रण कार्य सफल हुने देखिन्छ । सामान्यतया पशुपंक्षीमा ठूलो माहामारी फैलिएको पाइँदैन । तथापि यहाँका पशुपंक्षीहरूमा खोरेत, भ्यागुते, चरचरे, नाम्लेजुका, रेवीज जस्ता रोगहरूको र पंक्षीहरूमा मुलत रानीखेत, गम्बोरा, सिआरडी र बर्डफ्लू मुख्य रूपमा लाग्ने गरेको छ ।

४.३.११ पशुपन्छी पालनसम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा कूल ५२३९ पशुपंक्षी पाल्ने घरपरिवारहरूमा १८४५ गाई, २७६२ गोरु, २९७२ भैँसी, ६४७ राँगा, ३१०७ बाख्रा पाल्ने गरेका छन् । प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार गाई/भैंसी पालन उल्लेख्य संख्यामा देखिनुका कारण दुध र दुधजन्य अन्य वस्तुहरु (घ्यू, चिज, मखन) को बिक्रीबाट आम्दानी राम्रो हुनु हो । त्यसैगरी नगरपालिकामा भेडा/बाख्रा, सुङ्गुर/बंगुर, घोडा/खच्चर/गधा, हाँस/कुखुरा पालेका छन् । अन्य पशुपंक्षीको तुलनामा हाँस/कुखुरा पाल्न सहज हुने र स्थानीय जातका हाँस/कुखुराबाट राम्रो आम्दानी हुने भएकोले प्राय ग्रामीण क्षेत्रका सबैजसो घरपरिवारले हाँस/कुखुराको पालन गरेको पाइन्छ । धेरै परिवारले गाई/गोरु तथा बाख्रा साथै ४३२१ कुखुरा र १२२ हाँस पालेको भए पनि व्यवसायिकरूपमा पाल्नेहरूको संख्या भने न्युन छ । यसले नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिमा ठोस टेवा पुऱ्याउन सक्दैन । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका 40 - पशुपन्छी पालन बिक्री र आम्दानी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	हाल पशुपन्छी पालन गर्ने परिवार	जम्मा संख्या	गत वर्ष पशुपन्छी बिक्री गर्ने परिवार	बिक्री संख्या	बिक्री रकम रू
गाई	2073	23037	131	246	4051100
गोरु	3111	5811	138	25383	2583500
भैसी	3300	4530	289	87415	16264000
राँगा	696	100960	89	295162	2418000
बाख्रा	3479	23781	857	152617	23827700
भेडा	176	43904	46	285	443200
बंगुर/सुंगुर	2655	4718	866	76335	20767100
घोडा/खच्चर/गधा	29	48175	18	204	9000
कुखुरा	4818	49929	820	36217	9931300
हाँस	132	7567	48	289	14000
टर्की	54	358	37	251	27000
कालिज	49	412	44	409	2000
बट्टाइ	34	248	32	238	2800
लौकाट	31	208	35	268	0
जम्मा	20637	313638	3450	675319	80340700

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

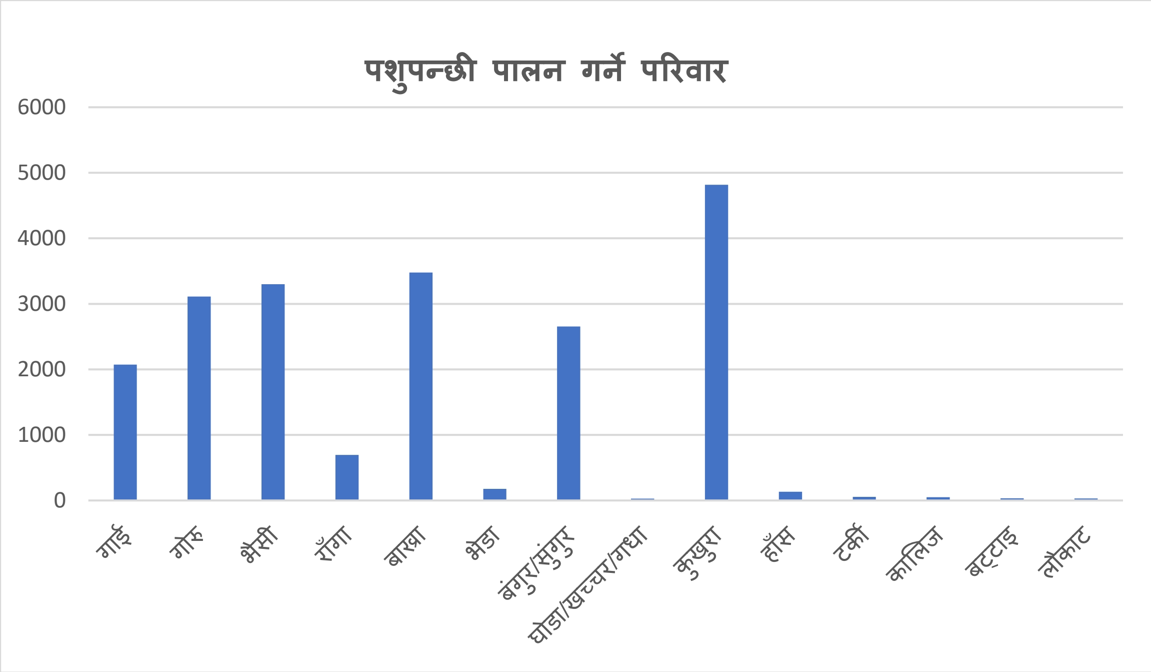
पशुपन्छी पालन गर्ने परिवार
6000
5000
4000
3000
2000
1000
0
गाई
गोरु
भैंसी
राँगा
बाख्रा
भेडा
बंगुर/सुंगुर
घोडा/खच्चर/गधा
कुखुरा
हाँस
टर्की
कालिज
बट्टाइ
लौकाट

४.३.२ पशुपंक्षीहरूको बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण

तालिका 41 - गतवर्ष बिक्री भएको पशुपंक्षीबाट भएको आम्दानी सम्बन्धी विवरण

वडा		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
गाई	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	243	520	376	350	473	558	357	281	379	306	5873
	बिक्रीबाट आम्दानी	12000	0	0	230100	49000		130000	0	15000	3140000	152000	136000	73000	114000	0	4051100
गोरु	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	243	520	376	350	473	558	357	281	379	306	5873
	बिक्रीबाट आम्दानी	16000	15000	0	509000	54000	11000	492000	0	48500	877000	207000	12000	269000	73000	0	2583500
भैंसी	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	243	520	376	350	473	558	357	281	379	306	5873
	बिक्रीबाट आम्दानी	382500	0	850000	406000	530000	70000	4424000		60000	6212500	921000	380000	1791000	237000	0	16264000
राँगा	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	243	520	376	350	473	558	357	281	379	306	5873
	बिक्रीबाट आम्दानी	107000	20000	36000	360000	115000	36000	245000	0	80000	949000	0	95000	300000	75000		2418000
बाख्रा	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	243	520	376	350	473	558	357	281	379	306	5873
	बिक्रीबाट आम्दानी	2659000	183000	1417000	4206100	3648400	218000	6111500	1500	127000	1699000	676500	380200	1162000	996500	342000	23827700
भेडा	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	243	520	376	350	473	558	357	281	379	306	5873
	बिक्रीबाट आम्दानी		0	0		0	20000	80000			258000	42000	11200	10000	22000		443200
च्याङ्ग्रा	बिक्री गर्ने परिवार	1	7	3	1	0	2	0	0	2	10	23	20	0	0	1	70
	बिक्रीबाट आम्दानी																
बंगुर/ सुंगुर	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	243	520	376	350	473	558	357	281	379	306	5873

वडा		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
	बिक्रीबाट आम्दानी	406000	70000	180000	1135000	713800	279500	5337000			725200	1550600	1514000	4639000	4177000	40000	20767100
सुंगुर	बिक्री गर्ने परिवार	1	7	3	1	0	2	0	0	2	10	22	20	0	0	1	69
	बिक्रीबाट आम्दानी																
याक/नाक/चौंरी	बिक्री गर्ने परिवार	1	7	3	1	0	2	0	0	2	10	22	20	0	0	1	69
	बिक्रीबाट आम्दानी																
घोडा/खच्चर/गधा	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	242	520	376	350	473	557	357	281	379	306	5871
	बिक्रीबाट आम्दानी	0				0		0			0	0	9000	0			9000
अन्य पशु	बिक्री गर्ने परिवार	0	7	3	1	0	1	0	0	2	10	22	20	0	0	1	67
	बिक्रीबाट आम्दानी																
कुखुरा	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	242	520	376	350	473	557	357	281	379	306	5871
	बिक्रीबाट आम्दानी	248000	19000	1257000	3618200	854200	85000	1280600	0	0	973100	504800	170200	745900	151300	24000	9931300
हाँस	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	242	520	376	350	473	557	357	281	379	306	5871
	बिक्रीबाट आम्दानी	1000			2000	1000	0		0		0	1000	9000	0	0		14000
टर्की	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	242	520	376	350	473	557	357	281	379	306	5871
	बिक्रीबाट आम्दानी	27000			0	0		0				0	0		0		27000
कालिज	बिक्री गर्ने परिवार	477	217	348	518	470	242	520	376	350	473	557	357	281	379	306	5871
	बिक्रीबाट आम्दानी	0	0								0	0	2000	0	0		2000

वडा		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
बट्टाइ	बिक्री गर्ने परिवार	477	216	348	518	470	242	520	376	350	473	557	357	281	379	306	5870
	बिक्रीबाट आम्दानी	0			0	0						0	2800		0		2800
लौकाट	बिक्री गर्ने परिवार	477	216	348	518	470	242	520	376	350	473	557	357	281	379	306	5870
	बिक्रीबाट आम्दानी	0	0		0	0		0				0	0	0	0		0
अन्य पन्छी	बिक्री गर्ने परिवार	0	5	3	1	0	1	0	0	2	9	21	20	0	0	1	63
	बिक्रीबाट आम्दानी																
माछा	बिक्री गर्ने परिवार	0	5	3	1	0	1	0	0	2	9	21	20	0	0	1	63
	बिक्रीबाट आम्दानी																
माहुरी	बिक्री गर्ने परिवार	0	5	3	1	0	1	0	0	2	9	21	20	0	0	1	63
	बिक्रीबाट आम्दानी																

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा पशुपंक्षी पाल्ने घरपरिवारहरूले बितेका १२ महिनाभित्र बाख्रा बिक्री गरी जम्मा रू २३८२७७००/- आम्दानी गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी बंगुर/सुंगुर बिक्री गरी रू २०७६७१००/-, भैँसी बिक्री गरी रू १६२६४०००/-, गोरु बिक्री गरी रू २५८३५००/- आम्दानी गरेको पाइन्छ । यसका साथै अन्य पशुपन्छी बिक्री गरी प्राप्त गरेको आम्दानीको विवरण माथि तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

यस नगरपालिकामा पशुपंक्षी पालन व्यवसायलाई आधुनिकीकरण गरी पशुपंक्षी पाल्न सकिने सम्भावना भएको हुनाले त्यसका लागि पशुपंक्षी पालक कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गरी प्राविधिक ज्ञान, बजारको व्यवस्था तथा सहुलियतपूर्ण ऋण र पशुपंक्षी विमालाई प्रभावकारी ढंगले लागू गर्न सके स्थानीय अर्थतन्त्रमा टेवा पुग्नुका साथै रोजगारीका अवसरहरू वृद्धि हुन्छन् । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ । यसपूर्व उल्लेख गरिए जस्तै अन्य पशुपंक्षीको तुलनामा यस नगरपालिकामा गाई/भैंसी/बाख्रा र हाँस/कुखुराको पालन तुलनात्मक रूपमा सहज र राम्रो आम्दानी दिने भएकोले तथ्याङ्कमा बढी देखिएको हो । यद्यपि तथ्याङ्कलाई हेर्दा नगण्य संख्यामा बाहेक सबै प्रकारका पशुपंक्षीहरूको ठूलो परिमाणमा व्यवसायिक उत्पादन भएको देखिँदैन । यसले निर्वाहमूखी पशुपंक्षीपालनको नै निरन्तरता देखाउँछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.३.३ पशुपन्छी जन्य वस्तुको उत्पादनको आधारमा घरपरिवारको विवरण

पशुपन्छी जन्य वस्तुको उत्पादनको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा	दूध		दूधजन्य वस्तु (घ्यू, चिज, मखन आदि)		अण्डा		पशुपंक्षी जन्य अन्य उत्पादन	
	उत्पादन भएको	उत्पादन नभएको	उत्पादन भएको	उत्पादन नभएको	उत्पादन भएको	उत्पादन नभएको	उत्पादन भएको	उत्पादन नभएको
1	207	270	142	335	121	356	0	0
2	2	213	2	213	2	213	0	1
3	4	344	1	347	3	345	0	1
4	159	359	59	459	50	468	0	0
5	3	467	0	470	7	463	0	0
6	45	197	4	238	26	216	0	1
7	128	392	84	436	191	329	0	0
8	103	273	81	295	2	374	0	0
9	0	349	0	349	1	348	0	1
10	30	443	31	442	4	469	0	0
11	103	454	77	480	244	313	0	0
12	3	354	3	354	1	356	0	0
13	76	205	40	241	249	32	0	0
14	11	368	7	372	4	375	0	0
15	0	306	1	305	0	306	0	0
जम्मा	874	4994	532	5336	905	4963	0	4

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

तालिका 42 - पशुपन्छी जन्य वस्तुको उत्पादन र बिक्रीसम्बन्धी विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

पशुपंक्षी जन्य उत्पादन	एकाइ	उत्पादन गर्ने परिवार	उत्पादन परिमाण	बिक्री परिमाण	बिक्रीबाट आम्दानी रु.
दूध	लिटर	288	406572	149946	3145160
दूधजन्य वस्तु (घ्यू, चिज, मखन आदि)	लिटर	16	736	357	76000
	किलो ग्राम	104	7319	660	136000
अण्डा	क्रेट	21	99	32	15800

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा पशुपन्छी पाल्ने घरपरिवारहरूमध्ये कुल २८८ घरपरिवारले मात्र दुध उत्पादन गर्ने गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी १२० परिवारले दुग्धजन्य पदार्थ, ३१ घरपरिवारले अण्डा उत्पादन गर्ने गरेको देखिन्छ । पशुपन्छी पाल्ने घरपरिवारको संख्याको आधारमा हेर्दा पशुपन्छीजन्य पदार्थको उत्पादन गर्नेको संख्या नगण्य देखिन्छ । तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा उत्पादनमुखीभन्दा अनुपात्दक पशुपंक्षीको संख्या अधिक रहेको पाइन्छ । यद्यपि हाँस/कुखुरा तथा बाख्राको पशुपंक्षीजन्य उत्पादनभन्दा सिधै बिक्री वितरण गर्न सहज हुने हुँदा उत्पादन कम देखिएको हुनसक्छ । पशुपंक्षी पालनलाई उत्पादनमुखी र व्यवसायिक बनाउन नसक्दा आम्दानी सीमित तथा श्रम र समयको खेर हुन जान्छ । यसतर्फ सम्बन्धित सरोकारवाला सबैको ध्यान जानु जरुरी छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

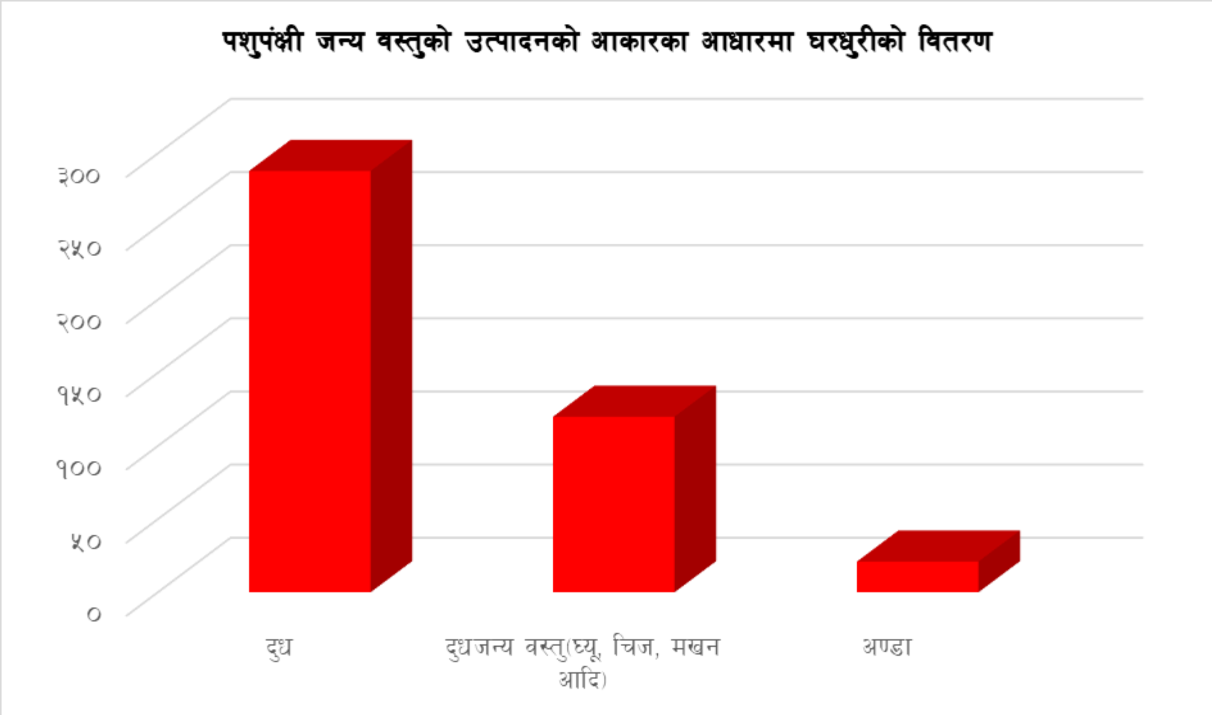

४.३.१२ व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालन फर्महरूको विवरण

नेपालका अधिकांश क्षेत्रमा निर्वाहमुखी, परम्परागत र असंगठित खेति गर्ने प्रचलन विद्यमान छ । कृषि व्यवसायलाई सम्मानित, प्रतिफलमुखी र वैज्ञानिक बनाउन यसलाई संगठित र संस्थागत ढङ्गले विकास गर्न जरुरी छ । हाल देशका विभिन्न स्थानहरूमा व्यवसायिक कृषि फर्महरू दर्ता भई संगठित र संस्थागत हिसाबले खेतिपाती गर्ने अभ्यासको सुरुवात भएको छ । यसरी वैज्ञानिक हिसाबले फर्म दर्ता गरी कृषि व्यवसाय सञ्चालन गर्दा राज्यद्वारा दिइने अनुदान र प्रविधिहरू सहयोग प्रदान गर्न समेत सहयोग पुग्दछ । यसले कृषि व्यवसायलाई संगठित र व्यवसायिक बनाउन मद्दत पुऱ्याउँछ ।

तालिका 43 - कृषक तथा पशुपालन फर्महरूको विवरण

सि.नं.	कृषक तथा पशुपालन फर्मको विवरण
१	मुडेटोल पशुपंक्षी तथा कृषि फर्म
२	आस्ना नमुना कृषि पशुपक्षि फार्म
३	लमर्खु कृषि तथा पशु फर्म
४	सर्मिला तरकारी तथा फलफुल एवं पशु पक्षि कृषि फर्म
५	कमल पवित्राकृषि तथा पशु पंक्षि बाख्रा पालन फर्म
६	गंगा ब. खत्री कृषि तथा बाख्रा फर्म
७	सक्रिय कृषि बाख्रा फर्म
८	नमुना वंगुर फार्म
९	डबल ए कृषि तथा पशुपालन फर्म
१०	कृषल कृषी पशुपंक्षी तथा फलफुल फर्म
११	राजु कृषि तथा पशु पंक्षी पालन फार्म होटल
१२	होरखाली कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म
१३	प्रसिद्ध कृषि फार्म प्रा लि
१४	हाम्रो कृषि तथा पशुपंक्षी बहुउद्देश्य कृषि फर्म
१५	कृषि तथा पशु फम

सि.नं.	कृषक तथा पशुपालन फर्मको विवरण
१६	नमुना कृषि तथा पशु फर्म
१७	कालिका देवी कृषि तथा बहुउदेश्यीय फर्म माटिकोरे
१८	देवराज कृषि तथा पशुपालन फर्म
१९	उज्यालो बहुउद्देश्यि कृषि तथा पशु फम
२०	सदावहार कृषि फर्म
२१	हपा कृषि तथा पशुपालन फर्म
२२	कविता कृषि तथा पशृपालन
२३	लक्ष्मी बहुउद्देश्यीय कृषी तथा पशु पक्षी फर्म
२४	दोभाने कृषि तथा पशुपंक्षी पालन फर्म
२५	आरुबोटे बहुउद्देश्यकृषी तथा पशु पंक्षी फम
२६	निनुहाङ कृषि तथा पशु फर्म
२७	आर के कृषि तथा पशु पंक्षी नमूना फर्म
२८	साप्सु नाहिमा बहुउद्देशीय कृषि तथा पशु फर्म
२९	नमुना बहुउद्देश्यीय कृषि तथा पशुपंक्षी
३०	कोलडाडा कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म
३१	मिसाम बहुउद्देश्यीय कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म
३२	रेजिन कृषि पशुपंक्षी र तरकारी खेति
३३	सुम्निमा बहुउद्देश्यीय कृषि श्रोत केन्द्र
३४	मामा भान्जा पोल्टी फर्म
३५	सिता बहुउद्देश्यीकृषि य तथा पशु पंक्षि फर्म
३६	बहु उद्देश्य कृषि फर्म
३७	पिङ्गडाँडा कृषि तथा पशु फर्म
३८	कृषि तथा पशु पंक्षि पालन
३९	रोशिका कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म
४०	तुलसा बहुउद्देश्यीय कृषि तथा पशु फर्म
४१	सुम्निमा बाख्रा तथा कृषि फर्म
४२	तारा कुमारी खतिवडा
४३	आवा कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म
४४	बुधेश्वर महादेव कृषी तथा पशुपंक्षी फर्म
४५	भुसुरी बहुउद्देशीय कृषि तथा पशु फर्म
४६	हरियाली कृषी फर्म
४७	निर्मली बहुउद्धेश्यीय कृषि तथा पशु फर्म
४८	शिशिर कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म
४९	शुशिला कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म
५०	उदय चुनमाया कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म
५१	थ्रि ब्रदर्श बहुउद्धेश्यीय कृषि तथा पशुपक्षी फर्म

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

४.३.१३ कृषक समूहको विवरण

परम्परागत कृषिको व्यवसायिकरण तथा आधुनिकीकरण गर्न अहिले विभिन्न कृषि समूहहरू सञ्चालित छन् यसले कृषि व्यवसायलाई सहजीकरण गर्नुको साथै कृषि व्यवसायमा केही सेवा सुविधाहरू दिँदै व्यवसायीहरूलाई उर्जा प्रदान गरेको छ । कृषक समूहको विवरणले कुनै पनि नगरपालिका कृषि क्षेत्रमा रहेको कृषकको संलग्नता र कृषि क्रियाकलापको अवस्थाको जानकारी गराउनुको साथै आगामी दिनहरूमा के कस्ता कार्यक्रमहरू ल्याउन आवश्यक छ भन्ने कुरालाई सहज बनाउने देखिन्छ ।

तालिका 44 - कृषक तथा पशुपालन समुहहरूको विवरण

सि.नं.	कृषक समुहको विवरण
१	जालपादेवी कृषक समुह
२	मनकामनादेवी कृषक समुह
३	फ्याफुल्ला कृषि फलफुल तथा तरकारी कृषक समुह
४	मान्केश्वर खिरि कृषक समुह
५	समावेशी बहुउदेश्य कृषि समुह
६	सृजनशिल महिला तरकारी कृषक समुह
७	लेकाली कृषक समुह
८	सगरमाथा कृषक समुह
९	प्रेरणा कृषक समुह
१०	समावेशी बंगुर उत्पादक कृषक समुह
११	हातेमालो कृषक समुह
१२	कालीमाटि कृषक समुह
१३	महक कला कृषक समुह
१४	कृष्ण दिक्तेल बारी हरियाली कृषक समुह
१५	वार्कु कृषक समुह
१६	सृजनशिल कृषक समुह
१७	पौवाडाँडा कृषक समुह
१८	चिउरीडाँडा कृषि समुह
१९	नेपाल नव किरण कृषि समुह
२०	नव जग जागृति कृषक समुह
२१	सुनखरी महिला कृषक समुह
२२	कालीनाग कृषक समुह
२३	भिमसेन तरकारी कृषक समुह
२४	बसुधारा कृषक समुह
२५	रामपुर तोरीबारी कृषि समुह
२६	असल कृषक समुह
२७	अजम्बरी कृषक समुह
२८	पुरानो गाउँ तरकारी खेती कृषक समुह
२९	लालिगुरास प्रगतिशिल कृषक समुह
३०	प्रकृति पशुपालन तथा कृषि
३१	सुर्योदय कृषक समुह
३२	कृषि नेपाल प्रा लि

सि.नं.	कृषक समुहको विवरण
३३	छिसी बंगुर पालन कृषक समुह
३४	दिखुवा बाख्रा पालक कृषक समुह
३५	सहकाल खाद्यान्न बाली कृषक समुह
३६	नयाँ बस्ती कृषक समूह
३७	याङ्गसु पशुपछी तथ तरकारी फर्म
३८	गणेशटोल कृषक आमा समूह
३९	त्रिमुर्तेश्वर कृषक समूह
४०	देउराली कृषक समूह
४१	संयुक्त कृषक समुह
४२	नागेश्वरी कृषक समुह
४३	जन जागृति कृषि समूह
४४	न्यू केउरेनी कृषक समूह
४५	युवा कृषक समूह माटिकोरे
४६	टोङ्के साङ्गे कृषक समूह
४७	नमूना एकता कृषक समूह
४८	घैयाखा खेत कफि फलफूल तथा पशुपन्छी बहुउद्देशीय कृषक समूह
४९	सुम्निमा महिला कृषक समूह
५०	पारुहाङ कृषक समूह
५१	नटराज एकिकृत कृषि तथा पशु फर्म उद्योग
५२	सिर्जनशील महिला कृषक समूह
५३	नवज्योती कृषक समूह
५४	कट्टी बहुउद्देशीय कृषक समूह
५५	कातिके नमुना कृषक समुह
५६	मान्केश्वर महिला भजन कृतन कृषि समुह
५७	गैरीखानी कृषि समुह
५८	जनजागरण बहुउदेश्यीय कृषि समुह
५९	खाद्यान्न बाली पवित्रा कृषक समुह
६०	सहकाली कृषक समूह
६१	जालपादेवी कृषक समूह
६२	साकेला बाख्रा पालन समुह
६३	तयामी कृषक समुह
६४	जोसिलो सवल कृषक समूह
६५	चिउरीडाँडा महिला कृषि तथा पशुपंक्षी समूह
६६	पुरानागाउँ महिला कृषक समूह
६७	मझुवा माझागाँउ बहुद्धेश्यिय कृषक समूह
६८	सुम्निमा कृषि समुह
६९	गैरी वित्तिय साक्षरता कृषक समूह
७०	जालपा वित्तिय साक्षरता कृषक समूह
७१	मधुश्री मौरीपालन तथा विषाधीरहित फलफुल उत्पादन कृषक समुह

सि.नं.	कृषक समुहको विवरण
७२	अन्नपूर्ण बहुउदेश्यिय कृषि तथा पशुपंक्षी समूह
७३	वैदेशिक रोजगार सिर्जनशिल कृषक समूह
७४	शुभ बिहानि कृषी तथा पशुपंक्षी समूह
७५	मेघेचौतारा कुखुरा पशुपंक्षी कृषक समूह
७६	जनजागरण कृषक समूह
७७	पिलम्पा देवी कृषी तथा पशुपक्षी कृषक समूह
७८	कुसुङ्गा कृषी फलफुल तरकारी तथा पशुपालन कृषक समूह
७९	तयमा खियमा कृषी पशुपक्षी तथा मत्स्यपालन कृषक समूह
८०	साप्सुढाप एकल महिला कृषक समूह
८१	दोर्पाली कुखुरा पालन कृषक समूह
८२	कालिका कृषक समूह

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

४.३.१४ कृषि तथा पशुसेवासँग सम्बन्धित प्राविधिक जनशक्तिको विवरण

तालिका 45 - कृषि प्राविधिकको विवरण

क्र.सं.	प्राविधिक पदको नाम	पद	शाखा
१	तेज प्रकाश जैसी	कृषि प्रसार अधिकृत	कृषि विकास शाखा
२	गणेश प्रसाद आचार्य	पशु सेवा प्राविधिक	पशु विकास शाखा
३	मिन बहादुर बुढाथोकी	नायव प्राविधिक सहायक	कृषि विकास शाखा

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

४.३.१५ कृषि उपज संकलन केन्द्र हाटबजार तथा डेरीहरूको विवरण

ठुलोस्तरको कृषि उत्पादन तथा संकलन केन्द्रको व्यवस्था नभएको ग्रामीण परिवेशमा सानो परिमाणमा उत्पादन हुने उपजहरूलाई विभिन्न पायक पर्ने स्थानहरूमा संकलन केन्द्रको रुपमा विकास गर्दा बजारीकरण गर्न सहयोग पुग्दछ । यसरी विभिन्न स्थानमा संकलन केन्द्रको विकास गर्दा व्यापारिहरूलाई निश्चित स्थानबाट निश्चित परिमाणमा उपजहरूमा खरिद गर्न सहयोग पुग्ने हुँदा यसले बजार प्रणालीको विकास गर्न सहयोग पुग्दछ । यस नगरपालिकामा स्थानिय हाटबजारहरू लाग्ने अभ्यास शुन्य रहेको छ । स्थानिय कृषकहरूले यहाँ उत्पादित सामाग्रीहरू आआफ्नो घरबाट नै छरछिमेकमा बिक्री गर्ने परिपाटी रहेको तथा साना ठूला व्यापारीहरूलाई उत्पादित सामाग्रीहरू विक्री स्थल सम्म आफ्नो अनुकुलको समयमा पुऱ्याउने परिपाटी रहेको छ ।

४.३.१६ कृषि मेला तथा प्रर्दशनीहरूको विवरण

विभिन्न समयमा आयोजना हुने कृषि मेला तथा कृषि प्रर्दशनीहरूले एकातर्फ कृषि बजारीकरणलाई व्यापक सहयोग पुऱ्याउँछन् भने अर्कोतर्फ किसानहरूको आत्मबल समेत वृद्धि हुन गई कृषि क्षेत्रको विकासमा सहयोग पुऱ्याउँछ । स्थानीय तहहरूले कृषक तथा व्यापारीहरूको सहकार्यमा प्रत्येक वर्ष नियमितरुपमा यस प्रकारका कृषि मेला तथा प्रर्दशनीहरूको आयोजना गर्दा वार्षिक कृषि गतिविधि सम्बन्धी पात्रोको निर्माण गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

४.३.१७ चिस्यान केन्द्र, भण्डारण केन्द्र

कृषि उत्पादन वृद्धि गर्नु जति जरुरी छ त्यति नै उत्पादित सामाग्रीहरूको सूरक्षित भण्डारण गर्नु जरुरी हुन्छ । उचित ढङ्गले भण्डारण गर्दा कृषि उपजमा रहेको पोषक तत्वलाई कायम राख्न समेत मद्दत पुग्दछ । भण्डारण वैज्ञानिक नहुँदा एकातर्फ

उत्पादित उपजको गुणस्तर कमजोर हुने र नष्ट समेत हुन जान्छ तसर्थ कृषि उपजलाई वैज्ञानिक तवरले भण्डारण गरी बेमौसममा समेत बजारमा उपलब्धता भए बजार मूल्य सन्तुलनमा राख्न सहयोग पुग्दछ । यसका लागि आवश्यकताका आधारमा विभिन्न स्थानमा चिस्यान केन्द्र, भण्डारण केन्द्र र डेरीहरू स्थापना गर्नु आवश्यक छ ।

४.४ कृषि बजारीकरण

परम्परागत कृषि बजारीकरणमा उत्पादकहरूले असंगठित रूपमा आफ्नो उपजको आफैँ बजारीकरण गर्ने चलन थियो तर पछिल्ला दिनमा विविध खाले बजार शृङ्खला पार गर्दै कृषि उपजहरूको बजारीकरण गर्ने प्रचलन विकास हुन थालेको छ । नगरपालिका निर्माणका प्रारम्भिक दिनदेखि यहाँका कृषिजन्य वस्तु बजारीकरणका विभिन्न खालका ढाँचाहरू अभ्यासमा आएका छन् । यद्यपि आजसम्म पनि व्यवस्थित कृषि बजार निर्माण भइ नसके पनि बन्ने र बनाउने दिशामा भएका प्रयत्नहरूले कृषि बजारको क्रमिक विकासमा टेवा पुऱ्याएका छन् । हालसम्म बजारीकरण ढाँचामा विभिन्न कृषि बजारीकरणका मोडलहरू विकास र अभ्यास भएको देखिन्छ । कृषि उपज बजारीकरणका ढाँचाहरूले एकले अर्कोलाई विस्थापन गरेका छैनन्, तर एकले अर्काको विकास गर्ने परिस्थिति निर्माण गरेका भने पक्कै छन् । नगरपालिकामा विभिन्न बजारहरूबाट कृषि लगायत अन्य वस्तुहरूको (तरकारी, आलु, फलफूल तथा माछा) बजारीकरण हुने गरेको देखिन्छ ।

४.५ पर्यटन विकास

एउटा विशिष्ट भौगोलिक संरचनाले श्रृजना गरेको हावापानी, जनजीवन, वन, वनस्पति र वन्यजन्तु तथा साँस्कृतिक विविधताको कारण नेपाल विश्वमा नै एउटा चित्ताकर्षण पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको रुपमा परिचित छ । पर्यटन हाम्रो लागि प्रकृतिले प्रदान गरेको वरदान हो । यी सम्पूर्ण पर्यटकीय सम्पतिको पूर्ण सदुपयोग गरेमा देशको आर्थिक समृद्धिमा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याई देशको अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउन सकिने निश्चित छ । तसर्थ पर्यटन नीति, २०६५ ले मुलभूतरुपमा पर्यटन मार्फत स्वरोजगार श्रृजना, गरिबी निवारण, मूर्त तथा अमूर्त सम्पदाको खोज अनुसन्धान, हवाई तथा स्थलमार्गको थप विकास र विस्तार गर्ने र पर्यटन पूर्वाधारलाई दिगो विकासको अवधारणा अनुरुप अगाडि बढाउने उद्देश्य लिएको छ । नगरपालिकामा पनि पर्यटन विकासका प्रचुर सम्भावनाहरू रहेका छन् ।

नगरपालिका भित्र साना ठूला गरी लगभग ६० ओटा भन्दा बढी मठ मन्दिर रहेका छन भने धेरै जसो धार्मिक स्थलहरू सडक संजालबाट टाढा रहेका छन छन् ।

यस नगरपालिकाको वडा न. ६ मा २ ओटा, वडा न. ५ मा २ ओटा, वडा न.१ मा १ ओटा, तथा वडा न ३ मा १ ओटा गरी जम्मा ६ ओटा पर्यटकको लागि खान तथा बस्न सहित होटलहरू रहेका छन् । स्थानीय बासिन्दाका अनुसार सन् २०२१ मा करिव १०,००० पर्यटकहरूले दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका भ्रमण गरेका थिए ।

४.५.१ धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण

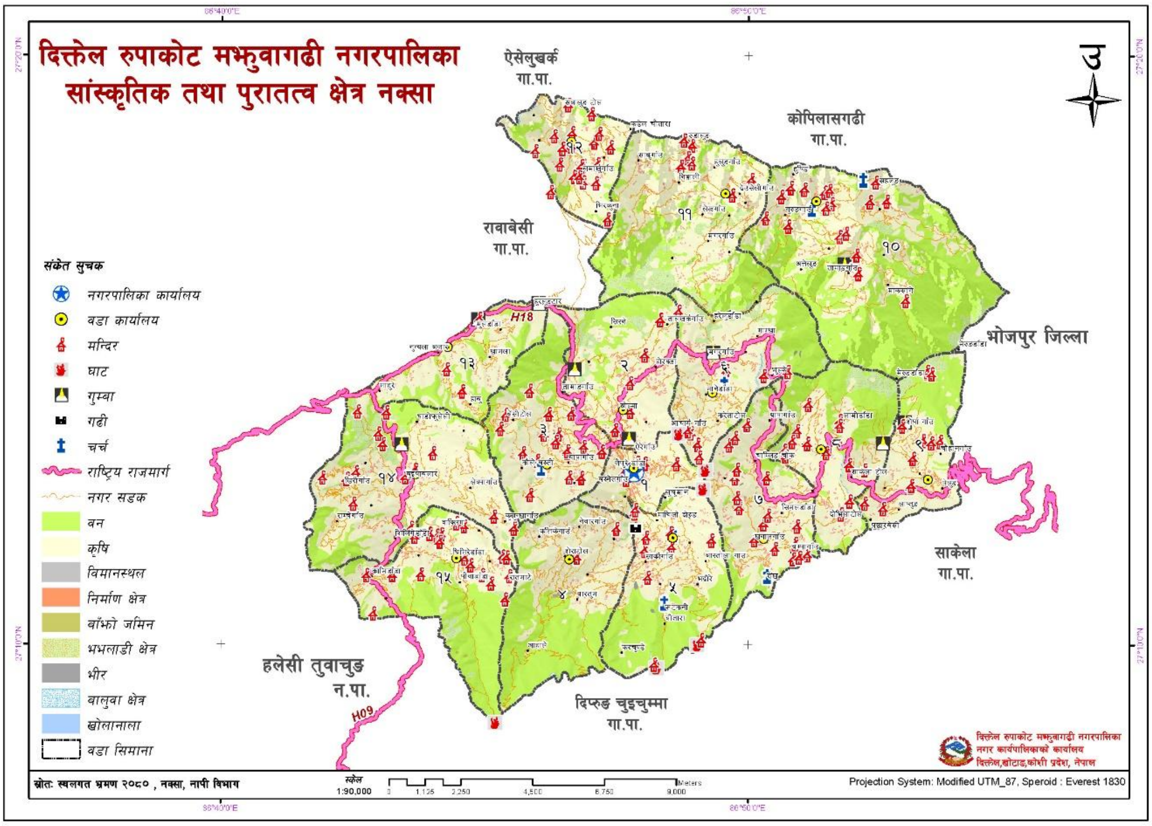

नक्सा नं. 5 - नगरपालिकामा रहेका धार्मिक पूर्वाधारको नक्सा

अनुपम प्राकृतिक सौन्दर्य, प्रचुर जैविक विविधता, बहुजातीय, बहुभाषीय बहुधर्म र सामाजिक विविधता एवं दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा हरियाली उच्च पहाडी मनोरम दृश्यहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका विभिन्न पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलहरूको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 46 - पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलहरूको विवरण

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलको विवरण	स्थान	अनुमानित वार्षिक आगन्तुक संख्या
	वडा नं. १		
१	आचार्य कुल मन्दिर	आचार्यगाउँ	१०००
२	दुर्गा मन्दिर	आर्दश स्कुल	२०००
३	गुप्तेश्वर महादेव	रबोला	१२००
४	राधाकृष्ण मन्दिर		२२००
५	विजयापरीवारी भिमसेन		२०००
६	कर्ण मन्दिर		१८००
७	भुवनेश्वर महादेव		१८००
८	गुप्तेश्वर गुफा	हाट डाँडा माथी	
	वडा नं. २		
१	साकेला थान	डाँडागाउँ, होस्माटोल, होरखा	१५००

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलको विवरण	स्थान	अनुमानित वार्षिक आगन्तुक संख्या
२	जलकन्या देवी	मुडे (भुल्के)	३०००
३	सुन्दरी देवी	तालखर्क	१०००
४	छेकथोक मेरोलसातेन छोलीङ्ग गुम्बा	मुडे	१५००
५	गौरीगाउँ दाहाल देवीस्थान	गौरीगाउँ	१०००
६	निलकण्ठ श्रावर मन्दिर	कारागर	
	वडा नं. ४		
१	सिद्धेश्वरी गुफा	गुफाडाँडा	१२००
२	कालीका	कार्तिके	५००
३	भिमशेनथान	काडे	२००
४	भिमशेनथान	बासबोट	३००
५	संसारीभाई मन्दिर	दशमुरे	१००
६	साकेला		
७	गुफाभिर (गुफा)	गुफा भिर	
८	महभिर (गुफा)	महिभर	
९	वागसुत्ले	लामीडाँडा	
१०	तारे गुफा	तारेभिर	
	वडा नं. ५		
१	कालिका भगवती मन्दिर (७ कन्या)	देविस्थान, गढी	४०००
२	मझुवागढी	गढी	५०००
३	बुद्धेश्वर गुफा	देविस्थान	४०००
४	सालपी देवी	तावादोभान	
५	तीन ढुङ्गा	देविस्थान	
	वडा नं. ६		
१	भुलभुले	भुलभुले	४०००
२	रुवालुङ्ग		४०००
३	रलङ्ग	पारीभित्ता	५०
४	देवीस्थान पेनटावर	बगरेभञ्ज्याङ्ग	४०००
५	खाल्टे खोला	महादेवस्थान	५००
	झाक्री गुफा		
	वडा नं. ७		
१	चण्डी डाँडा	आहाले	२०००
२	जरुङ्गे	काउले	२५००
३	भिखारी (गुफा) महादेवस्थान	बुढाथोकी गाउँ	३०००
४	एलम्बर गुफा	छहरे	२०००
५	वेथानी	रन्कु	२०००
६	चमेरे गुफा	रुवावु	१२००
७	रातमाटे सेती देवी मन्दिर	दारुला	१०००

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलको विवरण	स्थान	अनुमानित वार्षिक आगन्तुक संख्या
	वडा नं. ८		
१	साकेला	वसुम साकेला	
२	साकेला	अन्नपूर्ण	
३	बौद्ध	रमिते	
४	अन्नपूर्ण देवी सेती सितला कपुर देवी	दुधिलो	
५	सितलादेवी तिनकन्या	ताम्भा	
६	महाकला	लामीडाँडा	
७	जाल्पादेवी	सुर्के	
८	विरौला देवी	विरौला	
९	श्री सीतलादेवी	वसुम	
१०	लहरेमाले, पाथेडाँडा रेडपाण्डा, पुरानो साल्पा नाराभीर गरको सबैभन्दा उच्च डाँडा		
११	गुफा भिर (गुफा)	गुफाभिर	
१२	महभिर गुफा	महभिर	
१३	तारे गुफा	तारेभिरमा	
१४	वागसुत्लो	लामीडाँडा	
	वडा नं. ९		
१	साप्सु जयपतीथान	साप्सु	४००००
२	सितलादेवी	भिरकुना	५००
३	दुधकुण्ड	सिगाने	२००
४	गुम्बा	मेसारे (शेपागाउँ)	३००
५	साकेला	वारुङ्गटी	
६	देवीस्थान	भिरकुना	
७	शिवमन्दिर	साकेला ३	
८	संसारी	साकेला ६	
	वडा नं. १०		
१	शिदेवी मन्दिर	बानियागाउँ	१०००
२	मेरुङ्ग किराँत सुप्तरमुङ्ग,छोके मेरुङ्ग माखसागे-पैदलमार्ग		
३	देविस्थान	खार्मी	
४	सिंहदेवी		
	माने शाल्पा		
१	कांसाहोप ताल	भागेटार	१०००
२	बाभ्भोबारी	बाभ्भोबारी	१२००
	वडा नं. १२		
१	कृष्ण मन्दिर	लमरखु	१२००
२	जालपादेवी	जालपा	११००
३	जलेश्वरी देवी	जालपा	११००
४	कालिका देवी	सावालुङ्ग	१००

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलको विवरण	स्थान	अनुमानित वार्षिक आगन्तुक संख्या
	वडा नं. १३		
१	बुद्ध गुम्बा	ननुथला भञ्ज्याङ्ग	६
२	सिंह देवी	ननुथला	२००
३	पाँचकन्या देवी	खाम्ला	१५०
४	बुद्ध स्तुपा	ननुथला	१०००
	वडा नं. १४		
१	सितादेवी मन्दिर	वुइपा नर्सरी	२०००
२	शहदेवगढी	विजयखर्क	१०००
३	महुरेगढी	वुइपा	१००
४	मालकेथान	खिरी उलेनी	१०००
५	मनेरे गुफा	स्विटी	
६	विमिरे गुफा	मिवा	
	वडा नं. १५		
१	भैरवेश्वर महादेव	बसेरी	१०००
२	पञ्चकन्या देवी	माला	५००
३	साकेला देवी	बसेरी, माझगाउँ	४००
४	पवित्रा देवी	बसेरी बेंसी	४००
५	त्रिवेणोश्वर महादेव	बसेरी	५००
६	सहदेव गढी	विजयखर्क	५०००
७	त्रिवेणीधाम	भुलभुले	५००

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

तालिका 47 - नगरपालिकामा रहेका पार्क, उद्यान तथा पिकनिक स्थलहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम	ठेगाना	क्षेत्रफल
	वडा नं. २		
१	सहिद पार्क	मुडे	
२	रुपाकोट पार्क	रुपाकोट	
	वडा नं. ६		
३	भ्यू टावर		१५ रोपनी
	वडा नं. ८		
४	छत्र सिह पार्क	दुदिले	१५ रोपनी
	वडा नं. ११		
५	बाझोबारी जोरढुङ्गा, रुपाकोट		

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

४.५.२ होटल, रिसोर्ट, होमस्टे तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण

कुनैपनि क्षेत्रको विकासका लागि सो क्षेत्रसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण पूर्वाधारहरूको समुचित विकास गर्नु अनिवार्य हुन्छ । नेपालमा पर्यटनको प्रचुर संभावना भएतापनि पर्यटन पूर्वाधारको अभावका कारण पर्यटन क्षेत्रको व्यापक विकासमा वाधा सिर्जना भएको

छ । पर्यटन पूर्वाधार अन्तर्गत सहज यातायात सुविधा, होटल, लज तथा रेष्टुरेन्ट, पर्यटन गाईड, सूचना केन्द्रहरू, उद्धार संयन्त्र, सञ्चार, सूरक्षा तथा पर्यटकीय गतिविधिहरू नै हुन् । पर्यटनको संभावना हेरी यी पूर्वाधारहरूको आवश्यकताका आधारमा क्रमश विकास गर्नु पर्यटन विकासका लागि अपरिहार्य छ ।

तालिका 48 - होटल, रिसोर्ट, होमस्टे तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	होमस्टे तथा रिसोर्टको विवरण	स्थान
	वडा नं. १	
१	हाट डाँडा आसपास	हाटडाँडा
	वडा नं. २	
१	मदन राई प्रतिष्ठान	
२	मुडे रिसोर्ट	मुडे
	वडा नं. ४	
१	नेरपाली	यरपोट
	वडा नं. ८	
१	सुम्नीमा होमस्टे	वासुङ्ग
२	पासाङ्ग लामु होमस्टे	वानाचुङ्ग
	वडा नं. ९	
१	साप्सु थाप	बेसार
२	सिरु पाखा	पेलुङ्ग
३	आरुडाँडा	थलहर
	वडा नं. ११	
१	बाभ्फोबारी	बाभ्फोबारी
२	भागेटार	भागेटार
	वडा नं. १४	
१	पूर्णिमा होटल	
२	न्यू शाक्य होटल	
३	नेवारी खाजा होटल	
४	इशान होटल	
५	हिमचुली होटल एण्ड लज	
६	मोती होटल	
७	गंगाजमुना होटल एण्ड लज	

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

४.५.३ सार्वजनिक स्थल, पाटीपौवा र चौतारा

पाटी, पौवा, धर्मशाला चौतारा तथा विश्रामस्थलहरू हाम्रा साँस्कृतिक चिनारी हुन् । यी परम्परागत संरचनाले हाम्रो पुख्र्यौलीलाई प्रतिनिधित्व गर्दछन् । त्यसैले यी संरचनाहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र स्तरोन्नती गरी भावी पुस्तालाई समेत हाम्रो परम्परा र

संस्कृतिसँग परिचित गराउनु पर्दछ । यसो गरेको खण्डमा हाम्रो परम्परागत मौलिक पहिचान बच्दछ । विकासका आधुनिक संरचना बनाउने क्रममा हामीले मौलिक साँस्कृति सम्पदाको संरक्षणमा विशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

कसैको हक वा स्वामित्वमा नभएको परापुर्वदेखि सार्वजनिक रुपमा प्रयोग हुँदै आएको बाटो, वस्तुभाउ निकाल्ने निकास, वस्तुभाउ चराउने चौर, कुलो, नहर, पोखरी, पाटी, पौवा, अन्त्येष्टि स्थल, धार्मिक स्थल वा अन्य कुनै सार्वजनिक प्रयोगको स्थल वा सम्पत्ति नै सार्वजनिक सम्पत्तिहरू हुन । विगतमा सडक यातायातको विस्तार र विकास नहुँदा यी पाटी, पौवा तथा चौताराहरू बटुवाहरूका विश्रामस्थल ९च्भाचभकज ऋभलतभच०वा थकान मेटाउने महत्त्वपूर्ण स्थलको रुपमा विकसित भएको र हाल यी स्थलहरू सार्वजनिक बहस र सामुदायिक अन्तरकृया हुने अनौपचारिक स्थलको रुपमा रहेका छन् भने सडक सञ्जालको समुचित विकास नभएको स्थानहरूमा यी विश्राम स्थलकै रुपमा प्रयोग हुँदै आइरहेका छन् । यस्ता क्षेत्रहरूको विकास र संरक्षण गर्ने दायित्व हामी सबैको हो ।

तालिका 49 - सार्वजनिक पाटीपौवा तथा चौताराहरूको विवरण

क्र.सं.	ठेगाना	क्षमता (यात्रु संख्या)	हालको अवस्था
	वडा नं. ३		
१	पंच मा वि चौतारा	२०	सामान्य
२	रातापानी चौतारा	२०	सामान्य
३	काउले	१८	सामान्य
४	रमाइलो डाँडा		
५	रमिते डाँडा		
	वडा नं. ५		
१	मेधे चौतारा	२२	ठीकै
	वडा नं. ६		
१	सन्सारी डाँडा	१०	ठिकै
२	भुलभुले	१०	सन्तोषजनक
३	रामपुर	१०	नाजुक
	वडा नं. ७		
१	काउले	१५	नाजुक
२	चम्पा	१०	नाजुक
३	पिप्ले	१०	नाजुक
४	मोछा	१०	राम्रो
५	सुनपाखा	१०	राम्रो
	वडा नं. ८		
१	पञ्चमी दोमेला	४०	राम्रो छ
२	दोभेला छुर्पुडाँडा	३०	ठीकै छ
३	अन्नपूर्ण	१५	राम्रो छ
४	खावाडाँडा	१६	राम्रो छ
५	खनाम चौतारी	१५	राम्रो छ
६	खावाडाँडा	२०	राम्रो छ
	वडा नं. ९		
१	आहले टोल	८	ठीकै छ
	वडा नं. १०		
१	गोलडाँडा वानीपाटी	१०	ठिकै
२	गुरुङ्गपाटी	१०	नाजुक अवस्था
	वडा नं. १२		

क्र.सं.	ठेगाना	क्षमता (यात्रु संख्या)	हालको अवस्था
१	तारेभिर	११	राम्रो
२	पुराना गाउँ	७	निर्माणाधिन
३	वटडाँडा	८	राम्रो
	वडा नं. १४		
१	गुरुङ्ग गाउँ चौतारा	५०	राम्रो
२	देवीडाँडा चौतारा	१००	ठीकै
	वडा नं. १५		
१	वाक्लीङ्ग	१५	ठीकै
२	भाक्ता	१०	ठीकै
३	भदैव	७५	राम्रो
४	आगे चौतारे	१००	राम्रो

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

४.५.४ स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाहरूको विवरण

यस नगरपालिकामा विभिन्न जाति, धर्म सम्प्रदाय र भेषभुषाका मानिसहरू बसोबास गर्दछन् । यहाँ अधिकांश हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरू रहेका छन् भने किराँत, इस्लाम, क्रिस्चियन, बौद्ध धर्म मान्ने मानिसहरू पनि छन् । सबै जातजाति र सम्प्रदायका आ–आफ्नै खाले धर्म संस्कृति र चालचलनहरू छन् । जसमा बडादशैं, तिहार, रामनवमी, महाशिवरात्री, हरितालिका, श्रीपञ्चमी, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, विवाह पञ्चमी, होली, चैते दशैं, साउने–माघे संक्रान्ति, मातातीर्थ औंसी, अक्षय तृतीया, हरिशयनी–हरिबोधनी एकादशी, नागपञ्चमी, रक्षाबन्धन (जनैपूर्णिमा), कुशे औंसी, बालाचतुर्दशी, कोजाग्रत पूर्णीमा, श्री स्वस्थानी पूर्णिमा, अंग्रेजी नयाँ वर्ष, कर्कट संक्रान्ति, बुद्धजयन्ती, विभिन्न ल्होसार पर्वहरू, ईद, वकरईद, इदुलफितर, क्रिशमस डे, अंग्रेजी नयाँ वर्ष, असारे १५ आदि चाडपर्वहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकामा मनाईने स्थानीय चाडपर्व, जात्रा तथा मेला सम्बन्धी विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 50 - स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाहरूको विवरण

क्र.सं.	चाडपर्व/जात्रा/मेला	जात्रा/मेला मनाइने स्थान (वडा नं. सहित)	कहिले मनाइन्छ	मनाउने जातजाति/समुदाय
१	साउने सक्रान्ती, तिज, कृष्ण अष्टमी, दशैं, माघे संक्रान्ती, शिवरात्री, होली, चैते दशै लगायतका पर्वहरू	सबै वडा		सबै हिन्दु धर्मावलम्बी
२	वैशाख पूर्णिमा, ल्होसार	सबै वडा		बौद्ध धर्मावलम्बी
घ	इद, बकरइद		मस्जिद	मुस्लिम
द्ध	क्रिसमस			क्रिश्चियन धर्मावलम्बी

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

तालिका 51 - स्थानीय लोकगीत तथा प्रमुख नाचहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय लोकगीत तथा नाचहरू	समुदाय	समय/अवसर
१	शेलो	तामाङ्ग	चाडपर्व, मेला तथा जात्रा
२	हारपारे	राई	चाडपर्व, मेला तथा जात्रा
३	जीत	नेवार	चाडपर्व, मेला तथा जात्रा
४	बालन	ब्राह्मण, क्षेत्री	पुजाआजाको समय
५	साकेला नाच	राई	विशेष चाडपर्व (वैशाख पूर्णिमा, मंसीर) तथा पुजाआजा, बिहे, व्रतबन्ध

क्र.सं.	स्थानीय लोकगीत तथा नाचहरू	समुदाय	समय/अवसर
६	लाखे	नेवार	कृष्ण अष्टमी
७	चण्डी नाच	राई	धान्य पूर्णिमा
८	संगिनी	क्षेत्री, बाहुन	तिज, चाडपर्व
९	शेलो	शेर्पा, तामाङ्ग	विशेष चाडपर्व तथा मेला
१०	मारुनी	राई	विशेष चाड पुजाआजा, बिहे, व्रतबन्ध

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

तालिका 52 - मुख्य वाद्यवादन तथा बाजाहरूको विवरण

क्र.सं.	वाद्यवादन तथा बाजाको नाम	बजाउने अवसर
१	पञ्चेबाजा	बिहे
२	नौमती बाजा	बिहे
३	झ्याली झ्याम्टा	बिहे, व्रतवन्ध, पुजापाठ
४	बासुरी, मुरली, मुर्चुङ्गा, मादल	विशेष चाडपर्व, जात्रा तथा मेला
५	झ्याली, झ्याम्टा	विशेष चाडपर्व, जात्रा तथा मेला, बिहे, ब्रतबन्ध
६	दमाहा ढोलक	बिहे
७	डम्फु	विशेष चाडपर्व, जात्रा तथा मेला
८	बिनायो	
९	यलम्बर	

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

४.६ उद्योग तथा व्यापार

कृषिको विकास पश्चात कुनै पनि देशको आर्थिक क्रान्तिका लागि आवश्यक क्षेत्र भनेको उद्योग नै हो । औद्योगिक विकासका लागि राणाशासन काल देखि नै विभिन्न प्रयासहरू हुँदै आएता पनि औद्योगिक क्रान्ति नै हुने प्रकारका ठुला स्तरका उद्योगहरू नेपालमा खुल्न सकेका छैनन् । भएका उद्योगहरू समेत रुग्ण हुँदै बन्द हुनु अर्को दुर्भाग्यपूर्ण अवस्था छ । कृषिको विकास सँगसँगै कृषि र स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना गरी नेपालका उत्पादनहरूको उपभोग विश्व बजारमा पुर्‍याउन सकेमात्र नेपाल अतिकम विकसित राष्ट्रबाट माथि उठ्ने आधार तयार हुन्छ । उद्योगलाई प्रर्वद्धन गर्न स्थानीय श्रोतमा आधारित साना तथा मझौला उद्योगहरूलाई उत्तिकै प्राथमिकता र प्रोत्साहन गर्न जरुरी हुन्छ ।

४.६.१ व्यावसायिक विवरण

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	वडा नं./संख्या															जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	
१	व्यापारिक वस्तु	४१४	२०	०	१	०	२	१	०	०	०	१	०	१	०	१	४४१
२	कृषिमा आधारित उद्योग	७८	१७	८	१०	९	३	७	५	८	२	१	७	६	१७	८	१८६
३	निर्माण व्यवसाय	१३	३	१	४	३	२	३	०	३	०	०	०	०	२	१	३५
४	वित्तिय सेवा	२८	०	१	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	१	१	३२
५	अन्य व्यवसाय	५८	२	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	६२
६	उत्पादन मूलक व्यवसाय	१७	०	१	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१	२०
७	निर्माण उद्योग	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२
८	उर्जामूलक	२	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	३
	जम्मा	६११	४२	१३	१५	१२	७	११	८	११	२	२	७	७	२०	१३	७८१

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

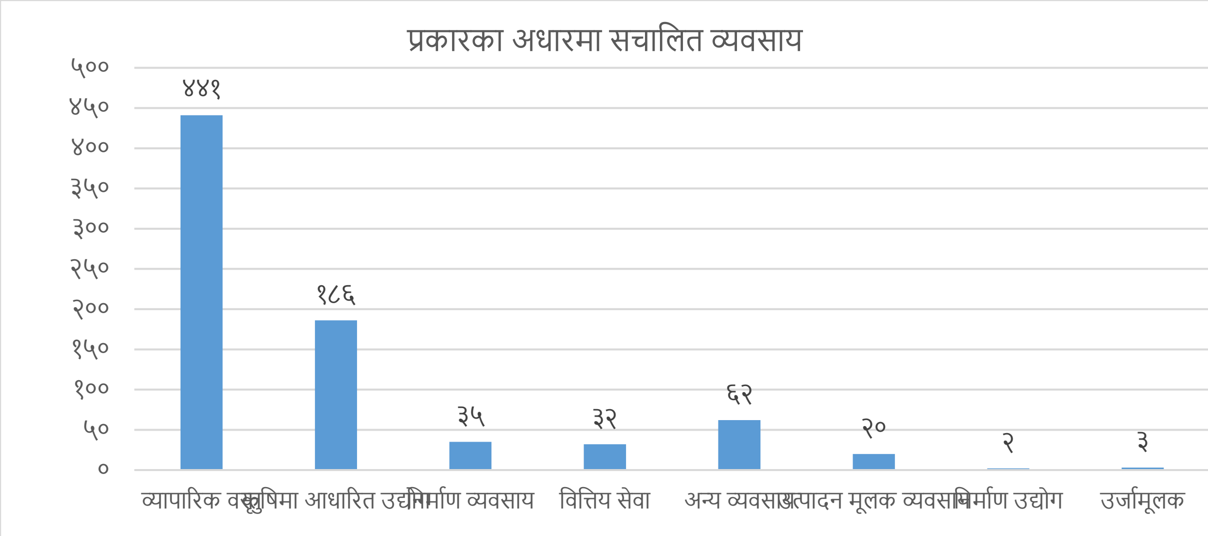

४.६.२ उद्योगहरूको विवरण

औद्योगिक विकासका लागि राणाशासन कालदेखि नै विभिन्न प्रयासहरू हुँदै आएता पनि औद्योगिक क्रान्ति नै हुने प्रकारका ठुला स्तरका उद्योगहरू नेपालमा खुल्न सकेका छैनन् । भएका उद्योगहरू समेत रुग्ण हुँदै बन्द हुनु अर्को दुर्भाग्यपूर्ण अवस्था छ । कृषिको विकास सँगसँगै कृषि र स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना गरी नेपालका उत्पादनहरूको उपभोग विश्व बजारमा पुऱ्याउन सकेमात्र नेपाल अतिकम विकसित राष्ट्रबाट माथि उठ्ने आधार तयार हुन्छ । उद्योगलाई प्रर्वद्धन गर्न स्थानीय श्रोतमा आधारित साना तथा मझौला उद्योगहरूलाई उत्तिकै प्राथमिकता र प्रोत्साहन गर्न जरुरी हुन्छ ।

साना उद्योग, कृषिमा आधारित सबै प्रकारका उद्योगहरू, घरेलु उद्योग, मझौला उद्योग, ठूला उद्योग, सेवामूलक उद्योग, सरकारी उद्योग, समुदायमा आधारित उद्योग, संकलन तथा प्रशोधन सम्बन्धी उद्योग नगरपालिकामा ठुला उद्योगहरू सञ्चालनमा आउन नसके पनि नगरपालिकामा उपलब्ध स्थानीय स्रोत र साधनको उपयोग गरी विभिन्न साना तथा घरेलु तथा कृषिजन्य उद्योगहरू रहेका छन् जसले नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याएको छ ।

४.६.३ मुख्य बजार तथा व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

देशका ठुला शहरहरू बाहेक ग्रामीण इलाकाहरूमा सघन बस्तीहरू भएका क्षेत्रमा मानवीय गतिविधिहरू जस्तै– शिक्षा, स्वास्थ्य, अन्य सेवा, व्यापार तथा वाणिज्य केन्द्रित भएको पाईन्छ । यस्ता केन्द्रहरूलाई नै बजार केन्द्रहरू भनिन्छ । शहरी विकास र सुविधाका दृष्टिकोणले पूर्णरुपमा विकास हुन नसकेता पनि भविष्यमा विकसित हुन सक्ने क्षेत्रका रुपमा यस्ता केन्द्रहरूमा मानवीय गतिविधिहरू केन्द्रित र विकसित भईरहेको पाईन्छ । उपयुक्तता हेरी नयाँ क्षेत्रमा बजारको विकास गर्न नसकिने होइन तथापि केही मात्रामा विकसित भईसकेका यस्ता क्षेत्रहरूमा थप विकास गर्न सहज भने हुन्छ ।

नगरपालिकाको मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 53 - वडाअनुसार मुख्य व्यापारिक केन्द्रको विवरण

वडा नं.	मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू
१	बेसक्याम्प, त्रिवेणी चोक, शंखधर चोक, हाटडाँडा, हस्पिटल चोक, बानिया चोक, अम्बा गाछी
२	तालखर्क, राबटोल, डाँडागाउँ
३	सावित्रा मावि बाम्राङ
४	डाडाखर्क, एरपोर्ट, नेवारगाउँ
५	रविअडा, चाम्लिङ चोक, मिलडाँडा, वातम दोरूम
६	आहाले, सन्सारीडाँडा, भुलभुले, मानेडाँडा, रामपुर
७	थापागाउँ, वालिङ्ग, चिउरी डाँडा, दुम्ली

वडा नं.	मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू
८	अनुपूर्ण, वानाचुङ्ग, मिर्मिरेटोल
९	पेलुङ्ग, निर्मलीडाँडा, वासिङ्गिता
१०	पाथेका बजार, माङ्गु, भुसुन्दा
११	खार्मी स्कूल डाँडा, निवारे, रुदालुम, बाँझबारी
१२	जाल्पा बजार, सावालुङ
१३	नुनथला, ठूलो हर्लुङ
१४	बुइपा बजार, पञ्चदोबाटो बजार
१५	माला, विजयखर्क, बसेरी, वाक्कालिङ

स्रोत : वडागत भेला, २०८०

४.६.४ मुख्य बजारकेन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समयको विवरण

तालिका 54 - नजिकाको बजार केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	१५ मिनेट भित्र	३० मिनेट भित्र	१ घण्टा भित्र	१ देखि २ घण्टा	२ घण्टा भन्दा बढी	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	775	282	111	10	0	0	1178
2	121	134	157	147	0	0	559
3	60	105	217	130	1	0	513
4	9	34	156	284	84	0	567
5	2	6	54	309	140	0	511
6	49	48	127	118	9	0	351
7	103	79	118	5	283	0	588
8	25	50	164	131	100	0	470
9	51	24	27	290	10	0	402
10	76	127	167	79	188	0	637
11	6	0	4	88	583	5	686
12	172	262	87	6	1	3	531
13	148	68	113	12	0	0	341
14	58	124	83	150	13	0	428
15	16	35	147	220	9	0	427
जम्मा	1671	1378	1732	1979	1421	8	8189
प्रतिशत	20.4%	16.8%	21.2%	24.2%	17.4%	0.1%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

४.६.५ सहकारी संस्थाहरूको विवरण

नगरपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा यहाँका सहकारी संस्थाको भूमिका महत्त्वपूर्ण रहेको छ । सहकारी संस्थाले स्थानीय स्तरको बचतलाई नगरपालिका बाहिर जानबाट रोकी स्थानीय क्षेत्रमा विभिन्न आय मूलक कार्यमा लगानी गरिरहेका छन् । सहकारी संस्थाप्रति जनताको अपनत्व बढी र प्रशासनिक झन्झट कमी हुने हुँदा वित्तीय क्षेत्रमा यहाँका जनताको पहुँच समेत बढेको छ । नगरको उद्योग व्यापार क्षेत्रमा लगानी गर्ने उद्देश्यका साथ बचत तथा ऋण, कृषि, उपभोक्ता, र बहुद्देश्यीय आदि प्रकृतिका सहकारी संस्थाहरूबाट कर्जा लगानी हुने गरेको छ । साथै यी संस्थाहरूले नियमित रुपमा सदस्यहरूबाट बचत सङ्कलन पनि गर्दै आएको देखिन्छ । यी सहकारी संस्थाहरूबाट कृषि, उद्योग व्यापार क्षेत्रमा लगानी हुने गरेको छ । यस नगरपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 55 - सहकारी संस्थाहरूको विवरण

क्र.स.	सहकारी संस्थाको प्रकार	वडा नं.															जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	
१	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता सहकारी संस्था	२	३	५	१	२	३	१	३	२	०	०	०	०	०	१	२३
२	बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	४	४	१	१	२	३	१	०	१	०	०	०	०	०	०	१७
३	बहु उद्देश्यीय सहकारी संस्था	०	०	३	१	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	१	७
४	उपभोक्ता शहकारी संस्था	५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५
५	दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१
	जम्मा	१२	७	९	३	४	६	२	४	४	०	०	०	०	०	२	५३

श्रोत: नगरपालिकाको कार्यालय २०८०

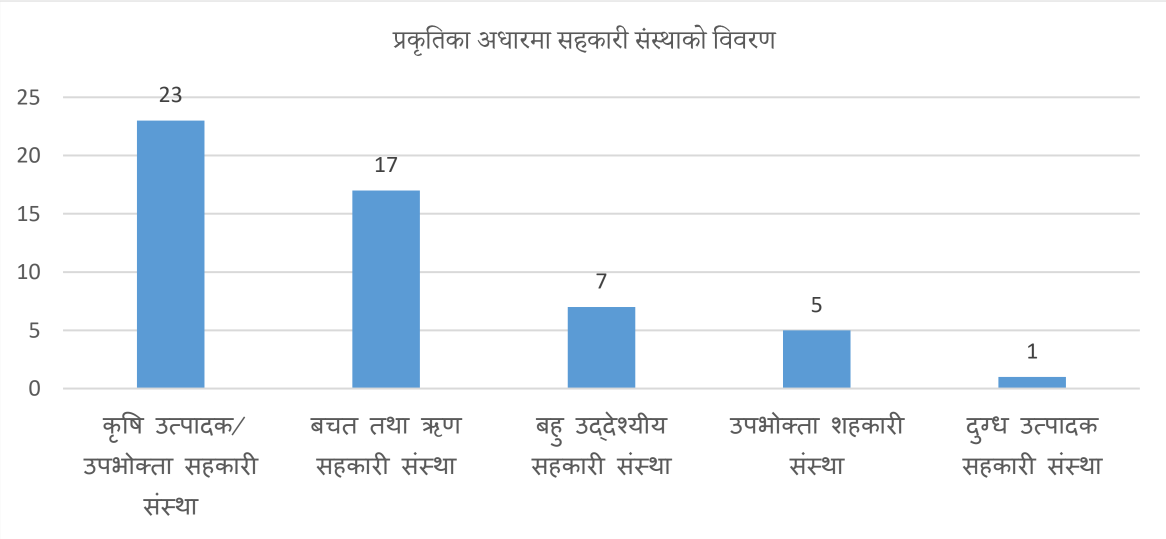

तालिका 56 - सहकारी संस्थासम्बन्धी विवरण

सि.नं.	नाम	ठेगाना	संस्थाको किसिम
१	अजम्बरी कृषि सहकारी संस्था लि	नेर्पा ३ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
२	कालिका कृषि सहकारी संस्था लि	दित्तेल ३ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
३	कालिका महिला विकास वहुउद्देशीय सहकारी संस्था लि	खाल्ले ८ खोटाङ	बहुउद्देशीय
४	क्षितिज बहुदेश्य सहकारी संस्था लि	दित्तेल ३ खोटाङ	बहुउद्देशीय
५	खोक्चिलिपा साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि	बुईपा ५ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
६	खोटाङ वहुउद्देशीय सहकारी संस्था लि	दित्तेल ३ खोटाङ	बहुउद्देशीय
७	खोटाङ पशुपालन तथा दुग्ध विकास सहकारी संस्था लि.	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नपा १	दुग्ध उत्पादक/उपभोक्ता
८	गाउँवेसी साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि	विजयखर्क ३ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता

सि.नं.	नाम	ठेगाना	संस्थाको किसिम
९	ग्रामीण कृषि सहकारी संस्था लि	दिरुम ८ बुवालुङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
१०	चुप्ला पाण्डेगाउँ कृषि सहकारी संस्था लि	बाम्राङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
११	जनउत्थान बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	दित्तेल ९ खोटाङ	बचत तथा ऋण
१२	जनसेवा कृषि सहकारी संस्था लि	जालपा ३ खोटाङ	बचत तथा ऋण
१३	जालपा उपभोत्ता सहकारी संस्था लि	जालपा ३ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
१४	तपाई हाम्रो बहुउद्देशीय सहकारी संस्था लि.	दिरुम नपा १५ विजयखर्क	बहुउद्देशीय
१५	तिन टोलीया उपभोक्ता सहकारी संस्था लि	दित्तेल ५ खोटाङ	उपभोक्ता
१६	दित्तेल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	दिरुम नपा १ खोटाङ	बचत तथा ऋण
१७	देवीडाँडा महिला विकास वहुउद्देशीय सहकारी संस्था लि	नुनथला ९ खोटाङ	बहुउद्देशीय
१८	नमुना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	नुनथला ५ खोटाङ	बचत तथा ऋण
१९	नवदुर्गा कृषि सहकारी संस्था लि	नेर्पा ६ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
२०	निरौली कृषि सहकारी संस्था लि	दिरुम नपा ६ नेर्पा खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
२१	नुनथला कृषि सहकारी संस्था लि	नुनथला २ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
२२	परोपकार बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	लफ्याङ्ग २ खोटाङ	बचत तथा ऋण
२३	पाथेका कृषि सहकारी संस्था लि	पाथेका ८ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
२४	पारदर्शी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	विजयखर्क २ खोटाङ	बचत तथा ऋण
२५	फुलेली बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	बुईपा ४ खोटाङ	बचत तथा ऋण
२६	बाम्राङ कृषि सहकारी संस्था लि.	दिरुम नपा ४ बाम्राङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
२७	बुईपा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	बुईपा ६ खोटाङ	बचत तथा ऋण
२८	भगवती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	दित्तेल २ खोटाङ	बचत तथा ऋण
२९	भुलभुले कृषि सहकारी संस्था लि	दिरुम नपा ६ नेर्पा खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
३०	मनोकामना कृषि सहकारी संस्था लि	रुपकोट मझुवागढी नगरपालिका ९ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
३१	महुरेगढी कृषि सहकारी संस्था लि	नुनथला १ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
३२	मानवकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	खार्मी ६ खोटाङ	बचत तथा ऋण
३३	मेरीडाँडा आधुनिक कृषि सहकारी संस्था लि	निर्मलीडाँडा ८ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
३४	रानीबन बाख्रा पालक सहकारी संस्था	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका-15	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
३५	रामपुर कृषि सहकारी संस्था लि	दिक्तेल रुपकोट मझुवागढी नगरपालिका ६ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
३६	राष्ट्र सेवक वहुउद्देशीय सहकारी संस्था लि	दित्तेल ३ खोटाङ	बहुउद्देशीय
३७	लालिगुँरास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	दिरुम नपा १ खोटाङ	बचत तथा ऋण
३८	लैकु सहकारी संस्था लि	बुईपा ५ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
३९	शुभलाभ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका-1	बचत तथा ऋण
४०	सकृय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	दित्तेल २ खोटाङ	बचत तथा ऋण
४१	सनराईज बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	निर्मलीडाँडा ७ खोटाङ	बचत तथा ऋण
४२	सयपत्रि बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	बुईपा छ खोटाङ	बचत तथा ऋण
४३	साल्पा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	नुनथला ५ खोटाङ	बचत तथा ऋण
४४	सिद्धलक्ष्मी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	दित्तेल १ खोटाङ	बचत तथा ऋण

सि.नं.	नाम	ठेगाना	संस्थाको किसिम
४५	सुर्योदय कृषि सहकारी संस्था लि.	दि.रु.म. नपा. ९ निर्मलीडाँडा	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
४६	सोल्मा कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका-2	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
४७	सोल्मा साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	सोल्मा	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
४८	हाम्रो साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि	चिउरीडाँडा ७ खोटाङ	कृषि उत्पादक/उपभोक्ता
४९	हिमगंगा महिला वहुउद्देशीय सहकारी संस्था लि	दित्तेल ४ खोटाङ	बहुउद्देशीय

श्रोत: नगरपालिकाको कार्यालय २०८०

तालिका 57 - सहकारीसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	१५ मिनेट भित्र	३० मिनेट भित्र	१ घण्टा भित्र	१ देखि २ घण्टा	२ घण्टा भन्दा बढी	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	722	294	152	10	0	0	1178
2	48	154	241	116	0	0	559
3	57	96	227	131	2	0	513
4	2	28	134	311	92	0	567
5	2	12	99	285	113	0	511
6	28	119	140	59	4	1	351
7	69	66	113	7	333	0	588
8	7	11	77	148	227	0	470
9	105	233	39	24	1	0	402
10	4	83	238	127	185	0	637
11	70	9	37	209	356	5	686
12	154	235	130	6	3	3	531
13	0	2	274	64	1	0	341
14	104	134	81	78	31	0	428
15	39	146	165	66	11	0	427
जम्मा	1411	1622	2147	1641	1359	9	8189
प्रतिशत	17.2%	19.8%	26.2%	20.0%	16.6%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

४.६.६ बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरूको

आधुनिक अर्थव्यवस्थामा आर्थिक कारोबार बैंकबाट हुँदा त्यो व्यवस्थित र सहज हुन जान्छ । बैङ्किङ प्रणालीहरूमा व्यापक विकास भइरहँदा उनीहरूले प्रदान गर्ने सेवाहरू समेत विस्तार हुँदै गईरहेका छन् । हाल विभिन्न बैंङ्कहरूले ए.टी.एम. सेवा, भिसा कार्ड सेवा महशुल भुक्तानी सेवा लगायत बीमाहरूको समेत व्यवस्था गरेका छन् । यसर्थ आधुनिक आर्थिक प्रणालीमा ग्रामीण जनताहरूको समेत बैङ्किङ सेवामा पहुँच पुऱ्याउन अपरिहार्य जस्तै भइसकेको छ । यस नगरपालिकामा रहेको बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 58 - बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नाम

क्र.सं.	संस्थाको नाम	प्रकार
१	एन आइ सि एसिया बैंक लिमिटेड	बैंक
२	ग्लोवल आई एम ई बैंक लिमिटेड	बैंक
३	कृषि विकास बैंक लिमिटेड दिक्तेल शाखा खोटाङ	बैंक
४	नेपाल बैंक लिमिटेड	बैंक
५	सेन्चुरी कमर्सियल बैंक	बैंक
६	ज्योति विकास बैंङ्क	विकास बैंक
७	डिप्रोक्स लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	लघुवित्त
८	एन आई सि एसिया लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	लघुवित्त
९	एन एम वि लघुवित्त वित्तीय संस्था	लघुवित्त
१०	फर्वार्ड कम्युनिटि माईक्रोफाईनान्स वित्तिय संस्था लिमिटेड	लघुवित्त
११	महुली लघुवित्त वित्तिय संस्था लिमिटेड	लघुवित्त
१२	निर्धन उत्थान लघुवित्त वित्तिय संस्था	लघुवित्त
१३	छिमेक लघुवित्त वित्तिय संस्था	लघुवित्त
१४	चौतारी लधुवित्त वित्तियसंस्था	लघुवित्त
१५	डिप्रोक्स लघुवित्त वित्तिय संस्था	लघुवित्त
१६	नाडेप लघुवित्त वित्तिय संस्था	लघुवित्त
१७	सामुदायिक लघुवित्त वित्तिय संस्था	लघुवित्त
१८	माहुली लघुवित्त वित्तिय संस्था लिमिटेड	लघुवित्त
१९	नेरुडे लघुवित्त वित्तिय संस्था	लघुवित्त
२०	लुम्बिनी जनरल इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेड	इन्सुरेन्स
२१	रिलायबल नेपाल लाईफ ईन्स्योरेन्स लिमिटेड	इन्सुरेन्स
२२	नेशनल लाईफ ईन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेड	इन्सुरेन्स
२३	नेपाल लाईफ ईन्स्योरेन्स लिमिटेड	इन्सुरेन्स
२४	प्राइम लाइफ इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेड	इन्सुरेन्स
२५	आई एम ई लाइफ इन्स्योरेन्स कम्पनी लि	इन्सुरेन्स
२६	सूर्यज्योति लाइफ इन्स्योरेन्स क लि	इन्सुरेन्स

श्रोत: नगरपालिकाको कार्यालय २०८०

४.६.७ बैंक तथा सहकारीसम्म पुग्न लाग्ने समयको विवरण

वडा नं.	१५ मिनेट भित्र	३० मिनेट भित्र	१ घण्टा भित्र	१ देखि २ घण्टा	२ घण्टा भन्दा बढी	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	732	288	144	10	4	0	1178
2	15	129	255	154	6	0	559
3	56	96	225	131	5	0	513
4	2	28	138	307	92	0	567
5	2	2	48	267	192	0	511
6	8	17	139	173	14	0	351
7	1	0	0	6	581	0	588
8	5	11	109	83	262	0	470
9	10	5	22	349	16	0	402
10	0	4	7	5	621	0	637

11	0	0	3	80	598	5	686
12	161	192	129	12	34	3	531
13	0	3	279	59	0	0	341
14	3	4	0	25	396	0	428
15	4	28	30	235	130	0	427
जम्मा	999	807	1528	1896	2951	8	8189
प्रतिशत	12.2%	9.9%	18.7%	23.2%	36.0%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

तालिका 59 - परिवार सदस्यको बैँक खाता सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	बैँक खाता भएको	बैँक खाता नभएको	जानकारी नभएको	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	1080	51	47	0	1178
2	452	90	17	0	559
3	325	117	71	0	513
4	420	135	12	0	567
5	40	342	129	0	511
6	288	51	11	1	351
7	374	162	52	0	588
8	256	86	128	0	470
9	210	184	8	0	402
10	283	315	39	0	637
11	369	37	275	5	686
12	386	124	18	3	531
13	232	98	11	0	341
14	189	188	51	0	428
15	161	207	59	0	427
जम्मा	5065	2187	928	9	8189
प्रतिशत	61.9%	26.7%	11.3%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

परिच्छेद ५ - सामाजिक अवस्था

५.१ शिक्षा तथा मानव संशाधन

५.१.१ विद्यालयहरूको विवरण

शिक्षाक्षेत्रको परिसूचकलाई त्यस क्षेत्रमा सञ्चालित विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमबाट निर्धारण गर्न सकिन्छ। यसै अनुरूप यस नगरपालिकामा आ.व. २०७७/७८ सम्म सञ्चालन भईरहेका विभिन्न तहका शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण हेर्दा नगरपालिकामा पठनपाठनका लागि आधारभूत विद्यालयको सङ्ख्या २, प्राथमिक विद्यालय ११, माध्यमिक विद्यालय ४, र निजी विद्यालयको संख्या ६ गरी जम्मा २३ वटा शिक्षण संस्थाहरू रहेका छन् ।

तालिका 60 - नगरपालिकामा रहेका शिक्षण संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको किसिम	सामुदायिक	संस्थागत (निजी)	जम्मा
१	बालविकास (समुदायमा आधारित)	-	-	४
	बालविकास (विद्यालयमा आधारित)	-	-	६१
२	आधारभूत विद्याल (१-३)	१७		१२
३	आधारभूत विद्यालय (१-५)	४०	२	३५
४	आधारभूत विद्यालय (१-८)	१३	१	१४
५	माध्यमिक विद्यालय	२३	३	२५
६	बहु प्राविधिक विद्यालय	१		१
७	क्याम्पस/कलेज	१		१
	जम्मा	९७		

स्रोत : शिक्षा शाखा, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

५.१.२ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

तालिका 61 - शैक्षिक संस्थाहरूको विस्तृत विवरण

क्र. स.	विद्यालयको नाम	वडा	ठेगाना	प्रधान अध्यापक	सम्पर्क (प्र.अ.)
१	सावित्रा मा.वि.	३	भँडारे	Shiva Prasad Rai	९८२६७५०७५२
२	सुर्केडाँडा आ.वि.	८	सुरके	Surya Bahadur Thapa	९८४२८४९००१
३	जनता प्रा.वि.	३	कट्टी	Kritaman Rai	९८४२८७२२२४
४	सिद्धेश्वरी प्रा.वि.	३	संखु	Tej Bahadur Katuwal	९८६२६२००६८
५	बसन्त पञ्चमी प्रा.वि.	६	समतुङ	Tilak shrestha	९८४२८४९५५५
६	बालविकास प्रा.वि.	५	लफ्याङ	Laxmi Rai	९७४१७१४५४७
७	चम्पावती मा.वि.	३	बसेरी	Govinda Pokharel	९८४२८७९६०६
८	पारूहाङ प्रा.वि.	१५	बिजयखर्क	Mila Kumari Rai	९८६२६८६८६२
९	शाकेला प्रा.वि.	८	बिजयखर्क	Sandesh Rai	९८६२५७२४२९
१०	जनचेतना आ.वि.	१५	बिजयखर्क	Ram Kumar Shrestha	९८६१३५९१४०
११	पञ्चकन्या मा.वि.	१५	बिजयखर्क	Mankaji Rai	९८६१९८४७०५

क्र. स.	विद्यालयको नाम	वडा	ठेगाना	प्रधान अध्यापक	सम्पर्क (प्र.अ.)
१२	चम्पावती मा.वि.	१४	बुइपा	Khagendra Rai	९८४०५३०२०२
१३	जगदम्बा मा.वि.	१४	बुइपा खिरी	Lalit Kumar Rai	९८४२९५२६२३
१४	तीनधारे प्रा.वि.	१४	छापगाउँ	Khush Narayan Shrestha	९८६१७१२९९४
१५	पञ्चकन्या आ.वि.	१४	कट्टी	Madhubar Rai	९८६२१८७८०३
१६	पिपलडाँडा आ.वि.	१४	राम्चे	Yamkumari Acharya	९८४२९४१५३०
१७	सहयोगी प्रा.वि.	१४	छिप्ती	Shibakala Rai	९८६२८५१७४८
१८	जन चेतना प्रा.वि.	१४	बीचगाउँ	Sarmila Rai	९८४२८६०७९३
१९	जन गगनचुम्बी आ.वि.	१४	धिवा	Kamal Thulung	९८६१३८९१२०
२०	सरस्वती मा.वि	१	दिक्तेल	Keshar Kumar Rai	९८४२९६७६८२
२१	पञ्च मा.वि.	१	दिक्तेल	Bhabakrishna Dhakal	९८५२८४९३२३
२२	सरस्वती आ.वि	१	पोखरी	Min Bahadur Khatri	९८६२९७८२७२
२३	हिमालय मा.वि.	२	सोल्मा	Mitra bahadur Khatri	९८४२८३११५७
२४	पुनःस्थापित प्रा.वि.	८	बसीटोल	Binda Kumari Adhikari Acharya	९८५२८४९१८१
२५	युवावर्ष प्रा.वि.	४	दिक्तेलबारी	som prasad acharya	९८४५३६१०८६
२६	सिद्धेश्वरी आ.वि.	२	निगाले	binda kumari Basnet Thapa	९८६२८४७४३९
२७	जनजागृति मा.वि.	२	डाँडागाउँ	Sabita Dhakal	९८५२८४९३०५
२८	बालकल्याण प्रा.वि.	२	तालखर्क	Prakash Rai	९८६६२७४२६१०
२९	कालिका प्रा.वि.	२		Digaraj Dahal	९८४२९५२२९५
३०	समता एकेडेमी मा.वि.	१	दिक्तेल	Kanchan Pariyar	९८६२८२८१५६
३१	स्याम्पल एकेडेमी आवासीय मा.वि.	२	मझुवागढी	Sangita Bhujel	९८०१०५९४१४
३२	विद्योदय मा.वि.	७	ओखरबोटे	Peshal Kumar Acharya	९८४२५९०९६७
३३	डोबेलबिच आ.वि.	८	दोबेला	Indra Kuamr Shrestha	९८४२५३६८९१
३४	सितला आ.वि.	८	बुवासुङ	Bhim Kumar Rai	९८६०६९३५७३
३५	अन्नपूर्ण मा.वि.	८	बुवालुङ	Rekha Dei Basnet(Raut)	९८४५३६०६२२
३६	सेतीसितल प्रा.वि.	८	खावाडाँडा	Ghana shyam acharya	९८६१५१९८९७
३७	जनता प्रा.वि.	२	दुम्ली	Khagendra Budhathoki	९८४२९०९५१२
३८	विद्योदय आ.वि.	९	छितताल		९८४५४५४५४३
३९	बालबालिका आ.वि.	७	कर्कले	Komal Dhakal	९८५२८४९०८०
४०	बालबालिका प्रा.वि	८	लामीडाँडा	Peshal Kala Rai	९८४२८९८३२४
४१	जाल्पा प्रा.वि.	८	भीरखर्के	Rupak Kumar Budhathoki	९८६२८८५४७७

क्र. स.	विद्यालयको नाम	वडा	ठेगाना	प्रधान अध्यापक	सम्पर्क (प्र.अ.)
४२	जाल्पादेवी प्रा.वि.	६		Debika Rai	९८६२८१९३१२
४३	सिंहदेवी प्रा.वि.	९	ढिकुरे	Bimala Pokharel	९८४२८४९१९१
४४	सृर्जनशील इङ्लिस बोर्डिङ प्रा.वि.	७	दोर्पा	Dharma Prasad Khanal	९८४९५४१८१३
४५	जाल्पा मा.वि.	३	जाल्पा, घलेगाउँ	Tej Bahadur Rai	९८४२८७७०७२
४६	राष्ट्रिय आ.वि.	१२	काभेल सवालुङ	Jina Kumari Rai	९८११७१३५९०
४७	गौतम बुद्ध प्रा.वि.	१२	छिप्ती	Laxmi Tamang	९८६१६८५६२८
४८	ज्योति मा.वि.	४	पुरानो गाउँ	Gunaraj Shrestha	९८४१२५६७२१
४९	जनचेतना प्रा.वि.	१२	जाल्पा, खरबारी	Laxmi Rai	९८४५४८४३६७
५०	जनता प्रा.वि.	२	लम्बर्खु	Krishna Bahadur Gurung	९८६०८४६४३२
५१	भुमेस्थान प्रा.वि.	१२	जाल्पा, ससर्क	Harka Raj Rai	९८४१२१८७५४
५२	सितला मा.वि.	४	राम्चेडाँडा	Krishna Prasad Adhikari	९८६२७४२१११
५३	कालिका प्रा.वि.	७	कात्तिके	ramesh prasad adhikari	९८६२३६८७६६
५४	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र प्रा.वि.	४	डाँडाखर्क	jaya kumar rai	९८५२८४९४६६
५५	सगरमाथा प्रा.वि.	४	फलाटे	Shiba Kumar Rai	९८४२९५४१४४
५६	बालज्योति प्रा.वि.	५	सेरा		९८४५४५४५४५
५७	बसन्त प्रा.वि.	३	सुन्तलाबारी	Manharka Rai	९८४२८०४४५८
५८	कालिका मा.वि.	११	चम्फेडाँडा	Upendra Shrestha	९८४८०११००२
५९	पार्वती आ.वि.	११	सर्वु पञ्चमी	Shankhadhan Rai	९८६२४९९७६९
६०	जाल्पा आ.वि.	५	रुयाल	Bhupendra Bhandari	९८४४४७८०२२
६१	जनकल्याण प्रा.वि.	११	सर्वु	Bam bahadur Bhattarai	९८१३१३७८९४
६२	बालकल्याण प्रा.वि.	९	सल्लेनी	Kul Bahadur Rai	९८४२९४२०४७
६३	शिखर प्रा.वि	११	सोती	Tanka Bahadur Dahal	९८४२८४९४४८
६४	जगत आ.वि.	११	खार्मी बालमटोल	shubhakumar rai	९८१७७४१०२०
६५	मा.वि. मझुवा बासबोटे	५	लफ्याङ	JASRAJ KIRATI	९८६१८४६९४४
६६	जनचेतना आ.वि.	५	दोखौम	Madan kumar rai	९८६२६८५४८६
६७	बाल विकास प्रा.वि.	४	लफ्याङ	Jay Prasad Ghimire	९८४२९५१६१७
६८	शारदा प्रा.वि.	५	दोरूङ	Iman Kumari Rai	९८४२५३६२५३
६९	साल्पादेवी प्रा.वि.	५	कौरेनी	susma rai	९८४२५९४९४९
७०	कालिका मा.वि.	६	नेर्पा	Bedi kumar Rai	९८४२९३२७८९
७१	निरौली प्रा.वि.	६	बेसीटोल	pawan rai	९८४२८३९७९५
७२	जनता आ.वि.	६	नेर्पा, रामपुर	Jham Prasad Acharya	९८४२८५५३८८
७३	जनजागृति प्रा.वि.	५	मोछा	Hiralal Rijal	९८६६०४९५०९

क्र. स.	विद्यालयको नाम	वडा	ठेगाना	प्रधान अध्यापक	सम्पर्क (प्र.अ.)
७४	साकेला प्रा.वि.	६	बोराटोल	kamal prasad Rijal	९८४२८६७५७४
७५	रामपुर प्रा.वि.	८	गुरुङ गाउँ	Ananda Thapa	९८६२६८६६०६
७६	नेर्पा प्रा.वि.	६	नेर्पा मोहरिया	raghunath dahal	९८६२४९९८९८
७७	मनोकामना जनकल्याण मा.वि.	९	निर्मलीडाँडा	Pancha Kumar Rai	९८४२५३६९०७
७८	महेन्द्रोदय मा.वि.	९	लमखु	Sankarman Khatri	९८४२९८७२९८
७९	मुलाबारी प्रा.वि.	९	मुलाबारी	Dilip Chandra Rai	९८६०२८६२९३
८०	पेलुङ प्रा.वि.	१	पेलुङ	Tulasa Khatri	९८४२९४७८००
८१	बोहोरीडाँडा प्रा.वि.	६	निर्मलीडाँडा नागी	Radha Ghimire	९८४२५३३८४०
८२	जाल्पा मा.वि., नुनथला	१३	नुनथला	Dhan Kumar Tamang	९८६०४१४५००
८३	पञ्चकन्या प्रा.वि.	७	खाम्ला	Lokendra Rai	९८२९७५३५६५
८४	पुइलुङ प्रा.वि.	४	पुइलुङ	Aiman Sing Rai	९८४२९४२७६२
८५	नमोबुद्ध प्रा.वि.	९	डाँडा	Rajan Prasad Niroula	९८४२८९६६४४
८६	जनकल्याण प्रा.वि.	१३	हुर्लुङ	Kalpana Bhujel	९८६६४६३८११
८७	नवज्योति प्रा.वि.	८	नुनथला	Mani Raj Rai	९८६२७४२५३०
८८	सरस्वती मा.वि.	१०	पाथेका	utra prasad rai	९८४७५५५५२०
८९	लालकन्या आ.वि.	१०	नाखम	Rupman Tamang	९८६१३६६३६९
९०	जाल्पा आ.वि., पाथेका	१०	पाथेका	Raja Karna Rai	९८६२७४१५५३
९१	लालकिरण प्रा.वि.	७	डाम्डी	Krishna Prasad Rai	९८६३८३७४०१
९२	त्रिस्वरूप प्रा.वि.	४	माकसिंगे	Manita Giri	९८६९३९१४९५
९३	नवयुवा फुलपाती प्रा.वि.	१	फुलपाती	Ganga Rai	९८६११५९२७८
९४	सहकाली प्रा.वि.	१	चिम्चिमा	Gopi Maya Rai	९८६२७४१५२९
९५	बाल सुधार प्रा.वि.	१०	पाथेका	Himamaya Dahal	९८६१९८५७७५

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा, २०७८

(नोट - नयाँ शिक्षा ऐन अनुसार कक्षा १ देखि ८ सम्मको तहलाई आधारभूत तह र कक्षा ९ देखि १२ सम्मलाई माध्यमिक तहमा घोषणा गरिएको छ । त्यस्तै कक्षा १ भन्दा मुनिको तहलाई बाल विकास भनेर नामाकरण गरिएको छ ।)

५.१.३ पाँच वर्ष माथिको जनसंख्याको साक्षरता

तालिका 62 - ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको वडागत साक्षरताको विवरण

वडा	पढ्न लेख्न जानेको		पढ्नमात्र जानेको		पढ्न लेख्न नजानेको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
1	3541	84.6%	37	0.9%	606	14.5%	4184
2	1471	72.1%	1	0.0%	568	27.8%	2040
3	1332	73.7%	12	0.7%	464	25.7%	1808
4	1445	69.6%	7	0.3%	623	30.0%	2075
5	1477	76.1%	12	0.6%	453	23.3%	1942
6	711	59.9%	17	1.4%	458	38.6%	1186
7	1219	61.8%	68	3.4%	686	34.8%	1973
8	1129	64.5%	11	0.6%	610	34.9%	1750
9	900	66.4%	37	2.7%	419	30.9%	1356
10	1460	62.2%	27	1.2%	859	36.6%	2346
11	1571	71.7%	54	2.5%	565	25.8%	2190
12	994	62.3%	22	1.4%	580	36.3%	1596
13	695	62.0%	8	0.7%	418	37.3%	1121
14	794	57.6%	9	0.7%	575	41.7%	1378
15	772	57.4%	17	1.3%	557	41.4%	1346
जम्मा	19511	69.0%	339	1.2%	8441	29.8%	28291

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

साक्षरताले पढ्न र लेख्न सक्ने सिप भन्दा माथि समग्र मानव विकास सूचकलाई इंगित गर्दछ । नगरपालिकामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहका कुल २८२९१ जनसंख्या मध्ये १९८५० अर्थात् ७०.२ प्रतिशत साक्षर रहेका छन् । नगरपालिकामा पढ्न र लेख्न सक्ने साक्षर जनसंख्या १९५११ छन् भने पढ्न मात्र सक्ने ३३९ जना रहेका छन् । पढ्ने र लेख्न नजान्ने (दुवै सिप नभएका अर्थात निरक्षर) जनसंख्या ५५७ अर्थात ४१.४ प्रतिशत रहेको छ । वडागत रुपमा तुलना गर्दा सबैभन्दा बढी साक्षरता प्रतिशत वडा नं १ रहेको छ जसको साक्षरता ८५.५ प्रतिशत रहेको छ भने सबैभन्दा न्यून साक्षरता वडा नं १३ जसको साक्षरता केवल ६२.७ प्रतिशत रहेको छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 63 - ५ वा सो भन्दा माथिका साक्षर जनसंख्याले उत्तीर्ण गरेको तह अनुसार विवरण

शैक्षिक तह	वडा															
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	जम्मा
पूर्व प्राथिमक	197	23	46	28	42	16	30	34	40	33	47	21	32	21	24	634
कक्षा १-५	578	342	233	363	411	166	317	297	244	445	499	342	254	196	221	4908
कक्षा ६-८	481	245	224	297	245	143	235	225	183	377	321	275	136	154	151	3692
कक्षा ९-१०	557	419	384	393	318	189	300	224	294	388	214	293	111	225	140	4449
एसईई/एसएलसी/सो सरह	693	114	83	145	143	39	199	164	29	91	212	23	145	118	101	2299
कक्षा १२ वा PCL वा सो सरह	691	231	149	168	225	142	137	130	110	128	93	80	47	81	95	2507
स्नातक वा सो सरह	213	55	33	23	16	19	38	27	23	10	20	18	10	18	18	541
SLC/SEE to Bachelor	1597	400	265	336	384	200	374	321	162	229	325	121	202	217	214	5347
स्नातकोत्तर वा सोभन्दा माथि	63	21	14	15	2	4	6	20	20	7	7	3	1	8	21	212
अनौपचारिक शिक्षा	1	0	2	1	0	7	1	0	3	0	5	3	0	1	0	24
साक्षर	17	7	39	8	70	0	9	3	17	1	183	43	0	0	13	410
अन्य	1	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
थाहा नभएको	8	3	16	3	0	1	2	0	2	1	11	4	0	2	24	77
जम्मा	3500	1463	1223	1444	1473	726	1274	1124	965	1481	1612	1105	736	824	808	19758

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

५.१.४ १५ वर्ष उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरताको स्थिति

युनेस्कोले सन् १९५६ मा सामान्य पढ्न, लेख्न र दैनिक जीवनमा आइपर्ने गणितीय जोड घटाउ गर्न सक्ने व्यक्ति साक्षर भएको मानिने भनी परिभाषा गरेको थियो । नेपालले पनि यसै परिभाषालाई आधार मानेर साक्षरता अभियान सञ्चालन गरिरहेको छ ।

नगरपालिकामा १५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहका कुल जनसंख्या मध्ये १३४३३ अर्थात् ७४.८ प्रतिशत साक्षर रहेका छन् । नगरपालिकामा पढ्न र लेख्न सक्ने साक्षर जनसंख्या १३१९३ अर्थात ७३.४ प्रतिशत छन् भने पढ्न मात्र सक्ने २४० अर्थात १.३ प्रतिशत रहेका छन् । पढ्ने र लेख्न नजान्ने (दुवै सिप नभएका अर्थात निरक्षर) जनसंख्या ४५३५ अर्थात २५.२ प्रतिशत रहेको छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 64 - १५ देखि ६० वर्ष उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरताको स्थिति

वडा	पढ्न लेख्न जानेको		पढ्नमात्र जानेको		पढ्न लेख्न नजानेको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
1	2468	88.5%	23	0.8%	297	10.7%	2788
2	999	76.6%	1	0.1%	304	23.3%	1304
3	884	76.4%	9	0.8%	264	22.8%	1157
4	965	74.6%	6	0.5%	323	25.0%	1294
5	1064	82.7%	10	0.8%	213	16.6%	1287
6	499	64.2%	12	1.5%	266	34.2%	777
7	811	66.3%	40	3.3%	373	30.5%	1224
8	755	68.3%	4	0.4%	347	31.4%	1106
9	619	71.2%	28	3.2%	222	25.5%	869
10	957	64.0%	20	1.3%	518	34.6%	1495
11	1022	78.1%	38	2.9%	249	19.0%	1309
12	658	67.6%	20	2.1%	295	30.3%	973
13	461	64.9%	8	1.1%	241	33.9%	710
14	530	63.7%	8	1.0%	294	35.3%	832
15	501	59.4%	13	1.5%	329	39.0%	843
जम्मा	13193	73.4%	240	1.3%	4535	25.2%	17968

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

५.१.५ ५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका हाल स्कूल/कलेज जाने तथा नजाने जनसंख्याको विवरण

नगरपालिकामा ५ देखि २४ वर्ष उमेर भित्रका कूल जनसंख्यालाई के तपाइँ कहिल्यै स्कूल/कलेज जानुहुन्छ भनि सोधिएको प्रश्नमा हाल स्कूल कलेज गईरहेकाहरूको संख्या ९४८५ अर्थात ८९.७० प्रतिशत रहेका छन् । अर्का तर्फ २२३ अर्थात् २.११ प्रतिशतले अनौपचारिक शिक्षा लिएका, १६ अर्थात् ०.१५ प्रतिशतले स्वअध्ययन गरेका छन् । सो उमेर समूहमा कहिल्यै स्कूल/कलेज नजानेको संख्या २०८ रहेको छ । यो तथ्यलाई हेर्दा आधुनिकता, विकास र नवजागरणको चहल पहल चरम अवस्थामा पुगेको वर्तमान विश्व परिवेशमा यस नगरपालिकामा विद्यालय/कलेज नै नगएको संख्या आंशिक रूप देखिनु पनि गम्भिर विषय हो । तसर्थ यो अवस्थालाई प्रभावकारी ढंगले अन्त्य गर्न अविलम्ब पहल गरिनु आवश्यक छ । यसका लागि औपचारिक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, प्रौढ शिक्षा तथा अन्य शैक्षिक विकासका व्यवहारिक र कार्यन्वयनमुखी योजना निर्माण गरी लागू गर्नु जरुरी छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 65 - ५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका हाल स्कूल/कलेज जाने तथा नजाने जनसंख्याको विवरण

विवरण		वडा नं.															जम्मा	प्रतिशत
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
पढ्न लेख्न शैक्षिक संस्थामा गएको	स्कूल/कलेज (औपचारिक)	1493	804	656	648	709	351	613	601	392	743	786	564	381	351	393	9485	89.70
	अनौपचारिक शिक्षा	4	2	12	15	12	2	0	46	1	3	4	0	2	46	74	223	2.11
	स्वअध्ययन	5	0	0	0	2	0	0	3	1	1	0	0	1	1	2	16	0.15
	विगतमा पढ्न, लेख्न गएको	103	2	2	137	42	28	68	1	83	131	0	1	3	35	6	642	6.07
	कहिल्यै पढ्न, लेख्न नगएको	5	8	12	6	7	15	22	25	16	41	6	1	7	19	18	208	1.97
	जम्मा	1610	816	682	806	772	396	703	676	493	919	796	566	394	452	493	10574	100.00
हाल स्कुल / कलेज नजानुको कारण	अरु पढ्ने ठाउँ नभएकोले	0	0	1	2	0	2	54	0	0	3	1	0	0	1	0	64	7.54
	धेरै महँगो भएकोले	1	0	0	0	5	1	0	0	0	7	0	0	0	0	0	14	1.65
	धेरै टाढा भएकोले	0	1	0	0	8	4	0	2	0	12	0	0	0	2	0	29	3.42
	घरमा काम सघाउनु परेकोले	4	4	0	2	24	4	6	7	62	60	2	2	0	32	15	224	26.38
	बाबु/आमाले नचाहेकोले	1	0	0	1	0	2	2	9	0	24	0	0	2	0	3	44	5.18
	चाहेजति पढिसकेकोले	2	0	0	33	1	0	6	0	0	1	0	0	0	0	0	43	5.06
	विवाह भएकोले	48	0	0	50	7	12	10	0	35	32	0	0	0	3	3	200	23.56
	काम शुरु गरेको/जागिर पाएर	12	0	0	1	0	0	1	0	1	2	0	0	0	0	0	17	2.00
	विद्यालयले भर्ना गर्न नमानेकोले	0	0	0	4	2	4	1	5	0	2	0	0	1	0	0	19	2.24
	अन्य	40	5	12	50	2	14	10	3	1	29	3	0	7	16	3	195	22.97
	जम्मा	108	10	13	143	49	43	90	26	99	172	6	2	10	54	24	849	100.00

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

५.१.६ शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण

तालिका 66 - शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण

स्रोतः नगरपालिकाको कार्यालय, EMIS, २०७८

सि.नं.	महिला	सहजकर्ता			स्थायी			अस्थायी (करार)			राहत			लियोन			निजी स्रोत			शिक्षण सहायता अनुदान		
		म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज
१	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका	12	1	13	19	30	49	20	22	42	4	10	14	2	0	2	16	5	21	0	1	1
२	श्री सावित्रा माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	3	5	8	3	2	5	1	3	4	0	0	0	1	0	1	0	0	0
३	सुर्के डाँडा आधारभूत विद्यालय	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४	वसन्त पञ्चमी प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
५	बालविकास प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
६	साकला प्राथमिक विद्यालय	1	0	1	1	1	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	श्री पञ्चकन्या माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	चम्पावती माध्यमिक विद्यालय बुइपा	0	0	0	0	0	0	2	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	जगदम्बा माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
१०	तीनधारे प्राथमिक विद्यालय	1	0	1	0	1	1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
११	पञ्चकन्या आधारभूत विद्यालय	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१२	सहयोगी प्राथमिक विद्यालय	1	0	1	1	0	1	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१३	जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

सि.नं.	महिला	सहजकर्ता			स्थायी			अस्थायी (करार)			राहत			लियोन			निजी स्रोत			शिक्षण सहायता अनुदान		
		म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज
१४	पञ्च माध्यमिक विद्यालय	1	0	1	2	2	4	3	9	12	1	1	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0
१५	युवावर्ष प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१६	जनजागृति माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	2	7	0	0	0
१७	स्याम्पल एकेडेमी माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	7	0	0	0
१८	दोवेलाविच आधारभूत विद्यालय	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१९	सितला आधारभूत विद्यालय	0	0	0	0	1	1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२०	जनता प्राथमिक विद्यालय	1	0	1	1	3	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२१	विद्योदया आधारभूत विद्यालय	0	0	0	1	3	4	0	0	0	0	1	1	1	0	1	2	0	2	0	0	0
२२	बालबालिका आधारभूत विद्यालय	0	0	0	1	2	3	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२३	जलपा प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२४	ज्योती माध्यामिक विद्यालय	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
२५	जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२६	जनता प्राथमिक विद्यालय	1	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२७	सितल माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
२८	कालिका प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

सि.नं.	महिला	सहजकर्ता			स्थायी			अस्थायी (करार)			राहत			लियोन			निजी स्रोत			शिक्षण सहायता अनुदान		
		म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज
२९	सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३०	बालज्योति प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३१	कालिका माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३२	जलपा आधारभूत विद्यालय	1	0	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0
३३	शिखर प्राथमिक विद्यालय	1	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३४	श्री माध्यमिक विद्यालय मझुवा बास्बोटे	0	0	0	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३५	सकेला प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३६	पेलुङ्ग प्राथमिक विद्यालय	1	0	1	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३७	बोहोरीडाँडा प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३८	पञ्चकन्या प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३९	नवज्योती प्राथमिक विद्यालय	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४०	सरस्वती माध्यमिक	0	0	0	0	2	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४१	जलपा आधारभूत विद्यालय पथेका	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४२	लाल किरण प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४३	त्रीस्वरुप प्राथमिक विद्यालय	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तालिका 67 - शैक्षिक सत्र २०७९ को निजी विद्यालयहरुको विद्यार्थी सङ्ख्या विवरण

शैक्षिक सत्र २०७९

क्र.स.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	वालविकास केन्द्र				कक्षा १ देखि ५				कक्षा ६ देखि ८				कक्षा ८ देखि १०				कक्षा ११ देखि १२				जम्मा			
			छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा
१	मेरीगोल्ड ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	8	0	0	0	0	16	18	0	34	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	18		34
२	दिक्तेल ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	1	77	99	1	177	201	226	0	427	63	111	0	175	47	58	0	105	25	22	0	47	413	516	2	931
३	माउण्ट ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	1	67	117	0	184	102	149	0	251	53	71	0	124	29	37	0	66	0	0	0	0	251	374		625
४	आदर्श शिक्षा सदन ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	1	25	28	0	53	27	45	0	72	14	19	0	33	0	0	0	0	0	0	0	0	66	92		158
५	हिलसाइड नमूना एकेडेमी ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	2	50	46	0	96	63	66	0	129	21	10	0	31	8	8	0	16	0	0	0	0	142	130		272
६	लुङ्गथुम एकेडेमी ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	10	22	26	0	48	37	40	0	77	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60	66		126

श्रोत : शिक्षा शाखा, दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका

५.१.७ शैक्षिक संस्थामा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधार तथा सुबिधा

तालिका 68 - शैक्षिक संस्थामा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधार तथा सुबिधा

सि.नं.	नाम	नयाँ भवन			भवन पुनर्वास			नयाँ कक्षाकोठा			कक्षा पुनर्वास			शौचालय			छात्रा शौचालय						खानेपानी			बुक कर्नर		
		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO		VDC/NP/DDC		Other Agencies		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies
																	छ	छैन	छ	छैन	छ	छैन						
१	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका	1600028	6	11	7	0	3	38	14	28	1160015	10	4	34	5	5	0	0	0	0	0	0	15	3	1	16	2	0
२	श्री सावित्रा माध्यमिक विद्यालय	4	0	0	0	0	0	4	0	0	500000	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
३	सुर्के डाँडा आधारभूत विद्यालय	1	0	0	3	0	0	4	0	0	0	8	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0
४	सिद्धेश्वरी प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
५	बालविकास प्राथमिक विद्यालय	1	0	3	0	0	0	2	0	6	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
६	पारुहाङ्ग प्राथमिक विद्यालय	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0
७	साकला प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
८	श्री जनचेतना आधारभूत विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0
९	श्री पञ्चकन्या माध्यमिक विद्यालय	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
१०	चम्पावती माध्यमिक विद्यालय बुइपा	0	0	1	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0

सि.नं.	नाम	नयाँ भवन			भवन पुनर्वास			नयाँ कक्षाकोठा			कक्षा पुनर्वास			शौचालय			छात्रा शौचालय						खानेपानी			बुक कर्नर		
		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO		VDC/NP/DDC		Other Agencies		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies
																	छ	छैन	छ	छैन	छ	छैन						
११	जगदम्बा माध्यमिक विद्यालय	0	0	1	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
१२	पिपलडाँडा आधारभूत विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
१३	सहयोगी प्राथमिक विद्यालय	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
१४	जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
१५	जन गगनचुम्बी आधारभूत विद्यालय	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
१६	पञ्च माध्यमिक विद्यालय	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
१७	सरस्वती आधारभूत विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
१८	हिमालय माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100000	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
१९	सिद्धेश्वरी आधारभूत विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
२०	बाल कन्या प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
२१	कालिका प्राथमिक विद्यालय	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	1	0	1	3	0	0	0	0	0
२२	समता एकेडेमी सेकेन्डरी स्कुल	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0

सि.नं.	नाम	नयाँ भवन			भवन पुनर्वास			नयाँ कक्षाकोठा			कक्षा पुनर्वास			शौचालय			छात्रा शौचालय						खानेपानी			बुक कर्नर		
		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO		VDC/NP/DDC		Other Agencies		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies
																	छ	छैन	छ	छैन	छ	छैन						
२३	विद्योदया माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
२४	अन्नपूर्ण माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
२५	सेतिसितला प्राथमिक विद्यालय	1600000	0	0	0	0	0	0	0	0	560000	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
२६	जनता प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
२७	विद्योदया आधारभूत विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
२८	बालबालिका आधारभूत विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
२९	बालबालिका प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
३०	जालपा प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
३१	जालपादेवी प्राथमिक विद्यालय	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0
३२	जालपा माध्यमिक विद्यालय	1	0	0	1	0	0	2	0	0	4	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
३३	राष्ट्रिय आधारभूत विद्यालय	0	0	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	3	0	0
३४	ज्योती माध्यमिक विद्यालय	1	0	0	1	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	2	0	0	0	0	0

सि.नं.	नाम	नयाँ भवन			भवन पुनर्वास			नयाँ कक्षाकोठा			कक्षा पुनर्वास			शौचालय			छात्रा शौचालय						खानेपानी			बुक कर्नर		
		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO		VDC/NP/DDC		Other Agencies		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies
																	छ	छैन	छ	छैन	छ	छैन						
३५	भूमिस्थान प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
३६	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
३७	सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
३८	बाल ज्योती प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
३९	वसन्त प्राथमिक विद्यालय	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	0
४०	कालिका माध्यमिक विद्यालय	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	0
४१	पार्वती आधारभूत विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
४२	जनकल्याण प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
४३	बालकन्या प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
४४	शिखर प्राथमिक विद्यालय	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
४५	श्री सेकेन्डरी स्कुल मझुवा बासबोटे	0	1	0	0	0	1	0	4	6	7	0	0	2	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
४६	जनचेतना आधारभूत स्कुल	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0

सि.नं.	नाम	नयाँ भवन			भवन पुनर्वास			नयाँ कक्षाकोठा			कक्षा पुनर्वास			शौचालय			छात्रा शौचालय						खानेपानी			बुक कर्नर		
		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO		VDC/NP/DDC		Other Agencies		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies
																	छ	छैन	छ	छैन	छ	छैन						
४७	बालबिकास प्राथमिक विद्यालय	1	0	3	0	0	0	2	0	6	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
४८	सारदा प्राथमिक विद्यालय	4	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	3	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0
४९	श्री सलापी देवी प्राथमिक विद्यालय खर्कडाँडा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
५०	कालिका माध्यमिक विद्यालय नेर्पा	1	2	0	0	0	0	4	8	0	0	0	0	4	0	0	0	1	0	1	0	1	4	0	0	11	0	0
५१	निर्यैली प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	0
५२	जनता आधारभूत विद्यालय नेर्पा खोटाङ्ग	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
५३	सकेला प्राथमिक विद्यालय	1	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
५४	मनोकामना जनकल्याण सेकेन्डरी स्कुल	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
५५	महेन्द्रोदया माध्यमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
५६	मुलाबारी प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
५७	बोहोरीडाँडा प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0
५८	पुइलुङ्ग प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0

सि.नं.	नाम	नयाँ भवन			भवन पुनर्वास			नयाँ कक्षाकोठा			कक्षा पुनर्वास			शौचालय			छात्रा शौचालय						खानेपानी			बुक कर्नर		
		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO		VDC/NP/DDC		Other Agencies		DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies	DEO	VDC/NP/DDC	Other Agencies
																	छ	छैन	छ	छैन	छ	छैन						
५९	लालकल्याण आधारभूत विद्यालय	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0
६०	जलपा आधारभूत विद्यालय पथेका	1	0	0	1	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
६१	लाल किरण प्राथमिक विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
६२	लुङ्गथुम एकेडेमी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0

स्रोतः नगरपालिकाको कार्यालय, EMIS, २०८०

५.२ विगत १२ महिनामा सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जनसंख्याको विवरण

५.२.१ सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने संख्याको विवरण

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपिलकाको अर्थिक बर्ष २०७९/८० मा नयाँ दर्ता तथा नविकरण गरी लक्षित समूह अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्न नेपाल सरकारको नियमानुसार योग्य भएका कूल ५६५४ जना नागरीकहरु मध्ये सवभन्दा बढी ५३४० जना अन्य जेष्ठ नागरीक र सवभन्दा कम १६८ जना पूर्ण अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुले सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गरेका छन् । त्यसैगरी ५३१ जना विधवा, ४७६ जना दलित वालवालिका, ३८२ जना जेष्ठ नागिरक एकल महिला, २६७ जना जेष्ठ नगरिक (दलित) र २९० जना अति असक्त अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु रहेका छन् ।

तालिका 69 - लक्षित समूह अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने संख्याको विवरण

लक्षित समुह	गत आ.व. बाट नविकरण भएको संङ्ख्या (१)	पहिलो त्रैमासिक			दोस्रो त्रैमासिक			तेस्रो त्रैमासिक			चौँथो त्रैमासिक			बार्षिक कायम संङ्ख्या			जम्मा संङ्ख्या
		नयाँ थप संङ्ख्या (२)	लगत कट्टा (३)	जम्मा कायम संङ्ख्या (क=१+२-३)	नयाँ थप संङ्ख्या (४)	लगत कट्टा (५)	जम्मा कायम संङ्ख्या (ख=क+४-५)	नयाँ थप संङ्ख्या (६)	लगत कट्टा (७)	जम्मा कायम संङ्ख्या (ग=ख+६-७)	नयाँ थप संङ्ख्या (८)	लगत कट्टा (९)	जम्मा कायम संङ्ख्या (घ=ग+८-९)	पुरुष	महिला	अन्य	
अन्य जेष्ठ नागरिक भत्ता	३०६८	३९५	१७	३४४६	४६	३६	३४५६	५९	४३	३४७२	७५	७	३५४०	१६३१	१९०९	०	३५४०
जेष्ठ नागरिक भत्ता (दलित)	२२४	१५	०	२३९	१३	०	२५२	५	०	२५७	११	१	२६७	१३३	१३४	०	२६७
जेष्ठ नागरिक एकल महिला	३६२	७	१	३६८	६	५	३६९	१०	०	३७९	३	०	३८२	०	३८२	०	३८२
विधवा	४८२	१८	१	४९९	१३	३	५०९	१२	२	५१९	१२	०	५३१	०	५३१	०	५३१
पूर्ण अपाङ्गता भत्ता	१५०	८	१	१५७	१	१	१५७	३	०	१६०	८	०	१६८	९७	७१	०	१६८
अति अशक्त अपाङ्गता भत्ता	२२५	१९	०	२४४	९	१	२५२	२४	१	२७५	१५	०	२९०	१७४	११६	०	२९०
दलित बालबालिका	४५३	३२	२३	४६२	२२	२३	४६१	४१	२३	४७९	२३	२६	४७६	२४०	२३६	०	४७६
जम्मा	४९६४	४९४	४३	५४१५	११०	६९	५४५६	१५४	६९	५५४१	१४७	३४	५६५४	२२७५	३३७९	०	५६५४

श्रोत: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी आर्थिक वर्ष : २०७९/८०

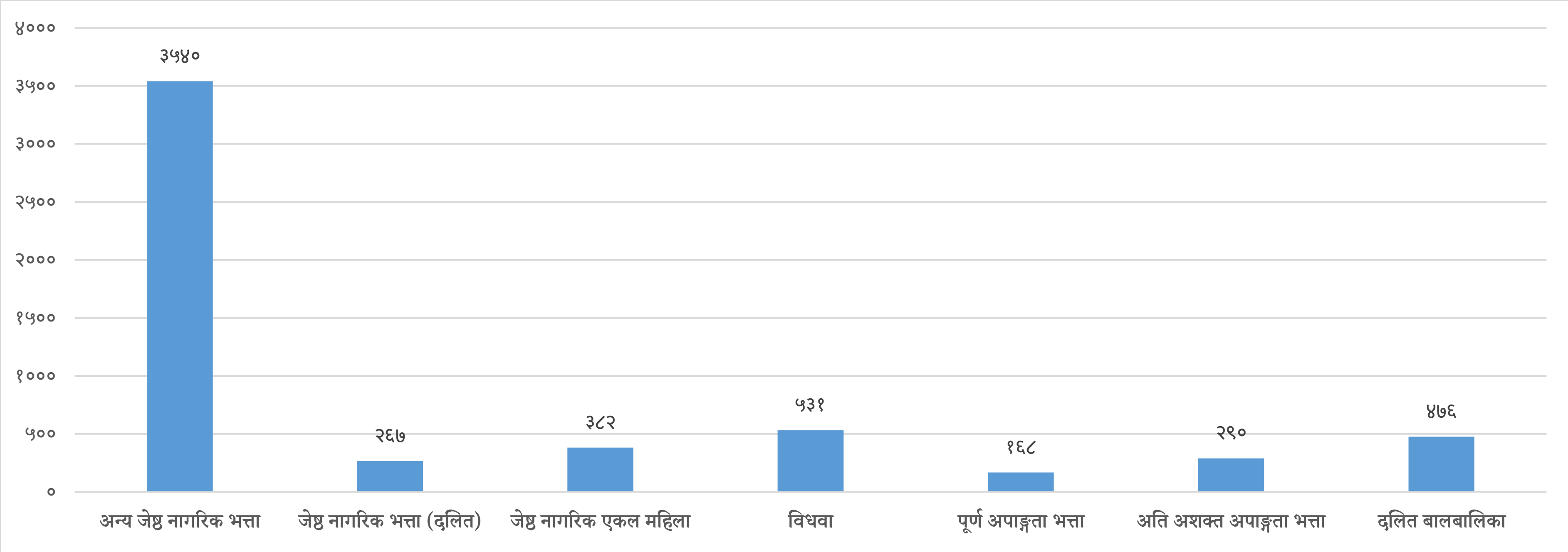

५.३ व्यक्तिगत घटना दर्ता

यस नगरपालिकाको वि.स. २०७९ को तथ्याङ्क अनुसार व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्ने संख्यालाई विश्लेषण गर्दा जन्म दर्ता गर्नेमा सवभन्दा वढी वडा नं. १२ मा १५४ जना रहेको छ भने सवभन्दा कम वडा नं. १५ मा ६३ जना रहेको छ । मृत्यु दर्ता गर्नेमा सवभन्दा वढी वडा नं. १४ मा ४० जना र सवभन्दा कम वडा नं. १० मा १२ जनाले मृत्यु दर्ता गरेका छन् । अन्य जिल्ला तथा स्थानिय तहवाट यस नगरपालिका भित्र बसाँइ सराइ गरी बसेवास गर्न अउने सदस्यहरुमा सवभन्दा वढी वडा नं.१ मा अएर बसोवास गर्नेको संख्या २२ रहेका छन् भने सवभन्दा कम वडा नं. ९ र १० मा एक एक जना रहेको छ र वडा न. ११ र १३ मा कुनै पनि प्रभाव नपरेको देखिन्छ । त्यस्तै गरी यस नगरपलिकावाट बसाँइ गरी वाहिर जानेहरुमा सवभन्दा वढी वडा नं. १४ मा १३८ जना सदस्यहरु रहेका छन् भने सवभन्दा कम वडा नं. १३ मा ३१ सदस्यहरु रहेका छन् । यसले के प्रष्ट गर्दछ भने यस नगरपालिकामा मृत्यु हुनेको संख्या भन्दा जन्मनेको संख्या वढी र बसाँइ सरी अउनेको संख्या भन्दा जानेको संख्या वढी रहेको देखाउदछ । बसाँइ सराइ गर्नुको मुख्य कारण भनेको शहर उन्मुख हुनु, स्वास्थ्य शिक्षाको शुलभ अवसर खाज्नु, रोजगारीको अवसर खोज्नु अदि हुन् । यसरी अनियन्त्रित बसाँइ सराइ प्रक्रियालाई रोकथाम गर्नको लागि नगरपालिकाले रोजगार सृजना हुने किसिमको कृयाकलापहरु सचालन गरी बेरोजगारहरुलाई रोजगारमा लगायनु पर्ने देखिन्छ । यो क्रम निरन्तर रहि रहयो भने नगरपालिकाको जनशक्तिहरु नगरवाट वाहिरिने सम्भावना वढी देखिन्छ ।

तालिका 70 - व्यक्तिगत घटना दर्ता

वडा नं.	जन्म				मृत्यु				सम्बन्ध बिच्छेद	विवाह	बसाई सरी आएको		बसाई सरी जाने		बेवारिसे	जम्मा
	पुरूष	महिला	तेश्रो लिङ्ग	जम्मा	पुरूष	महिला	तेश्रो लिङ्ग	जम्मा	जम्मा	जम्मा	दर्ता संख्या	सदस्यको संख्या	दर्ता संख्या	सदस्यको संख्या	जम्मा	
१	५१	५३	०	१०४	१५	१६	०	३१	२	४२	६	२२	२७	८८	०	२१२
२	६४	६५	०	१२९	२२	६	०	२८	७	३८	२	११	२४	६०	०	२२८
३	५१	४४	०	९५	११	७	०	१८	३	२८	२	८	२१	६७	०	१६७
४	६७	८४	०	१५१	२१	८	०	२९	१	४८	१	३	२३	७४	०	२५३
५	४४	५०	०	९४	१६	७	०	२३	४	२४	३	७	१७	५३	०	१६५
६	५०	६७	०	११७	१६	१३	०	२९	७	३७	१	६	२०	६६	०	२११
७	४६	७१	०	११७	११	९	०	२०	२	३१	२	४	२९	८१	०	२०१
८	५१	३९	०	९०	१४	५	०	१९	५	२५	१	१	२६	८१	०	१६६
९	५८	६९	०	१२७	१५	८	०	२३	१	२२	१	१	१७	४१	०	१९१
१०	११४	१०७	०	२२१	६	६	०	१२	४	३६	१	१	२७	९४	०	३०१
११	६१	६०	०	१२१	१२	६	०	१८	३	३७	०	०	१९	५६	०	१९८
१२	८८	६६	०	१५४	११	८	०	१९		४५	१	५	१८	७०	०	२३७
१३	५३	४६	०	९९	१२	६	०	१८	६	२९			९	३१	०	१६१
१४	१०८	७२	०	१८०	१९	२१	०	४०	५	६०	५	१४	४०	१३८	०	३३०
१५	२६	३७	०	६३	८	८	०	१६	१	२०	४	१०	२९	१०१	०	१३३
जम्मा	९३२	९३०	०	१८६२	२०९	१३४	०	३४३	५१	५२२	३०	९३	३४६	११०१	०	३१५४

श्रोत: वडा कार्यालय, २०८०

५.३.१ पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा वडागत विवरण

नगरपालिकामा जन्म भएका पाँच वर्ष मुनिका २६०६ बालबालिकाहरू मध्ये १९४९ अर्थात् ७४.७९ प्रतिशतको जन्मदर्ता गरिएको र ६५७ जना अर्थात २५.२१ प्रतिशतको जन्मदर्ता नभएको तथ्याङ्क रहेको छ । जन्म, मृत्यु, बसाइ–सराइ र विवाह जस्ता जीवनका प्रमुख व्यक्तिगत घटनाको अनिवार्य र समयमै दर्ता गर्नुपर्दछ । यसबाट स्थानीय सरकारलाई यकिन तथ्याङ्कको अभिलेख तयार पार्न सहयोग पुग्दछ भने अर्को तर्फ नागरिकहरूले राज्यबाट प्राप्त गर्ने सेवा सुविधाका लागि नागरिकको पहिचान कायम गर्न र अन्य कानूनी कृयाकलापहरूमा यसको आवश्यकता पर्दछ तसर्थ जन्मदर्तालाई समयमै अनिवार्य रुपमा गर्न प्रोत्साहन गर्ने स्थानीय सरकारले पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका 71 - पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा वडागत विवरण

वडा	जन्मदर्ता भएको						जन्मदर्ता नभएको						५ वर्षसम्मका जम्मा बालबालिका					
	पुरूष		महिला		जम्मा	प्रतिशत	पुरूष		महिला		जम्मा	प्रतिशत	पुरूष		महिला		जम्मा	प्रतिशत
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत			संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत			संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
1	206	57.5%	152	42.5%	358	13.74%	27	57.4%	20	42.6%	47	1.80%	233	57.5%	172	42.5%	405	15.54%
2	48	46.2%	56	53.8%	104	3.99%	33	54.1%	28	45.9%	61	2.34%	81	49.1%	84	50.9%	165	6.33%
3	43	55.8%	34	44.2%	77	2.95%	35	50.0%	35	50.0%	70	2.69%	78	53.1%	69	46.9%	147	5.64%
4	62	50.8%	60	49.2%	122	4.68%	33	45.2%	40	54.8%	73	2.80%	95	48.7%	100	51.3%	195	7.48%
5	71	52.6%	64	47.4%	135	5.18%	3	27.3%	8	72.7%	11	0.42%	74	50.7%	72	49.3%	146	5.60%
6	39	51.3%	37	48.7%	76	2.92%	20	52.6%	18	47.4%	38	1.46%	59	51.8%	55	48.2%	114	4.37%
7	92	56.8%	70	43.2%	162	6.22%	12	40.0%	18	60.0%	30	1.15%	104	54.2%	88	45.8%	192	7.37%
8	79	49.1%	82	50.9%	161	6.18%	8	61.5%	5	38.5%	13	0.50%	87	50.0%	87	50.0%	174	6.68%
9	57	42.2%	78	57.8%	135	5.18%	25	50.0%	25	50.0%	50	1.92%	82	44.3%	103	55.7%	185	7.10%
10	59	44.0%	75	56.0%	134	5.14%	32	50.8%	31	49.2%	63	2.42%	91	46.2%	106	53.8%	197	7.56%
11	56	49.1%	58	50.9%	114	4.37%	66	51.6%	62	48.4%	128	4.91%	122	50.4%	120	49.6%	242	9.29%
12	71	51.8%	66	48.2%	137	5.26%	6	66.7%	3	33.3%	9	0.35%	77	52.7%	69	47.3%	146	5.60%
13	34	54.0%	29	46.0%	63	2.42%	14	51.9%	13	48.1%	27	1.04%	48	53.3%	42	46.7%	90	3.45%
14	33	53.2%	29	46.8%	62	2.38%	12	37.5%	20	62.5%	32	1.23%	45	47.9%	49	52.1%	94	3.61%
15	51	46.8%	58	53.2%	109	4.18%	2	40.0%	3	60.0%	5	0.19%	53	46.5%	61	53.5%	114	4.37%
जम्मा	1001	51.4%	948	48.6%	1949	74.79%	328	49.9%	329	50.1%	657	25.21%	1329	51.0%	1277	49.0%	2606	100.00%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

५.३.२ लिङ्ग र उमेर समूह अनुसार विगत १२ महिनामा मृत्यु भएकाको विवरण

तालिका 72 - लिङ्ग र उमेर अनुसार विगत १२ महिनामा मृत्यु भएकाको विवरण

मृतकको उमेर समूह	मृतकको लिङ्ग							
	पुरूष		महिला		अन्य		जम्मा	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
०-४ वर्ष	2	1.0%	1	0.5%	0	0.0%	3	1.5%
५ वर्ष - ९ वर्ष	2	1.0%	0	0.0%	0	0.0%	2	1.0%
१० वर्ष - १४ वर्ष	2	1.0%	0	0.0%	0	0.0%	2	1.0%
१५ वर्ष - १९ वर्ष	1	0.5%	1	0.5%	0	0.0%	2	1.0%
२० वर्ष - २४ वर्ष	1	0.5%	3	1.5%	0	0.0%	4	2.0%
२५ वर्ष - २९ वर्ष	7	3.5%	1	0.5%	0	0.0%	8	4.0%
३० वर्ष - ३४ वर्ष	3	1.5%	2	1.0%	0	0.0%	5	2.5%
३५ वर्ष - ३९ वर्ष	3	1.5%	3	1.5%	0	0.0%	6	3.0%
४० वर्ष - ४४ वर्ष	5	2.5%	2	1.0%	0	0.0%	7	3.5%
४५ वर्ष - ४९ वर्ष	1	0.5%	3	1.5%	0	0.0%	4	2.0%
५० वर्ष - ५४ वर्ष	6	3.0%	3	1.5%	0	0.0%	9	4.5%
५५ वर्ष - ५९ वर्ष	4	2.0%	1	0.5%	0	0.0%	5	2.5%
६० वर्ष - ६४ वर्ष	7	3.5%	12	6.0%	0	0.0%	19	9.5%
६५ वर्ष - ६९ वर्ष	6	3.0%	10	5.0%	0	0.0%	16	8.0%
७० वर्ष - ७५ वर्ष	11	5.5%	11	5.5%	0	0.0%	22	10.9%
७५ वर्ष - ७९ वर्ष	12	6.0%	11	5.5%	0	0.0%	23	11.4%
८० वर्ष-८९ वर्ष	23	11.4%	22	10.9%	0	0.0%	45	22.4%
९० वर्ष - ९९ वर्ष	9	4.5%	8	4.0%	0	0.0%	17	8.5%
१०० वर्ष वा सोभन्दा बढी	0	0.0%	2	1.0%	0	0.0%	2	1.0%
जम्मा	105	52.2%	96	47.8%	0	0.0%	201	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा विगत १२ महिनामा मृत्यु हुनेहरूको संख्यालाई हेर्दा सबै भन्दा बढी मृत्यु संख्या ८० देखि ८९ वर्षको उमेर देखिन्छ । मृतकको उमेरसमूह अनुसार दोस्रोमा ७५ देखि ७९ वर्ष रहेको छ । चौधौ आवधिक योजनाका अनुसार नेपालमा जन्मदाको बखत आम नेपालीको औषत आयू ६९ वर्ष उल्लेख गरिएको छ । सामान्यतया उमेर पुगेर हुने प्राकृतिक मृत्युलाई स्वाभाविक मान्न सकिन्छ तसर्थ यस नगरपालिकामा बढी मृत्यु हुने उमेर समूह हेर्दा ६० वर्ष माथिको नै देखिन्छ । यद्यपि पछिल्लो समय औषधी विज्ञान र चिकित्सा पद्धतिमा भएको उच्च विकास र आधुनिक औषधि उपचारमा बृद्धि भएको पहुँच र क्रमिक रुपमा स्वास्थ्य चेतनाको बृद्धिका कारण नेपालको औषत आयू समेत विगतका वर्ष भन्दा बढ्दै गैरहेको छ । यद्यपि ४ वर्षसम्मका बालबालिकाको मृत्यु संख्या ३ भएकोले यसप्रति संम्वदेनशील हुनु पर्ने अवस्था छ ।

यस नगरपालिकामा रहेका कूल ८१८९ घरपरिवारहरूमध्येमा २०१ जनाको मृत्यु भएको छ । जसमा १०५ जना अर्थात ५२.२ प्रतिशत पुरुष र ९६ अर्थात ४७.८ प्रतिशत महिलाको मृत्यु भएको देखिन्छ । सबैभन्दा धैरै मृत्युको अभिलेख भएको वडा ४ मा २० जना रहेको छ भने वडा नं. ५ मा कसैको मृत्यु नभएको देखिन्छ । वडागत विस्तृत तथ्याङ्क तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

कोरा मृत्युदर = $\frac{\text{विगत १२ महिनामा भएको मृत्यू संख्या}}{\text{मध्य वर्षको जनसंख्या}} \times १००० = \frac{२०१}{३०३००} \times १००० = ६.६$

अर्थात प्रतिहजार जनसंख्यामा प्रतिवर्ष ६.६ जनाको मृत्यु हुने तथ्याङ्कले देखाउँछ । यद्यपि कोरा मृत्युदरले मृत्युको अवस्थाबारे यथार्थ चित्रण गर्न भने सक्दैन ।

५.३.३ मृत्युको कारण अनुसार मृतकको संख्या

तालिका 73 - मृत्युको कारण अनुसार मृतकको जनसंख्याको विवरण

मृत्युको कारण	पुरुष		महिला		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
कालगतिले मर्नु	22	45.8%	26	54.2%	48
अन्य कारणले	21	58.3%	15	41.7%	36
दम	13	41.9%	18	58.1%	31
आत्महत्या	7	58.3%	5	41.7%	12
क्यान्सर	6	50.0%	6	50.0%	12
अन्य दुर्घटना	6	60.0%	4	40.0%	10
निमोनिया	5	62.5%	3	37.5%	8
रक्तचाप (उच्च तथा निम्न रक्तचाप)	1	16.7%	5	83.3%	6
यातायात दुर्घटना	5	100.0%	0	0.0%	5
प्राकृतिक प्रकोप	1	25.0%	3	75.0%	4
मधुमेह (डाइबिटिज)	4	100.0%	0	0.0%	4
टाइफाइड	3	75.0%	1	25.0%	4
क्षयरोग	2	66.7%	1	33.3%	3
हैजा/झाडा पखाला/आउँ	1	33.3%	2	66.7%	3
ग्यास्ट्रिक/अल्सर/आन्द्राको रोग	1	50.0%	1	50.0%	2
टाउको सम्बन्धी (ब्रेन ह्यामरेज)	2	100.0%	0	0.0%	2
कलेजोसम्बन्धी रोग	0	0.0%	2	100.0%	2
मुटुसम्बन्धी रोगहरू	1	50.0%	1	50.0%	2
कुष्टरोग	2	100.0%	0	0.0%	2
रुघाखोकी, फ्लु	0	0.0%	2	100.0%	2
कोभिड-19 (कोरोना भाइरस)को कारणले	1	100.0%	0	0.0%	1
कालाज्वरो	0	0.0%	1	100.0%	1
जण्डीस (कमलपित्त)	1	100.0%	0	0.0%	1
जम्मा	105	52.2%	96	47.8%	201

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको विवरणलाई हेर्दा २०१ सदस्यहरूको मृत्युको भएको छ । यसमध्ये सबैभन्दा धेरै ४८ जनाको कालगतिले मृत्यु भएको देखिन्छ । दोस्रोमा ३६ जनाको अन्य कारण, ३१ जनाको दमले मृत्यु भएको देखिन्छ । त्यसैगरी नगरपालिकाका १२ जनाले आत्महत्या गरेको देखिन्छ । आत्महत्या गर्नेहरूमा ७ जना पुरुष र

५ जना महिला रहेका छन् । समग्र तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा उमेर र दीर्घरोगका कारण मर्नेको संख्या उच्च देखिन्छ । यसको प्रमुख कारणहरूमा अस्वस्थकर जीवनशैली, खानपानको असन्तुलन, नियमित व्यायामको अभाव, मानसिक स्वास्थ्यमा सजगताको कमी, वंशानुगत कारण तथा समयमै स्वास्थ्य जाँच नगराउने परिपाटी आदि हुन् । सरुवा रोगका कारण बालबालिका मर्नु भनेको व्यक्तिगत, पारिवारिक तथा सामुदायीक स्वास्थ्य र सरसफाइ तथा प्राथमिक स्वास्थ्य जस्तै पोषण, खोप र नियमित स्वास्थ्य जाँचको बारेमा जनचेतनामा कमी, उपचार पहुँच र स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धतामा कमी हुनाले हो । मृत्युको कारण सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.४ स्वास्थ्य

५.४.१ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

तालिका 74 - नगरपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

वडा	स्वास्थ्य संस्था	ठेगाना	कैफियत
1	वडा स्वास्थ्य केन्द्र सोल्मा	सोल्मा	
2	स्वास्थ्य चौकी वाम्राङ	वाम्राङ	प्रसुती केन्द्र रहेको
3	शहरि स्वास्थ्य केन्द्र रातापानि	रातापानि	
3	स्वास्थ्य चौकी खाल्ले	खाल्ले	
4	शहरि स्वास्थ्य केन्द्र खानिडाडा	खानिडाडा	
5	स्वास्थ्य चौकी लफ्याङ	लफ्याङ	
6	स्वास्थ्य चौकी नेर्पा	नेर्पा	प्रसुती केन्द्र रहेको
7	स्वास्थ्य चौकी दोर्पा चिउरिडाँडा	चिउरिडाँडा	प्रसुती केन्द्र रहेको
8	वडा स्वास्थ्य केन्द्र बुवालुङ	बुवालुङ	
9	स्वास्थ्य चौकी निर्मलिडाँडा	निर्मलिडाँडा	प्रसुती केन्द्र, प्रयोगशाला, सुरक्षित गर्भपतन सेवा तथा बहिरंग उपचार केन्द्र रहेको
10	स्वास्थ्य चौकी पाथेका	पाथेका	प्रसुती केन्द्र तथा प्रयोगशाला रहेको
11	स्वास्थ्य चौकी खार्मि	खार्मी	प्रसुती केन्द्र तथा बहिरंग उपचार केन्द्र रहेको
12	स्वास्थ्य चौकी जालपा	जालपा	प्रसुती केन्द्र रहेको
13	स्वास्थ्य चौकी नुनथला	नुनथला	प्रसुती केन्द्र रहेको
14	स्वास्थ्य चौकी बुईपा	बुईपा	प्रसुती केन्द्र, प्रयोगशाला, सुरक्षित गर्भपतन सेवा तथा बहिरंग उपचार केन्द्र रहेको
15	स्वास्थ्य चौकी बिजयखर्क	बिजयखर्क	

स्रोतः दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका स्वास्थ्य शाखा तथा HMIS २०८०

५.४.२ सुरक्षित मातृत्वको अवस्थाको विवरण

बालबालिकालाई गर्भमा रहँदादेखि र जन्मेपछि स्याहार तथा रेखदेख गर्न सकिएन भने उनीहरू विभिन्न रोगबाट संक्रमित हुने जोखिम हुन्छ । गर्भमा रहँदा मूलतः आमाको उमेर, पोषण, आराम, मादक तथा सुर्तिजन्य पदार्थको सेवन लगायतका अवस्थाले बालबालिकाको स्वास्थ्य निर्भर रहन्छ । बालबालिका स्वस्थ जन्मनका लागि गर्भवती महिलाले कम्तीमा पनि चारपटक नियमित स्वास्थ्य जाँच गराउनुपर्दछ र आवश्यक खोप (टि.टि) तथा आइरन, भिटामिन चक्कीहरू नियमित सेवन गर्नुपर्दछ । कम उमेरमै गर्भवती हुँदा आमा र शिशु दुवैको स्वास्थ्यमा हानी नोक्सानी पुग्ने भएकाले सरकारले कानुनी रुपमा विवाह गर्ने न्यूनतम उमेर २० वर्ष तोकेको छ । तर १७ प्रतिशत किशोरीहरू १५ देखि १९ वर्ष उमेरमा गर्भवती भएका वा आमा भइसकेका हुन्छन् (नेपाल

जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण, २०११) । सरकारले स्वास्थ्य सेवा विभागमार्फत सुरक्षित मातृत्व तथा नव शिशु स्वास्थ्यका लागि समुदायमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ ।

तालिका 75 - सुरक्षित मातृत्वको अवस्थाको विवरण

विवरण	आ.व. २०७६/७७	आ.व. २०७७/०७८	आ.व. २०७८/०७९
प्रोटोकल अनुसार पहिलो पटक गर्भवती जाँच सेवा लिनेको संख्या	७७८	८०३	६५७
प्रोटोकल अनुसार ४ पटक गर्भवती जाँच सेवा लिनेको संख्या	८८२	७३२	७७९
घर तथा स्वास्थ्य संस्थामै सुत्केरी हुने संख्या	६३२	६८१	६७०
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति भएको संख्या	६९	७७	९१

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७९

५.४.३ प्रमुख १० रोग र उपचारसम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिका अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्थाका ओपिडीमा दर्ता भएका विरामीको संख्याअनुसार पछिल्लो समय देखा परेका १० प्रमुख रोगहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 76 - प्रमुख १० रोगहरूको विवरण

क.सं.	प्रमुख रोगहरू
1	Gastritis (APD)
2	Diseases
3	Ear,Nose and Throat Infection
4	Headache
5	Pyrexia Unknown Origin of (PUO)
6	Presumed non-Infectious Diarrhoea
7	Bronchial Asthma
8	ARI Lower Respiratory Tract Infection LRTI
9	Inestinal Worms
10	Hypertension

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

५.४.४ वडामा देखापर्ने प्रमुख रोग तथा स्वास्थ्य समस्या

तालिका 77 - वडामा देखापर्ने प्रमुख रोग तथा स्वास्थ्य समस्या

वडा नं.	प्रमुख रोगहरू	वार्षिक प्रभावित सङ्ख्या	मृतक संख्या
१	रुघाखोकी, मधुमेह, प्रेसर, दम		
२	रुघाखोकी, ज्वरो, प्रेसर तथा मधुमेह	८००	
३	प्रेसर, मधुमेह, चर्मरोग		
४	ज्वरो, दिसा, रुघाखोकी, मधुमेह, प्रेसर, श्वासप्रश्वास, चर्मरोग	१५००	५
५	प्रेसर, मधुमेह, श्वासप्रश्वास, टाउको दुख्ने	१४००	
६	ग्यास्ट्रिक, श्वासप्रश्वास, प्रेसर, दम	१०००	
७	प्रेसर, सुगर, स्वासप्रश्वास, झाडापखाला, टन्सील	३५००	५

वडा नं.	प्रमुख रोगहरू	वार्षिक प्रभावित सङ्ख्या	मृतक संख्या
८	ज्वरो, दिसा, रुघाखोकी, प्रेसर, स्वासप्रश्वास	१२००	
९	रुघाखोकी, ज्वरो, मौसमी बिरामी, श्वासप्रश्वास (दम), प्रेसर, मधुमेह	२०००	
१०	रुघाखोकी, ग्यास्ट्रि, श्वासप्रश्वास (दम), प्रेसर, मधुमेह	१५००	
११	ग्यास्ट्रिक, टन्सील, श्वासप्रश्वास, प्रेसर	१५०, ११०, १००, ५०	
१२	श्वासप्रश्वास, टाउको दुख्ने, खोकी, प्रेसर	१४००	
१३	टन्सील, ज्वरो, रुघाखोकी, प्रेसर	१४००	
१४	श्वासप्रश्वास सम्बन्धी, झाडापखाला, ग्यास्ट्रिक, प्रेसर, मधुमेह		
१५	उच्च रक्तचाप, ग्यास्ट्रीक, ज्वरो, टाउको दुख्ने, यूरिक एसीड, श्वासप्रस्वास, आँखा	३५००	२

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

५.४.५ बालपोषण सम्वन्धी विवरण

कुनै पनि ठाउँको पोषणको अवस्था त्यस ठाउँका बालबालिकालाई हेरेर सजिलै अनुमान लगाउन सकिन्छ। पोषित बालबालिकालाई कुनै पनि ठाउँको सामाजिक र आर्थिक विकासको सूचकको रुपमा हेर्न सकिन्छ। सरकारले पनि पोषणलाई प्राथमिकता दिई ५ वर्षमुनिका बालबालिकाहरूलाई नियमित रुपमा बालवृद्धि अनुमान गर्दै आएको छ। बालअधिकार सम्बन्धी महासंन्धी, १९८९ ले समेत बालबालिकालाई अवहेलना, बेवास्ता, हेलचेक्राइ, दुव्यर्वहार, हिंसालगायतबाट जोगाई खाना र पोषणको अधिकार सुनिश्चित गर्नुपर्ने उल्लेख गरेको छ। नेपालको संविधान (२०७२) ले पनि खाद्य सम्प्रभुतालाई मौलिक हकका रुपमा राखेको छ।

स्वास्थ्य र पोषण मानव जीवनको पहिलो महत्त्वपूर्ण आवश्यकता भएको र स्वस्थ नागरिक बिना राष्ट्रका अन्य विकास क्रियाकलापहरू प्रभावकारी हुन नसक्ने भएको हुँदा जनस्वास्थ्यको अध्ययन योजना तर्जुमा प्रक्रियाको एक महत्त्वपूर्ण हिस्सा हुन आउँछ। यस नगरपालिकामा राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रममा आधारित भई बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम, परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम, व्यवस्थापन कार्यक्रम, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा पुनर्जागरण कार्यक्रम, रोग नियन्त्रण कार्यक्रम, स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा सञ्चार कार्यक्रम, महामारी तथा रोग नियन्त्रण कार्यक्रम तथा क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आएका छन्। स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी कार्य गर्नका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरू समेत कार्यरत रहेका छन्। कार्यक्रम सञ्चालनको सहयोगका लागि नगरपालिकामा स्वास्थ्य सञ्जाल विस्तार भएको छ।

तालिका 78 - बाल पोषणसम्बन्धी विवरण

S.N.	Indicators	NDHS 2016	NDHS 2021	MICS 2019	SDGs Targets (2030) for Nepal
1	Reduction in the number of children under - 5 who are stunted	35.8%	25	32%	15.0%
2	a) Reduction of anemia among WRA	40.8%	34	-	10.0%
	b) Reduction of anemia among Children >5	52.7%	43	-	10.0%
3	Reduction in low birth weight	12.3%	-	-	<5%
4	Ensure that there is no increase in childhood overweight	1.2%	1	-	<1 %

5	ncrease rate of exclusive breastfeeding in the first 6 months	66.1%	56	62.1%	> 90%
6	Reduce and maintain childhood wasting	9.7%	8	12%	<5%

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

५.४.६ खोपको विवरण

बालबालिका भविष्यका निर्माता हुन् । यसको लागि यिनीहरू स्वस्थ्य र निरोगी हुनु आवश्यक छ । बालक अवस्थामा उनीहरूलाई बी.सी.जी. एक पटक, डी.पी.टी. तीन पटक, दादुरा एक पटक, पोलियो र भिटामिन तोकिएको मात्रामा दिनै पर्दछ । बालबालिकाहरूको लागि पाँचओटै खोपहरू नियमित र पुरा मात्रामा दिनु पर्दछ । नेपाल सरकारले राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ । खोप कार्यक्रम कम खर्चिलो तथा मितव्ययी रुपमा गरिने स्वास्थ्य क्षेत्रको एउटा प्रभावकारी प्रयत्न हो। खोप कार्यक्रमले उल्लेख्य रुपमा बालमृत्युदर घटाउन र विभिन्न रोगलाई रोकथाम गर्न सहयोग पुऱ्याइएको छ । जसले गर्दा दिगो विकास लक्ष्यको बालमृत्युदर घटाउने लक्ष्य (एम.डी.जी.–४) प्राप्त गर्न सहयोग पुगेको छ ।

तालिका 79 - खोप सम्बन्धी विवरण

सुचकहरू	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९
BCG	८४	८१	७७
DPT	९०	८३	९०
JE	१०७	१००	९०
MR2	९८	१०८	८९
Polio 3	९०	८३	९०
टि.टि (गर्भवती महिला)	६७	५९	७२

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

बाल्यकाल तथा उमेर पुगेपछि लाग्न सक्ने प्राणघातक रोगहरू जस्तै क्षयरोग, भ्यागुते रोग, लहरे खोकी, धनुषटंकार, हेपाटाइटिस बी, इन्फ्लुयन्जा टाइप बी, पोलियो, न्यूमोनिया, दादुरा, रुबेला र जापानिज इन्सफलाइटिस् विरुद्ध चरणबद्ध रुपमा समयमै खोपहरू अनिवार्य रुपमा लगाउनु पर्दछ । ती खोपहरू क्रमशः BCG, DPT, OPV, PCV, IPV, MR, JE र ID हुन् । यसरी खोपहरू समयमै लगाउँदा अत्यन्त सीमित लगानीमा ठूला रोगहरूको जोखिमबाट मुक्त भई बाल मृत्यूदर नियन्त्रण गर्ने प्रभावकारी उपाय हुन्छ ।

५.४.७ परिवार नियोजन

परिवार नियोजनबाट हुने फाइदाका बारेमा विभिन्न संघ संस्थाबाट गरिएका अध्ययन अनुसन्धानबाट आमा, बच्चा र नवजात शिशुको स्वास्थ्य सुधार गर्न उल्लेखनीय भूमिका खेल्ने कुरा प्रमाणित भएको छ । साथै यसले लैङ्गिक समानता, महिलाको शिक्षा र वृत्ति विकास गर्नको लागि सहयोग पुऱ्याउँछ । त्यस कारण गुणस्तरीय परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले सन् १९९१ देखि प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम र परिवार नियोजन कार्यक्रमलाई विस्तार गरी अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, शहरी क्लिनिक र घुम्ती शिविरहरूमा विस्तार गरी महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीकाद्वारा सेवा पुऱ्याउँदै आएको छ ।

५.४.८ सुत्केरी गराएको स्थान सम्बन्धी विवरण (१२ महिनाभित्र)

नगरपालिकामा विगत १२ महिनामा सुत्केरी भएका मध्ये ३३.०४ प्रतिशत महिलाले घरमा, ६५.३७ प्रतिशत महिलाले स्वास्थ्य संस्थामा र १.५९ प्रतिशत महिलाले अन्य स्थानमा सुत्केरी गराएको तथ्याङ्क छ । स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने भएपनि घर र अन्य स्थानमा सुत्केरी गराउने भएको हुँदा त्यसले आमा र शिशुको स्वास्थ्य प्रत्यक्ष रुपमा जोखिममा पर्दछ । सत प्रतिशत

स्वास्थ्य संस्थामा नै सुत्केरी गराउने वातावरण श्रृजना गरी व्यापक जनचेतनाको विकास गरी वर्थिङ सर्भिसलाई विस्तार गर्नु जरुरी देखिन्छ ।

तालिका 80 - विगत १२ मिहनामा सुत्केरी भएका महिलाहरूको सुत्केरी गराएको स्थानसम्बन्धी विवरण

वडा	सुत्केरी गराएको स्थान			जम्मा
	घरमा	स्वास्थ्य संस्थामा	अन्य	
१	1	58	0	59
२	2	14	4	20
३	0	12	0	12
४	6	23	2	31
५	3	1	0	4
६	2	11	0	13
७	4	8	0	12
८	83	38	0	121
९	1	22	0	23
१०	0	4	0	4
११	9	33	0	42
१२	0	19	0	19
१३	0	8	0	8
१४	4	11	0	15
१५	72	108	3	183
जम्मा	187	370	9	566
प्रतिशत	33.04	65.37	1.59	100.00

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

५.४.९ १५ देखि ४९ वर्षका महिलाले जीवित शिशुलाई जन्म दिएको विवरण

तालिका 81 - १५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका महिलाले हालसम्म जीवित सन्तान दिए/नदिएको विवरण

सन्तानको संख्या	वडा															जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	
१ सन्तान	212	38	90	101	50	57	105	84	81	85	54	63	65	40	45	1170
२ सन्तान	471	43	110	154	84	72	126	99	95	77	15	113	85	40	87	1671
३ सन्तान	194	19	61	100	37	34	75	72	62	57	15	64	43	21	48	902
४ सन्तान	48	6	38	38	26	23	24	28	28	37	10	22	14	4	26	372
५ सन्तान	7	3	11	13	10	11	11	15	5	21	7	4	13	8	10	149
६ सन्तान	5	0	3	3	5	3	6	2	6	14	2	0	2	3	7	61
७ सन्तान	0	0	2	5	0	1	4	1	1	3	4	1	0	2	0	24

सन्तानको संख्या	वडा															जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	
८ वा सो भन्दा बढी सन्तान भएको	0	0	0	1	0	0	1	1	0	6	1	0	0	0	0	10
सन्तान जन्मदिने महिला	937	109	315	415	212	201	352	302	278	300	108	267	222	118	223	4359
सन्तान जन्म नदिने महिला	53	280	27	35	129	35	49	35	21	122	314	28	19	124	29	1300
जम्मा महिला	990	389	342	450	341	236	401	337	299	422	422	295	241	242	252	5659

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा हाल तथ्याङ्क अनुसार १५ देखि ४९ वर्ष उमेरसमूहका ५६५९ जना महिलाहरूमध्ये २ वटा जिवित शिशुलाई जन्मदिने महिलाहरूको संख्या सबैभन्दा धैरै अर्थात १६७१ जना भएको पाइयो भने दोस्रोमा १ जना जिवित शिशु जन्म दिने महिलाहरूको संख्या ११७० रहेको छ । त्यसैगरी ३ जना जिवित शिशु जन्म दिने महिलाहरूको संख्या ९०२ रहेको छ । १ देखि ३ वटा जिवित शिशुलाई जन्मदिनेको संख्या भने सबैभन्दा बढी रहेको छ । यो तथ्याङ्कबाट क्रमशः नगरपालिकाको परिवारको औषत आकारमा अर्थात महिलाको खुद प्रजनन् दर घट्दै गैरहेको पाइन्छ । परिवार नियोजन कार्यक्रमको प्रभावकारीता, प्रजनन् स्वास्थमा आएको चेतना र शिक्षाको सामाजिक र पारिवारिक जागरणमा परेको सकारात्मक प्रभावका कारण परिवारको आकार घट्ने क्रममा रहेको पाइन्छ । यस तथ्याङ्कको अर्काेपक्ष भनेको सन्तानतै नभएका महिलाहरूको जनसंख्या हो । उदाहरणका लागि १५ वर्ष देखि ४९ वर्ष उमेर समूहमा सन्तान नजन्माएका महिलाको संख्या १३०० रहेको छ । मुख्यतया महिलाको प्रजनन् स्वास्थमा भएको जटिलता, प्रजनन् स्वास्थ्य बारेको चेतनाको कमी, औषधोपचारमा पहुँचको कमी, पोषणको कमी, चुरोट तथा नशालु पदार्थको प्रयोग, वंशाणुगत कारण आदिले महिलामा बाँझोपन आउन सक्ने तथ्यलाई मनन् गरी त्यसतर्फ उचित कदम चाल्नु पर्ने देखिन्छ । महिलामा बाँझोपन हुँदा देखा पर्ने महिला हिंसा तथा नकारात्मक सामाजिक व्यवहारले लैङ्गिक हिंसा बढाएको तथ्य हामी सामु रहेको छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.४.१० शिशु तथा ५ वर्ष मुनिका बाल मृत्युदर

राष्ट्रिय जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्भेक्षण, २०१६ (National Population and Health Survey, 2016) का अनुसार नवजात शिशु मृत्युदर प्रतिहजार २१, शिशु मृत्युदर प्रतिहजार ३२ र पाँच वर्षमुनिको बाल मृत्युदर प्रतिहजार ३९ रहेको तथ्याङ्क सार्वजनिक भएको छ ।

५.४.११ पहिलो बच्चा जन्मदिँदा महिलाको उमेरको विवरण

कानूनी र प्रजनन् स्वास्थको दृष्टिकोणबाट २० वा सो वर्षभन्दा कम उमेरमा आमा बन्नु गैरकानूनी र मातृ तथा शिशु दुवैको स्वास्थ्यका दृष्टिकोणबाट जोखिमपूर्ण मानिन्छ । शारीरिक, मानसिक, आर्थिक रुपमा अपरिपक्व अवस्थामा गर्भाधान र सन्तान जन्माउँदा एकातर्फ अपरिपक्व, कम तौलको, शारीरिक र बौद्धिक रुपमा विकलाङ्ग शिशु जन्मन सक्ने जोखिम उच्च रहन्छ भने अर्कोतर्फ गर्भावस्थाको हेरविचार, मातृ तथा शिशुको स्याहार, खानपान, सरसफाइजस्ता विषयमा पर्याप्त जानकारी नहुँदा आमा र शिशु विभिन्न प्रकारका संक्रमणको सिकार हुन सक्ने संभावना रहन्छ ।

नेपालले सहश्राब्दी विकास लक्ष्य 2000-2015 का बिचमा मातृ तथा शिशु स्वास्थको क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगति हासिल गरेको छ । सन् 1990 लाई आधार वर्ष मान्दा नेपालमा कूल ज्ञण्ण् जीवित जन्म भएका शिशुमध्ये १०८ जनाको मृत्यु हुने गरेकोमा यो संख्यामा सारभूत रुपमा गिरावट आई सन् 2015 सम्म घघ मा झरेको छ भने ५ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाको मृत्युदर (प्रति हजार) घड मा झरेको छ । त्यसैगरी सन् ज्ञढढण् लाई आधार वर्ष मान्दा मातृमृत्यु (प्रति एकलाख) मा 850 रहेकोमा सन् 2015 सम्म 258 मा झरेको देखिन्छ भने तालिम प्राप्त स्वास्थकर्मीबाट प्रसुति गराउने महिलाको अनुपात ५५.६ प्रतिशत पुगेको तथ्यांक देखिन्छ (Nepal and the Millennium Development Goals Final Status Report 2000-2015) । यसरी हेर्दा समग्र मातृ तथा शिशु स्वास्थको क्षेत्रमा सकारात्मक परिवर्तनका संकेतहरू देखा परिरहेका छन् ।

नगरपालिकाका कूल ४३६४ महिलालाई पहिलो सन्तान जन्मदिंदा उनीहरूको उमेरको बारेमा सोधिएको प्रश्नमा ५० जना अर्थात् १.१ प्रतिशत महिलाले १५ वर्षभन्दा कम उमेरमा र १२९३ जना अर्थात् २९.६ प्रतिशत महिलाले १५–१९ वर्षको बिचमा पहिलो सन्तान जन्माएको देखिन्छ । त्यसैगरी २३३२ अर्थात् ५३.४ प्रतिशत महिला २०–२४ वर्ष उमेरमा, ५६५ अर्थात् १२.९ प्रतिशत महिला २५–२९ वर्ष उमेरमा र १०० जना अर्थात् २.३ प्रतिशत महिला ३०–३४ वर्ष उमेरमा आमा बनेको देखिन्छ भने ३५ वर्षमाथि पहिलो पटक आमा बन्नेको संख्या जम्मा २४ जना अर्थात् ०.५ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका 82 - १०–४९ उमेरसमूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेरसम्बन्धी विवरण

वडा	पहिलो बच्चा जन्मदिँदा आमाको उमेर						जम्मा आमाको संख्या
	१५ वर्षभन्दा कम	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५ वर्ष वा सोभन्दा बढी	
१	4	281	527	114	9	2	937
२	1	28	53	22	5	2	111
३	10	81	172	39	11	2	315
४	1	136	222	48	7	1	415
५	6	70	93	44	0	1	214
६	3	48	124	24	2	0	201
७	7	107	185	37	10	6	352
८	1	53	186	55	7	0	302
९	2	79	152	34	12	0	279
१०	2	78	183	30	6	1	300
११	3	45	35	18	7	0	108
१२	1	120	129	15	1	1	267
१३	2	81	88	38	10	3	222
१४	0	35	52	20	9	2	118
१५	7	51	131	27	4	3	223
जम्मा	**50**	**1293**	**2332**	**565**	**100**	**24**	**4364**
प्रतिशत	**1.1%**	**29.6%**	**53.4%**	**12.9%**	**2.3%**	**0.5%**	**100.0%**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

५.४.१२ दीर्घ रोगसम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा रहेका कुल जनसंख्या मध्ये दिर्घ रोगका कारण पिडितहरूको संख्या २३५२ रहेको छ । यी मध्ये सबैभन्दा बढी बाथ/जोर्नी दुखाई सम्बन्धी रोग लागेका ४३१ जना, दोस्रोमा ग्यास्ट्रिक/अल्सर/आन्द्राको सम्बन्धी रोग हुनेहरू संख्या ३६८ जना, तेस्रोमा रक्तचाप (उच्च/न्यून) रोगीहरूको संख्या ३६३ जना रहेका छन् भने यस बाहेक अन्य, मुटुसम्बन्धी रोग, स्वास प्रस्वास, मदुमेह, छारे रोग, मृगौलासम्बन्धी रोगीहरूको लगायतका दीर्घरोगीहरू रहेका छन् । त्यस्तै अन्य दीर्घ रोगीहरूको संख्या समेत धेरै रहेको छ । विशेषगरी खानपान र जीवनशैली, धुम्रपान, मध्यपान, शारिरीक व्यायामको कमी, मानसिक चिन्ता तथा बंशाणुगत कारणले दिर्घ रोगहरू लाग्छन् । तसर्थ यस्ता रोगहरू कम गर्न व्यापक स्वास्थ्य चेतना फैलाउने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका 83 - दीर्घ रोगसम्बन्धी विवरण

दीर्घ रोगसम्बन्धी विवरण	वडा															जम्मा	प्रतिशत
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**		
मुटुसम्बन्धी रोग	30	5	8	24	0	12	19	4	11	11	6	0	3	13	3	149	6.3%
स्वास प्रस्वाससम्बन्धी	18	7	3	1	2	5	17	3	1	6	26	1	6	5	6	107	4.5%
दम	36	14	20	59	3	32	44	5	13	40	34	0	4	27	5	336	14.3%
छारे रोग	0	1	0	3	0	3	0	3	0	2	6	0	0	0	1	19	0.8%
अर्बुद (क्यान्सर)	8	1	3	7	0	2	1	1	1	0	4	0	0	5	1	34	1.4%
मदुमेह	66	1	4	6	0	4	2	2	2	6	3	2	1	13	0	112	4.8%
मृगौलासम्बन्धी	8	1	4	3	0	4	5	1	1	2	3	1	0	3	1	37	1.6%
कलेजोसम्बन्धी	0	2	5	10	0	1	7	1	3	2	1	0	0	3	0	35	1.5%
बाथ/जोर्नी दुखाई	60	34	45	71	0	24	56	4	23	31	34	2	5	31	11	431	18.3%
स्त्री रोग	3	0	7	22	0	6	7	0	3	2	9	0	0	5	0	64	2.7%
पेशागत रोग	3	0	1	5	0	0	1	5	5	1	0	0	0	3	0	24	1.0%
रक्तचाप (उच्च / न्यून)	136	6	34	58	0	31	36	3	6	10	23	1	1	17	1	363	15.4%
ग्यास्ट्रिक/अल्सर/ आन्द्राको रोग	61	5	15	56	1	31	59	7	10	49	48	0	1	16	9	368	15.6%
पार्किन्सन/अल्जाइ मर	8	1	1	0	0	1	0	1	1	1	6	0	0	1	0	21	0.9%
माइग्रेन	12	0	3	5	0	8	3	1	5	17	1	0	0	3	3	61	2.6%
अन्य	44	26	29	29	0	20	3	0	0	14	2	2	4	15	3	191	8.1%
जम्मा	**493**	**104**	**182**	**359**	**6**	**184**	**260**	**41**	**85**	**194**	**206**	**9**	**25**	**160**	**44**	**2352**	**100.0%**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

५.४.१३ स्वास्थ्य बीमा सम्बन्धी विवरण

तालिका 84 - स्वास्थ्य बीमा गरे नगरेको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	स्वास्थ्य बीमा भएको परिवार	स्वास्थ्य बीमा नभएको परिवार	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	718	460	0	1178
2	157	402	0	559
3	126	387	0	513
4	157	410	0	567
5	110	401	0	511
6	97	253	1	351
7	157	431	0	588
8	91	379	0	470
9	60	342	0	402
10	61	576	0	637
11	60	621	5	686
12	176	352	3	531
13	6	335	0	341
14	73	355	0	428
15	44	383	0	427
संख्या	2093	6087	9	8189
प्रतिशत	25.6%	74.3%	0.1%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेका ८१८९ घरपरिवारलाई स्वास्थ्य बीमा गरे/नगरेको बारे सोधिएको प्रश्नमा २०९३ अर्थात २५.६ प्रतिशत परिवारले स्वास्थ्य बीमा गरेको बताएका छन् भने ६०८७ अर्थात ७४.३ प्रतिशत परिवारले स्वास्थ्य बीमा नगरेको तथ्याङ्कमा देखिन्छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

५.४.१४ सामान्य विरामी हुँदा स्वास्थ्य उपचार गर्न जाने पहिलो ठाउँसम्बन्धी विवरण

तालिका 85 - सामान्य विरामी हुँदा स्वास्थ्य उपचार गर्न जाने पहिलो ठाउँसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	स्वास्थ्य चौकी	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	सरकारी अस्पताल	आयुर्वेद केन्द्र	निजी/सामुदायिक अस्पताल	स्वास्थ्यकर्मीको घर	क्लिनिक	औषधि पसल (फार्मेसी)	धामी/झाँक्री	अन्य	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	211	3	945	0	1	0	14	1	0	3	0	1178
2	41	39	311	0	1	0	2	0	162	3	0	559
3	325	1	111	0	74	0	1	0	1	0	0	513
4	287	0	280	0	0	0	0	0	0	0	0	567
5	350	143	18	0	0	0	0	0	0	0	0	511
6	49	0	297	0	0	0	0	0	1	3	1	351
7	528	59	1	0	0	0	0	0	0	0	0	588
8	368	96	0	1	0	0	0	1	2	2	0	470
9	401	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	402
10	463	1	5	1	0	0	0	0	167	0	0	637
11	376	0	0	0	248	0	2	0	55	0	5	686
12	527	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3	531
13	321	13	1	5	0	0	0	0	1	0	0	341
14	428	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	428
15	347	74	4	0	0	0	0	0	0	2	0	427
जम्मा	5022	431	1973	7	324	0	19	2	389	13	9	8189
प्रतिशत	61.3%	5.3%	24.1%	0.1%	4.0%	0.0%	0.2%	0.0%	4.8%	0.2%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

५.४.१५ नजिकको स्वास्थ्यसंस्थासम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण

तालिका 86 - नजिकको स्वास्थ्य चौकीसम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	१५ मिनेट भित्र	३० मिनेट भित्र	१ घण्टा भित्र	१ देखि २ घण्टा	२ घण्टा भन्दा बढी	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	629	439	100	10	0	0	1178
2	46	248	204	61	0	0	559
3	171	207	132	2	1	0	513
4	88	282	177	14	6	0	567
5	19	113	216	145	18	0	511
6	18	88	176	67	1	1	351
7	85	149	262	50	42	0	588

वडा नं.	१५ मिनेट भित्र	३० मिनेट भित्र	१ घण्टा भित्र	१ देखि २ घण्टा	२ घण्टा भन्दा बढी	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
8	63	100	145	86	76	0	470
9	109	262	27	4	0	0	402
10	85	172	242	125	13	0	637
11	79	96	128	202	176	5	686
12	259	215	53	0	1	3	531
13	55	157	126	3	0	0	341
14	70	98	87	145	28	0	428
15	42	170	158	54	3	0	427
जम्मा	1818	2796	2233	968	365	9	8189
प्रतिशत	22.2%	34.1%	27.3%	11.8%	4.5%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

तालिका 87 - नजिकको अस्पतालसम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	१५ मिनेट भित्र	३० मिनेट भित्र	१ घण्टा भित्र	१ देखि २ घण्टा	२ घण्टा भन्दा बढी	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	568	499	104	7	0	0	1178
2	7	155	227	167	3	0	559
3	57	108	222	126	0	0	513
4	4	37	168	271	87	0	567
5	0	14	112	316	69	0	511
6	4	26	186	127	7	1	351
7	16	29	36	16	491	0	588
8	30	63	156	127	94	0	470
9	8	43	24	316	11	0	402
10	1	3	21	18	594	0	637
11	23	16	29	130	483	5	686
12	171	277	54	0	26	3	531
13	2	26	239	74	0	0	341
14	5	2	6	7	408	0	428
15	7	37	53	236	94	0	427
जम्मा	903	1335	1637	1938	2367	9	8189
प्रतिशत	11.0%	16.3%	20.0%	23.7%	28.9%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

५.५ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

तालिका 88 - नगरपालिकामा रहेका महिला समूहको विवरण

क्र.सं.	विवरण	ठेगाना	सदस्य संख्या
	वडा नं. २		
१	खुटोल आमा समूह	खुटोल	

क्र.सं.	विवरण	ठेगाना	सदस्य संख्या
२	सुरक्षित मातृत्व	डाँडागाउँ	
३	इन्द्र कमल	होरखा	
४	निगाल	डाँडागाउँ	
५	लालीगुराँस	डाडाटोल	
	वडा नं. ३		
१	तारापुञ्ज स्वास्थ्य आमा समूह	साविक १	
२	नवज्योती स्वास्थ्य आमा समूह		
३	सयपत्री		
४	कन्चनढुङ्गा		
५	स्वास्थ्य आमा समूह		
६	सिर्जना स्वास्थ्य आमा समूह		
७	मपालिन स्वास्थ्य आमा समूह		
८	मनकामना स्वास्थ्य आमा समूह		
९	सृना स्वास्थ्य आमा समूह		
	वडा नं. ४		
१	सिर्जनशिल आमा समूह		
२	सयपत्री आमा समूह		
३	प्रगतिशिल आमा समूह		
४	चारचोक आमा समूह		
५	पञ्चलक्ष्मी आमा समूह		
६	सप्तरंगी आमा समूह		
७	हरियाली आमा समूह		
८	कालिका भगवती आमा समूह		
९	भीमसेन ज्योती आमा समूह		
	वडा नं. ६		
१	सरस्वती स्वास्थ्य		
२	भुलभुले लालिगुराँस		
३	सूर्य चन्द्र आमा समूह		
४	बिरानी स्वास्थ्य आमा समूह		
५	सगरमाथा स्वास्थ्य आमा समूह		
६	सुनगाभा स्वास्थ्य आमा समूह		
	वडा नं. ७		
१	प्रगतीशिल आमा समूह		
२	जाल्पादेवी महिला समूह		
३	लोकतान्त्रीक महिला समूह		
४	दारुला महिला समूह	दारुला	
५	सहयात्री महिला समूह	ढीकुर	
६	खरवादी महिला समूह		
७	चिउरीडाँडा महिला समूह		
	वडा नं. ८		
१	गृयम आमा समूह		
२	अन्नपूर्ण आमा समूह		

क्र.सं.	विवरण	ठेगाना	सदस्य संख्या
३	नवसिर्जनशिल आमा समूह		
४	कोपिता चौतारी आमा समूह		
५	सृजना आमा समूह		
६	रिचिवुङ्ग आमा समूह		
७	खावाडाँडा आमा समूह		
८	सुनौलो आमा समूह		
९	लालीगुराँस आमा समूह		
१०	सगरमाथा आमा समूह		
११	लालीगुराँस लामीडााडा आमा समूह		
१२	सिर्जनशिल आमा समूह		
१३	संरक्षित आमा समूह		
	वडा नं.९		
१	चार चौतारा स्वास्थ्य आमा समूह	पेलुङ्ग	३४
२	साप्सु सयपत्री स्वास्थ्य आमा समूह	कठेत टोल	२७
३	शिवालय मन्दिर स्वास्थ्य आमा समूह	निर्मलि	२९
४	अजम्बरी स्वास्थ्य आमा समूह	बासुन्त	३८
५	हरियाली स्वास्थ्य आमा समूह	हरेरामडाँडा	३७
६	मेरुङ्ग स्वास्थ्य आमा समूह	मुढेटोल	२४
७	जनप्रिय स्वास्थ्य आमा समूह	माझटोल	२३
८	सचेतना स्वास्थ्य आमा समूह	बोहोरीडाँडा	१८
९	नवज्योती स्वास्थ्य आमा समूह	बारम्टी	११
	वडा नं. १०		
१	अजम्बरी आमा समूह	टोल नं. ८	१९
२	इन्द्र कमल आमा समूह	१	३०
३	फुलपाती आमा समूह	२	१६
४	रसमपपी	२	१९
५	मखमली	३	२०
६	रिचिशान्सी	४	१०
७	रानीचाप	४	१६
८	पुन चुना	५	१५
९	अजम्बरी	६	१५
१०	लालीगुराँस	७	१३
११	सयपत्री	९	९
	वडा नं. ११		
१	एकता महिला स्वाथ्य आमा समूह		
२	हरियाली आमा समूह	खानी	
	वडा नं. १२		
१	जलेश्वरी आमा समूह	घलेगाउँ	
२	तीन घुम्ती आमा समूह	पुरानागाउँ	
	वडा नं. १३		
१	आत्म निर्भर स्वास्थ्य आमा समूह	नूनथला	
२	गतिशिल आमा समूह	नूनथला	

क्र.सं.	विवरण	ठेगाना	सदस्य संख्या
३	बहुआयमिक	नूनथला	
४	सृजनसिंह	नूनथला	
५	मखमलीरका	नूनथला	
६	अजम्बरी	नूनथला	
७	लिम्चुङ्ग	नूनथला	
८	लालीगुराँस	नूनथला	
९	हिमगंगा	नूनथला	
१०	मेन्दो	नूनथला	
	वडा नं. १४		
१	सुनाखरी महिला समूह	छिप्ती	
२	महिला जागरण सरोकार मञ्च (महिला जागरण)	बजार	
३	पूmलबारी महिला समूह	छिप्ती	
४	देउराली डाँडा महिला	उरलेनी	
५	सृजनशिल आमा समूह	ढिवा	
६	पिपलडाँडा जमुना आमा समूह	राम्चे खीरि	
	वडा नं. १५		
१	सुर्योदय आमा समूह	माल	
२	पंचकन्या आमा समूह	विजयखर्क	
३	जनकल्याण आमा समूह	विजयखर्क	
४	भैरवेश्वर आमा समूह	महादेवस्थान	
५	उत्तम लक्ष्मी आमा समूह	विजयखर्क ४	
६	पारुहाङ आमा समूह	विजयखर्क ५	
७	मालिमारे आमा समूह	विजयखर्क ६	
८	साकेला आमा समूह	विजयखर्क ७	
९	गायत्री उत्तमलक्ष्मी आमा समूह	विजयखर्क ९	

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

५.५.१ महिलाको नाममा भएको घर/जग्गा सम्बन्धी विवरण

तालिका 89 - महिलाको नाममा भएको घर/जग्गा सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	घर मात्र भएको	जग्गा मात्र भएको	घर र जग्गा दुवै भएको	घर र जग्गा दुवै नभएको	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	20	100	130	928	0	1178
2	6	34	10	509	0	559
3	13	61	7	432	0	513
4	8	79	24	456	0	567
5	2	1	7	501	0	511
6	1	27	26	297	0	351
7	0	31	31	526	0	588
8	4	29	3	434	0	470
9	3	16	10	373	0	402
10	8	28	10	591	0	637

वडा नं.	घर मात्र भएको	जग्गा मात्र भएको	घर र जग्गा दुवै भएको	घर र जग्गा दुवै नभएको	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
11	4	27	10	640	5	686
12	14	15	16	483	3	531
13	4	43	3	291	0	341
14	5	34	17	372	0	428
15	0	15	1	411	0	427
जम्मा	92	540	305	7244	8	8189
प्रतिशत	1.1%	6.6%	3.7%	88.5%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

नगरपालिकामा रहेका कूल ८१८९ घरपरिवारहरूमध्ये ९२ अर्थात १.१ प्रतिशत घरपरिवारमा महिलाको स्वामित्वमा घर, ५४० अर्थात ६.६ प्रतिशत जग्गा र ३०५ अर्थात ३.७ प्रतिशत घर तथा जमिन दुवैमा रहेको छ भने ७२४४ अर्थात् ८८.५ प्रतिशत घरपरिवारमा पुरुषको नै स्वामित्व रहेको देखिन्छ । हालका वर्षहरूमा शिक्षाको सकारात्मक प्रभाव, सञ्चार माध्यमको विकास र त्यसको प्रचारात्मक प्रभाव, प्रमुख राजनैतिक तथा सामाजिक परिवर्तन जस्ता कारणले लैङ्गिक भेदभाव क्रमशः कम हुँदै गएतापनि नगरमा त्यसको प्रभाव कम देखिन्छ । लैङ्गिक भेद्भाव हटाउन नगरले प्रभावकारी कदमहरू कडाइका साथ चाल्नु अनिवार्य छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.५.२ बालक्लव तथा संजालको विवरण

बालबालिकाहरू संगठित भई आफुसँग सरोकार राख्ने विषयमा छलफल गर्न, प्रतिनिधित्व गर्न र आफ्नै क्षमता विकास, सचेतना लगायत बाल अधिकारको संरक्षण प्रबद्र्धनमा विविध क्रियाकलाप गर्न नेपालमा बाल–समूह, बाल क्लव, बालअधिकार मञ्च आदिका रुपमा बालबालिकाहरू क्रियाशिल रहेका छन् । बालक्लब, बाल–सहभागिताको एक शसक्त माध्यम बनेको छ । जसलाई बालबालिकासँग सम्बन्धित थुप्रै नितिगत दस्तावेजहरूमा पनि उल्लेख गरिएको छ । बालबालिकालाई समूहमा आबद्ध गराउन र उनीहरूसँग सरोकार राख्ने विषयमा मत व्यक्त गर्नका लागि विभिन्न स्तरका नीति तथा योजना निर्माणदेखि कार्यान्वयन र अनुगमनसम्म बालक्लबको प्रतिनिधित्वलाई मान्यता दिइएको छ ।

५.६ युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन

५.६.१ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरन्जनस्थल सम्वन्धी विवरण

खेलकुद क्षेत्रमा स्वस्थ, प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादन गरी नगरपालिकाको खेल अनुशासन र खेलकुद विकासलाई बल पुर्‍याउन सकिन्छ भन्ने मान्यता अनुसार यस नगरपालिकामा खेलकुदको विकास भएको पाइन्छ । यसको लागि नगरपालिकाले विभिन्न खुला स्थानहरू छोडेको छ । तर ती स्थानहरूमा खेलकुदको लागि केही मात्र पूर्वाधार तयार भएको देखिन्छ । समग्रमा भन्नुपर्दा बालबालिका एवं युवा जनशक्तिको स्वस्थ शारीरिक विकासको लागि नभई नहुने खेलकुदको क्षेत्रमा अत्यन्त न्यून लगानी हुने गरेको देखिन्छ । विगतमा निर्मित खेलकुदसम्बन्धी पूर्वाधारहरूको मर्मत गर्न पनि निकै ठुलो लगानी गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

नगरपालिकामा मनोरञ्जनको लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका खेलकुद मैदानहरू नभएपनि भलिबल तथा फुटबल मैदानहरू खुल्ला जमिन, चौर, पार्कहरूमा यहाँका मानिसहरूले मनोरञ्जन लिने गरको पाइन्छ तर ती खुला जमिन, चौर तथा खेलमैदान व्यवस्थित मैदानको रुपमा विकसित भईसकेको छैन । यहाँका किसानहरू धेरै समय आफ्नो खेत बारीमा बिताउने गर्दछन् भने फुर्सदको समयमा उनिहरू त्यहाँको स्थानीय प्राकृतिमा रमाउने र आफ्नो पहँुचमा रहको मनोरञ्जनका क्रियाकलापहरू गर्ने गरेको पाइन्छ । नगरपालिकामा रहेका खेलकुद मैदान सम्बन्धी विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 90 - रंगशाला, खेल मैदान, व्यायामशाला, पौडी पोखरी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम (रङ्गशाला, खेल मैदान, फुटसल, खुल्ला क्षेत्र, चौर)	ठेगाना	क्षेत्रफल	स्वामित्व
	वडा नं. १			
१	माटीकोरे	दिक्तेल	४	संस्था
२	दिक्तेल माटीकोर कवडहल	दिक्तेल	४	संस्था
३	पंचमावी फुटबल	दिक्तेल	५	संस्था
४	सितोरीया कराते	दिक्तेल	३	संस्था
	वडा नं. २			
६	सोतमा स्पोट मैदान	सोलमा	५ रोपनी	क्लव
७	पेयूधारा खेल मैदान	पेयूधारा	३ रोपनी	
	वडा नं. ३			
८	लोकेन्द्र स्मृती खेलमैदान	शिरीटे	४ रोपनी	
९	पशुराज स्मृती खेलमैदान	कटी	७ रोपनी	
१०	वाभ्राङ्ग खेलमैदान	वाभ्राङ्ग	४ रोपनी	नामसारी बाँकी
११	फलाटे खेल मैदान	फलाटे	१० रोपनी	सरकारी
	वडा नं. ४			
१२	डाडाखर्क खेल मैदान	डाडाखर्क	४ रोपनी	सामिति
	वडा नं. ५			
१३	रञ्जितमान खेल मैदान	दहिवा	२२ रोपनी	व्यक्तिगत
१४	युवराज खेलकुद मैदान	दोखुम	१० रोपनी	व्यक्तिगत
१५	जागिरमान खेल मैदान	महोरीया	१० रोपनी	व्यक्तिगत
१६	साकेला लफ्याङ्ग खेल मैदान		२८ रोपनी	सार्वजनिक
	वडा नं. ६			
१७	सन्सारी डाँडा	संसारीडाँडा	७ रोपनी	
	वडा नं. ७			
१८	दारुला	दारुला	३ रोपनी	खेलकुद समिति
१९	मयूरडाँडा		५ रोपनी	व्यक्तिगत
२०	दुम्लीङ्ग		४ रोपनी	व्यक्तिगत
	वडा नं. ८			
२१	वुपासुङ्ग	वुवासुङ्ग	४	सार्वजनिक
२२	खारडाँडा	खारडाँडा	२	सार्वजनिक
२३	वानाचुङ्ग	वानाचुङ्ग	३	सार्वजनिक
२४	दोवेला	दोवेला	३	विद्यालय
	वडा नं. ९			
२५	सिरुपा खेलमैदान	सिगाने	२	व्यक्तिगत
२६	मेरीडाँडा खेलमैदान	मेरीडाँडा	८ रोपनी	खेलकुद
२७	निर्मली डाँडा	निर्मलीडाँडा	३ रोपनी	सार्वजनिक
	वडा नं. १०			

क्र.सं.	नाम (रङ्गशाला, खेल मैदान, फुटसल, खुल्ला क्षेत्र, चौर)	ठेगाना	क्षेत्रफल	स्वामित्व
२८	जुगेवारी फुटबल ग्राउण्ड	गुरुङ्गगाउँ	५ रोपनी	सार्वजनिक
	वडा न.. ११			
२९	शिखर खेलमैदान	सोटीमा	१५ रोपनी	सार्वजनिक
३०	निरुता खेलकुद मैदान	तापरोल	८ रोपनी	सार्वजनिक
	वडा नं. १२			
३१	जालपा मा.वि.	जालपा	१५ रोपनी	विद्यालय
३२	कवडहल		२ रोपनी	वडा
	वडा नं. १४			
३३	राजावास खेल मैदान	बरबोट	३२ रोपनी	खेलकुद
३४	आले चम्पावती माध्यमिक खेलमैदान	आहाले	१९	विद्यालय
३५	धिवा खेल मैदान	धिवा	१०	यूवा समूह
	वडा नं. १५			
३६	विजयखर्क खेलकुद मैदान		४	विद्यालय
३७	डाँडाखर्क	बसेरी	१३	विद्यालय

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

नगरपालिकामा रहेका पार्क तथा उद्यानहरू सार्वजनिक सम्पत्तिहरू हुन् । नगरपालिकाको पर्यावरणीय प्रणालीलाई सुरक्षित गरी हरित क्षेत्रलाई प्रवद्र्धन गर्न यी क्षेत्रहरूको संरक्षण गर्नु आवश्यक छ । दैनिक नियमित कामकाजबाट पर रही मानसिक स्फूर्ति र स्वच्छताका लागि मनोरञ्जनको आवश्यकता पर्दछ । मनोरञ्जनका विभिन्न उपायहरूमध्ये स्वच्छ तथा प्राकृतिक वातावरणमा रमाउने तथा वनभोज गर्ने चलन सर्वव्यापी र प्राचिन चलन हो ।

सार्वजनिक सम्पदाको रुपमा रहेका उद्यान, पार्क तथा खेलमैदानहरूको दिगो रुपमा संरक्षण विकास र विस्तार गर्न सके नगरपालिकाको विकास र विस्तार हुँदै जाँदा यी क्षेत्रहरू पर्यावरणीय महत्त्वका हिसाबले अत्यन्त आवश्यक र महत्त्वपूर्ण हुन्छन्। यी क्षेत्रहरूलाई हरित क्षेत्रको रुपमा विश्राम स्थल तथा नगरपालिकाको प्राकृतिक सुन्दरता कायम गर्न सहयोग गर्दछन् ।

५.७ शान्ति सुरक्षाको विवरण

संविधानमा उल्लेख भए अनुरुप राज्यले नागरिकलाई सुरक्षित आभास गराउन सक्नु पर्दछ । हरेक राष्ट्रका नागरिकहरूलाई नागरिक सुरक्षा प्रदान गर्नु राज्यको दायित्व हो । नागरिकले आफ्नो राज्यमा सुरक्षित महसुस हुन पाउनुपर्छ । यसलाई चुस्त बनाउन नागरिक समाजको पनि त्यतिकै महत्त्वपूर्ण भूमिका रहन्छ ।

नगरपालिकामा भएका अपराधिक तथा सामाजिक नियम बाहिरका कार्य चोरी डकैती लगायतका अन्य कार्यहरू यी सुरक्षा निकाय मार्फत समाधान हुने गरेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा वर्षभरिमा कुनै अप्रिय घटना घटेको दर्ता खासै गरिएको देखिएन । नगरपालिकामा सानातिना झैझगडा, कुटपिट, साँध, सिमानामा विवाद, चोरी डकैती, ठगी, घरेलु हिंसाका घटनाहरू यदाकदा हुने गरेको स्थानीयबासीको भनाई छ । यस नगरपालिकाको वडा नं. १, गढवामा इलाका प्रहरी कार्यालय र वडा नं. ८ को कोइलावास वोर्डरमा सशस्त्र प्रहरी बलको बि.ओ.पी., कोइलावास प्रहरीचौकी रहेका छन् । साथै जिल्लामा शान्ति सुरक्षासँग सम्बन्धित निकायहरूमा नेपाली सेना तथा नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी बलका विभिन्न ईकाइहरू रहेका छन् ।

५.७.१ प्रहरीचौकी, सशस्त्र प्रहरी र सेनासम्बन्धी विवरण

तालिका 91 - नगरपालिकामा रहेका प्रमुख सुरक्षा निकायहरुको विवरण

क्र.सं.	सुरक्षा निकायहरूको नाम	रहेको स्थान	कैफियत

१	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	वडा नं. १, दिक्तेल	
२	नेपाली सेना	वडा नं. १, बेसक्याम्प	
३.	प्रहरी चौकी	वडा नं. १३, नुनथला	
४.	प्रहरी चौकी	वडा नं. ४	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

५.७.२ शान्ति सुरक्षाको अवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका 92 - शान्ति सुरक्षाको अवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	एक्लै हिडडुल गर्न सुरक्षित महसुस गर्ने	एक्लै हिडडुल गर्न असुरक्षित महसुस गर्ने	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	1168	10	0	1178
2	554	5	0	559
3	491	22	0	513
4	562	5	0	567
5	459	52	0	511
6	315	35	1	351
7	563	25	0	588
8	210	260	0	470
9	398	4	0	402
10	622	15	0	637
11	603	78	5	686
12	342	186	3	531
13	335	6	0	341
14	405	23	0	428
15	414	13	0	427
जम्मा	7441	739	9	8189
प्रतिशत	91.0%	9.0%	0.1%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेका कुल ८१८९ घरपरिवारलाई तपाईँ बसोबास गरेको क्षेत्र वरिपरि एक्लै हिडडुल गर्न सुरक्षित महसुस गर्नु हुन्छ ? भनी सोधिएको प्रश्नमा ७४४१ अर्थात ९१.० प्रतिशतले सुरक्षित महसुस गर्छु भन्ने जवाफ दिएका छन् भने ७३९ अर्थात ९.० प्रतिशतले सुरक्षित महसुस गर्दिन भन्ने जवाफ दिएका छन् ।

परिच्छेद ६ - जलवायु, वन तथा वातावरण

६.१ जलवायु

समयको अन्तरालमा पृथ्वीको वायुमण्डल, हावाको गति र मौसममा भएको परिवर्तनका कारण पृथ्वी तथा यसको कुनै भागको औसत मौसममा आएको परिवर्तनलाई नै जलवायु परिवर्तन भनिन्छ । जलवायु परिवर्तनका कारण मौसममा फेरवदल हुने, वर्षा समयमा र नियमित नहुने, मौसमी फलफूल तथा तरकारीमा फेरबदल हुने, हिमगलन, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, हुरीबतास हुने आदि असर देखा पर्छन् । विश्वव्यापी रुपमा बढेको जलवायु परिवर्तन २१ औँ शताब्दीको सबैको साझा चुनौतीको विषय रहेको छ । एक राष्ट्रको एकल प्रयासले मात्र यसको न्यूनीकरण सम्भव नहुने भएकाले यसका असर न्यूनीकरणको लागि सबैको साझा चासो र सहयोग आवश्यक देखिन्छ । विश्वका अधिकांश मुलुकमा जलवायु परिवर्तनको असर देखापर्न थालेको छ ।

जलवायु परिवर्तनको असर कम गर्नको लागि भएका प्रयासहरूः

अन्तर्राष्ट्रिय प्रयासहरू

- विभिन्न राष्ट्रहरू सम्मिलित पृथ्वी सम्मेलन र त्यसले पारित गरेका एजेन्डाहरू
- समय–समयमा हुँदै आएका कोप सम्मेलनहरू
- विश्वका राष्ट्रहरूको ध्यानाकर्षण गर्न माल्दिभ्सद्वारा पानीमुनि मन्त्रिपरिषद् बैठक भएको,
- क्योटो प्रोटोकल अभिसन्धि जारी गरिएको
- संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी अभिसन्धि, १९९२ जारी भएको
- हाम्रो साझा भविष्य नामक प्रतिवेदनलगायत अन्य थुप्रै प्रयास भएका

राष्ट्रिय प्रयासहरू

- नेपालको वर्तमान संविधानको भाग ३ को धारा ३० मा स्वच्छ वातावरणसम्बन्धी हकलाई मौलिक हकका रुपमा समावेश गरिएको,
- धारा ५१ को राज्यको नीतिमा प्रकृतिको संरक्षण र संवद्र्धनमार्फत जलवायु परिवर्तनलाई न्यूनीकरण गरी यसवाट बच्ने उपायहरूको अवलम्बनमा जोड,
- राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषको स्थापना गरिएको,
- वातावरण ऐन २०५३ र नियमावली २०५४ को व्यवस्था भएको, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ को व्यवस्था गरिएको,
- जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि भएका राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय सभा–सम्मेलनको नेपाल पक्ष राष्ट्र भई सोही अनुरुपको कार्य भएको,
- यस सम्बन्धमा विश्वको ध्यान आकर्षित गर्न सगरमाथाको आधार–शिविर कालापत्थरमा र मुगुको रारामा मन्त्रिपरिषद्को बैठक बसेको,
- जलवायु परिवर्तन नीति २०७५ तर्जुमा भएको,

६.१.१ जलवायुको समग्र विवरण

कुनैपनि स्थानको समग्र विकासमा जलवायुको अवस्थाले व्यापक असर पार्दछ । अर्कोतर्फ नेपालमा विषम भौगोलिक अवस्था भएकाले भौगोलिक अवस्था अनुरुपको हावापानी हुने हुनाले मानिसको समग्र जीवनशैली, चालचलन, उत्पादन प्रणाली लगायत समग्र मानव जनजीवनका आयामहरूसँग जलवायुका पक्षहरू अन्तर सम्बन्धित हुन्छन् । उदाहरणका लागि उच्च हिमाली भेगमा भौगोलिक हिसाबले जटिल भू–धरातल हुन्छ भने हावापानी पनि शीत प्रधान हुन्छ । हिउँदयाममा हिमपात हुने र खेतिपाती निकै नगण्य मात्रामा हुने गर्दछ । यसर्थ हावापानी बारेमा जानकारी हुनु अत्यन्त आवश्यक रहेको छ ।

६.१.२ जलवायुको परिवर्तनका असरहरू

कुनैपनि स्थानको जलवायुले त्यहाँका मानिसहरूको जनजीवनलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ भने प्रकृति उपर हुने मानवीय गतिविधिहरूले समेत जलवायुलाई उत्तिकै असर गर्दछ । विशेषगरी विश्वमा भएको औद्योगिक क्रान्ति, विज्ञानको विकास, इञ्जिनहरूको विकास, जनसंख्या वृद्धि आदिले वनजंगल र पर्यावरणमा व्यापक नकारात्मक असर परेको छ । विशेष गरी व्यापकरुपमा भईरहेको कार्बन उत्सर्जन र क्लोफ्लोरो कार्बन जस्ता रसायनहरूको कारण हरितगृह प्रभाव (Green House efect)वृद्धि भई विश्वको तापक्रम क्रमश वृद्धि हुन थालेको छ । यसले व्यापकरुपमा जलवायु परिवर्तन भई त्यसका असर स्वरुप अतिवृष्टि, अनावृष्टि, प्राकृतिक विपद्हरू, बाढी, पहिरो, सामुद्रिक तटहरूका डुबान जस्ता समस्या देखापर्न थालेको छ । यसले स्थानीय स्तरबाटै विकास निर्माण तथा मानवीय व्यवहारहरूमै परिवर्तन गरी जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई न्यूनिकरण गर्ने वातावरण मैत्री व्यवहारहरू अवलम्बन गर्नु अनिवार्य भएको छ ।

६.१.३ जलवायुको परिवर्तनका असरहरू सामना गर्ने कार्यक्रमहरू

माथि उल्लेख गरिए जस्तै जलवायु परिवर्तनका प्रमुख कारक तत्वहरू नै प्रकृति उपर हुने मानवीय गतिविधिहरू नै हुन् । तसर्थ जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई न्यूनिकरण गर्न यिनै मानवीय गतिविधिहरूलाई व्यापकरुपमा सुधार गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यसो गर्दा वातावरणमैत्री व्यवहारहरूलाई संवेदनशील हिसाबले अभ्यास गर्नुपर्दछ । अर्कोतर्फ मानवीय व्यवहारहरूमा पूर्ण नियन्त्रण गर्नु असम्भव जस्तै हुन्छ । तसर्थ जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई पूर्णत शुन्यमा झार्न सकिँदैन । यस परिस्थितिमा त्यस्ता असरहरूको सामना गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि स्थानीयस्तर बाटै जलवायु अनुकूलताका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनुपर्दछ ।

६.२ वन क्षेत्रको अवस्था तथा जैविक विविधता

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको कूल भ–भाग मध्ये उल्लेख्य क्षेत्र अर्थात ३४.३४ प्रतिशत भूभाग वनजंगलले ओगटेको छ । दिगो विकास लक्ष्यको लक्ष नं. १५ मा वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमिकरण विरुद्ध लड्ने, भूक्षयीकरण रोकेर त्यस्तो प्रक्रियालाई उल्ट्याउने तथा जैविक विविधताको क्षतिलाई रोक्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । तसर्थ पर्यावरणीय प्रणाली सन्तुलन, वायुमण्डलको स्वच्छता तथा जीवजन्तुको वासस्थान कायम राख्न वनजंगलको संरक्षण प्राथमिकतामा राख्नु जरुरी छ । अर्कोतर्फ यस नगरपालिकामा वनजंगल क्षेत्रबाहेक रहेको बाँझो जमिनमा ब्यापक जनपरिचालन गरी बृक्षारोपण गरेमा नगरपालिकालाई एक प्रकारको हरित बगैंचाको रुपमा विकास गरी सिमित मात्रामै भएपनि वनलाई आयआर्जनसँग जोड्न सकिन्छ । त्यसैगरी भू–संरक्षणका हिसाबले अति संवेदनशील क्षेत्रहरुमा वृक्षारोपण, बाँध निर्माण, तारजाली, तटबन्ध तथा परम्परागत बाढी नियन्त्रण र भू–संरक्षणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै भू–संरक्षणको प्रभावकारी उपाय वृक्षारोपण भएकोले सो कार्यलाई प्राथमिकतामा राख्नु अति आवश्यक छ ।

६.२.१ नगरपालिकामा पाइने प्रमुख वनस्पति र वन्यजन्तुहरूको विवरण

प्रमुख वन्यजन्तुहरूको विवरण

यस नगरपालिकामा पाइने प्रमुख वन्यजन्तुहरूमा बाघ, मृग, स्याल, दुम्सी, बादर, बदेल, चितुवा, स्याल, वन विरालो आदि रहेका छन् ।

प्रमुख चराचुरुङ्गीहरूको विवरण

यस नगरपलिकामा पंक्षी प्रजातिमा डाँफे, मुनाल, काँडे भ्याकुर, कोइली, मैना, सुगा, ढुकुर, लुइँचे, गौथली, काग, भँगेरा, मयुर, हुटिट्याउँ, हुचिल, जुरेली, भद्रायो, चिल, बाज, कोटेरा, चिबे, भ्याकुर, फिस्टो, रुपी, गिद्ध, धनेश, कालिज, लाटोकोसेरो, चमेरो, हाँस, परेवा, कुखुरा, तित्रा, धोबी चरो, कन्याङकुरुङ, सारस आदि छन् ।

घिस्रने जिवजन्तुहरू

यस नगरपलिकामा विशेष गरी घिस्रने जीवजन्तु अन्तर्गत सर्प, पानी सर्प, छेपारो, गोहोरा, सुन गोहोरो, कछुवा, भ्यागुता पाइएका छन् ।

कीरा फट्याङ्ग्राहरू

पुतली, रात्रीचर पुतली, खवटे कीरा, फट्याङ्ग्रा, पतेरा, गाइनेकीरा, झ्याउँकीरी, लाही, किथिर्का, जुनकीरी, अरिगाल, मौरी, सिङ्गुस, माकुराहरु, सुलसुले, शंखेकीरा, चिप्लेकीरा, कछुवा, माछा, अरिगाँठे, कनसुत्ले, जुका आदि पाइन्छन् ।

बनस्पती सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा उतिस, सल्लो, गोब्रेसल्लो, साल, बाँझो, चिलाउने, कटुस, मौवा, लाम्पाते, खिर्रा, चाँप, खयर, खोटेसल्ला, लालीगुराँस, रातोपाते, घीउकुमारी, हर्रो, बर्रो, अमला, रिठ्ठा, गुर्जो निम, टिमुर, तितेपाती, चिराइतो, सर्पगन्धा, चुत्रो, जीवन्ती/सुनगाभा, घोडटाप्रे, गुराँस, मजिठो, कंटकारी, बाबियो, काफल, सिमली, आँक, केतुकी, वयर, रिट्ठा, सिन्दुरे, ऐसेलु, कुकुरडाइनो, जामुन, धाइरो, अल्लो, सिउँडी, सजिवन, मुसली, किम्बु, , निउरो, कोइरालो, वन केरा लगायतका वनस्पतीका प्रजातिहरु पाइन्छन् ।

जडिबुटी सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकाको वन क्षेत्रमा पाइने जडिबुटीहरूमा तुलसी, हर्रो, बर्रो, गुर्जो, निम, बकाइनो, जामुन, बाबरी, तितेपाती, लप्सी, मौवा, आँक, मौवा, कुरिलो । यी जडिबुटीहरू संकलन तथा बिक्री हुने प्रसस्त सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

६.२.२ सामुदायिक, राष्ट्रिय, निजी, धार्मिक तथा कबुलियति वनको विवरण

क. सामुदायिक वन

सामुदायिक वन भन्नाले सामुहिक हितको लागि वनको विकास, संरक्षण र उपयोग गर्न उपभोक्ता समूहलाई सुम्पिएको राष्ट्रिय वनलाई जनाउँछ । स्थानीय बासिन्दालाई वन संरक्षण र उपयोगमा सहभागि बनाउने नेपाल सरकारको नीति अनुसार यस नगरपालिकामा जिल्ला वन कार्यालय मार्फत सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह गठन गरी वन हस्तान्तरण गर्ने काम पनि भइरहेको छ । वन ऐन, २०४९ तथा वन यिमावली, २०५१ ले व्यवस्था गरे बमोजिम सामुदायिक वनको संरक्षण, सम्वर्द्धन तथा व्यवस्थापनको सम्पूर्ण जवाफदेही सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहहरू नै हुन्छन् । यो कार्यक्रम शुरुमा लागू हुँदा यसको उद्देश्य नाङ्गा डाँडा पाखाहरूमा हरियाली बढाउने र सर्वसाधारण जनतालाई, काठ, दाउरा र डालेघाँस लगायत वन पैदावारको आधारभूत आवश्यकता परिपुर्ति गर्ने रहेको थियो, तर अहिले यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्यमा विपन्न परिवारहरूको गरिवी निवारण, जीविकोपार्जन, जैविक विविधताको संरक्षण, दिगो वन व्यवस्थापन, सुशासन, समावेसीकरण, लैङ्गिक समानता, विशेष गरि महिला, दलित तथा जनजातिको सहभागिता जस्ता नयाँ नयाँ सवालहहरू समेत समावेश भएकोले यस कार्यक्रमले गरिवी न्युनिकरणमा समेत सहयोग पुऱ्याउन सक्ने विश्वास गरिएको छ । जिल्ला वन कार्यालयको प्राविधिक सहयोगमा समूहको स्वीकृत विधान तथा वन कार्ययोजना बमोजिम उपभोक्ता समूहको क्रियाकलापहरू संचालन तथा सामुदायिक वनको संरक्षण, सम्वर्द्धन, व्यवस्थापन तथा वन पैदावारको सदुपयोग हुने गरेको छ । विगतको समयमा थोरै जनसंख्याको तुलनामा प्रशस्त वन क्षेत्र भएकोले पनि वन संरक्षणभन्दा उपयोगमा मात्र जोड दिएको पाइन्छ तर गएको केही वर्षदेखि वन क्षेत्र वरिपरिका जनतामा नयाँ जागरण देखिएको छ । सामुदायिक वनहरूमा विद्यमान संरक्षण र आफ्नो सामुदायिक वन प्रतिको लगावको परिणाम स्वरुप उजाड र मरुभूमीकरणतर्फ उन्मुख हुँदै खोला र खहरेहरूले ग्रसित भएका वनक्षेत्रहरू आज प्राकृतिक रुपमा संरक्षित भएका छन् । सामुदायिक वनका उपभोक्ताहरूसँग प्राविधिक ज्ञान र वनको उत्पादकत्व बढाउन आवश्यक पर्ने प्रविधिको अभाव खड्किएको छ । तसर्थ वन व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सामुदायिक वनहरूलाई स्रोत, साधन र प्रविधियुक्त जनशक्तिको उपलब्धता हुनु जरुरी छ । उपभोक्ताहरूमा रहेका परम्परागत वन संरक्षण विधिहरूका अतिरिक्त नयाँ विधि र कार्यशैलीहरूको विकास गराउन जरुरी देखिन्छ । दक्षता अभिवृद्धिका निमित्त सामुदायिक वन उपभोक्ताहरूलाई तालिम, गोष्ठी, सेमिनार र अवलोकन भ्रमणका अवसरहरू प्रदान गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

नगरपालिका र सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूको सहभागितामा सामुदायिक वन भित्र गैरकाष्ठ वनपैदावारको उत्पादनलाई प्रोत्साहित गर्न र विभिन्न तालिम गोष्ठी अध्ययन भ्रमणहरू गरिदै आएका छन्। यसले स्थानीय स्तरबाट वन व्यवस्थापनका सम्पूर्ण पक्षहरूलाई अघि बढाउन र वनक्षेत्रको उत्पादन बढाउन थप मद्दत मिल्ने देखिन्छ। सामुदायिक वनहरूको सुद्दढीकरणका निमित्त जिल्ला वन कार्यालयको जनशक्ति मात्रले सम्भव नदेखिएकाले उक्त कार्यका निमित्त वनसँग आवद्ध विभिन्न गै.स.स.हरूलाई नगरपालिकामा परिचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

तालिका 93 - वनहरूको विवरण

क्र.सं.	वनको नाम र प्रकार	ठेगाना	क्षेत्रफल	लाभान्वित घरधुरी
	वडा न. २			
१	रुपाकोट सामुदायिक वन	रुपाकोट	२४८ हे.	३५६
२	सिद्धथान सामुदायिक वन	लोचा	१५० हे.	४००
३	तोनढुङ्गे सामुदायिक वन	कल्लेरी	८ हे.	१००
४	हात्ती ढुङ्गा सामुदायिक वन	ओखर	५ हे.	९०
५	एक राते सामुदायिक वन	एकराते	६ हे.	७०
६	महिला औजार पाखा सामुदायिक वन	मुडे	३ हे.	४०
	वडा नं. ३			
७	रुपचने सामुदायिक वन	मपुलिङ्ग	४ हे.	१००
८	कट्टी सामुदायिक वन	कट्टी	११ हे.	६०
९	वाफ्रेसालधारी सामुदायिक वन	काइले	३ हे.	६८
१०	नाकेडाँडा मेहले मुक्टुङ्ग सामुदायिक वन	शंखु	१२	१००
११	रुभस्रङ्ग दशकट नधुरी चिउरीपाखा सामुदायिक वन	शिरिसे	५	७०
१२	एकता सामुदायिक वन		४५ रोपनी	१२
	वडा नं. ४			
१३	चन्द्रमान सामुदायिक वन			
१४	भाला शीरामणी सामुदायिक वन			
१५	दियाले कबुलियती वन	दियाले	२	
१६	कपासे कबुलियती वन	कपासे	२	
	वडा नं. ५			
१७	देवीस्थान सामुदायिक वन	देविस्थान	२५	२००
१८	जोरा सामुदायिक वन		५२	१५०
१९	देउले सामुदायिक वन		२६	१००
२०	चालीसे		३५	१३०
	वडा नं. ६			
२१	जिदे रुपाकोट सामुदायिक वन	गिद्धे	४००	
२२	खराने सामुदायिक वन	खराने	१५०	
	वडा नं. ७			
२३	काउले देवीस्थान बन	काउले	४००० रोपनी	
२४	रातमाटे सेतीदेवी सामुदायिक वन	दारुल्ला	३००० रोपनी	
२५	सितला सुगुँरा सामुदायिक वन	सुगुँरा	३०० रोपनी	
	वडा नं. ८			
२६	सिस्ने हरकते सामुदायिक वन		१३२ हे.	२७५
२७	गोपीनी नाइपा सामुदायिक वन		१६४.४४ हे.	१६५
२८	काउलेदेविस्थान सामुदायिक वन			

२९	अन्नपूर्ण सामुदायिक वन			
३०	जनकल्याण सामुदायिक वन		२१ हे.	१०१
३१	सेतीभीर सामुदायिक वन			
३२	कबुलियती वन		२ हे.	
३३	सिस्ने कबुलियती वन		४० रो.	१३
	वडा नं. १०			
३४	चारसाधे सामुदायिक वन	नाखाम	२०० हे.	
३५	कोप्चे सामुदायिक वन	मारवाम	६६५ हे.	
३६	भेरुङ्ग सामुदायिक वन	छोके	६८३ हे.	
३७	ढुङ्गेफूर्के सामुदायिक वन	ढुङ्गेफूर्के	१७८ हे.	
	वडा नं. ११			
३८	साल्या सामुदायिक वन	साफृवा		
३९	छत्रे सामुदायिक वन	नियलि		
४०	महविर सामुदायिक वन	सात्रु		
४१	रानी प्राकृतिक सामुदायिक वन	सात्रु		
४२	वनपाला सामुदायिक वन	निगारे		
४३	छदी सामुदायिक वन	हागे		
४४	रानी सामुदायिक वन	रानीवन		
४५	सिह देवी	सल्लाघारी	१ हे.	२००
४६	डाँडाखर्ग सामुदायिक वन	डाँडा खर्क		३६०
	वडा नं. १२			
४७	ताली सामुदायिक वन	ताली	५० हे.	१००
४८	कोरे सामुदायिक वन	कोरे	४५ हे.	२१६
४९	कागथला परेनी सामुदायिक वन	परेनी	३० हे.	१००
५०	पैरेनी सामुदायिक वन	परेनी	१९ हे.	६८
५१	धोक्रे सामुदायिक वन	धोक्रे	६० हे.	६०
५२	सालघारी सामुदायिक वन	खरवारी	४० हे.	९०
५३	छारु सामुदायिक वन	छारु	३५	४०
	वडा नं. १३			
५४	हुलुङ्ग सामुदायिक वन	साविक ८/९	६५ हे.	२००
५५	रुवालुङ्ग सामुदायिक वन	साविक ८, ७, ६	४० हे.	९०
५६	रोनामी सामुदायिक वन	पैरुङ्ग	२६ हे.	४३
५७	होहोमा सामुदायिक वन	हावु	५५	२७
५८	काउले सामुदायिक वन	काउले	२४	२६
५९	सिंहवाहिनी सामुदायिक वन	घउलाङ्ग	३०	२३
६०	प्रकृति सामुदायिक वन	महुरेगढी	४२	२७
	वडा नं. १४			
६१	डल्ले दिखुवा सामुदायिक वन	छिप्ती	१६ हे.	१५०
६२	महविर कातिके सामुदायिक वन	धिवा	३० हे.	१५५
६३	खोपुवा सामुदायिक वन	कट्टी	२० हे.	१००
६४	लुम्रे रातोमाटो सामुदायिक वन	छापगाउँ	७० हे.	२००
६५	लैखु सामुदायिक वन	उररेली	२० हे.	१५०
	वडा नं. १५			
६६	रानीवन सामुदायिक वन	विजयखर्क	८० हे.	७०

६७	सागुरी पूर्वी भाग सामुदायिक वन	विजयखर्क	२४० हे.	७०
६८	सागुरी पश्चिम भाग सामुदायिक वन	भाला	३०० हे.	१२०
६९	जुरे धमका पूर्वी भाग सामुदायिक वन	बसेदी	२९० हे.	३१२
७०	जुरे धमका पश्चिम सामुदायिक वन	बसेदी	३०२ हे.	३१२
७१	भन्टामा सामुदायिक वन	वाक्लीङ	१५० हे.	१२०

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०८०

क. राष्ट्रिय वन

राष्ट्रिय वन भन्नाले वातावरण सन्तुलन कायम राखी वनको विकास, संरक्षण तथा वन पैदावारको उपयोग र विक्रि वितरण गर्न तयार गरिएको वन सम्बन्धी कार्ययोजना भन्ने बुझिन्छ ।

राष्ट्रिय वन भन्नाले निजी वन बाहेक नेपाल भित्रको वन सिमाना लगाईएको वा नलगाईएको सबै वन सम्झनु पर्छ र सो शब्दले वनले घेरिएको वा वनकाखे छेउछाउमा रहेको पर्ती वा ऐलानी जग्गा तथा वन भित्र रहेको बाटो, पोखरी, ताल वा खोलानाला र बगर समेत जनाउँछ ।

ख. चकला वन

चकला वन भन्नाले कम्तिमा पाँच सय हेक्टर क्षेत्रफल भएको सरकारद्वारा व्यवस्थित वनको कुनै भाग भन्ने बुझिन्छ ।

ग. साझेदारी वन

साझेदारी वन भन्नाले डिभिजन वन कार्यालय, स्थानीय तह र उपभोक्ताको साझेदारीमा व्यवस्थापन गरिने राष्ट्रिय वनको कुनै भाग बुझिन्छ ।

घ. धार्मिक वन

धार्मिक वन भन्नाले वनको विकास, संरक्षण र उपयोग गर्न कुनै धार्मिक निकाय, समूह वा समुदायलाई सुम्पिएको राष्ट्रिय वनलाई सम्झनु पर्छ । दिक्तेल डिभिजन वन अन्तर्गत दर्ता भएका धार्मिक वनहरुको विवरण तपसिलमा उल्लेख गरिएको छ ।

ङ. निजी वन

निजी वन भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै व्यक्तिको हक पुग्ने निजी जग्गा लगाई हुर्काइएको वा संरक्षण गरिएको वनलाई जनाउँछ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा दर्ता भएका निजी वनको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

छ. कवुलियति वन

कबुलियती वन भन्नाले (केही नेपाल संसोधन गर्ने ऐन, २०७५ द्वारा थप गरिएको समेत), विभिन्न उद्देश्य प्राप्तिका लागि प्रचलित कानून बमोजिम स्थापित कुनै संस्था वन पैदावारमा आधारित कुनै उद्योग वा समुदायलाई कबुलियत गरी प्रदान गरिएको राष्ट्रिय वनलाई जनाउँछ । राष्ट्रिय वन ऐन, २(४) को परिच्छेद–६ मा उल्लेख भए अनुसारको राष्ट्रिय वनको भागलाई नै कबुलियती वन भनिन्छ । कबुलियती वन देहाय बमोजिमको उद्देश्य प्राप्तिको लागि छुट्याइएको हुन्छ ।

(क) वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूलाई आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ उत्पादन गर्न,
(ख) वृक्षारोपण गरी वन पैदावारको उत्पादनमा अभिवृद्धि गरी बिक्रि वितरण गर्न वा उपयोग गर्न,
(ग) वनको संरक्षण र विकास हुने गरी पर्यटन व्यवसाय सञ्चालन गर्न,
(घ) वनको संरक्षण र विकास हुने गरी कृषि वन बाली कार्य सञ्चालन गर्न,
(ङ) वनको संरक्षण र विकास हुने गरी कीट, पतङ्ग तथा वन्यजन्तुको फार्म सञ्चालन गर्न ।

६.३ जलश्रोत तथा जलाधार क्षेत्र

६.३.१ प्रमुख नदी तथा खोलाहरू

नगरपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर रहेका नदि नाला तथा खोलाहरूले प्रशस्त जलभण्डार गर्नुका साथै विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पंछीहरूलाई सुरक्षित बासस्थानको रुपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ । साथै यस्ता नदी तथा खोलाहरूबाट पशुहरूले पानी पिउने र किसानहरूले समेत बेलाबखत आंशिकरुपमा सिंचाईको लागि पानीको प्रयोग

गरेको देखिन्छ। मानव वस्तीको विकास र बसाईसराईको चापका साथै अनुत्पादक पशुहरूको अत्याधिक चरीचराउ र उपयोगले प्राकृतिक नदी/खोला मा भूक्षय भई पुरिने क्रम जारी छ ।

तालिका 94 - नगरपालिकामा भएका नदीनाला, खोला, ताल, पोखरी, सिमसार क्षेत्र, झरनाहरूको विवरण

क्र.सं.	मुहान, नदी, खोला, ताल, पोखरी, सिमसार क्षेत्र, झरनाको नाम	ठेगाना
	वडा नं. १	
१	बाह्रमुद्रे खानेपानी मुहान	दिक्तेलवारी ÷ नोभे
	वडा नं. २	
२	छेपे खोला, रम्बा खोला, वुल्ली खोला, माहु खोला, डम्बाखोला, माझ खोला, छकलुङ्ग खोला, रम्बाखोला छागा (झरना)	
	वडा नं. ३	
३	मिसानधारा, दामेधारा	थापागाउँ
४	लमगरा मुहान, शंखु	शंखु
५	वगैरा कुवा	शंखु
६	काउले खोला	कट्टी
७	मिसान खोला	शिवेडाडा
८	डोडे खोला	
९	नग्रेखोला	
१०	सागु खोला	
११	शंखु खोला, वतासे खोला, दिखुवार खोला, हव्दमा खोला	
	वडा नं. ४	
१२	दिखुवा खोला कइले खोला	दिखुवा
१३	ढोडे खोला	ढोडे
१४	सेरा खोला	सेरा
१५	साप्सु खोला	साप्सु
१६	ओखरे खोला	ओखरे
१७	कात्तिके खोला	कार्तिके
१८	दशमुरे खोला	दशमुरे
१९	कात्तिके, सिमसार	
	वडा नं. ५	
२०	अलैचे खोला	देविस्थान
२१	हिम्बा खोला	देवीस्थान
२२	निवारे खोला	वारतम
२३	मास्तोला मुल	मास्ता
२४	चुनिया पानी मुल	नरकटे
२५	रुइले खोला	लफ्याङ्ग
	वडा नं. ६	
२६	मेवा खोला	मेवा खोला
२७	छेपे खोला	छेपे खोला
२८	खाते खोला, भुल्के, काली सरुवा खोला	
२९	रुरु ताल	रुरुताल
३०	रुवालुङ्ग झरना	भुलभुले
	वडा नं. ७	

क्र.सं.	मुहान, नदी, खोला, ताल, पोखरी, सिमसार क्षेत्र, झरनाको नाम	ठेगाना
३१	साप्सु खोला, मेवा खोला, सरुवा खोला, बुलबुले खोला, छहरे झरना, पिप्ले पोखरी, भीटे खोला, लहरे खोला, गुरुङ्ग खोला, छहरे खोला	
	वडा नं. ८	
३२	लप्से खोला	दुधिले
३३	पंखु खोला	वसुभ
३४	दाम्ले खोला	वसुभ
३५	पहिरे खोला	नास्तुङ्ग
३६	लप्से झरना	दुधिले
३७	पंखु झरना	कोलबोटे
३८	सडकछेउ पोखरी	लामीडाँडा, सिदारी
	वडा नं. ९	
३९	साप्सु खोला	साप्सु
४०	रक्ते खोला	रक्ते
४१	दाम्ले खोला	
४२	थपु खोला	
४३	माले साप्सु	
४४	विलकुवा	
४५	महाविर झरना	
	वडा नं. १०	
४६	पुथलुङ्ग खोला	नाखाम
४७	गोव्र खोला	
४८	नाखाम खोला	
४९	चिमचिमा खोला	
५०	पन्थेखोला	
५१	दिखिमे खोला	
५२	मागु खोला	
५३	ताप खोला	
	वडा नं. ११	
५४	ताप खोला	बेसी
५५	देखुम खोला	पाथेका सीमाना
५६	लमजुङ्ग खोला	जाल्पा सिमाना
५७	मागो खोला	गोविखर्क
५८	सिलीङ्गकु खोला	गोविर्खकनिपाले
५९	छेकु खोला	सावक १÷२ बिच
६०	दोधार पधेरे खोला	साविकको २
६१	दमै खोला (नखमखस)	नखमुखु
६२	खुदुमु खोला	
६३	मालाङ्ग	
६४	भुत्ते खोला	
६५	कालपाती खोला, गौरी खोला, सनो खोला, गम्वीर खोला	
	वडा नं. १२	
६६	ताप खोला	लुम्जु
६७	रावा खोला	सावालुङ्ग

क्र.सं.	मुहान, नदी, खोला, ताल, पोखरी, सिमसार क्षेत्र, झरनाको नाम	ठेगाना
६८	लुङ्गजु खोला	कादेल
६९	ज्यामीरे खोला	सावालुङ्ग
७०	छिलछिले खोला	कादेल
७१	धारा खोल्सा	सावालुङ्ग
	वडा नं. १३	
७२	दिखुवा खोला	सीमाना
७३	लेवुवा खोला	थाम्ला ६
७४	होलुङ्ग	साविक ८
७५	सिवानी खोला	साविक ८
७६	ककुहे खोला	साविक ८
७७	सिद्धथान खोला	साविक ८
७८	खहरे खोला	साविक ७
७९	अलैंचे खोला	साविक ५
८०	नार्वे खोला	साविक ४
८१	रोरुडाके खोला	साविक ४
	वडा नं. १४	
८२	डल्ले खोला भस्मे खोला	छिप्ती फुनो
८३	दिखुवा खोला	बेंसीटोल
८४	टारी खोला	टारी
८५	कात्तिके खोला	राम्चे
८६	फाका खोला	उरनी
८७	लैख खोला	उरनी
८८	झगरे खोला	राम्चे
	वडा नं. १५	
८९	लिपे खोला	विजय खर्क
९०	पिलेम्पा	भैरवपुर
९१	दिखुवा	काडे
९२	साप्सु	लिपेदोभान

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

६.४ भू–क्षय सम्भावित क्षेत्र

नगरपालिकाका पहाडी भीर तथा खोचहरू, नदी तथा खोला किनारका भागहरू भूक्षयको दृष्टिकोणले संवेदनशिल क्षेत्रमा पर्दछ । प्राकृतिक वातावरणमा असर पर्ने मानवीय गतिविधिका कारणबाट नगरपालिका क्षेत्रमा अनियन्त्रित डढेलो, चरीचरन राख्ने प्रवृत्ति एवं खोलाबाट अव्यवस्थित ढंगले ढुंगा तथा बालुवाहरू झिक्नाले प्राकृतिक सन्तुलन बिग्रन गई बस्ती एवं खेतीतर्फ अनियन्त्रित बाढीको प्रकोप केन्द्रीत भएको छ । खोलाको क्षमताभन्दा बढी मात्रामा नदीजन्य वस्तु निकासी भएकोले खोलाको सतह गहिँरिदैं जाँदा आसपासका क्षेत्रहरूमा कटान तथा भूक्षयको सम्भावना बढ्दो देखिन्छ । मूलतः नगरपालिकाका खोलाहरूको वरिपरि नै केन्द्रीत भएर रहेको मानव बस्तीको मानवीय गतिविधिले भूकम्पीय प्रकोपका कारण समेत यो संवेदनशिल क्षेत्रमा भूक्षयको दृष्टिकोणले प्रतिकूल प्रभाव पारेको छ । यसक्रमलाई रोक्नको लागि ढल निकासको व्यवस्था मिलाउनुपर्ने देखिन्छ । त्यस्तै, अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन उपायहरू अबलम्बन गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई ध्यानमा राख्दै अल्पकालीन उपायको रुपमा स्पर एवं तटबन्ध निर्माण गर्ने मध्यकालीन उपायको रुपमा प्रभावित क्षेत्रको वरिपरि वृक्षारोपण गर्ने र दीर्घकालीन उपायको रुपमा सम्पूर्ण खोला प्रभावित क्षेत्रलाई संरक्षण गर्नेतर्फ काम अगाडि बढाउनु पर्ने

देखिन्छ । उल्लेखित क्षेत्रलाई मानवीय गतिविधिबाट अप्रभावित पार्ने र सघन जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

६.४.१ प्राकृतिक प्रकोपको जोखिममा रहेको परिवारको विवरण

तालिका 95 - प्राकृतिक प्रकोपको जोखिममा रहेको परिवारको विवरण

प्राकृतिक प्रकोपको किसिम	वडा नं.															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
बाढीको जोखिम	13	15	2	8	17	63	30	50	0	170	17	93	2	4	13	497
पहिरोको जोखिम	179	176	16	47	33	137	149	13	7	159	213	108	1	6	16	1260
डुबानको जोखिम	1	1	1	1	3	1	3	2	0	5	0	43	0	0	0	61
कटान	5	2	1	2	1	2	3	1	0	82	1	22	0	0	1	123
डढेलो	2	177	57	25	29	33	94	17	9	18	136	93	2	0	9	701
हुरिबतास	116	207	81	358	68	86	184	85	392	273	660	432	138	4	23	3107
असिना	16	196	27	261	54	80	87	88	391	286	666	436	160	0	11	2759
वन्यजन्तुको जोखिम	16	1	2	18	46	103	0	91	260	10	492	13	60	0	0	1112
चट्याङ	9	192	143	268	38	45	38	46	389	235	624	169	39	0	6	2241
शीतलहर	1	0	0	1	13	0	1	2	6	0	4	41	0	0	0	69
अन्य	6	1	107	3	0	1	16	38	1	0	0	2	6	3	0	184
कुनै पनि जोखिम नभएको	955	339	332	28	431	116	247	281	1	203	9	1	151	412	389	3895
जम्मा	1178	559	513	567	511	351	588	470	402	637	686	534	341	428	427	8192

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

६.४.२ गतवर्ष प्राकृतिक प्रकोपबाट पिडित परिवारको विवरण

तालिका 96 - गतवर्ष प्राकृतिक प्रकोपबाट पिडित परिवारको विवरण

वडा नं.		पीडित भएको	पीडित नभएको	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	संख्या	48	1130	0	1178
2	संख्या	15	544	0	559
3	संख्या	12	501	0	513
4	संख्या	8	559	0	567
5	संख्या	61	450	0	511
6	संख्या	7	344	0	351
7	संख्या	12	576	0	588
8	संख्या	35	435	0	470
9	संख्या	5	397	0	402
10	संख्या	25	612	0	637
11	संख्या	33	649	4	686
12	संख्या	3	525	3	531
13	संख्या	8	333	0	341
14	संख्या	5	423	0	428
15	संख्या	0	427	0	427

वडा नं.		पीडित भएको	पीडित नभएको	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
जम्मा	संख्या	277	7905	7	8189
	प्रतिशत	3.4%	96.6%	0.1%	100.0%

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

६.४.३ संभावित प्राकृतिक प्रकोपको विवरण

तालिका 97 - नगरपालिकामा हुन सक्ने संभावित प्रकोपको विवरण

क्र स	संभावित प्रकोप	विद्यमान अवस्था	समय
१	भुकम्प	भूकम्पिय जोखिमका दृष्टिले नेपाल विश्वको ११ औँ स्थानमा रहेको र नगरपालिकामा भुकम्प प्रतिरोधात्मक भवन कमै मात्रामा भएको, भवन आचार संहिता पूर्ण रूपमा लागू नभएको	जुनसुकै समयमा
२	पहिरो	भौगोलिकरूपले विकट तथा नाङ्गा डाँडा पाखाहरू तथा भुकम्प प्रभावित भीर पाखाहरूमा पहिरो जाने गरेको ।	असार – असोज
३	बाढी	नगरपालिकामा विशेषतः साना ठूला नदि/खोलाहरू बग्ने गरेको र वर्षायाममा नदी तथा खोलाहरूले आसपासका भुभागहरू बर्षेनी कटान गरि क्षति पुऱ्याईरहेको छ। बर्षेनी धेरै सङ्ख्यामा परिवारहरू प्रभावित भैरहेका छन् ।	जेष्ठ—असोज
४	डढेलो	नगरपालिकाको धेरै जसो भु—भागमा घनावस्ती रहेका (सुकुम्वासी, वाढी विस्थापित) लगाएतका अति विपन्न समुदायका घरहरू सचेतना अभाव, अग्नी नियन्त्रण यन्त्रको अभाव, चुल्होमा आगो सल्काउँदा मट्टीतेलको प्रयोग गर्नु र सलाई लाईटर जस्ता आगो बाल्ने वस्तुहरू बच्चाले खेलाउँदा आगलागीका घटना बढी हुने गरेको। साथै डढेलोको समस्या पनि देखिन्छ।	चैत्र—जेष्ठ
५	महामारी	प्रकोपका रूपमा झाडापखाला लगायतका पानी जन्य रोग बढ्ने गरेको, स्रोत साधन अभाव र जनचेतनाकमी, अनुकूल क्षमताको अभाव।	विपद् पछि, अन्य समयमा
६	कोरोना भाइरस, वर्डफ्लु, अन्य फ्लु	अव्यवस्थित कुखुरा पालन, स्वाइन फ्लु, आदि	जुनसुकै समयमा
८	जङ्गली जनावर आतंक	नगरपालिकाको वनजङ्गल वरिपरि बसोबास भएको क्षेत्रहरूमा (बाँदर, बँदेल, बाघ) आदिको आक्रमण तथा बदमासीको डर क्रास भईरहन्छ ।	जुनसुकै समयमा
९	किट आतंक	जलवायु परिवर्तन, बढी विषादि प्रयोगका कारण लाभकारी चरा, किरा लोप	खेती मौसम
१०	चट्याङ, असिना	बढी जसो बर्षायाम र पानी परेको समयमा	जुनसुकै समयमा

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

परिच्छेद ७ - भौतिक विकास

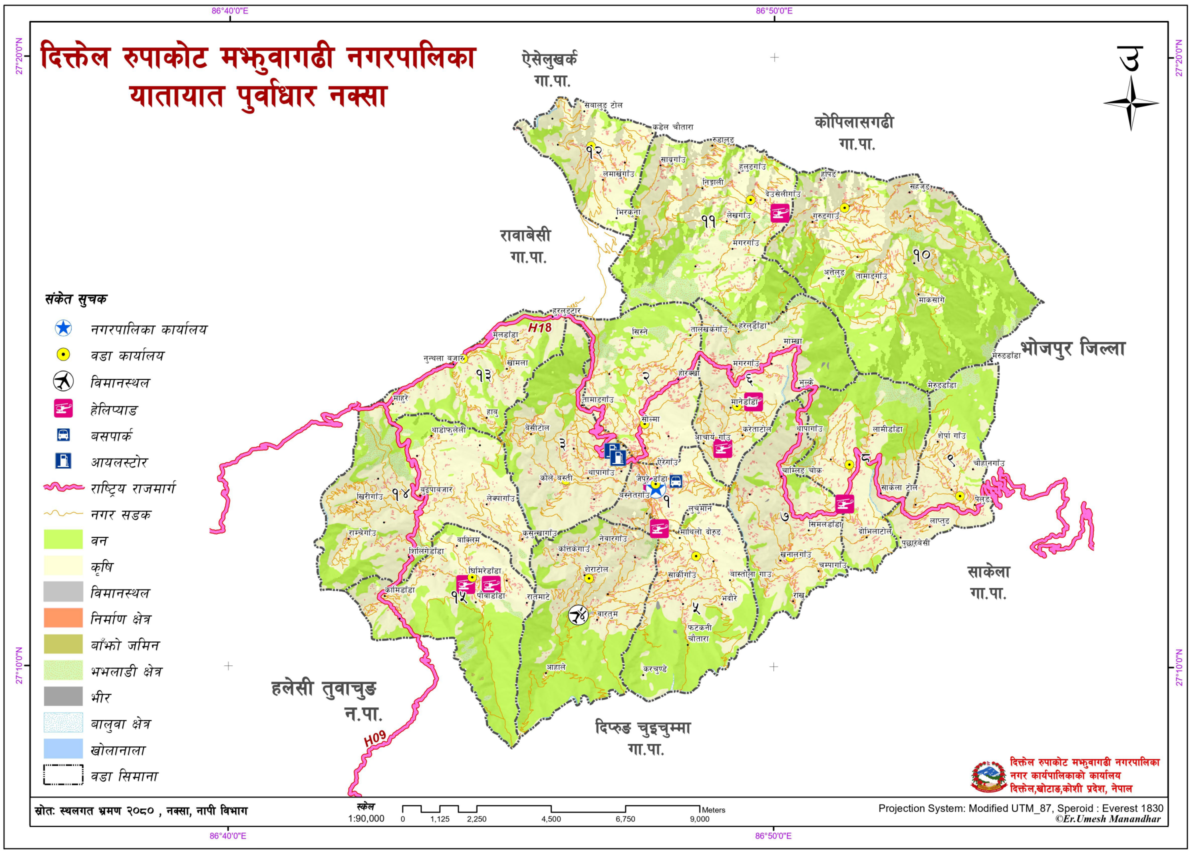

नक्सा नं. 6 - नगरपालिकामा रहेको भौतिकपूर्वाधारको नक्सा

७.१ खानेपानी तथा सरसफाई

तालिका 98 - नगरपालिकामा रहेका खानेपानी आयोजनाहरूको विवरण

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	लाभान्वित घरधुरी संख्या
	वडा नं. १		
१	दिक्तेल बजार खानेपानी योजना	दिक्तेल	११००
२	वपू खानेपानी योजना	वपू, बस्नेत गाउँ	१०
३	हाटडाँडा खानेपानी योजना		
४	टटमरे खानेपानी योजना		
५	ठूलो पधेरो खानेपानी योजना		
	वडा नं. २		
६	हिलेपानी खानेपानी योजना		
७	रुपाकोट ठूलो सिमतुम्लीङ्ग खानेपानी योजना		
८	रामवा खानेपानी योजना		
९	मासखोला खानेपानी योजना		

१०	पेयूधारा खानेपानी योजना		
११	थलथले खानेपानी योजना		
	वडा नं. ३		
१२	पूmर्के भिर खानेपानी योजना (सिदुरे)	चुप्ला	२५
१३	धुरविसे धारा खानेपानी योजना	माथिल्लो	६०
१४	निसानधारा खानेपानी योजना	दल्टिटोर र धापारोह	३०
	वडा नं. ४		
१५	पंखुलप्से खानेपानी योजना	वडा नं. ८	५६०
१६	कादुरी (गिद्धेलम्पसे)	दुधिले नास्तुम	२८
१७	वुवासुम खानेपानी योजना	रमित साकेला	७६
	वडा नं. ५		
१८	ठूलोसिप खानेपानी योजना	अकैगौदी टोल	१०
१९	जलजले मुहान भई मोहरीया खानेपानी योजना	मोहरीया	९
२०	हमालुङ्ग खानेपानी योजना	लुम्छीम	१५
२१	मुगु दोरुम मेगे चौतादभैगाउ खानेपानी योजना	दोरुम	४०
२२	शोभाले खानेपानी योजना	वास्तोला गाउँ	१५
२३	पउवाधारा लुपचुका खोल्सी, काली जैथी	कामी टोल	५
	वडा नं. ६		
२४	काउसे खानेपानी योजना	गुरुङ्गगाउँ	५७
२५	रुपाकोट खानेपानी योजना	गुरुङ्गगाउँ	५०
२६	रामपुर खानेपानी योजना	रामपुर	१६
२७	भामन खानेपानी योजना	भामन	५२
२८	ठूलो धारा खानेपानी योजना	रामपुर	३३
	वडा नं. ७		
२९	चिउरीडाँडा खानेपानी योजना	चिउरीडाँडा	३०
३०	जुगेपानी खानेपानी योजना	मुलडाँडा	४०
३१	सर्वेधारा खानेपानी योजना	चिउरीडाँडा	१८
३२	क्यासी क्यादुरी नृवा खानेपानी योजना	अल्ले	५०
३३	चिरविरे खानेपानी योजना	चिरविरे	१०
	वडा नं. ८		
३४	पेखुलप्से खाानेपानी योजना		५६०
३५	कादुरी (गिद्धेलम्पसे)	दुधिले, नास्तुम	२८
३६	वुवासुम खानेपानी योजना	रमित साकेला	७६
	वडा नं. ९		
३७	सिस्ने खानेपानी योजना	निर्मलीडाँडा	१९

३८	मुलपानी खानेपानी योजना	पेलुङ्ग बजार	२०
३९	फलाटेगैरा खानेपानी योजना	शेर्पा गाउँ	२०
४०	चिप्ले डाँडा खानेपानी योजना	चिप्ले डाँडा	२२
	वडा नं. १०		
४१	पाथेका खानेपानी योजना	पाथेका	३००
४२	पाथेका खानेपान उपभोक्ता समिति	पाथेका	९९
४३	पाथेका टोल खानेपानीय		१५०
	वडा नं. ११		
४४	फुलविसौना खानेपानी योजना	फुलविसौना	५१
४५	रुयल खानेपानी योजना	रुयल बोरीबोट	१२
४६	पाँचधार मुहान खानेपानी योजना	महमिर	१००
४७	बासबोट धारा	गौरी	१५
४८	छिपिखोला खानेपानी योजना	डाँडा	१०
४९	दुम्सीभिर खानेपानी योजना	लेकगाउँ	२०
५०	थाके खानेपानी योजना	लेकगाउँ	२५
	वडा नं. १२		
५१	लक्ष्मीस्थान खानेपानी योजना	छिप्ती	३५
५२	तारी खानेपानी योजना (कुतटार)	घलेगाउँ	२८५
५३	अम्बरु खानेपानी योजना	लमर्खु	१२०
५४	गलगोले खानेपानी योजना	खरवारी	६५
५५	कुवापानी खानेपानी योजना	जालपा बजार	४०
५६	पाथा खानेपानी योजना	काफ्ले टोल	१७
५७	बिसाउनी खानेपानी योजना	साम्वदे	१४
	वडा नं. १३		
५८	लोचा खानेपानी योजना	नुनथला	२००
५९	ढुङ्गेधारा खानेपानी योजना (भोटेवास)	साविकको ९	१०४
६०	हुलुङ्ग बुलबुले खानेपानी योजना	साविकको ८	२६
६१	गौरी खोला खानेपानी योजना	साविकको ८	२६
६२	सिवानी खोला खानेपानी योजना	साविकको ३	२२
६३	सिमसार खानेपानी योजना	साविकको ४	२२
६४	सिलिपाला ओखतुम्भा खानेपानी योजना	साविकको ६	३०
	वडा नं. १४		
६५	मस्ने खोला खानेपानी योजना	छिप्ती	१६
६६	डाडे खोला	छिप्ती सीरान	३२
६७	कोल गौरा	वेंसी टोल	१४
६८	पात्तले खोला	राम्चे	१४

६९	देविस्थान	उरेली	२२
७०	वुइपा बजार	बुइपा	२००
	वडा नं. १५		
७१	विजयखर्क खानेपानी योजना	विजयखर्क	३२०
७२	काला खोला खानेपानी योजना	बसेदी बेंसी	६०
७३	गुरुङ्ग धारा खानेपानी योजना	विजयखर्क	१२
७४	दशेपा खानेपानी योजना	रातमाटे	१८
७५	फुर्जधारा खानेपानी योजना	भैरवकोट	१५
७६	गोरखा ओरफर खानेपानी योजना	रामवाणी	३०

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

७.१.१ खानेपानीको श्रोतको आधारमा

तालिका 99 - खानेपानीको मुख्य श्रोतको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	पाइप धारा (घरपरिसर भित्र)	पाइप धारा (घरपरिसर बाहिर)	ट्यूबवेल / हाते पम्प	ढाकिएको ईनार / कुवा	खुला ईनार / कुवा	मूल धारा	नदी / खोला	जार / बोतल	अन्य	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	432	658	0	4	10	54	15	3	2	0	1178
2	6	527	0	0	0	14	12	0	0	0	559
3	174	285	0	0	4	16	9	24	1	0	513
4	4	478	0	7	53	25	0	0	0	0	567
5	15	359	0	27	61	38	2	9	0	0	511
6	167	182	0	0	1	0	0	0	1	0	351
7	287	298	0	2	1	0	0	0	0	0	588
8	28	434	0	0	4	2	2	0	0	0	470
9	8	363	0	3	1	12	1	14	0	0	402
10	186	448	0	0	0	2	0	0	1	0	637
11	13	654	0	0	1	13	0	1	0	4	686
12	43	485	0	0	0	0	0	0	0	3	531
13	21	320	0	0	0	0	0	0	0	0	341
14	4	337	2	1	11	28	33	0	12	0	428
15	13	388	0	3	11	7	4	0	1	0	427
जम्मा	1401	6216	2	47	158	211	78	51	18	7	8189
प्रतिशत	17.1%	75.9%	0.0%	0.6%	1.9%	2.6%	1.0%	0.6%	0.2%	0.1%	100%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

यस नगरपालिकामा रहेका ८१८९ घरपरिवारहरू मध्ये धारा/पाइप (घरपरिसर भित्र) बाट पिउनेको संख्या १४०१ अर्थात १७.१ प्रतिशत र धारा/पाइप (घरपरिसर बाहिर) बाट पिउनेको संख्या ६२१६ अर्थात ७५.९ प्रतिशत भएकाले सामान्यतया धेैरजसो घरपरिवारले धारा/पाइपको पानी पिउने गर्दछन् भन्न सकिन्छ । खुला इनार/कुवाको पानी पिउने परिवारको संख्या १५८ अर्थात १.९ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसैगरी मुल धाराको पानी प्रयोग गर्नेको संख्या २११ अर्थात २.६ प्रतिशत र जार तथा बोत्तलको पानी प्रयोग गर्नेकको संख्या ५१ अर्थात ०.६ रहेको छ । अन्य श्रोत प्रयोग गर्नेको संख्या नगन्य रहेको छ । वडागत रुपमा विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

Sustainable Development Goals Status & Roadmap: २०१६ – २०३० का अनुसार आधार वर्ष २०१५ मा सुरक्षित पिउने पानी उपभोग गर्ने जनसंख्या १५% मात्र देखिन्छ । दिगो विकास लक्ष्य अनुगमन ढाँचासमेत उल्लेख भएको उक्त दस्तावेजअनुसार यो जनसंख्या क्रमश वृद्धि गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । जसअनुसार २०१९ मा ३५%, २०२२ मा ५०%, २०५५ मा

६५% हुँदै सन् २०३० सम्म सुरक्षित पिउने पानी प्रयोग कर्ता कूल ज.स.को ९०% हुने महत्वाकांक्षी लक्ष्य राखिएको छ । उक्त राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिमा टेवा पुऱ्याउन तथा आम जनसाधारणको जनस्वास्थमा सुधार गर्न पानी प्रयोग गर्दा पानीको उपयुक्तताको परीक्षण र सुरक्षाको उपायहरूबारे व्यापक जनजागरण फैलाउनु पर्ने देखिन्छ ।

७.१.२ खानेपानी शुद्ध बनाउने तरिकाको आधारमा वर्गीकरण

तालिका 100 - खानेपानी शुद्ध बनाउने तरिकाको आधारमा वर्गीकरण

वडा नं.	उमाल्ने	फिल्टर गर्ने	औषधी (पियुष आदि) राख्ने	अन्य विधि अपनाउने (जस्तै सोडिस)	केही नगर्ने / सिधै खाने	जम्मा
1	461	434	0	0	283	1178
2	17	17	0	1	524	559
3	278	13	1	0	221	513
4	5	9	0	0	553	567
5	118	29	0	3	361	511
6	150	5	1	0	195	351
7	55	2	0	0	531	588
8	6	4	0	0	460	470
9	2	0	0	1	399	402
10	244	1	0	0	392	637
11	3	1	1	0	677	682
12	2	0	0	2	524	528
13	207	15	0	0	119	341
14	1	14	1	2	410	428
15	6	4	0	0	417	427
संख्या	1555	548	4	9	6066	8182
प्रतिशत	19.0%	6.7%	0.0%	0.1%	74.1%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकाका कुल घरपरिवार मध्ये ६०६६ अर्थात ७४.१ प्रतिशत घरपरिवारहरूले पानीको शुद्धीकरण बिनानै श्रोतबाट प्राप्त पानी सिधै पिउने गरेको पाइयो । प्राकृतिक श्रोतहरूमा प्राप्त पानीलाई शुद्धीकरण नगरी पिउनु जनस्वास्थ्यको दृष्टिकोणले अत्यन्त जोखिमपूर्ण हुन्छ । यसबाट संक्रामण रोगहरू जस्तै आउँ, झाडा पखाला, जुका, टाइफाइड लाग्नुका साथै दीर्घ रोगहरू जस्तै पत्थरी, क्यान्सर जस्ता प्राणघातक रोगहरूको संभावना प्रवल रहन्छ तसर्थ स्थानीय सरकार र नगरपालिकाबासीहरूको सहकार्यमा पानी शुद्धीकरणका उपायहरू अबलम्बन गरी प्रयोग गर्ने र जनस्तरमा स्वास्थ्य शिक्षाको व्यापक प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ । नगरपालिकामा पानी उमालेर पिउने परिवार संख्या १५५५ अर्थात १९ प्रतिशत र फिल्टर गर्ने परिवारको संख्या ५४८ अर्थात् ७.५८ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ । फिल्टर, औषधि (पियूष आदि) र अन्य विधि अपनाउने गरेर पिउने जनसंख्या नगन्य रहेकोले पानी शुद्धीकरण गरी पिउन सचेत बनाउने अभियान नै सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.१.३ चर्पीको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका 101 - परिवारले प्रयोग गर्ने चर्पीको प्रकारका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्क)	फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	साधारण चर्पी	सार्वजनिक चर्पी	चर्पी नभएको	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	1006	5	166	1	0	0	1178
2	114	12	418	7	8	0	559
3	249	21	230	5	8	0	513
4	122	0	419	8	18	0	567
5	3	13	486	9	0	0	511
6	159	4	186	0	2	0	351
7	519	3	63	0	3	0	588
8	1	27	431	4	7	0	470
9	361	5	33	0	3	0	402
10	84	2	547	3	1	0	637
11	539	9	124	2	7	5	686
12	491	32	4	0	1	3	531
13	322	3	12	2	2	0	341
14	205	4	203	3	13	0	428
15	241	65	111	9	1	0	427
संख्या	4416	205	3433	53	74	8	8189
प्रतिशत	53.9%	2.5%	41.9%	0.6%	0.9%	0.1%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा कुल घरपरिवारहरू मध्ये ५३.९ प्रतिशतले फ्लस भएको (सेप्टि ट्याङ्क) चर्पी, ४१.९ प्रतिशतले साधारण चर्पी, २.५ प्रतिशतले फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल), ०.६ प्रतिशतले सामुदायिक चर्पी र ०.९ प्रतिशतले भने चर्पीको प्रयोग नै नगरेको देखिन्छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

७.१.४ सार्वजनिक शौचालयको विवरण

निजी घर तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा हात धुने पानी सहित शौचालय हुनुपर्दछ । विपन्न समुदायका परिवारहरूले आफै शौचालय निर्माण गर्न नसकेको अवस्थामा स्थानीय सरकारले शौचालय निर्माणमा अनुदान दिनुपर्ने हुन्छ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा भएका सार्वजनिक शौचालयको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 102 - सार्वजनिक शौचालयको विवरण

क्र.सं.	शौचालय रहेको स्थान	क्षमता	हालको अवस्था
	वडा नं. १		
१	हाटडाँडा	६	चालु
२	आचार्य बसपार्क	६	चालु
	वडा नं. ६		
३	भुलभुले	२	ठिकै
	वडा नं. ७		
४	चिउरीडाँडा	१०	जिर्ण
५	पिप्ले	१०	जिर्ण
	वडा नं. ८		
६	वानाचुङ्ग	२	ठीकै छ

क्र.सं.	शौचालय रहेको स्थान	क्षमता	हालको अवस्था
	वडा नं. १३		
७	नुनथला चौकी	२	पानीको समस्या
	वडा नं. १४		
८	पञ्च दोबाटो		ठीकै
९	भुमेस्थान		निर्माणाधिन

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

७.१.५ फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी घरपरिवारको विवरण

विशेषगरी शहरी क्षेत्र र बजार केन्द्रहरूमा जनघनत्व बढी हुने भएका कारण मानव उत्सिर्जित तथा उद्योगधन्दा र कलकारखानाबाट निस्कने फोहरले बस्तीको सौन्दर्यलाई विरुप पार्नुको साथै सार्वजनिक स्वास्थ्यमा नकारात्मक प्रभाव पार्दछ । यस्तो अवस्थामा सरकार तथा समुदाय दुवैको तर्फबाट फोहर व्यवस्थापन प्रणालीलाई दीर्घकालीन रुपमा सम्बोधन गर्नुपर्दछ । फोहरले स्वास्थ्य र सौन्दर्य दुवैलाई हानी गर्दछ भन्ने कुरा हृदयंगम गर्दै फोहरको समुचित व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ । कतिपय कुहिने प्रकृतिको फोहरबाट प्राङ्गारिक मल पनि बनाउन सकिन्छ

तालिका 103 - फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधार विवरण

वडा नं.	घरमा नै लिन आउँछ	फोहर थुपार्ने ठाउँमा/क्यानमा	आफ्नै घर कम्पाउण्ड भित्र (बाल्ने)	आफ्नै घर कम्पाउण्ड भित्र (गाड्ने/थुपार्ने)	नदी वा खोल्सामा फाल्ने	सडक/ सार्वजनिक स्थलमा फाल्ने	कम्पोष्ट मल बनाउने	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	529	4	639	3	3	0	0	0	1178
2	1	20	510	28	0	0	0	0	559
3	18	7	114	369	4	0	1	0	513
4	2	2	290	272	0	0	1	0	567
5	1	14	138	310	31	7	10	0	511
6	5	5	298	43	0	0	0	0	351
7	1	29	555	3	0	0	0	0	588
8	1	401	15	8	43	2	0	0	470
9	1	0	21	379	1	0	0	0	402
10	3	3	535	96	0	0	0	0	637
11	2	113	17	541	8	0	0	5	686
12	6	2	393	123	4	0	0	3	531
13	1	1	210	85	44	0	0	0	341
14	1	146	280	1	0	0	0	0	428
15	0	1	409	9	8	0	0	0	427
संख्या	572	748	4424	2270	146	9	12	8	8189
प्रतिशत	7.0%	9.1%	54.0%	27.7%	1.8%	0.1%	0.1%	0.1%	100%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरू मध्ये ४४२४ अर्थात ५४ प्रतिशतले आफ्नै घरको कम्पाउण्ड भित्र (बाल्ने), २२७० अर्थात २७.७ प्रतिशतले आफ्नै घर कम्पाउण्ड भित्र (गाड्ने/थुपार्ने), ७४८ अर्थात ९.१ प्रतिशतले फोहर थुपार्ने ठाउँ/क्यानमा राख्ने, ५७२ अर्थात ७ प्रतिशतको घरमा नै लिन आउने, १४६ अर्थात १.८ प्रतिशतले नदी वा खोल्सामा फाल्ने गरेको पाईयो ।

ग्रामीण इलाका तथा कृषि मुख्य पेशाको रुपमा रहेकोले यहाँका घरपरिवारले फोहरलाई कम्पोष्ट मलको रुपमा प्रयोग गर्नु सर्वोत्तम हुने भएकोले यो फोहर व्यवस्थापनको उत्तम उपाय रहेतापनि फोहरको प्रकृति अनुसार प्लाष्टिक जन्य तथा अन्य नसड्ने फोहरहरू खेतीयोग्य जमिनमा पर्न जाँदा क्रमशः भू–प्रदुषण बृद्धि भई उत्पादकत्वमा ह्रास आउन सक्ने देखिन्छ । अर्कोितर्फ जलाउने, खोल्सामा फाल्ने साथै सार्वजनिक स्थलमा समेत फाल्ने कार्यहरूले प्रदुषण वृद्धिगराई जनस्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष असर गर्दछ । तसर्थ फोहरको उचित व्यवस्थापनमा सजग बनाई नगरपालिकामा अव्यवस्थित फोहर व्यवस्थापनलाई समयमै सम्बोधन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

फोहोर व्यवस्थापनमा देखिएका समस्याहरू

हाल यस नगरपालिकामा देखिएका समस्याहरू देहाय बमोजिम रहेको छ -

- फोहोर व्यवस्थापनका नाममा फोहोरहरू खोलाखोल्साका होचा भागमा अनियन्त्रित तरिकाले फाल्ने प्रवृति यत्रतत्र देखिन्छ । यसरी फालिएको फोहोर वर्षातका समयमा पानीले बगाएर खोला खोल्सा तथा नदीका तल्लो भाग सम्म पुऱ्याएर प्रदुषणलाई बिस्तारित गर्दछ ।
- जमीनका होचाभाग पानीका स्रोत पनि हुने भएका र तिनै पानी सतहमा देखिने एवं जमीनको भित्रपनि छिरेर जाने हुँदा होचा भागमा फालिएको फोहोरले सतहको पानी तथा जमीन भित्रको पानी समेतलाई प्रदुषित गर्दछ ।

फोहोरमैला व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

- भान्छाकोठाबाट निस्केको फोहोरलाई कुहिने र नकुहिने गरी छुट्याउने ।
- कुहिनेलाई मलमा प्रयोग गर्न तालिम तथा हरेक घरधनीलाई उत्प्रेरित गर्ने कार्यक्रम नगरपालिकाले गर्ने ।
- नकुहिने फोहोरलाई पूनः विभिन्न तहमा छुट्याउने जस्तै काठ, प्लाष्टीक, धातु, सीसा । यी फोहोरलाई आवश्यकताअनुसार पहिचान गरिसकेपछि पूनः प्रयोगमा आउनेलाई सम्बन्धित सेवा व्यवस्थापन तर्फ जोड दिने । यस नगरपालिका क्षेत्रका खुला स्थान जहाँ पानीको स्रोत छैन त्यहाँ वैज्ञानिक तवरबाट छनौट गर्न व्यवस्था गर्ने ।

७.१.६ ढल निकासको तथा ल्याण्डफिल साइटको अवस्था

शहर बजार केन्द्र र एकीकृत बस्ती भएका ठाउँमा ढल निकासको राम्रो प्रबन्ध हुनु आवश्यक छ । ढल निकास पनि भौतिक विकासको एक महत्त्वपूर्ण पूर्वाधार हो । सडक निर्माणसँगै ढल निकासको व्यवस्थापन भएको खण्डमा सरकार पूर्वाधार विकासमा गरिने दोहोरो खर्चबाट बच्दछ । यसका अलावा मानव बस्तीबाट उत्सर्जित फोहरलाई मानव बस्तीभन्दा निश्चित टाढाको दुरीमा ल्याण्डफिल साईट बनाएर व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ । फोहररहित स्वच्छ र सफा वातावरण सभ्यताको परिचायक हो ।

७.२ यातायात पूर्वाधार

७.२.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था

कुनै पनि स्थानको भौतिक विकासको निम्ति सम्भवत प्रारम्भिक शर्त हो । सम्पूर्ण सुविधा सम्पन्न सडक यातायातको विकाससँगै समग्र विकासको ढोका खुल्दछ । स्थानीय तहको हकमा वडा केन्द्रहरूलाई पालिका केन्द्रसँग जोड्नु तथा पालिका केन्द्रलाई जिल्ला सडक हुँदै राष्ट्रिय राजमार्ग प्रणालीमा जोड्नु आवश्यक हुन्छ । गाउँबस्तीहरूमा कृषि सडकहरूको विकास र स्तरोन्नति मार्फत कृषि उत्पादनहरूको बजारीकरण गरी जनताको आर्थिक अवस्थालाई मजबुत बनाउन सकिन्छ । सुविधा सम्पन्न सडक सञ्जाल मार्फत उद्योग तथा पर्यटन क्षेत्रको विकास गरी आर्थिक क्रान्ति संभव छ । यसको अलावा धार्मिक क्षेत्रहरूमा सडक सञ्जालमार्फत पहुँच पुऱ्याएर आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरू आकर्षित गर्न सकिन्छ ।

२०५० को नक्सांकन कार्य गर्ने समय सम्म नेपालका पहाडी क्षेत्रमा सडकको अवस्था निकै कमजोर थियो । तर २०४६ को आम परिवर्तन पछि स्थानीय निकायलाई राष्ट्रिकय कोषबाट रकम बिनियोजन गर्ने परिपाटी भए अनुसार ग्रामीणक्षेत्रमा पनि सडक बिस्तारको कार्यले गति लिन थाल्यो । तत्पश्चात सडक सञ्जालको बिस्तारमा ग्रामीण क्षेत्रले पनि फड्को मारेको छ । तर दुर्गम पहाडी भूभागका कारण कतिपय त्यस्ता स्थलगत संरचनाको नक्सांकन कार्य हुन नसकेको र तथ्यगत सूचनाको अभावमा

ती क्षेत्रहरूमा के कति सडक सञ्जालको बिस्तार भएको छ भन्न एकिन तथ्याङ्क उपलब्ध छैन । यही प्रशंगमा नगरपालिका यातायात गुरुयोजनाः ९च्ःत्ःए अर्थात चाचब िः गलष्अष्उबष्तिथ त्वबलकउयचत ः बकतभच एबिल० को परिकल्पना हरेक नगर/गाउँ क्षेत्रको यातायात सञ्जालका तथ्यांकमा आधारित नक्सा र तथ्यको आधारमा गर्नु पर्ने वाध्यात्मक व्यवस्था गरिएको थियो । तर ग्रामीण बस्तीहरूमा त्यो पुगेको थिएन । यस नगरपालिकामा रहेको मुख्य सडकहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

तालिका 104 - नगरपालिकामा रहेका मुख्य सडकहरू

क्र.सं.	सडक वा राजमार्गको नाम	लम्बाइ (कि.मि.)	चौडाइ (मि.)	प्रकार/अवस्था
	वडा नं. १			
१	हस्पिटल चोकदेखी दोर्पा दुमुली सडक	५	४	कच्ची
२	युवावर्ष प्रा.वि.देखि चिउरीको फेदसम्म	१.५	३.५	ग्राभेल/कच्ची
	वडा नं. २			
३	मध्यपहाडी लोकमार्गदेखी छिपेखाल	५	८	पक्की
४	सोलमा देखि बालकन्या	५	५	कच्ची
५	आर्मी ब्यारेक	४	५	कच्ची
६	अल्छेढुङ्गादेखि देवीटोल	५	५	कच्ची
	वडा नं. ३			
१	रत्नपार्क डल्ले दोभान	२८	९	कच्ची
२	झ्याली कुवा कठी	२०	५	कच्ची
३	वार्ड कार्यालय कठी	१५	४	
४	वार्ड कार्यालय शंखु	५	४	
५	वार्ड कार्यालय खरी खोला	७	४	
६	बैंक चोक कटहरे	९	४	
७	जनता प्रा.वि., विखुवा	१०	४	
८	वार्ड कार्यालय खानीगाउँ	४	४	
९	इट्टाभट्टा चुप्ला शंखु	१०	४	
१०	पेट्रोलपम्प, चुप्ला	४	४	
११	फेमेली केयर अस्पताल + झिसेपु	६	५	
	वडा नं. ४			
१२	हाटडाङ्ग देखि यम्फा सम्म	८.४	८	कच्ची
१३	बैंकचोक देखि दिखुवासम्म	८	५	कच्ची
१४	सितला मा.वि.देखि मेन रोडसम्म	४	५	कच्ची
१५	डुडेढाटी देखि लेकाली टोलसम्म	५	४	कच्ची
१६	डाँडाखर्क देखि बासवेटोसम्म	४	५	कच्ची
१७	डाँडाखर्क देखि डम्पिङ्ग	५	५	कच्ची
१८	वासाङ्ग टारवारी देखि आहाल	७	५	कच्ची
१९	गहतेदेखि टाखारी	२	४	कच्ची
२०	पाँचधारे देखि एयरपोट	४	५	कच्ची
२१	फलाटे देखि शेरासम्म	२	४	कच्ची
	वडा नं. ५			

क्र.सं.	सडक वा राजमार्गको नाम	लम्बाइ (कि.मि.)	चौडाइ (मि.)	प्रकार/अवस्था
२२	हाटडाँडा विमानस्थल	९	५	कच्ची
२३	डाडेगौरा गढी मझुवा	२	५	कच्ची
२४	आइतबारेथान रुइले खोला	२	५	कच्ची
२५	हार्ड गैरा रुइले खोला	३	६	कच्ची
२६	सरने खोला रुइले खोला	३	५	कच्ची
२७	मेगे चौतारो कटुवालगाउँ	२	५	कच्ची
२८	वार्ड कार्यालय हस्पीटलचोक	४	५	कच्ची
२९	चाम्लिङ्ग चोक–विमानस्थल	७	५	कच्ची
३०	हस्पिटल चोक–दशमुरे	१७	६	कच्ची
३१	सिमखोल्सी मावि–बासकोट	४	५	कच्ची
३२	साकेला–बासबोटे	३	५	कच्ची
३३	दुवेचौतारा–वासम	४	४	कच्ची
३४	लुछीम–ओखरे खोला	२	५	कच्ची
३५	धाटे खोला–फड्कने	३	५	कच्ची
३६	कालीमाटी–घिमिरेगाउँ	२	५	कच्ची
३७	तादोमानी–घिमिरेगाउँ	१०	५	कच्ची
३८	दोरुम दरकोट	३	५	कच्ची
	वडा नं. ६			
३९	मध्य पहाडी लोकमार्ग (क्षपे खोला देखी दिकर)	५	८	पक्की
४०	क्षेत्रीय सडक (क्षपे खोला देखि मोछा)	५	५	कच्ची
४१	काउसेबाट प्वाठेका बाटो	५	५	कच्ची
४२	हटेलो देखि गुप्तेश्वर	२०	५	कच्ची
४३	छेपे खोला देखि भुलभुले			
	वडा नं. ७			
४४	मुखबाटो (लोकमार्ग डिकुरे–दारुला)	५	७	पक्की
४५	थापागाउँ देखी वडा कार्यालय	४	५	कच्ची
४६	मोछा देखि छहरे	८	४	कच्ची
४७	बोर्डिङ्ग देखि करकले	४	४	कच्ची
४८	मुलडाँडा देखि बारकु	२	३	कच्ची
४९	चम्पाबाट सरुवा हुँदै लामदली	४	४	कच्ची
५०	चम्पा हुँदै दुवाली	२	५	कच्ची
५१	कुइतले देखि नाम दुवाली	२	४	कच्ची
५२	करकले सिरेशे	३	४	कच्ची
५३	माथाटोल देखि लाकुरीडाँडा	२	४	कच्ची
५४	मानेडाँडा देखि भुजेलगाउँ	२	४	कच्ची
५५	दुम्लीडाँडा मेवा दोभान	२	४	कच्ची
५६	कालीखोला देखि खरवारी	३		
	वडा नं. ८			

क्र.सं.	सडक वा राजमार्गको नाम	लम्बाइ (कि.मि.)	चौडाइ (मि.)	प्रकार/अवस्था
५७	तझटाखोलादेखी दम्देखोलासम्म	८	८	पक्की
५८	वानाचुङ्ग देखी दोबेला सम्म	७	४	कच्ची
५९	हिटीधारा देखी दुधिले सम्म	८	४	कच्ची
६०	ठूलो खोलदेखी दुधिले सम्म	५	४	कच्ची
६१	ठूलो खोलादेखी खारडाँडासम्म	५	४	कच्ची
६२	नेमारे देखि साप्सुधाप	३०	५	कच्ची
६३	राईगाउँ देखि लप्सेखोला	३	४	कच्ची
६४	लामीडाँडा देखि तालचौर	८	४	कच्ची
६५	वसुङ्ग देखि आलुडाँडा	८	४	कच्ची
६६	नास्तुम देखि खनाम	५	४	
६७	खारडाँडा देखि सुर्के	२	४	कच्ची
६८	ठूलोखोला देखि खत्रीगाउँ	२	४	कच्ची
	वडा नं. ९			
६९	तामलेखालादेखि साप्सु	३	८	पक्की
७०	केशीचोकदेखि साप्सुधान	२५	५	कच्ची
७१	पेलेङ्गदेखि वार्ड कार्यालय	२	३	कच्ची
७२	छापगाउँदेखि साप्सुफेदी	३	४	
७३	बाररुम्टीदेखि लाप्सुङ्ग	२		
	वडा नं. १०			
७४	बगरेभञ्ज्याङ्गदेखी पाथेका	९	६	कच्ची
७५	पाथेका देखि नाखाम	४	५	
७६	पाथेकादेखि सिरुवास	१०	४	
७७	पाथेका देखि सुवाजुङ्ग	७	४	
७८	पाथेका देखि पिस्खुले	४	४	
७९	पाथेका देखि चिमचिमा	३	४	
८०	पाथेका रैकर अतेलुङ	४	४	
८१	पाथेका देखि शनिवारे	५	४	
८२	पाथेका देखि दम्बी	७	४	
८३	पाथेका हुप्रिङ्ग	३	४	
८४	पाथेका बरुवा	४	४	
८५	पाथेका देखि पिपलडाँडा	४	४	
८६	पाथेका देखि जुकेबारी	३	४	
	वडा नं. ११			
८७	दिक्तेल देखी वाक्सील	१६	६	कच्ची
८८	दित्तवार देखी शुक्रबारे	३१५	६	कच्ची
८९	कागेनी चौता देखी पाथेका	८	४	कच्ची
९०	बाझोबारी देखी निपाले	२	५	कच्ची
९१	बाझोवादी देखी निपाले	२	५	कच्ची

क्र.सं.	सडक वा राजमार्गको नाम	लम्बाइ (कि.मि.)	चौडाइ (मि.)	प्रकार/अवस्था
९२	कोर्पाखर्क देखि गुरुङ्गगाउँ	७	५	कच्ची
९३	कार्पाखर्क देखि निमारे	५	४	कच्ची
९४	लम्जुखोला देखि सापखोला	८	४	कच्ची
९५	मानाडाँडा देखी पाथेका	२.५	४	कच्ची
९६	खानीडाँडा देखी निवारे	५	५	कच्ची
९७	काली मा.वि. देखि देखमखोला	३	५	कच्ची
९८	तमिरखु देखि विखकु	१	४	कच्ची
९९	कावेद देखी साव्रु	५	५	कच्ची
	वडा नं. १२			
१००	डलुङ्ग देखि सावा खोला फेदी	१२	६	कच्ची
१०१	जालपा देखि ताप खोला	७	५	कच्ची
१०२	जालपादेखि लुमजु खोला	३	४	कच्ची
१०३	जालपादेखि मसाने	५	४	कच्ची
१०४	हस्पिटलचोक देखि ससरका	३	४	कच्ची
१०५	ससरकादेखि आमलुङ्ग	२	४	कच्ची
१०६	देवीस्थान देखि शुक्रबारे	१	४	कच्ची
१०७	तल्लो मंगलबारे सिम्ले पुल	२	५	कच्ची
	वडा नं. १३			
१०८	मुलडाँडा देखि चामखर्क	३	८	पक्की
१०९	खर्क देखि महरे	२०	४	कच्ची
११०	जालपा मा.वि. देखि हार्के	४	४	
१११	आलचोक देखि खाम्ला	६	४	
११२	घुम्ती नाम्देल	१	६	कच्ची
	वडा नं. १४			
११३	मेनबाटो गाईघाट जाने	२१	८	
११४	महरेदेखि मालसेनसम्म			
११५	वुइपा बजार–फुलेली	४०	४	कच्ची
११६	वुइपा–छापगाउँ	१५	५	
११७	पञ्च, छिप्ती छेकपाकरी	५०	४	
११८	पञ्च धिवा राम्चे	१५	४	
११९	पञ्च खेरी उररेली	६०	४	
१२०	डल्ले बिजुले भञ्ज्याङ्ग	५०	५	
	वडा नं. १५			
१२१	पञ्चदोबाटो – साम्सु	१३	४	कच्ची
१२२	वाक्लीङ्ग रामवाणी	५	४	
१२३	वडा कार्यालय देखि भाला	७	४	
१२४	भुतेडाँडा देखि दिखुखोला	१५	४	कच्ची
१२५	साकेला पाखा देखि बसेडाँडा	३	४	

क्र.सं.	सडक वा राजमार्गको नाम	लम्बाइ (कि.मि.)	चौडाइ (मि.)	प्रकार/अवस्था
१२६	डाँडाखर्क देखि बडकाभञ्ज्याङ्ग	४	४	
१२७	स्कूलमुनी देखि डाँडाखर्क	२	४	
१२८	वरडाँडा (माला) देखि बासबोट	४	४	
१२९	परडाँडा देखि धेवासम्म	२	४	
१३०	महादेवस्थान देखि भैरुपुर	४	४	
१३१	दुम्लीद देखि पिलेपा	२	४	

श्रोत: सम्बन्धित वडागत भेला, २०८०

७.२.२ घरसम्म पुग्ने बाटोको अवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका 105 - घरसम्म पुग्ने बाटोको अवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	कालोपत्रे/ पक्की ढलान सडक	ग्राभेल सडक	धुले (कच्ची) सडक	गोरेटो बाटो जोडिएको	अन्य	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	439	134	384	221	0	0	1178
2	56	5	409	89	0	0	559
3	45	27	277	155	9	0	513
4	0	36	116	413	2	0	567
5	0	4	292	212	3	0	511
6	36	1	171	139	4	0	351
7	42	0	202	344	0	0	588
8	85	2	231	152	0	0	470
9	27	0	83	292	0	0	402
10	0	0	479	157	1	0	637
11	1	1	494	178	7	5	686
12	1	1	37	489	0	3	531
13	118	3	192	28	0	0	341
14	0	12	200	214	2	0	428
15	1	4	280	139	3	0	427
जम्मा	851	230	3847	3222	31	8	8189
प्रतिशत	10.4%	2.8%	47.0%	39.3%	0.4%	0.1%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेका ८१८९ घरपरिवारहरू मध्ये धुले (कच्ची) सडकको पहुँच भएको घरपरिवार सबैभन्दा बढी ३८४७ अर्थात ३९.३ प्रतिशत, गोरेटो बाटोको पहुँच भएको घरपरिवारहरूको संख्या ३२२२ अर्थात ३९.३ प्रतिशत, कालोपत्रे/पक्की ढलान गरेको सडकको पहुँच भएको ८५१ अर्थात १०.४ प्रतिशत रहेका छन् । पूर्वाधार विकासमा सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण सडकको अवस्था सुदृढ नभइकन अन्य विकासले गति लिन सक्दैन तसर्थ सहज आवागमनका लागि नगरपालिकाले सडक संचालनको विकास र स्तर उन्नतिका लागि यातायात गुरुयोजना निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

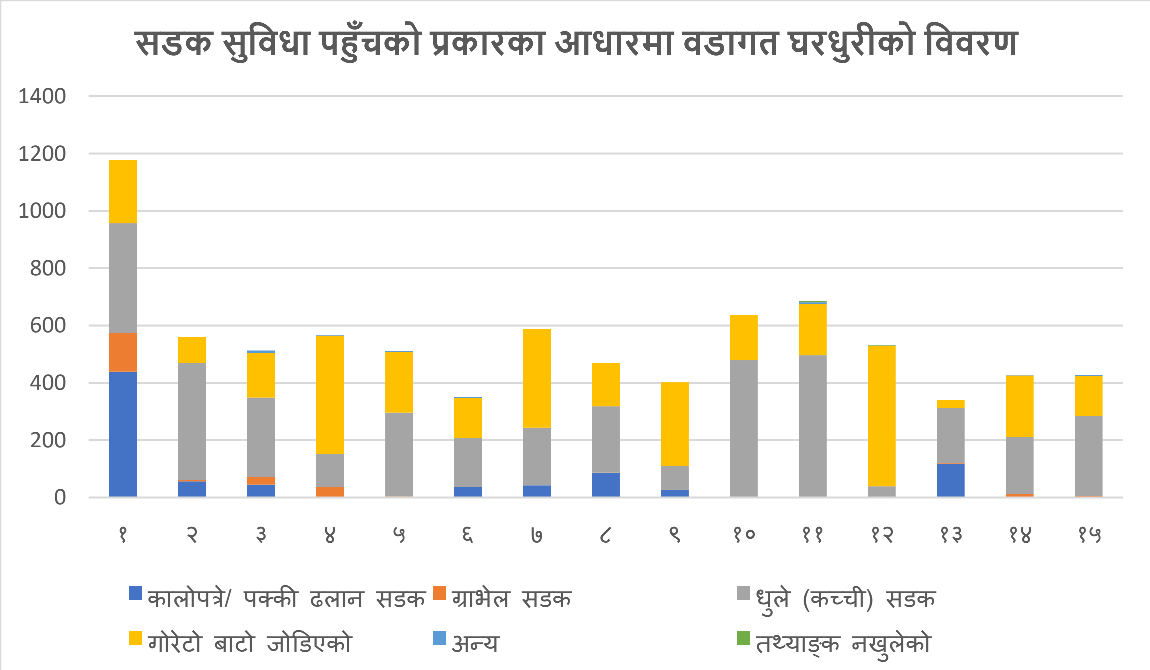

७.२.३ सार्वजनिक यातायातको पहुँचसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका 106 - सार्वजनिक यातायातको पहुँचसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	१५ मिनेट भित्र	३० मिनेट भित्र	१ घण्टा भित्र	१ देखि २ घण्टा	२ घण्टा भन्दा बढी	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	807	239	118	13	1	0	1178
2	248	132	108	71	0	0	559
3	83	102	193	135	0	0	513
4	342	76	63	71	15	0	567
5	1	10	61	277	162	0	511
6	131	117	90	13	0	0	351
7	204	150	92	112	30	0	588
8	79	114	136	69	72	0	470
9	164	119	109	10	0	0	402
10	144	30	117	143	203	0	637
11	97	7	6	30	541	5	686
12	331	129	64	3	1	3	531
13	254	57	29	1	0	0	341
14	113	82	86	138	9	0	428
15	240	118	60	9	0	0	427
जम्मा	3238	1482	1332	1095	1034	8	8189
प्रतिशत	39.5%	18.1%	16.3%	13.4%	12.6%	0.1%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा रहेका कुल ८१८९ घरपरिवार मध्ये सार्वजनिक यातायातको पहुँचसम्म पुग्न १५ मिनेट लाग्ने घरपरिवार ३२३८ अर्थात ३९.५ प्रतिशत रहेको छ भने ३० मिनेट समय लाग्ने घरपरिवार १४८२ अर्थात १८.१ प्रतिशत रहेका छन् । यस्तै सार्वजनिक यातायातको पहुँचसम्म १ घण्टा भित्र पुग्ने घरपरिवारको १६.३ प्रतिशत रहेको छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

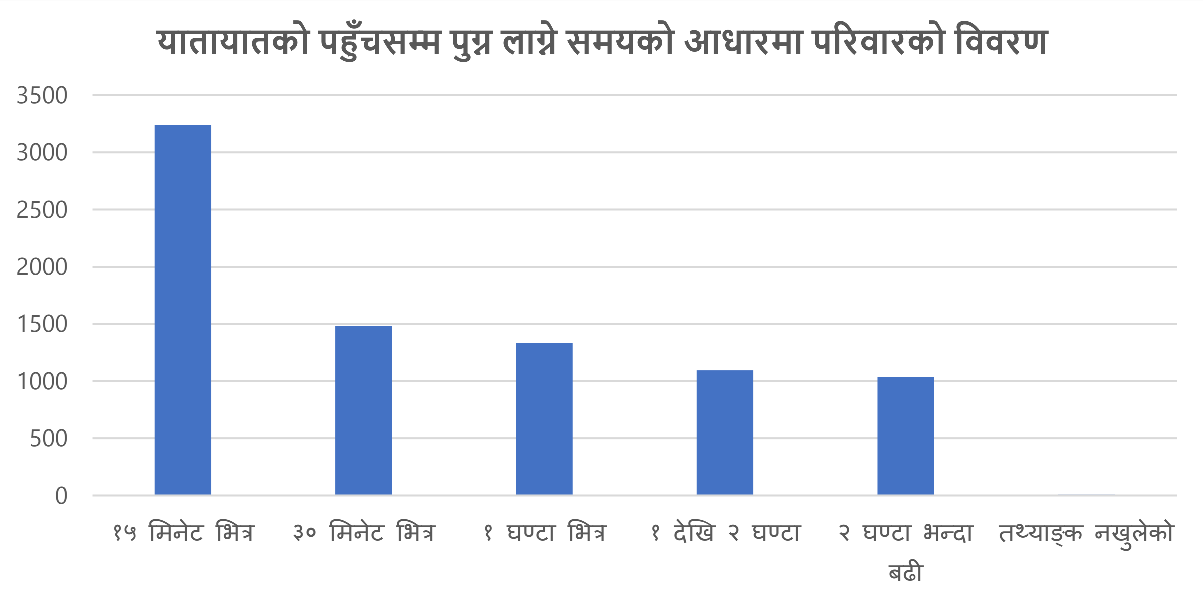

७.२.४ बाह्रै महिना सञ्चालनयोग्य सडकको पहुँचका आधारमा परिवारको विवरण

तालिका 107 - बाह्रै महिना सञ्चालनयोग्य सडकको पहुँचका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	१ कि.मि. भन्दा कम	१ देखि २ कि.मि.को दुरीमा	२ देखि ४ कि.मि. टाढा	४ कि.मि. भन्दा टाढा	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	752	371	55	0	0	1178
2	253	239	63	4	0	559
3	404	103	5	1	0	513
4	325	64	13	165	0	567
5	2	233	198	78	0	511
6	92	62	170	27	0	351
7	110	90	127	261	0	588
8	109	148	94	119	0	470
9	168	136	98	0	0	402
10	7	6	46	578	0	637
11	0	0	13	668	5	686
12	138	232	117	41	3	531
13	117	150	70	4	0	341
14	177	81	130	40	0	428
15	161	178	56	32	0	427
जम्मा	2815	2093	1255	2018	8	8189
प्रतिशत	34.4%	25.6%	15.3%	24.6%	0.1%	100.0%

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

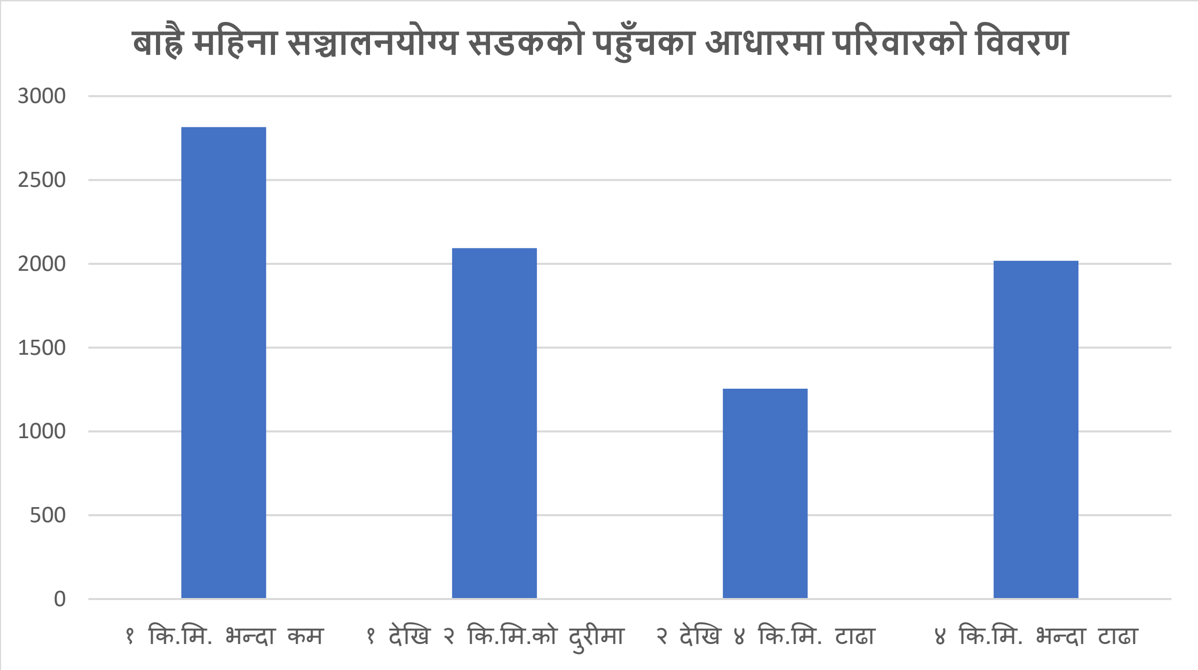

७.२.५ सवारीका प्रकारहरू

यस नगरपालिकाको केन्द्ररहेको दिक्तेल बजारमा सडक यातायात अन्तर्गत लामो दुरीमा बस, मिनिबस, जीप तथा माईक्रो बस सञ्चालनमा आएका पाइन्छन्, स्थानीयस्तरमा टेम्पो, जीप, ट्र्याक्टर, तथा मोटरसाईकलहरू देखिन्छन् । यी सवारी साधनहरू मध्ये कतिपय निजी र कतिपय सार्वजनिक हुन्छन् ।

कुनै पनिक्षेत्रको आर्थिक सामाजिक विकासलाई गतिशिल बनाउन सार्वजनिक वस्तु तथा सेवा प्रवाहलाई सरल र सहज बनाउन कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रको विकास गर्न यातायात एउटा महत्त्वपूर्ण पूर्वाधारको रुपमा रहेको हुन्छ । यस नगरपालिकामा मुख्यतया ट्रक, ट्रेक्टर, जिप, बस, मोटरसाइकलहरूको समेत उपयोग गरिएको देखिन्छ । नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा बाह्रै महिना सुचारु हुने गरी सडकमार्गहरूको स्तर उन्नति गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै सडक यातायातको लागि आवश्यक विभिन्न पूर्वाधारहरू जस्तै सवारी साधन पार्किङ स्थल, बस स्टप, यात्रु प्रतिक्षालय, सडक बत्ती, सडक सङ्केत चिह्न, बसको अन्तिम बिसौनी सम्बन्धी सेवा सुविधाहरू व्यवस्थित रुपमा विकास गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

७.२.६ झोलुङ्गे पुल तथा पुलपुलेसा सम्बन्धी विवरण

तालिका 108 - नगरपालिकामा रहेका पुलपुलेसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	पुल तथा झोलुङ्गे पुलको नाम	ठेगाना (जोडिने स्थलहरू)	लम्बाइ (मि.)	चौडाइ (मि.)	अवस्था
	वडा नं. १				
१	मेवाखोला पुल	मेवा	४०	१.५	चालु
२	गुप्तेश्वर पुल	गुप्तेश्वर	४५	१.५	चालु
	वडा नं. २				
३	काउले	नेर्पा	५०	१.५	चालु
	वडा नं. ३				
४	डल्ले दोभान	वुइपा	३५	१.५	
५	दिखुवा चिट्टी	वुइपा	४०	१.५	

क्र.सं.	पुल तथा झोलुङ्गे पुलको नाम	ठेगाना (जोडिने स्थलहरू)	लम्बाइ (मि.)	चौडाइ (मि.)	अवस्था
६	कुसुमरवा	वुइपा	२८		
७	टारी	वुइपा	३०		
८	सिम्ले (कुसमखार)	खाल्टे	२०		
	वडा नं. ४				
९	च्याम्फा झोलुङ्गे पुल	याम्खा	४०	१.५	
१०	खोसार्नी डाँडा झोलुङ्गे पुल	याम्खा	४५	१.५	
११	खुर्सानी डाँडा (मोटर)	याम्खा	८०	६	
	वडा नं. ५				
१२	नरकटे		३०	१.५	
१३	कोरेपा		२५	१.५	
१४	जोरआँप		४०	१.५	
१५	तावादोभान		३०	१.५	
१६	दशमुरे		३५	१.५	
	वडा नं. ६				
१७	नेर्पा देखि दिक्तेल (छिर्वे खोला)		७२	३	चालु
१८	चिउरीगढा पुल	नेर्पा देखि दिक्तेल	७०	३	निर्माणाधिन
१९	निर्पा सोल्मा पुल	निर्पा देखि सोल्मा	७०	३	चालु
२०	क्षपे खोला पुल	लोकमार्ग	५०	८	निर्माणाधिन
२१	भुलभुले पुल	लोकमार्ग	३८	८	चालु
	वडा नं. ७				
२२	चम्पा	चम्पा	२०	१.५	
२३	रंकु	रंकु	३०	१.१	
२४	कोरेपा	कोरेपा	२८	१.१	
२५	मेवा	मेवा	२५	१.१	
२६	बारकु	बारकु	३०	१.१	
	वडा नं. ८				
२७	दोवेला	डाडागाउँ	५०	१.५	चालु
२८	दोवेला डाँडा	निमलीडाँडा	३५	१.५	
२९	वुबालुङ्ग	वसुम	२०	२	
३०	कोलबोट	चुच्चेढुङ्गा	३००	१.१	
	वडा नं. ९				
३१	लप्से खोला	दोमेला	४०	१.५	चालु
३२	पेलुङ्ग (साप्सु खोला)	बाझे	६०	१.१	चालु
	वडा नं. १०				
३३	माङगु खोला	भागु	३२	१.५	चालु
३४	शनिबारे	दम्दी	३५	१.२	चालु
३५	खोलाधर	खारमी	३२	२	चालु
३६	नाखम खोला	नाखमबगर	३२	२	चालु
३७	दम्दी खोला	दम्दी	२५	१.१	चालु
३८	देखुमी छिरुवा	छिरुवा	३५	१.१	चालु
	वडा नं. ११				
३९	कात्तीके	विखकु			

क्र.सं.	पुल तथा झोलुङ्गे पुलको नाम	ठेगाना (जोडिने स्थलहरू)	लम्बाइ (मि.)	चौडाइ (मि.)	अवस्था
४०	रुदाकङ्ग	केपीलासगदी			
४१	जालपा	साव्रु			
४२	खुमखोला	पार्थक			
	वडा नं. १२				
४३	लुम्जु चौता	खार्मी	३२	१.५	चालु
४४	कादेल	केपीलास	६५	१.५	चालु
४५	छारु	मालदेह	६५	१.१	चालु
४६	फेदि	सत्यस्वर	६५	१.१	चालु
	वडा नं. १४				
४७	छिप्ती	छिप्ती ३	३०	१.५	चालु
४८	दम्पु	दम्पु १३	३५	१.१	
४९	कुसुखा	कुसुखा ४	३८	१.१	
५०	रेखु	रेखु	४०	१.१	
५१	रेखु	रेखु	४२		निर्माणाधिन
	वडा नं. १५				
५२	काडे	शेरा	७०	१.५	चालु
५३	दिखुवा दोभान	खाल्ले	७५	१.५	

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

७.२.७ प्रमुख सार्वजनिक यातायातका रुटहरू (बस सेवा तथा ढुवानी सेवा)

विभिन्न स्थान र भौगोलिक क्षेत्रमा बस्ने जनताहरूको बीचमा आपसी सम्पर्क स्थापनाका लागि सार्वजनिक यातायातलाई सहज, प्रभावकारी, सुलभ र नियमित तुल्याउन रुटहरूको विकास जरुरी हुन्छ । विभिन्न रुटहरूमा यातायात सेवा सञ्चालनमा आएको खण्डमा यसले विभिन्न समुदाय र क्षेत्रलाई एकआपसमा जोडेर जनताको बीचमा एकताको भावना स्थापित गर्दछ ।

तालिका 109 - यातायात रुटको विवरण

वडा	सार्वजनिक साधनको प्रकार	रुटको शुरु बिन्दु र अन्तिम बिन्दु	संख्या
४	बस	आले हुँदै रेग्मीटार	२
६	टेम्पो, लोकल बस	दिक्तेल बजार देखि मोछा	१
७	बस	दिक्तेल चिउरीडाँडा	१
१०	बस	दिक्तेल – पाथेका	१
११	बस	दिक्तेल – वाक्सीला	१
११	सुमो जिप	हुरलुङ्ग – वाक्सीला	२
१२	बस	हलुङ्ग – ऐंसेलुखर्क	१
१२	जीप	हलुङ्ग – वाक्सीला	८
१३	बस	हाइवे (मध्यपहाडी लोकमार्ग)	१०
१३	सुमो		२०
१३	अटो		२०
१४	बस, भ्यान	मेनबाटो गाईघाट	१५

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

७.२.८ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने

नगरपालिकाका वडा केन्द्रदेखि नगरपालिकाको केन्द्र र टाढाको बस्तीदेखि वडा केन्द्रसम्मको दुरीले नगरपालिकासँग जनताको पहुँचलाई निर्धारण गर्दछ । त्यसैले नगरपालिकाकेन्द्र र वडा केन्द्र बीचको दुरी सबै वडा तथा टाढाको बस्तीहरू सापेक्ष हुनु जरुरी हुन्छ । स्थानीय संरचनामा जनताले आफ्नो वडा केन्द्र तथा नगरपालिका केन्द्रबाट आवश्यक सेवा सजिलै ग्रहण गर्न सक्ने किसिमको हुनु पर्छ । जनताले सार्वजनिक सेवा ग्रहण गर्न वडा कार्यालय तथा नगरपालिका कार्यालयको दुरी सेवाग्राहीको सहज पहुँचमा आधारित हुनुपर्दछ । जसले गर्दा जनताले सेवा सुविधा प्राप्त गर्न कठिनाइ हुँदैन । त्यसको लागि सबै स्थानका जनताहरूलाई मध्यनजर गर्दै वडा कार्यालय तथा नगरपालिका केन्द्र निर्धारण गर्नु उचित हुन्छ । यसर्थ टाढाको बस्तीबाट वडा केन्द्र कति दुरीमा पर्छ भन्ने कुरा महत्त्वपूर्ण हुन्छ ।

नेपालले अभ्यास गरेको संघीय प्रणाली अन्तर्गत स्थानीय तह निर्माणको मर्म भनेकै दुरदराजका गाउँवस्तीमा बस्ने जनताको घरआँगनसम्म विकास निर्माण पुऱ्याउनु हो । त्यसकारण स्थानीय सरकारले सडक यातायातको विकास र विस्तार गर्दा टाढाको बस्तीबाट समेत नगरपालिका केन्द्रसम्म सकेसम्म छिटो पुग्न सकिने कुरोलाई मध्यनजर गर्नुपर्दछ । नगरपालिकाको टाढाको बस्ती देखि वडा केन्द्रसम्मको दुरीको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 110 - टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्र सम्म लाग्ने अनुमानित समय

क्र.सं.	बस्तीको नाम	वडा केन्द्रमा पुगेर फर्कन लाग्ने अनुमानित समय			
		पैदल जान	पैदल फर्कन	सवारीमा जान	सवारीमा फर्कन
	वडा नं. २				
१	मस्याङ्गे	३	४		
२	मुडे	२	२		
३	लागी	२	२		
	वडा नं. ३				
४	गीरीसे	२५ मी.	३० मी.		
५	काउले	३० मी.	३५ मी.		
६	कट्टी	३० मी.	३० मी.	सवारी साधनको सुविधा छैन ।	
७	खत्री गाउँ	३० मी.	३० मी.		
८	चुप्ला	३५ मी.	३५ मी.		
	वडा नं. ४				
९	दिखुवा दोभान	२	२.३०		
१०	आहाले	१.३०	२ घण्टा		
११	दाप्सा	१.३०	२ घण्टा		
	वडा नं. ५				
१२	करचीउडे	२ घण्टा	१.३०		
१३	जोरा	२ घण्टा	१.१ घण्टा		
१४	भलहर बरकटे	२	११.२ घण्टा		
	वडा नं. ६				
१५	गुरुङ्ग गाउँ	२० मी	२०		
१६	बेसीटोल	४० मी	४५		
१७	पराजुली ठाउँ	१० मी	१०		
१८	लालबु	३० मी	३० मी		
१९	गौरी गाउँ	२० मी	२० मी		
	वडा नं. ७				
२०	तल्लेघर टोल				
२१	मयूर डाँडा				
२२	चम्पा सुगुरुवा				

२३	चिउरीडाँडा	१५	२०		
२४	पिप्ले खोला				
	वडा नं. ८				
२५	रमिते डाँडा	२ घण्टा	२ घण्टा		
२६	पञ्चेश्वर टोल	१ घण्टा	१ घण्टा ३० मिनेट		
२७	साकेला टोला	१ घण्टा	१ घण्टा		
	वडा नं. ९				
२८	क्षेती गाउँ	१ घण्टा ३० मिनेट	२ घण्टा		
२९	भोटेगाउँ	१ घण्टा ३० मिनेट	२ घण्टा		
३०	पेलुङ्ग	१ घण्टा	१ घण्टा ३० मिनेट		
	वडा नं. १०				
३१	डाँडा गाउँ	२० मिनेट	२० मिनेट		
३२	नाखाम	१ घण्टा	१ घण्टा		
३३	चिमचिमा	४५ मिनेट	४५ मिनेट		
३४	मागुश्रीवास	२ घण्टा	२ घण्टा		
३५	दम्दी	१ घण्टा	१ घण्टा		
३६	छोक	३ घण्टा	३ घण्टा		
	वडा नं. ११				
३७	पोतीका (साब्रु)	२.३० मि.	२.३० मि.		
३८	फुल विसाउना	२ घण्टा	२ घण्टा		
३९	लेखाली गाउँ	१ घण्टा	१ घण्टा		
४०	रुदालुङ्ग	१ घण्टा	१ घण्टँ		
	वडा नं. १२				
४१	सामालुङ्ग	२ घण्टा	२ घण्टा		
४२	कादेल	१ घण्टा	४५ मिनेट		
४३	छिप्ती	१ घण्टा	१.३० मिनेट		
	वडा नं. १३				
४४	हाँबुक	१.३०	१.३०		
४५	खाम्ला	१.२५	१.३०		
४६	हुलुङ्ग	१ घण्टा	१ घण्टा		
४७	महुरे गढी	१ घण्टा	१ घण्टा		
	वडा नं. १४				
४८	टारी	४५ मी	४५ मी		
४९	कुसमरवा	५० मी	५० मी		
५०	कट्टी	४० मी	४५ मी		
५१	खिरी	५० मी	५५ मी		
५२	राम्चे	६० मी	६० मी		
	वडा नं. १५				
५३	भाला	१.३०	२ घण्टा		
५४	बसेरी	१ घण्टा	२ घण्टा		
५५	रामावाडी	४५	१ घण्टा		

स्रोत : वडागत भेला, २०८०

७.२.९ वडा केन्द्रबाट पालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

सडक यातायात सुविधाको विस्तार तथा सडकहरूको स्तरोन्नति गरी वडा केन्द्रहरूलाई नगरपालिका केन्द्रसम्म जोडिएको भएपनि सडक यातायात पूर्वाधारको अवस्थालाई सबै मौसममा सञ्चालन हुने बनाउनु आवश्यक छ । सडक सञ्जालको विकास

भएमात्र उद्योग, बन्द व्यापारको विकासका साथै कृषिको आधुनिकीकरण र कृषि उत्पादनको बजारीकरण संम्भव छ । ग्रामीण इलाकाका सडकहरू वर्षायामको बेलामा हिलाम्य हुने भएका कारण ती सडकलाई “फेयर वेदर सडक” का रुपबाट “अल वेदर” सडकको रुपमा स्तरोन्नति गरी वडा केन्द्रहरूलाई नगरपालिकाकेन्द्रसँग जोडेर जिल्ला सडक हुँदै राष्ट्रिय राजमार्ग प्रणालीमा जोड्नु पर्ने हुन्छ ।

वडा नं.	नगरपालिकाको केन्द्र रहेको स्थान	वडा केन्द्र रहेको स्थान	दूरी (कि.मि.)	वडा केन्द्रबाट नगरपालिकाको केन्द्रसम्म जान लाग्ने समय	नगरपालिकाको केन्द्रबाट वडा केन्द्र फर्कन लाग्ने समय
१	दिक्तेल	दिक्तेल	०.१	५ मि.	५ मि.
२	दिक्तेल	सोल्मा	३	१० मि.	१० मि.
३	दिक्तेल	बाम्राङ	४	१५ मि.	१५ मि.
४	दिक्तेल	खाल्ले	७	२० मि.	२० मि.
५	दिक्तेल	मेघे चौतारा, लफ्याङ	३	१० मि.	१० मि.
६	दिक्तेल	नेर्पा	९.५	२५ मि.	२५ मि.
७	दिक्तेल	चिउरीडांडा	२४	१ घण्टा	१ घण्टा
८	दिक्तेल	बुवालुङ	२८	३० मि.	३० मि.
९	दिक्तेल	निर्मलीडांडा	३३	१ घण्टा	१ घण्टा
१०	दिक्तेल	पाथेका	१७	१ घण्टा	१ घण्टा
११	दिक्तेल	खार्मी	१९	१ घण्टा	१ घण्टा
१२	दिक्तेल	जालपा	१६	४५ मि.	४५ मि.
१३	दिक्तेल	नुनथला	१५	२० मि.	२० मि.
१४	दिक्तेल	बुईपा	२४	४५ मि.	४५ मि.
१५	दिक्तेल	विजयखर्क	२९	५५ मि.	५५ मि.

७.२.१० बसपार्क सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा २ वटा बसपार्कहरू रहेका छन् र यी बसपार्कहरु ब्यवस्थित र स्तरोन्नती गर्नु पर्ने अवस्थामा रहेका छन्।

१) आचार्य टोल बसपार्क

२) सोल्मा बसपार्क

७.३ विद्युत तथा उर्जा

७.३.१ खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण

तालिका 111 - खाना पकाउने मुख्य इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	काठ दाउरा/कोइला	एलपी ग्यास	मटितेल	बिद्युत	गोबर ग्यास/बायो ग्यास	गोबर / गुँइठा	अन्य (खुलाउने)	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	440	735	2	1	0	0	0	0	1178
2	493	7	0	0	0	0	59	0	559
3	464	49	0	0	0	0	0	0	513
4	563	4	0	0	0	0	0	0	567
5	508	2	0	1	0	0	0	0	511
6	349	2	0	0	0	0	0	0	351
7	579	9	0	0	0	0	0	0	588
8	462	0	0	1	7	0	0	0	470
9	399	0	2	1	0	0	0	0	402
10	622	13	2	0	0	0	0	0	637
11	679	2	0	0	0	0	0	5	686
12	524	4	0	0	0	0	0	3	531
13	272	69	0	0	0	0	0	0	341

वडा नं.	काठ दाउरा/कोइला	एलपी ग्यास	मटितेल	बिद्युत	गोबर ग्यास/बायो ग्यास	गोबर / गुँइठा	अन्य (खुलाउने)	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
14	424	3	0	1	0	0	0	0	428
15	420	7	0	0	0	0	0	0	427
जम्मा	7198	906	6	5	7	0	59	8	8189
प्रतिशत	87.9%	11.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.7%	0.1%	100%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

तालिका 112 - खाना पकाउने प्रयोग हुने सहायक इन्धनसम्बन्धी विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

वडा	सहायक इन्धन प्रयोग गर्ने	सहायक इन्धन प्रयोग नगर्ने	जम्मा	काठ/ दाउरा/ कोइला	एल.पी.ग्यास	विद्युत	गोबरग्यास / बायोग्यास	गोबर / गुँइठा	अन्य
1	575	0	575	195	378	1	0	0	0
2	173	33	206	32	96	23	0	0	34
3	86	0	86	24	58	0	0	0	1
4	208	0	208	0	201	18	0	0	0
5	36	0	36	1	35	4	0	0	0
6	55	0	55	2	30	23	0	0	0
7	96	0	96	4	87	15	2	0	0
8	29	0	29	8	2	6	16	2	0
9	44	0	44	0	12	37	0	0	0
10	67	0	67	7	25	32	0	0	0
11	70	5	75	2	65	4	0	0	1
12	22	6	28	4	18	1	0	0	0
13	184	0	184	62	118	9	0	0	0
14	165	0	165	4	157	16	3	0	0
15	75	0	75	5	70	2	0	0	0
जम्मा	1885	44	1929	350	1352	191	21	2	36

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकाको कुल घरपरिवारहरू मध्ये १९२९ घरपरिवारले खाना पकाउन विभिन्न किसीमका सहायक इन्धनको प्रयोग गरेको पाईये । सहायक इन्धनको प्रयोग गर्ने घरपरिवारहरूमध्ये ३५० ले काठदाउरा, १३५२ घरपरिवारले एल.पी ग्याँस, १९१ घरपरिवारले विद्युतको प्रयोग गर्दछन् भने अन्य स्रोत प्रयोग गर्ने जनसंख्या नगन्य रहेको पाइयो । स्थानीयहरूले अधिकांश काठ दाउराको प्रयोग गरेबाट एकातर्फ वनजंगल र पर्यावरणमा क्षति पुग्ने र अर्कोतर्फ धुवाँ र दाउरा संकलन गर्दा लाग्ने समयले क्रमशः स्वास्थ्यमा असर पुऱ्याउनुका साथै समय समेत बढी खर्च हुने देखिन्छ । तसर्थ ग्रामिण भेगहरूमा वैकल्पिक उर्जाको उत्तम उपायको रुपमा गोबर ग्याँसको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने र आय आर्जनका कार्यक्रमहरूमा केन्द्रित गरी नगरपालिकावासीलाई काठ दाउराको विकल्प तर्फ लैजानुपर्ने देखिन्छ । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

दिगो विकासको अवधारणाअनुसार पर्यावरणिय सन्तुलन बनाइ राख्न मानिसको उपभोग शैलीमा परिवर्तन गर्नु अपरिहार्य छ । उदाहरणका लागि नेपालले आधारवर्ष २०१५ मा ७४.७ प्रतिशत रहेको इन्धनको प्राथमिक श्रोतको रुपमा काठ, दाउरा, गुइँठा आदि प्रयोग गर्ने जनसमुदाय सन् २०३० सम्म ३० प्रतिशत मा झार्ने तथा पकाउने प्रयोजनार्थ एलपिजी प्रयोगलाई १८ प्रतिशत (२०१५) बाट ३३ प्रतिशत मा पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ । यसै राष्ट्रिय लक्ष्यलाई आत्मसाथ गर्दै यस नगरपालिकाका नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई त्यसतर्फ उन्मुख बनाउनु आवश्यक छ ।

७.३.२ बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण

यस नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा विद्युत मर्मत संभार, महसूल असुली तथा विद्युतीकरण योजनाको कार्यान्वयन नेपाल विद्युत प्राधिकरणले गर्दै आएको छ । घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८ को नजिता अनुसार दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनमा विद्युत प्रमुख स्रोतको रुपमा रहेको देखिन्छ ।

तालिका 113 - दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

वडा	बिजुली	सोलार	मटितेल	गोबर ग्यास	अन्य (खुलाउने)	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	1174	3	1	0	0	0	1178
2	539	8	3	0	9	0	559
3	500	8	3	0	2	0	513
4	557	1	7	0	2	0	567
5	506	5	0	0	0	0	511
6	343	6	0	0	2	0	351
7	567	2	13	0	6	0	588
8	445	7	14	3	1	0	470
9	376	7	5	0	14	0	402
10	609	18	3	0	7	0	637
11	575	83	2	0	21	5	686
12	526	1	0	0	1	3	531
13	327	9	3	0	2	0	341
14	416	6	2	1	3	0	428
15	423	2	2	0	0	0	427
जम्मा	7883	166	58	4	70	8	8189
प्रतिशत	96.26%	2.03%	0.71%	0.05%	0.85%	0.10%	100.00%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

नगरपालिकामा घरपरिवारहरूले दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धनको स्रोत विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाका कुल ८१८९ घरपरिवारहरू मध्ये ७८८३ अर्थात ९६.२६ प्रतिशतले विद्युत, १६६ अर्थात २.०३ प्रतिशतले सोलार, ५८ अर्थात ०.७१ प्रतिशतले मट्टितेल र बाँकीले अन्य इन्धनको प्रयोग गरेको पाइयो । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा ग्रामिण विद्युतिकरणमा व्यापक विकास नगरपालिकामा विद्युत सेवाको पहुँच नपुगेको परिवारहरू नगन्य रहेको देखिन्छ भने सेवा नपुगेका क्षेत्रहरूमा त्यसको विस्तार हुनु जरूरी छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका 114 - बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने सहायक इन्धनको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

वडा	सहायक ऊर्जा प्रयोग गर्ने	सहायक ऊर्जा प्रयोग नगर्ने	जम्मा	विद्युत	सोलार	मट्टितेल	बायोग्यास	अन्य
1	724	0	724	2	335	34	2	369
2	68	4	72	11	54	5	0	1
3	22	1	23	4	15	2	0	1
4	34	1	35	0	33	0	0	1
5	25	0	25	3	17	1	0	6
6	36	2	38	6	27	4	0	0
7	173	6	179	4	16	158	0	1
8	427	1	428	23	110	383	13	4
9	49	10	59	1	35	11	0	5
10	288	6	294	9	270	216	0	1
11	275	24	299	50	222	1	0	2
12	18	7	25	0	18	0	0	0
13	64	2	66	10	52	0	0	2
14	32	3	35	6	24	1	0	1
15	27	0	27	3	17	5	0	2

वडा	सहायक ऊर्जा प्रयोग गर्ने	सहायक ऊर्जा प्रयोग नगर्ने	जम्मा	विद्युत	सोलार	मट्टितेल	बायोग्यास	अन्य
जम्मा	2262	67	2329	132	1245	821	15	396

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

तालिका 115 - विजुलीको मिटर जडानको अवस्थासम्बन्धी विवरण

वडा नं.	मिटर जडान भएको	जडान नभएको	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	1152	26	0	1178
2	509	50	0	559
3	423	90	0	513
4	471	96	0	567
5	506	5	0	511
6	324	27	0	351
7	514	74	0	588
8	414	56	0	470
9	356	46	0	402
10	590	47	0	637
11	554	127	5	686
12	492	36	3	531
13	325	16	0	341
14	318	110	0	428
15	396	31	0	427
जम्मा	7344	837	8	8189
प्रतिशत	89.7%	10.2%	0.1%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

तालिका 116 - विजुलीको मिटर जडान नगर्नुको कारणसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	घरको प्रकृतिले जडान गर्न नमिलेर	नजिकसम्म विजुली लाइन नभएर	जडान गर्ने क्षमता नभएर	जडान गर्ने प्रक्रियामा रहेको	जग्गा र घर निजी स्वामित्वमा नभएर	जम्मा
1	10	0	10	3	3	26
2	14	1	11	8	16	50
3	12	2	14	57	5	90
4	16	5	21	45	9	96
5	0	0	0	5	0	5
6	7	2	1	14	3	27
7	9	0	39	19	7	74
8	0	3	19	25	9	56
9	9	0	17	18	2	46
10	18	2	18	9	0	47
11	26	5	60	29	7	127
12	11	0	13	6	6	36
13	1	1	5	5	4	16
14	20	6	22	51	11	110
15	3	0	10	17	1	31
जम्मा	156	27	260	311	83	837
प्रतिशत	18.6%	3.2%	31.1%	37.2%	9.9%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

७.४ सञ्चार तथा प्रविधि

एक्काईसौं शताब्दीको भूमण्डलीकृत समाज सूचना र सञ्चारको युगमा छ । सूचना र सञ्चारको क्षेत्रमा आएको क्रान्तिलाई नेपालको शहरी क्षेत्रले लगभग आत्मसाथ गरिसकेको भएपनि ग्रामीण क्षेत्रमा टेलिभिजन, पत्रपत्रिका, ईन्टरनेट, टेलिफोन, मोबाइल र कुरियर सेवा विस्तार हुन बाँकी छ । सञ्चार र प्रविधिका यी माध्यमहरूको पूर्णरुपले विकास गरी ग्रामीण जनतालाई सूचना र सञ्चारको दुनियाँमा प्रवेश गराउनु चुनौतीपूर्ण रहेको छ । नेपालको संविधानले जनताको सूचनाको हकलाई मौलिक हकको रुपमा परिभाषित गरेको छ ।

७.४.१ परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको विवरण

तालिका 117 - परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

साधन / सुविधा	वडा नं.															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	जम्मा
रेडियो	140	48	77	103	190	168	126	176	27	407	54	78	12	104	76	1786
टेलिभिजन	849	134	145	235	12	195	262	192	135	105	122	31	51	114	36	2618
कम्प्युटर/ ल्यापटप	282	48	14	13	4	30	5	3	5	7	14	13	3	7	1	449
इन्टरनेट	833	63	36	40	2	47	3	52	15	7	342	23	26	18	44	1551
ल्याण्डलाइन फोन	168	25	11	3	6	14	4	1	2	1	17	15	5	9	6	287
साधारणा मोबाइल फोन	806	523	330	524	470	276	524	377	202	405	636	444	303	382	279	6481
स्मार्ट मोबाइल फोन	1059	110	253	164	374	218	387	3	193	193	480	213	244	317	240	4448
कार / जीप / भ्यान	25	1	2	0	2	1	1	1	1	0	2	0	4	0	1	41
मोटरसाइकल / स्कुटर	201	43	23	33	0	26	31	39	20	0	14	26	6	15	3	480
साइकल	8	1	1	2	0	1	0	3	0	0	1	0	0	0	0	17
रेफ्रिजेरेटर (फ्रिज)	278	0	7	12	0	1	7	0	4	0	2	2	0	11	3	327
वासिङ मेसिन	20	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	23
एयर कण्डिसनर	1	0	0	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	5
विद्युतीय पंखा	9	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12
माइक्रोवेभ ओभन	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
राष्ट्रिय दैनकि पत्रिकाको पहुँच	2	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
कुनै पनि सुविधा नभएको	7	12	19	19	13	8	25	76	24	43	26	47	19	30	38	406

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

साधन तथा सेवा सुविधाको आधारमा नगरपालिकामा मोबाइल सुविधा उपलब्धता भएको घरपरिवारको संख्या उच्च रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाका कुल घरपरिवारहरू मध्ये ६४८१ घरपरिवारमा साधारण मोबाइल भएको देखिन्छ । दोस्रोमा स्मार्ट मोबाइल फोन प्रयोग गर्ने संख्या ४४४८, तेस्रोमा टेलिभिजन हुने परिवारको संख्या २६१८, रेडियो हुने परिवारको संख्या १७८६ रहेका छन् । समग्रमा तथ्याङ्कलाई हेर्दा संचार क्षेत्रको प्रमुख मोबाइल तथा ईन्टरनेट सेवामा वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ । मोबाइल प्रयोगकर्ताले सबैखाले संचारका सुविधा जस्तै श्रव्य, दृष्य, सुचना, गीत, खबर आदान प्रदान लगायतका धेरै काम गर्न सहज हुने भएकोले टेलिभिजन, रेडियो प्रयोगकर्ताको विगतको तुलनामा क्रमश घटिरहेको देखिन्छ । अर्को तर्फ कार/जीप, एर

कन्डिसनर, हिटर वा ग्याँस गिजरजस्ता उच्च सुविधाका सामाग्रीहरूको संख्या कम देखिन्छ । यद्यपि ग्रामीण इलाकाहरूमा समेत क्रमशः आधुनिक सुख सुविधाका सामग्रीहरूको प्रयोगकर्ताहरू बढ्नाले उपभोक्तावादी संस्कृतिको विकास भएरहेको देखिन्छ । वडागत रुपमा विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.४.२ इन्टरनेटमा पहुँच भएका जनसंख्याको विवरण

तालिका 118 - इन्टरनेटमा पहुँचको आधारमा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	इन्टरनेटमा पहुँच भएका		इन्टरनेटमा पहुँच नभएका		१० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जम्मा जनसंख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
1	2638	71.6%	1046	28.4%	3684
2	649	35.4%	1183	64.6%	1832
3	261	15.9%	1384	84.1%	1645
4	655	35.0%	1217	65.0%	1872
5	871	49.2%	900	50.8%	1771
6	188	17.2%	904	82.8%	1092
7	489	27.2%	1308	72.8%	1797
8	812	51.9%	753	48.1%	1565
9	99	8.2%	1104	91.8%	1203
10	442	20.8%	1683	79.2%	2125
11	663	34.2%	1275	65.8%	1938
12	1113	77.7%	320	22.3%	1433
13	556	55.0%	455	45.0%	1011
14	704	55.8%	557	44.2%	1261
15	176	14.5%	1035	85.5%	1211
जम्मा	**10316**	**40.6%**	**15124**	**59.4%**	**25440**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

७.५ आवास तथा सार्वजनिक भवनहरू

७.५.१ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवारको विवरण

यस नगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरू मध्ये ९४.१ प्रतिशत अर्थात ७७०८ परिवारको आफ्नै स्वामित्वमा रहेको निजी घर, ४.२ प्रतिशत अर्थात ३४८ घरपरिवार भाडामा बस्ने गरेको, अन्यमा १.५ प्रतिशत अर्थात १२६ घरपरिवारहरू रहेको पाइयो । वडागत रुपमा वडा नं. १ मा भाडामा बस्ने परिवारहरू धैरै देखिन्छ । यी वाहेक सम्पूर्ण वडाहरूमा निजी स्वामित्वको घरमा बसोबास गर्ने परिवारहरू रहेका छन् । व्यवसायिक, भाडाको प्रयोजन र संस्थागत हिसाबले प्रयोग भएका घरहरूको संख्या नगन्य हुनुले नगरपालिका पूर्ण रुपमा ग्रामिण परिवेशको स्थितिमा रहेको स्पष्ट हुन्छ । अन्य वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका 119 - परिवारले प्रयोग गरेको घरको स्वामित्वको वर्गीकरण

वडा नं.	निजी	भाडामा	संस्थागत	अन्य (खुलाउने)	जम्मा
1	918	248	3	9	1178
2	503	25	1	30	559
3	493	8	0	12	513
4	546	9	1	11	567
5	510	0	0	1	511
6	346	3	1	1	351

7	570	16	0	2	588
8	466	2	0	2	470
9	396	4	0	2	402
10	625	3	0	9	637
11	667	7	0	12	686
12	524	10	0	0	534
13	317	10	3	11	341
14	407	2	1	18	428
15	420	1	0	6	427
जम्मा	7708	348	10	126	8192
प्रतिशत	94.1%	4.2%	0.1%	1.5%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

७.५.३ जगको आधारमा घुरधुरीको विवरण

तालिका 120 - जगको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	माटोको जोडाइ भएको ईँटा/ढुङ्गा	सिमेन्टको जोडाइ भएको ईँटा/ढुङ्गा	ढलान पिल्लरसहितको	काठको खम्बा गाडेको	अन्य	जम्मा
1	910	179	66	19	4	1178
2	381	23	5	146	4	559
3	292	20	8	190	3	513
4	544	8	2	10	3	567
5	481	12	1	17	0	511
6	331	14	0	6	0	351
7	543	6	1	38	0	588
8	463	4	1	1	1	470
9	398	0	0	4	0	402
10	621	8	2	4	2	637
11	662	7	1	15	1	686
12	525	6	0	0	0	531
13	304	8	11	18	0	341
14	403	15	0	9	1	428
15	400	13	5	7	2	427
जम्मा	7258	323	103	484	21	8189
प्रतिशत	88.6%	3.9%	1.3%	5.9%	0.3%	100.0%

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

७.५.४ बाहिरी गारोको आधारमा घुरधुरीको विवरण

तालिका 121 - बाहिरी गारोको आधारमा घुरधुरीको विवरण

वडा नं.	माटोको जोडाइ भएको ईँटा/ढुङ्गा	सिमेन्टको जोडाइ भएको ईँटा/ढुङ्गा	काठ/फल्याक	बाँसजन्य सामग्री	काँचो ईँटा	जस्ता/टिन/च्यादर	प्रि-फ्याब	अन्य	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	724	393	7	5	0	48	0	1	0	1178

2	467	43	3	18	0	27	0	1	0	559
3	418	48	12	11	1	12	1	10	0	513
4	520	22	1	12	0	12	0	0	0	567
5	491	15	0	5	0	0	0	0	0	511
6	324	20	1	5	0	1	0	0	0	351
7	532	14	4	31	0	7	0	0	0	588
8	455	10	0	3	0	0	0	2	0	470
9	398	0	0	4	0	0	0	0	0	402
10	623	8	1	1	0	4	0	0	0	637
11	632	6	7	28	0	12	0	0	1	686
12	511	12	0	6	0	0	0	0	2	531
13	283	28	0	0	0	30	0	0	0	341
14	401	16	4	5	0	2	0	0	0	428
15	394	22	2	7	0	2	0	0	0	427
जम्मा	7173	657	42	141	1	157	1	14	3	8189
प्रतिशत	87.6%	8.0%	0.5%	1.7%	0.0%	1.9%	0.0%	0.2%	0.0%	100.0%

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

७.५.५ छानोको आधारमा घुरधुरीको विवरण

तालिका 122 - छानोको आधारमा घुरधुरीको विवरण

वडा नं.	खर/पराल /छ्वाली	जस्ता/टिन	टायल/खपडा/झिँगटी	सिमेन्ट ढलान	काठ/फल्याक	ढुङ्गा/स्लेट	अन्य	तथ्याङ्क नखुलेको	जम्मा
1	4	977	1	195	0	1	0	0	1178
2	10	513	0	29	0	0	7	0	559
3	46	440	1	23	1	0	2	0	513
4	14	460	81	7	1	0	4	0	567
5	6	500	4	1	0	0	0	0	511
6	19	329	1	1	0	0	1	0	351
7	45	512	24	2	3	0	2	0	588
8	13	400	53	2	0	1	1	0	470
9	22	378	1	0	0	0	1	0	402
10	157	475	2	2	0	0	1	0	637
11	141	542	1	0	0	0	1	1	686
12	111	410	0	8	0	0	0	2	531
13	18	298	0	23	0	0	2	0	341
14	65	363	0	0	0	0	0	0	428
15	28	379	13	4	1	0	2	0	427
जम्मा	699	6976	182	297	6	2	24	3	8189
प्रतिशत	8.5%	85.2%	2.2%	3.6%	0.1%	0.0%	0.3%	0.0%	100.0 %

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

७.५.६ सामुदायिक भवनहरू तथा सभाहल सम्बन्धी विवरण

संघीय शासन प्रणाली अन्तर्गत निर्माण भएका स्थानीय तहमा आवश्यक भौतिक संरचनाहरू निर्माण गरी स्थानीय सरकारको कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनुपर्ने मान्यता अनुरुप नगरपालिका/नगरपालिकाको आफ्नै सामुदायिक भवन तथा सभाहल हुनु

आवश्यक छ । यस नगरपालिकामा भएका सामुदायिक भवनहरु तथा सभाहल सम्बन्धि विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका 123 - नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक भवनहरु तथा सभाहलको विवरण

क्र.सं.	नाम	ठेगाना
	वडा नं. १	
१	वृद्ध भवन	
	वडा नं. २	
२	दाहाल प्रतिष्ठान	गैरीगाउँ
३	सामुदायिक वन अफिस	
४	आदिवासी जनजाती महासंघ कार्यालय	
	वडा नं. ४	
५	सुर्योदय यूवा क्लवको भवन	बासबोटे
६	बालुङ्ग नवयूवा क्लव	वालुङ्ग
	वडा नं. ५	
७	काफ्ले गाउँ सामुदायिक भवन	काफ्ले गाउँ
८	मोहरीया सामुदायिक भवन	मोहरीया
९	सार्की गाउँ	सार्की गाउँ
१०	लफ्याङ्ग	लफ्याङ्ग
११	घिमिरे गाउँ	घिमिरे गाउँ
	वडा नं. ६	
१२	निरौले सामुदायिक	निरौले
१३	सगरमाथा	रामपुर
	वडा नं. ७	
१४	प्रगतिशिल आमा समूह	दुम्ली
१५	जाल्पादेवी	चम्मस
१६	सिताताल	
	वडा नं. ८	
१७	सिस्ने हरकट सामुदायिक वनमा	
१८	ठूलकुमारी स्मृती प्रतिष्ठान	दोबेला
१९	अन्नपूर्ण आमा समूह	अन्नपूर्ण टोल
२०	संरक्षीत आमा समूह	
२१	नवसृजनशील आमा समूह	
२२	कोपिला चौतारी आमा समूह	
२३	सृजना आमा समूह	
२४	रिचिबुङ्ग आमा समूह	
२५	खावाडाँडा	खावडाँडा
२६	सुनौलो	खावडाँडा
२७	लालीगुराँस	खावडाँडा
२८	सगरमाथा	लामीडाँडा
२९	लालीगुराँस	लामीडाँडा

३०	सिर्जनशिल	लामीडाँडा
	वडा नं. ९	
३१	जनप्रिया आमासु	माझटोल
	वडा नं. १०	
३२	साकेला थान क्षेत्रमा सामुदायिक भवन	साकेला थान
३३	नवयूवा फूलपाती सेवा समाज	गुरुङ्गगाउँ
३४	नेपाल तामाङ्ग	नाखाम
३५	आदर्श संस्थान नेपाल	नाखाम
३६	नेवार सामुदायिक भवन	पाथेका
३७	सेवीचुङ्ग	पाथेका
	वडा नं. ११	
३८	साव्रु सामुदायिक भवन	साव्रु
३९	जुनतारा	निमारे
४०	सुनगाभा	रुधालुङ्ग
४१	हरियाली आमा समूह	स्वती
	वडा नं. १२	
४२	जलेश्वरी आमा समूह भवन	घलेगाउँ
४३	स्वर्गीक मार्ग	खरवारी
४४	आमा समूह	दिम्लो
४५	गुरुङ्ग सामुदायिक भवन	गुरुङ्गगाउँ
	वडा नं. १३	
४६	देवी मैला विकास भवन	खर्का
४७	कृषि	खर्का
४८	आत्मनिर्भर महिला समूह	पैलुङ्ग
४९	भवुलङ्ग सामुदायी	नुनथला ५
५०	मखमली आमा समूह	खाम्ला ६
५१	गैरी चाम खर्क	गरी ८
	वडा नं. १४	
५२	छिप्ती सुनाखरी महिला भवन	छिप्ती
५३	फुलबारी महिला भवन	छिप्ती
५४	महिला जागरण समूह भवन	बजार
५५	वुइपा सेवा समाज	बजार
५६	खालीन्दाई विकास मञ्च	फूलेली

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०८०

७.५.७ नगरपालिका तथा अन्य सरकारी भवनहरूको विवरण

स्थानीय तहले पालिका कार्यालय भवन, वडा कार्यालय भवनहरू तथा अत्यावश्यक अन्य सरकारी भवनहरू आफ्नै जग्गामा अथवा नेपाल सरकारबाट प्राप्त जग्गामा निर्माण गरी कार्यसम्पादनलाई चुस्त, दुरुस्त र प्रभावकारी बनाई जनतालाई सरकारको उपस्थितिको आभास दिलाउनु आवश्यक हुन्छ । यस्ता प्रकारका स्थायी संरचनाहरूको निर्माण भएपछि संघीयताले संस्थागत रुप धारण गर्दै जान्छ ।

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कैफियत
1	जिल्ला प्रशासन कार्यालय खोटाङ	
2	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, खोटाङ	

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कैफियत
3	जिल्ला अदालत खोटाङ	
4	मुडे व्यारेक	
5	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, खोटाङ	
6	जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, खोटाङ	
7	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय, खोटाङ	
8	मालपोत कार्यालय, खोटाङ	
9	सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल, नं.7 गुल्म हलेसी खोटाङ	
10	नापी कार्यालय, खोटाङ	
11	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय, खोटाङ	
12	जलश्रोत तथा सि.वि.डि. कार्यालय, खोटाङ	
13	संघीय खोनपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना, खोटाङ	
14	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय, खोटाङ	
15	कर दता सेवा कार्यालय, खोटाङ	
16	कारागार कार्यालय, खोटाङ	
17	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, खोटाङ	
18	प्रधानमन्त्री कृषि परियोजना, कार्यान्वयन इकाई	
19	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय डिभिजन नं.2 ओ., सम्पर्क कार्यालय, खोटाङ	
20	जिल्ला हुलाक कार्यालय, खोटाङ	
21	नेपाल विद्‌युत प्राधिकरण, खोटाङ	
22	नेपाल खाद्य संस्थान, खोटाङ	
23	नेपाल टेलिकम, खोटाङ	
24	लोकसेवा आयोग खोटाङ	
25	डिभिजन वन कार्यालय, खोटाङ	
26	जिल्ला अस्पताल, खोटाङ	
27	जिल्ला आर्युवेद स्वास्थ्य केन्द्र, खोटाङ	
28	कृषि ज्ञान केन्द्र, खोटाङ	
29	घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति, खोटाङ	
30	भेटनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, खोटाङ	
31	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, खोटाङ	
32	आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्र	
33	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी	
34	उद्योग वाणिज्य संघ	
35	जिल्ला सहकारी संघ	
36	जिल्ला कानूनी सहायता केन्द्र	

७.५.८ पशुबधशालाहरूको विवरण

नगरपालिकामा दिक्तेलबजार हाटडाँडामा एक मात्र पशु बधशाला रहेको छ । आधुनिक प्रविधियुक्त सफा पशु बधशालको निर्माण गरी जनताको खाद्य सुरक्षाको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्दै स्थानीय सरकारले मासुजन्य पशुपन्छीको वध गर्नु भन्दा पहिले निश्चित मापदण्ड पुरा गर्नुपर्ने नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु बाञ्छनीय देखिन्छ।

७.५.९ शवदाहस्थल, चिहानस्थलहरू तथा कब्रस्थानहरूको विवरण

नेपालमा आफ्नो धार्मिक परम्परा अनुसार मृत्यु संस्कार गर्ने चलन परापूर्व कालदेखि नै चलिआएको छ । हरेका नगरपालिकामा तथा हरेक समुदायको आ–आफ्नो धर्म र संस्कृति अनुसार शवदाहस्थल र चिहान व्यवस्थापन एक महत्त्वपूर्ण र संवेदनशील विषय र आवश्यकता हो । भावनात्मक अर्थसमेत बोकेको यो विषयलाई कुनै पनि योजनाले समयमै सम्बोधन गर्नुपर्दछ । अन्यथा अव्यवस्थित दाहसंस्कार गरिनुले नगरपालिकाको पर्यावरणीय, सामाजिक तथा साँस्कृतिक व्यवस्थामा चुनौती थपिन्छ । परम्परागत रुपमा सञ्चालनमा रहेका शवदाहस्थल र चिहानलाई भविष्यमा सहज र व्यवस्थित बनाउनु पर्दछ । नगरपालिकामा रहेका शवदाहस्थल तथा चिहानहरुको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका 124 - शवदाहस्थल, चिहानस्थलहरू तथा कब्रस्थानहरूको विवरण

क्र.सं.	शवदाहस्थल/चिहान क्षेत्र	ठेगाना	सेवा उपभोग गर्ने समुदाय
	वडा नं. १		
१	त्रिदोभान आर्यघाट		
२	ओखरे घाट		
३	गुप्तेश्वर घाट		
	वडा नं. २		
४	त्रिवेणी घाट	त्रिवेणी	
५	काउले तपूङ्क	काउले	
६	रुपाकोट	रुपाकोट	
७	तालखर्क लामाचौर	तालखर्क	
	वडा नं. ३		
८	ढिखुवाखोला		
	वडा नं. ५		
९	देवीस्थान (राई)	देविस्थान	राई
१०	अलौचे दोभान	अलौचे	क्षेत्री, बाहुन
११	तावा दोभान	तावा दोभान	क्षेत्री, बाहुन
१२	जोरआत घाट	जोरआटघाट	बाहुन क्षेत्री
	वडा नं. ६		
१३	चिउरीगौडा	चिउरीगौडा	बाहुन, क्षेत्री
१४	छेपे खोला	छेपे खोला	बाहुन, क्षेत्री
१५	मेवा खोला	मेवा खोला	बाहुन, क्षेत्री
१६	मोछा खोला	मोछा खोला	बाहुन, क्षेत्री
	वडा नं. ७		
१७	सिवी कुनाघाट	रङ्कु	
१८	मेवा दोभान	दुम्ली	
१९	सागुटार (दह)	मोछा	
२०	सरुवा भुलभुले	भुल्के	
२१	लमदुवाली	चम्भा	
	वडा नं. ८		
२२	बेलीया दोभान		क्षेत्री, बाहुन, नेवार, दलित
२३	लप्से दोभान		क्षेत्री बाहुन
२४	आल डाँडा (चिहान)		शेर्पा
२५	पाथे डाँडा (चिहान)		गुरुङ्ग

क्र.सं.	शवदाहस्थल/चिहान क्षेत्र	ठेगाना	सेवा उपभोग गर्ने समुदाय
	वडा नं. ९		
२६	साप्सु खोला	वागचाल	
२७	साप्सु खोला	सकुवा पुच्छार	
२८	साप्सु खोला	पेलुङ्ग पुच्छार	
२९	चियान डाँडा	चियान डाँडा	
	वडा नं. १०		
३०	दिखिमे खोला	दिखिमे खोला	
३१	मागु खोला	मागु खोला दोभान	
३२	ढाड खोला	खोला दोभान	
	वडा नं. ११		
३३	खुदु खोला र तापखोला दोभान	खुदुखोला	क्षेत्री
३४	मखु खोला		नेवार
३५	ताप खोला		नेवार, क्षेत्री
३६	देखुम खोला		क्षेत्री
३७	चिहान डाँडा (मसानघाट)	चिहानडाँडा	तामाङ्ग
	वडा नं. १२		
३८	लम्जुङ्ग खोला	लम्जुङ्ग खोला	नेवार
३९	ताप खोला	ताप खोला	नेवार
४०	रावा खोला	रावा खोला	नेवार
४१	सतिडाँडा	सतिडाँडा	गुरुङ्ग
४२	मसाने	मसान	गुरुङ्ग
	वडा नं. १३		
४३	टोड्के डाँडा		तामाङ्ग
४४	भित्ता खर्क		शेर्पा
४५	विखुवा दोभान		दलित
४६	डल्ले खोला		दलित
	वडा नं. १४		
४७	राईको आफ्नै बारीमा		
४८	भुल्के घाट	राम्चे फेदी	
४९	डल्लेघाट	फुलेली	
	वडा नं. १५		
५०	साप्सु लिपे दोभान		क्षेत्री बाहुन
५१	भुलभुले लैपु		दलित
५२	राईको आफ्नै बारीमा		

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

यी शवदाहस्थल तथा चिहानको व्यवस्थापनका लागि आश्रयस्थल बनाउने, खानेपानी तथा काठ दाउराको व्यवस्थापन, मृत्यु संस्कारका लागि आवश्यक सामाग्रीहरूउपलब्ध हुनेगरी पूजा पसल व्यवस्थापन आदि कुराहरूनगरपालिकाले गर्नुपर्ने हुन्छ ।

७.५.१० पाटी, पौवा, धर्मशाला चौतारा तथा विश्रामस्थलहरूको विवरण

पाटी, पौवा, धर्मशाला चौतारा तथा विश्रामस्थलहरू हाम्रा साँस्कृतिक चिनारी हुन् । यी परम्परागत संरचनाले हाम्रो पुख्र्यौलीलाई प्रतिनिधित्व गर्दछन् । त्यसैले यी संरचनाहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र स्तरोन्नती गरी भावी पुस्तालाई समेत हाम्रो परम्परा र

संस्कृतिसँग परिचित गराउनु पर्दछ । यसो गरेको खण्डमा हाम्रो परम्परागत मौलिक पहिचान बच्दछ । विकासका आधुनिक संरचना बनाउने क्रममा हामीले मौलिक साँस्कृति सम्पदाको संरक्षणमा विशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

कसैको हक वा स्वामित्वमा नभएको परापुर्वदेखि सार्वजनिक रुपमा प्रयोग हुँदै आएको बाटो, वस्तुभाउ निकाल्ने निकास, वस्तुभाउ चराउने चौर, कुलो, नहर, पोखरी, पाटी, पौवा, अन्त्येष्टि स्थल, धार्मिक स्थल वा अन्य कुनै सार्वजनिक प्रयोगको स्थल वा सम्पत्ति नै सार्वजनिक सम्पत्तिहरू हुन । विगतमा सडक यातायातको विस्तार र विकास नहुँदा यी पाटी, पौवा तथा चौताराहरू बटुवाहरूका विश्रामस्थल थकान मेटाउने महत्त्वपूर्ण स्थलको रुपमा विकसित भएको र हाल यी स्थलहरू सार्वजनिक बहस र सामुदायिक अन्तरकृया हुने अनौपचारिक स्थलको रुपमा रहेका छन् भने सडक सञ्चालको समुचित विकास नभएको स्थानहरूमा यी विश्राम स्थलकै रुपमा प्रयोग हुँदै आइरहेका छन् । यस्ता क्षेत्रहरूको विकास र संरक्षण गर्ने दायित्व हामी सबैको हो ।

तालिका 125 - सार्वजनिक पाटीपौवा तथा चौताराहरूको विवरण

क्र.सं.	ठेगाना	क्षमता (यात्रु संख्या)	हालको अवस्था
	वडा नं. ३		
१	पंचमा वि चौतारा	२०	सामान्य
२	रातापानी चौतारा	२०	सामान्य
३	काउले	१८	सामान्य
४	रमाइलो डाँडा		
५	रमिते डाँडा		
	वडा नं. ५		
१	मेधे चौतारा	२२	ठीकै
	वडा नं. ६		
१	सन्सारी डाँडा	१०	ठिकै
२	भुलभुले	१०	सन्तोषजनक
३	रामपुर	१०	नाजुक
	वडा नं. ७		
१	काउले	१५	नाजुक
२	चम्पा	१०	नाजुक
३	पिप्ले	१०	नाजुक
४	मोछा	१०	राम्रो
५	सुनपाखा	१०	राम्रो
	वडा नं. ८		
१	पञ्चमी दोमेला	४०	राम्रो छ
२	दोभेला छुर्पुडाँडा	३०	ठीकै छ
३	अन्नपूर्ण	१५	राम्रो छ
४	खावाडाँडा	१६	राम्रो छ
५	खनाम चौतारी	१५	राम्रो छ
६	खावाडाँडा	२०	राम्रो छ
	वडा नं. ९		
१	आहले टोल	८	ठीकै छ
	वडा नं. १०		
१	गोलडाँडा वानीपाटी	१०	ठिकै
२	गुरुङ्गपाटी	१०	नाजुक अवस्था
	वडा नं. १२		
१	तारेभिर	११	राम्रो
२	पुराना गाउँ	७	निर्माणाधिन

क्र.सं.	ठेगाना	क्षमता (यात्रु संख्या)	हालको अवस्था
३	वटडाँडा	८	राम्रो
	वडा नं. १४		
१	गुरुङ्ग गाउँ चौतारा	५०	राम्रो
२	देवीडाँडा चौतारा	१००	ठीकै
	वडा नं. १५		
१	वाक्लीङ्ग	१५	ठीकै
२	भाक्ता	१०	ठीकै
३	भदैव	७५	राम्रो
४	आगे चौतारे	१००	राम्रो

श्रोत: नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०८०

परिच्छेद ८ - संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति

८.१ संगठनात्मक तथा मानव संशाधनको अवस्था

८.१.१ संगठनात्मक ढाँचा

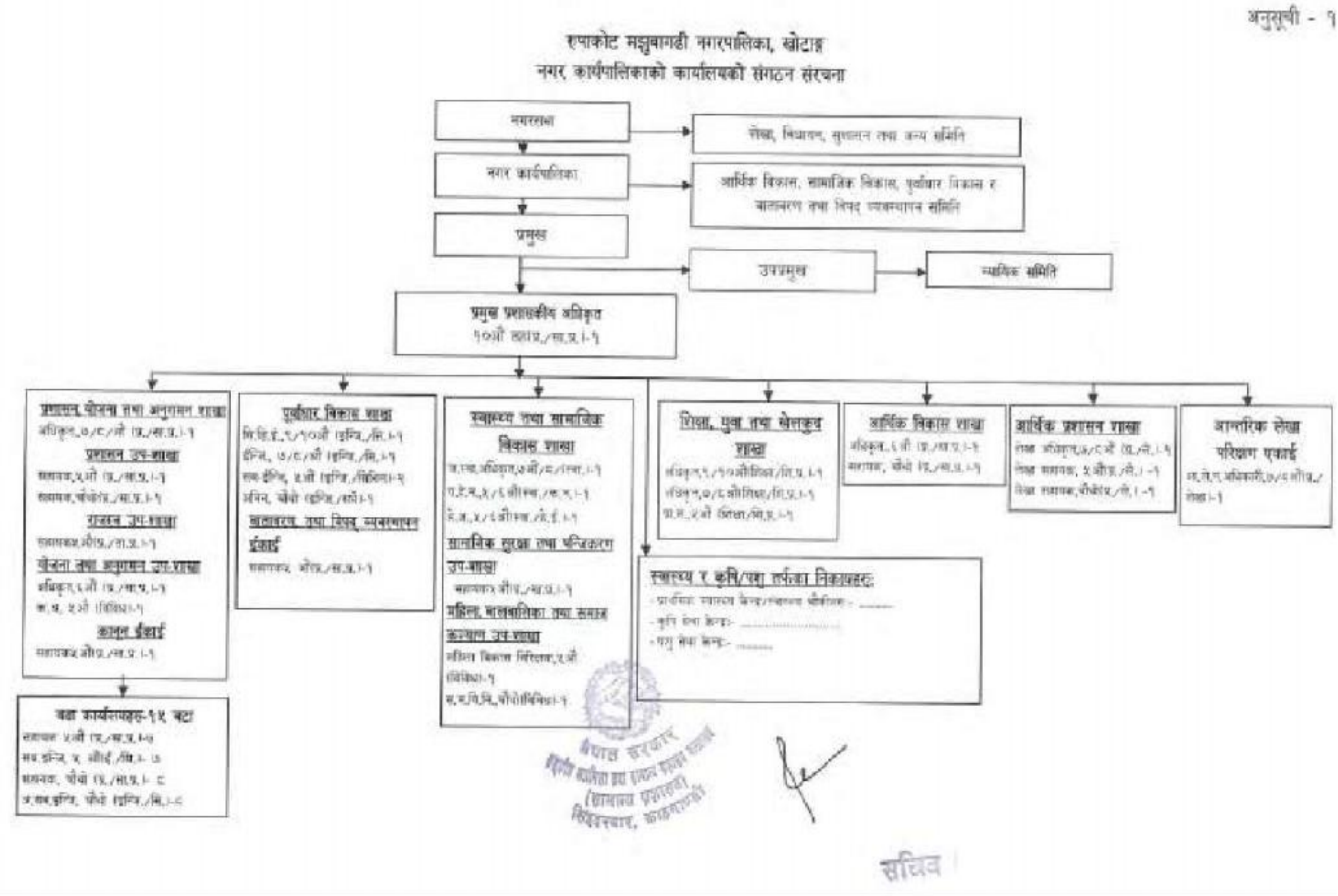

८.१.२ नगरपालिकाको विषयगत शाखा तथा मानव संशाधन

तालिका 126 - नगरपालिका र अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरुको सम्पर्क नम्बरहरु

कार्यालय प्रमुख				
क्र.सं.	नाम/थर	पद	सम्पर्क नंम्बर	कैफियत
1	राजकुमार राई	नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत		
प्रशासन शाखा				
१	राम बहादुर खत्री	शाखा अधिकृत		
२	हिरा कुमारी पोखरेल	सहायक पाँचौं		दर्ता चलानी
३	मीना श्रेष्ठ वस्नेत	खरिदार		दर्ता चलानी
४	पुजा तिम्सीना	खरिदार		
आर्थिक प्रशासन शाखा				

१	राम प्रसाद आचार्य	लेखापाल		
२	नवराज रिजाल	सह- लेखापाल		
आन्तरिक लेखा परिक्षण ईकाई शाखा				
१	मोहन कुमार भट्टराई	आ. ले. प. अधिकृत		
पूर्वाधार विकास शाखा				
१	राम हृदय पटेल	इन्जिनियर		
२	नविन आचार्य	सब-इन्जिनियर		
३	हरि बहादुर खत्री	सब-इन्जिनियर		
४	संजय राई	सब-इन्जिनियर		
५	अभिनय मल्ल	सब-इन्जिनियर		
६	सुरेन राई	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
७	सिसम राई	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
८	खेटराज प्रसाद अधिकारी	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
९	दिनेश श्रेष्ठ	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
१०	इमरान राइन	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
११	टहल बहादुर जिरेल	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		खानेपानी
१२	सुमन कुमार देव	अमिन		
राजस्व शाखा				
१	सौ धन राई	ना.सु.(पाँचौं)		
२	दुर्गा कुमारी जोशी	सहायक पाँचौ		
योजना शाखा				
१	सिताराम खतिवडा	अधिकृत छैटौं		
२	वविता आचार्य	सहायक पाँचौ		
कृषि विकास शाखा				
१	तेज प्रकाश जैसी	कृषि प्रसार अधिकृत		
२	मिन बहादुर बुढाथोकी	ना. प्रा. स. (चौथो)		
३	शान्ता भट्टराई	ना. प्रा. स. (चौथो)		
४	सइन्द्र राई	ना. प्रा. स. (चौथो)		कम्पोष्ट प्लान्ट
५	नीलम जोशी	ना. प्रा. स. (चौथो)		वडा नं ३ बाम्राङ
६	मनोज रोका मगर	ना. प्रा. स. (चौथो)		
६	सविता आचार्य	ना. प्रा. स. (चौथो)		वडा नं ३ नेर्पा
पशु विकास शाखा				
१	गणेश प्रसाद आचार्य	प. स्वा. प्रा. (पाँचौं)		
२	कुलदेव पुन	ना. प्रा. स. (चौथो)		
३	नवलकिशोर कुश्वाहा	ना. प्रा. स. (पाँचौं)		
४	बुद्ध सिंह तामाङ	ना. प्रा. स. (चौथो)		
५	प्रदिप ओली	प. स्वा. प्रा. (चौथो)		वडा नं ९ निर्मलिडाँडा
६	सिताराम रिजाल	ना. प्रा. स. (चौथो)		
महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक समन्वय शाखा				
१	इरान राई	स.म.वि.नि. (पाँचौं)		
२	तर्थ कुमारी भुजेल	स.म.वि.नि. (चौथो)		

३	निर्मला रिजाल	स.म.वि.नि. (चौथो)		
शिक्षा तथा खेलकुद विकास शाखा				
१	तिर्थ बहादुर वि.क.	अधिकृत छैटौं		
२	प्रेम बहादुर के.सी.	प्राविधिक सहायक		
३	नानीराम आचार्य	लेखाजोखा केन्द्र संयोजक		
सूचना प्रविधि शाखा				
१	सुवास राई	सूचना प्रविधि अधिकृत		
भण्डार शाखा				
१	चित्र कुमार सुवेदी	सहायक पाँचौ		
२	जीवन आचार्य	स.क.अ.		
रोजगार शाखा				
१	सुनिल पन्थी	रोजगार संयोजक		
२	उर्मिला देउजा	रोजगार सहायक		
३	मधुलाल वास्तोला	प्राविधिक सहायक		
पञ्जिकरण सेवा ईकाई				
१	सृदेवि राई	एम.आइ.एस. अपरेटर		
२	गम्भिर खत्री	फिल्ड सहायक		
लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (MEDPA)				
1	तिर्थराज ढकाल	उद्यम विकास सहजकर्ता		
2	जीवन घर्तीमगर	उद्यम विकास सहजकर्ता		
नगर प्रमुख तथा उपप्रमुखको सचिवालय				
१	प्रकाश खतिवडा	निजि सचिव		
२	डार्विन राई	कम्प्यूटर अपरेटर		
सवारी चालकहरु				
१	युवराज गुरुङ	हे.स.चा.		
२	रविन्द्र राई	हे.स.चा.		
३	मनोज खत्री	ह.स.चा.		
४	सिताराम श्रेष्ठ	ह.स.चा.		
५	संजिव गुरुङ	ह.स.चा.		
६	लाल बहादुर भूजेल	हे.स.चा.		
स्वास्थ्य शाखा				
१	खेमराज आचार्य	ज.स्वा.नी.		
२	दिक्षिका शाक्य	क.न.नि.		
३	संजिव दाहाल	अ.हे.व.		
४	बाजेन्द्र कोइराला	स.क.अ.		
५	वोलराज आचार्य	ल्या.टे.		ब्लड बैंक
६	पवित्रा रिजाल	ल्या.अ.		ब्लड बैंक
पुनर्निर्माण शाखा				
१	अरुण कुमार महत्व	सब-इन्जिनियर		भुकम्प प्राविधिक
कार्यालय सहयोगीहरु				
१	कर्ण बहादुर राई	कार्यालय सहयोगी		

२	नारायण ढकाल	कार्यालय सहयोगी		
३	गोपाल श्रेष्ठ	कार्यालय सहयोगी		
४	मोहन दुलाल	कार्यालय सहयोगी		
५	वृहस्पति आचार्य	कार्यालय सहयोगी		
६	मिना कटुवाल	कार्यालय सहयोगी		स्वास्थ्य शाखा
७	तोम प्रसाद दाहाल	कार्यालय सहयोगी		
वडा सचिवहरु				
१	युवराज कालिकोटे	सहायक चौथो		दिक्तेल
२	गोमा ढकाल	सहायक पाँचौ		सोल्मा
३	मन्दिरा घिमिरे	स म वि नि		बाम्राङ
४	सिताराम खतिवडा	अधिकृत छैठौं		खाल्ले
५	दिनेश कुमार राई	सहायक चौथो		लफ्याङ
६	वविता आचार्य	सहायकपाँचौं		नेर्पा
७	प्रभुराम कटुवाल	सहायक चौथो		चिउरिडाँडा
८	मिन प्रसाद आचार्य	सहायक चौथो		वुवालुङ
९	संजीव मुग्राती	सहायक चौथो		निर्मलीडँडा
१०	मोहन प्रसाद आचार्य	सहायक चौथो		पाथेका
११	होमनाथ खनाल	सहायक पाँचौ		खार्मी
१२	पवन श्रेष्ठ	सहायक चौथो		जालपा
१३	चिरन्जिवी आचार्य	सहायक चौथो		नुनथला
१४	मोहन प्रसाद आचार्य	अधिकृत छैटौं		बुइपा
१५	पवित्रा तिम्सीना	सहायक पाँचौ		विजयखर्क
फोहोरमैला				
1	शम्भु घिमिरे	फोहोरमैला संयोजक		

८.१.३ नगरपालिकास्थित संघीय तथा प्रदेश कार्यालय तथा निकायहरू

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कैफियत
1	जिल्ला अदालत खोटाङ	
2	जिल्ला प्रशासन कार्यालय खोटाङ	
3	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, खोटाङ	
4	मुडे व्यारेक	
5	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, खोटाङ	
6	सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल, नं.7 गुल्म हलेसी खोटाङ	
7	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय, खोटाङ	
8	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय, खोटाङ	
9	जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, खोटाङ	
10	जलश्रोत तथा सि.वि.डि. कार्यालय, खोटाङ	
11	मालपोत कार्यालय, खोटाङ	
12	नापी कार्यालय, खोटाङ	
13	संघीय खोनपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना, खोटाङ	
14	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय, खोटाङ	
15	कर दता सेवा कार्यालय, खोटाङ	

16	कारागार कार्यालय, खोटाङ	
17	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, खोटाङ	
18	प्रधानमन्त्री कृषि परियोजना, कार्यान्वयन इकाई	
19	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय डिभिजन नं.2 ओ., सम्पर्क कार्यालय, खोटाङ	
20	जिल्ला हुलाक कार्यालय, खोटाङ	
21	नेपाल विद्‌युत प्राधिकरण, खोटाङ	
22	नेपाल खाद्य संस्थान, खोटाङ	
23	नेपाल टेलिकम, खोटाङ	
24	लोकसेवा आयोग खोटाङ	
25	डिभिजन वन कार्यालय, खोटाङ	
26	जिल्ला अस्पताल, खोटाङ	
27	जिल्ला आर्युवेद स्वास्थ्य केन्द्र, खोटाङ	
28	कृषि ज्ञान केन्द्र, खोटाङ	
29	घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति, खोटाङ	
30	भेटनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, खोटाङ	
31	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, खोटाङ	
32	आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्र	
33	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी	
34	उद्योग वाणिज्य संघ	
35	जिल्ला सहकारी संघ	
36	जिल्ला कानूनी सहायता केन्द्र	

८.१.४ नगरपालिकाको विगत ३ आर्थिक वर्षको आयव्यय विवरण

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, खोटांग
कार्यालयको कोड : ८०१०८४०१३००

रु. हजारमा

आ.व. : २०७६/७७ अवधी : २०७६/०४/०१ - २०७७/०३/३१
प्राप्ति र भुक्तानीको एकिकृत वार्षिक प्रतिवेदन (बजेट र गैरबजेट निकाय)

क्र.स./आर्थिक सङ्केत	विवरण	टिप्पणी नं	चालु आ.ब.को कारोबार			गत आ.ब. को कारोबार		
			नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा	नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा
	राजस्व, अनुदान र अन्य प्राप्ति							
११०००	कर		९,३५,४४,८४२.४३	०	९,३५,४४,८४२.४३	०	०	०
१३०००	अनुदान		६१,५६,५८,१९५.७०	१,९२,०६,६६६.००	६३,४८,६४,८६१.७०	०	०	०
१४०००	अन्य राजस्व		७१,१०,१८९.६०	०	७१,१०,१८९.६०	०	०	०
१५०००	विविध प्राप्ति		१,०४,६१५.००	०	१,०४,६१५.००	०	०	०
क	**कुल जम्मा प्राप्ति**		७१,६४,१७,८४२.७३	१,९२,०६,६६६.००	७३,५६,२४,५०८.७३			
३	चालु		४३,२०,९०,८०२.४९	२४,७३,३२५.००	४३,४५,६४,१२७.४९	०	०	०
२१०००	पारिश्रमिक / सुविधा		३२,०१,१४,७९४.४९	०	३२,०१,१४,७९४.४९	०	०	०
२२०००	मालसामान तथा सेवाको उपयोग		१०,५०,६३,०५८.००	२१,०८,३२५.००	१०,७१,७१,३८३.००	०	०	०
२५०००	सहायता (Subsidy)		२,२२,९८०.००	०	२,२२,९८०.००	०	०	०
२७०००	सामाजिक सुरक्षा		३५,९२,०००.००	३,६५,०००.००	३९,५७,०००.००	०	०	०
२८०००	अन्य खर्च		३०,९७,९७०.००	०	३०,९७,९७०.००	०	०	०
४	पूंजीगत		२३,९६,१५,११३.७१	७२,१२,८४३.००	२४,६८,२७,९५६.७१	०	०	०

क्र.स./आर्थिक सङ्केत	विवरण	टिप्पणी नं	चालु आ.ब.को कारोबार			गत आ.ब. को कारोबार		
			नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा	नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा
३१११०	भवन तथा संरचना		४,९५,१६,०५५.००	०	४,९५,१६,०५५.००	०	०	०
३११२०	सवारी साधन, मेशिनरी औजार, फर्निचर्स तथा फिक्चर्स		९४,५३,२९२.००	०	९४,५३,२९२.००	०	०	०
३११३०	अन्य पूँजीगत खर्च		९४,०७,८७७.००	३४,२२,६७०.००	१,२८,३०,५४७.००	०	०	०
३११५०	सार्वजनिक निर्माण		१५,७८,५७,५२०.७१	३७,९०,१७३.००	१६,१६,४७,६९३.७१	०	०	०
३११६०	निर्मितसरचनाको सुधार खर्च		१०,००,०००.००	०	१०,००,०००.००	०	०	०
३११७०	पूँजीगत सुधार खर्च		३४,५६,१०९.००	०	३४,५६,१०९.००	०	०	०
३१२२०	मौज्दात सामानहरु		१,००,०००.००	०	१,००,०००.००	०	०	०
३१५१०	भैपरी आउने पूँजीगत		८८,२४,२६०.००	०	८८,२४,२६०.००	०	०	०
ख)	**कुल जम्मा भुक्तानी**		६७,१७,०५,९१६.२०	९६,८६,१६८.००	६८,१३,९२,०८४.२०			
ग)	**बचत /कमी (ग = क-ख)**		४,४७,११,९२६.५३	९५,२०,४९८.००	५,४२,३२,४२४.५३			
घ)	**धरौटी, आकस्मिक कोष लगायतका अन्य कोषको मौज्दातको थप/घट (+/-)**		१,०६,४०,४३३.३२		१,०६,४०,४३३.३२			
घ.१)	**कट्टी रकम भुक्तानी/दाखिला गर्न बाकी**							
ङ)	**यस आ.ब.को नगद तथा बैंक मौज्दात (बचत /(कमी)) (ङ = ग+घ)**		५,५३,५२,३५९.८५	९५,२०,४९८.००	६,४८,७२,८५७.८५			
च)	**गत आ.व.को नगद तथा बैंक मौज्दात**		२,२५,४८,९५८.३५		२,२५,४८,९५८.३५			
छ)	**विनिमय नाफा/घाटा तथा अन्य समायोजन**							
ज)	**आ.व. अन्तको बाँकी नगद तथा बैंक मौज्दात (ज= ङ+च+छ)**		७,७९,०१,३१८.२०	९५,२०,४९८.००	८,७४,२१,८१६.२०			

AG Form 270-01

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, खोटांग
कार्यालयको कोड : ८०१०८४०१३००

रु. हजारमा

आ.व. : २०७७/७८ अवधी : २०७७/०४/०१ - २०७८/०३/३१
प्राप्ति र भुक्तानीको एकिकृत वार्षिक प्रतिवेदन (बजेट र गैरबजेट निकाय)

क्र.स./आर्थिक सङ्केत	विवरण	टिप्पणी नं	चालु आ.ब.को कारोबार			गत आ.ब. को कारोबार		
			नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा	नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा
	राजस्व, अनुदान र अन्य प्राप्ति							
११०००	कर		१३,०१,४६,७१४.२२	०	१३,०१,४६,७१४.२२	९,३५,४४,८४२.४३	०	९,३५,४४,८४२.४३
१३०००	अनुदान		७१,५०,४०,२१४.७०	७१,५८,९३८.००	७२,२१,९९,१५२.७०	६१,५६,५८,१९५.७०	१,९२,०६,६६६.००	६३,४८,६४,८६१.७०
१४०००	अन्य राजस्व		०	०	०	७१,१०,१८९.६०	०	७१,१०,१८९.६०
१५०००	विविध प्राप्ति		०	०	०	१,०४,६१५.००	०	१,०४,६१५.००
क	**कुल जम्मा प्राप्ति**		८४,५१,८६,९२८.९२	७१,५८,९३८.००	८५,२३,४५,८६६.९२	७१,६४,१७,८४२.७३	१,९२,०६,६६६.००	७३,५६,२४,५०८.७३
३	चालु		५०,०७,५७,३७५.०८	०	५०,०७,५७,३७५.०८	४३,२०,९०,८०२.४९	२४,७३,३२५.००	४३,४५,६४,१२७.४९
२१०००	पारिश्रमिक / सुविधा		३२,५३,९०,७४२.०८	०	३२,५३,९०,७४२.०८	३२,०१,१४,७९४.४९	०	३२,०१,१४,७९४.४९
२२०००	मालसामान तथा सेवाको उपयोग		१५,९३,५१,१६२.००	०	१५,९३,५१,१६२.००	१०,५०,६३,०५८.००	२१,०८,३२५.००	१०,७१,७१,३८३.००
२५०००	सहायता (Subsidy)		४,८२,५००.००	०	४,८२,५००.००	२,२२,९८०.००	०	२,२२,९८०.००
२७०००	सामाजिक सुरक्षा		१,२४,४५,९६४.००	०	१,२४,४५,९६४.००	३५,९२,०००.००	३,६५,०००.००	३९,५७,०००.००
२८०००	अन्य खर्च		३०,८७,००७.००	०	३०,८७,००७.००	३०,९७,९७०.००	०	३०,९७,९७०.००
४	पूंजीगत		२९,८३,३८,२६३.००	७०,८३,९३८.००	३०,५४,२२,२०१.००	२३,९६,१५,११३.७१	७२,१२,८४३.००	२४,६८,२७,९५६.७१
३१११०	भवन तथा संरचना		१३,५५,४८,६२५.००	०	१३,५५,४८,६२५.००	४,९५,१६,०५५.००	०	४,९५,१६,०५५.००

क्र.स./आर्थिक सङ्केत	विवरण	टिप्पणी नं	चालु आ.ब.को कारोबार			गत आ.ब. को कारोबार		
			नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा	नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा
३१११२०	सवारी साधन, मेशिनरी औजार, फर्निचर्स तथा फिक्चर्स		९१,७०,०५९.००	०	९१,७०,०५९.००	९४,५३,२९२.००	०	९४,५३,२९२.००
३१११३०	अन्य पूँजीगत खर्च		२,५४,२६,४१०.००	०	२,५४,२६,४१०.००	९४,०७,८७७.००	३४,२२,६७०.००	१,२८,३०,५४७.००
३१११५०	सार्वजनिक निर्माण		१२,७९,९७,१६९.००	७०,८३,९३८.००	१३,५०,८१,१०७.००	१५,७८,५७,५२०.७१	३७,९०,१७३.००	१६,१६,४७,६९३.७१
३१११६०	निर्मितसरचनाको सुधार खर्च		१,९६,०००.००	०	१,९६,०००.००	१०,००,०००.००	०	१०,००,०००.००
३१११७०	पूँजीगत सुधार खर्च		०	०	०	३४,५६,१०९.००	०	३४,५६,१०९.००
३१२२०	मौज्दात सामानहरु		०	०	०	१,००,०००.००	०	१,००,०००.००
३१५१०	भैपरी आउने पूँजीगत		०	०	०	८८,२४,२६०.००	०	८८,२४,२६०.००
ख)	**कुल जम्मा भुक्तानी**		७९,९०,९५,६३८.०८	७०,८३,९३८.००	८०,६१,७९,५७६.०८	६७,१७,०५,९१६.२०	९६,८६,१६८.००	६८,१३,९२,०८४.२०
ग)	**बचत /कमी (ग = क-ख)**		४,६०,९१,२९०.८४	७५,०००.००	४,६१,६६,२९०.८४	४,४७,११,९२६.५३	९५,२०,४९८.००	५,४२,३२,४२४.५३
घ)	**धरौटी, आकस्मिक कोष लगायतका अन्य कोषको मौज्दातको थप/घट (+/-)**		(१,२७,६८,१५५.००)		(१,२७,६८,१५५.००)	१,०६,४०,४३३.३२		१,०६,४०,४३३.३२
घ.१)	**कट्टी रकम भुक्तानी/दाखिला गर्न बाकी**		९,६६७.००		९,६६७.००			
ङ)	**यस आ.ब.को नगद तथा बैंक मौज्दात (बचत /(कमी)) (ङ = ग+घ)**		३,३३,२३,१३५.८४	७५,०००.००	३,३३,९८,१३५.८४	५,५३,५२,३५९.८५	९५,२०,४९८.००	६,४८,७२,८५७.८५
च)	**गत आ.व.को नगद तथा बैंक मौज्दात**		७,०९,१७,७९८.८८		७,०९,१७,७९८.८८	२,२५,४८,९५८.३५		२,२५,४८,९५८.३५
छ)	**विनिमय नाफा/घाटा तथा अन्य समायोजन**							
ज)	**आ.व. अन्तको बाँकी नगद तथा बैंक मौज्दात (ज= ङ+च+छ)**		१०,४२,४०,९३४.७२	७५,०००.००	१०,४३,१५,९३४.७२	७,७९,०१,३१८.२०	९५,२०,४९८.००	८,७४,२१,८१६.२०

AG Form 270-01

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, खोटांग
कार्यालयको कोड : ८०१०८४०१३००

रु. हजारमा

आ.व. : २०७८/७९ अवधी : २०७८/०४/०१ - २०७९/०३/३२

प्राप्ति र भुक्तानीको एकिकृत वार्षिक प्रतिवेदन (बजेट र गैरबजेट निकाय)

क्र.स./आर्थिक सङ्केत	विवरण	टिप्पणी नं	चालु आ.ब.को कारोबार			गत आ.ब. को कारोबार		
			नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा	नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा
	राजस्व, अनुदान र अन्य प्राप्ति							
११०००	कर		१५,२२,७०,५९४.७९	०	१५,२२,७०,५९४.७९	१३,०१,४६,७१४.२२	०	१३,०१,४६,७१४.२२
१३०००	अनुदान		७१,८४,९९,३२५.३९	०	७१,८४,९९,३२५.३९	७१,५०,४०,२१४.७०	७१,५८,९३८.००	७२,२१,९९,१५२.७०
क	**कुल जम्मा प्राप्ति**		८७,०७,६९,९२०.१८		८७,०७,६९,९२०.१८	८४,५१,८६,९२८.९२	७१,५८,९३८.००	८५,२३,४५,८६६.९२
३	चालु		६१,६१,८९,४३१.५३	०	६१,६१,८९,४३१.५३	५०,०७,५७,३७५.०८	०	५०,०७,५७,३७५.०८
२१०००	पारिश्रमिक / सुविधा		१०,०५,७९,४०९.२३	०	१०,०५,७९,४०९.२३	३२,५३,९०,७४२.०८	०	३२,५३,९०,७४२.०८
२२०००	मालसामान तथा सेवाको उपयोग		४३,८६,४१,४२६.००	०	४३,८६,४१,४२६.००	१५,९३,५१,१६२.००	०	१५,९३,५१,१६२.००
२५०००	सहायता (Subsidy)		०	०	०	४,८२,५००.००	०	४,८२,५००.००
२७०००	सामाजिक सुरक्षा		१,८९,२१,४००.००	०	१,८९,२१,४००.००	१,२४,४५,९६४.००	०	१,२४,४५,९६४.००
२८०००	अन्य खर्च		५,८०,४७,१९६.३०	०	५,८०,४७,१९६.३०	३०,८७,००७.००	०	३०,८७,००७.००
४	पूंजीगत		३५,०७,४३,६१८.००	०	३५,०७,४३,६१८.००	२९,८३,३८,२६३.००	७०,८३,९३८.००	३०,५४,२२,२०१.००
३१११०	भवन तथा संरचना		६,५५,६०,३२८.००	०	६,५५,६०,३२८.००	१३,५५,४८,६२५.००	०	१३,५५,४८,६२५.००
३११२०	सवारी साधन, मेशिनरी औजार, फर्निचर्स तथा फिक्चर्स		१,०४,४०,७७३.००	०	१,०४,४०,७७३.००	९१,७०,०५९.००	०	९१,७०,०५९.००
३११३०	अन्य पूँजीगत खर्च		२,४७,३७,८८१.००	०	२,४७,३७,८८१.००	२,५४,२६,४१०.००	०	२,५४,२६,४१०.००

क्र.स./आर्थिक सङ्केत	विवरण	टिप्पणी नं	चालु आ.ब.को कारोबार			गत आ.ब. को कारोबार		
			नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा	नगद	तेस्रो पक्ष भुक्तानी (सोझै भुक्तानी)	जम्मा
३११५०	सार्वजनिक निर्माण		२४,८५,४०,१५६.००	०	२४,८५,४०,१५६.००	१२,७९,९७,१६९.००	७०,८३,९३८.००	१३,५०,८१,१०७.००
३११६०	निर्मितसरचनाको सुधार खर्च		०	०	०	१,९६,०००.००	०	१,९६,०००.००
३११७०	पूँजीगत सुधार खर्च		१४,६४,४८०.००	०	१४,६४,४८०.००	०	०	०
ख)	**कुल जम्मा भुक्तानी**		९६,६९,३३,०४९.५३		९६,६९,३३,०४९.५३	७९,९०,९५,६३८.०८	७०,८३,९३८.००	८०,६१,७९,५७६.०८
ग)	**बचत /कमी (ग = क-ख)**		(९,६१,६३,१२९.३५)		(९,६१,६३,१२९.३५)	४,६०,९१,२९०.८४	७५,०००.००	४,६१,६६,२९०.८४
घ)	**धरौटी, आकस्मिक कोष लगायतका अन्य कोषको मौज्दातको थप/घट (+/-)**		(१,४०,६७,४५१.००)		(१,४०,६७,४५१.००)	(१,२७,६८,१५५.००)		(१,२७,६८,१५५.००)
घ.१)	**कट्टी रकम भुक्तानी/दाखिला गर्न बाकी**					९,६६७.००		९,६६७.००
ङ)	**यस आ.ब.को नगद तथा बैंक मौज्दात (बचत /(कमी)) (ङ = ग+घ)**		(११,०२,३०,५८०.३५)		(११,०२,३०,५८०.३५)	३,३३,२३,१३५.८४	७५,०००.००	३,३३,९८,१३५.८४
च)	**गत आ.व.को नगद तथा बैंक मौज्दात**		१८,४३,५७,६१३.०२		१८,४३,५७,६१३.०२	७,०९,१७,७९८.८८		७,०९,१७,७९८.८८
छ)	**विनिमय नाफा/घाटा तथा अन्य समायोजन**							
ज)	**आ.व. अन्तको बाँकी नगद तथा बैंक मौज्दात (ज= ङ+च+छ)**		७,४१,२७,०३२.६७		७,४१,२७,०३२.६७	१०,४२,४०,९३४.७२	७५,०००.००	१०,४३,१५,९३४.७२

८.२ सेवा सुविधा सञ्चालन र व्यवस्थापन

८.२.१ उपलब्ध सेवा सुविधाको प्रकार

नेपालको संविधान (२०७२) तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय तहलाई सुनिश्चित गरेका अधिकांश प्रकारका सेवा तथा सुविधा हाल नगरपालिकाबाट प्रवाह भइरहेका छन् ।

८.३ संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन

८.३.१ नगरिक सचेतना केन्द्र, नागरिक मञ्च र टोल विकास संस्थासम्बन्धी विवरण

तालिका 127 - नगरिक सचेतना केन्द्र, नागरिक मञ्च र टोल विकास संस्थासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम	आवद्ध घरधुरी
	वडा नं. १	
१	दिक्तेलवारी नोभे टोलसुधार समिति	४१
	वडा नं. ३	
२	कन्चनढुङ्गा रमिते डाँडा टोल विकास संस्था	१५०
३	शंखु टोल विकास संस्था	७२
४	शिरीसे टोल विकास संस्था	६०
५	काउल टोल विकास संस्था	६८
६	कट्टी टोल विकास संस्था	४२
७	सामातुङ्ग टोल विकास संस्था	१०४
८	काडे टोल विकास संस्था	५८
९	चुप्ला टोल विकास संस्था	६६
१०	खत्री टोल विकास संस्था	८०
	वडा नं. ५	
११	साविक वडा नं. १	६१
१२	साविक वडा नं. २	१००
१३	साविक वडा नं. ३	६०
१४	साविक वडा नं. ४	
१५	साविक वडा नं. ५	५०
१६	साविक वडा नं. ६	७६
१७	साविक वडा नं. ७	६७
१८	साविक वडा नं. ८	५९
१९	साविक वडा नं. ९	९६
	वडा नं. ८	
२१	पञ्चेश्वर टोल सुधार समिति	३२
२२	आर्दश टोल सुधार समिति	४२
२३	साकेला टोल सुधार समिति	४२
२४	रमाइलो टोल सुधार समिति	३७
२५	अन्नपूर्ण वानाचुङ्ग टोल सुधार समिति	६०
२६	नमुना टोल सुधार समिति	४३
२७	लालीगुराँस टोल सुधार समिति	३२
२८	मिरमिरे टोल सुधार समिति	४०

क्र.सं.	नाम	आवद्ध घरधुरी
२९	सुनौलो बस्ती टोल सुधार समिति	४२
३०	खावाडाँडा टोल सुधार समिति	३३
३१	भिरवारी टोल सुधार समिति	२०
३२	रमिते टोल सुधार समिति	३५
३३	रवनाम चौतारी टोल सुधार समिति	२३
	वडा नं. ९	
३४	पेलुङ टोल विकास संस्था	
३५	ठुलो पेलुङ टोल विकास संस्था	
३६	बासुङ्त टोल विकास संस्था	
३७	बासुङ्त बन्दुखा टोल विकास संस्था	
३८	बर्खेटार टोल विकास संस्था	
३९	हरेराम टोल विकास संस्था	
४०	कात्तिके टोल विकास संस्था	
४१	मुढे टोल विकास संस्था	
४२	छापटोल विकास संस्था	
४३	रानागाउँ टोल विकास संस्था	
४४	बारुम्टी टोल विकास संस्था	
	वडा नं. १२	
४५	लमरखु टोल विकास संस्था	५०
४६	जनस्कृत टोल विकास संस्था	६०
४७	पुरानागाउँ टोल विकास संस्था	७०
४८	दिम्लो टोल विकास संस्था	४०
४९	सावालुङ्ग टोल विकास संस्था	७५
५०	नेगुदर्शन टोल विकास संस्था	७१
५१	छिप्ती टोल विकास संस्था	३५
५२	जालपा बजार टोल विकास संस्था	३६
५३	खरदेउ टोल विकास संस्था	७०
५४	कादेउ टोल विकास संस्था	३२
५५	ससरका टोल विकास संस्था	४८
	वडा नं. १३	
५६	गौरी टोल विकास संस्था	४२
५७	नूनथला डाँडा टोल विकास संस्था	६५
५८	स्कुल डाँडा टोल विकास संस्था	२६
	वडा नं. १४	

क्र.सं.	नाम	आवद्ध घरधुरी
५९	पञ्च दोबाटो टोल सुधार समिति	३५
६०	नवीकरण टोल सुधार समिति	३०
६१	छिप्ती टोल सुधार समिति	३३
	वडा नं. १५	
६२	विजयखर्क टोल विकास समिति, विजयखर्क	४२
६३	पञ्चकन्या टोल विकास समिति, भाला	
६४	सप्तेश्वर टोल विकास समिति, भाला	
६५	भैरम्पुर टोल विकास समिति, भैरम्पुर	
६६	मालिमारे टोल विकास समिति, बसेदी	३२
६७	बसेदी टोल विकास समिति, बसेदी	३५

८.३.२ गैसस तथा अगैससको विवरण

यस नगरपालिका क्षेत्रलाई आफ्नो कार्यक्षेत्र बनाई कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेका गैर सरकारी संस्था तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरूको विवरण निम्नानुसार रहेका छन् ।

क्र.सं.	एन.जि.ओ/आइ.एन.जि.ओ.	ठेगाना
1	गै.स.स.महासंघ	दिक्तेल
2	बालसेवा समाज नेपाल	नेर्पा
3	जनसेवा समाज	जालपा
4	हिमाली क्लब	दिक्तेल
5	नवयुवा फुलपाती सेवा समाज	पाथेका
6	सामी परियोजना	दिक्तेल

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

८.४ ऐन, नीति, नियम र कार्यप्रणाली

८.४.१ स्वीकृत ऐन, नीति, नियम, निर्देशिका तथा मापदण्डहरु

क्र.सं.	निर्मित कानूनहरूको विवरण	नगरसभा / नगर कार्यपालिकाद्वारा स्वीकृत मिति
१	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन, २०७५	२०७५/०२/१४
२	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७५	२०७५/०३/१०
३	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको सहकारी ऐन, २०७५	२०७५/०३/१०
४	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७५	२०७५/०३/२९
५	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको ऐन, २०७६	२०७६/०३/३०
६	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको ऐन, २०७९	२०७९/०३/२५
७	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको विनियोजन ऐन, २०७९	२०७९/०३/२५

क्र.सं.	निर्मित कानूनहरूको विवरण	नगरसभा / नगर कार्यपालिकाद्वारा स्वीकृत मिति
८	नगर प्रहरी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्वन्धी ऐन, २०७७	२०७७/०३/३०
९	वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७७	२०७७/०३/३०
१०	न्यायिक समितिले उजुरीको कारवाही किनारा गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधिका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७८	२०७८/११/२५
११	लिखत प्रमाणीकरण कार्यविधि सम्बन्धी ऐन, २०७८	२०७८/११/२५
१२	रूपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिका, नगर कार्यपालिका (कार्यसम्पादन) नियमावली, २०७४	२०७४/०३/३१
१३	रूपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिका, नगर कार्यपालिका (कार्यविभाजन) नियमावली, २०७४	२०७४/०३/३१
१४	दिक्तेल रुपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६	२०७६/०२/२६
१५	दिक्तेल रुपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको नगर शिक्षा नियमावली, २०७६	२०७६/१०/२९
१६	दिक्तेल रुपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको सहकारी नियमावली, २०७७	२०७६/०३/०८
१७	नगर प्रहरी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्वन्धी नियमावली, २०७८	२०७८/०३/०८
१८	रूपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको वैठक संचालन कार्यविधि, २०७४	२०७४/०३/३१
१९	नगर रेन्बो ट्राउट विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७४	२०७४/०९/२७
२०	नमुना कृषि उद्यमी कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७४	२०७४/०९/२७
२१	दिक्तेल रुपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको राजपत्र प्रकाशन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७५	२०७५/०१/२८
२२	"घ" वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजत पत्र सम्बन्धी कार्यविधि, २०७५	२०७५/०३/०९
२३	सल्लाहकार तथा परामर्शदाता नियुक्ति सम्बन्धी कार्यविधि, २०७५	२०७५/०३/२८
२४	उपप्रमुखसंग महिला कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७५	२०७५/०३/२८
२५	दिक्तेल रुपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको प्रसुती सट्टा शिक्षक व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५	२०७५/०४/२०
२६	दिक्तेल रुपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको टोल विकास संस्था संचालन कार्यविधि, २०७५	२०७५/०८/२७
२७	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिचयपत्र वितरण कार्यविधि, २०७५	२०७५/०८/२७
२८	सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५	२०७५/११/०३
२९	कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५	२०७५/११/०३
३०	उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७६	२०७६/०२/२६
३१	भारी सवारी साधन सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६	२०७६/०२/२६
३२	कक्षा ८ को परीक्षा संचालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७६	२०७६/१०/२९
३३	एफ. एम. रेडियो संचालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७६	२०७६/१०/२९
३४	न्यायिक समितिको मेलमिलापकर्ता सम्बन्धी कार्यविधि, २०७६	२०७६/१०/२९
३५	दिक्तेल रूपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६	२०७६/१०/२९
३६	दिक्तेल रुपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको मर्मत सम्भार कोष संचालन कार्यविधि, २०७६	२०७६/१०/२९
३७	दिक्तेल रुपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको जग्गा प्राप्ती सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७	२०७७/११/१७
३८	दिक्तेल रुपाकोट मझ्ुवागढी नगरपालिकाको बांझो जमिन उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७	२०७७/११/१७
३९	वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७	२०७७/११/१७
४०	कृषि तथा पशुपंक्षि पकेट क्षेत्र विकास कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७७	२०७७/०६/०९
४१	सार्वजनिक जवाफदेहिता प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७	२०७७/०६/०९
४२	सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको स्थापना तथा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७	२०७७/०६/०९
४३	संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०७७	२०७७/०९/०२
४४	संस्था दर्ता तथा नवीकरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८	२०७८/०९/२६
४५	सवारी दर्ता, नवीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८	२०७८/०९/२६
४६	ऊर्जा विकास उपसमिति गठन तथा संचालन कार्यविधि, २०७८	२०७८/०९/२६

क्र.सं.	निर्मित कानूनहरूको विवरण	नगरसभा / नगर कार्यपालिकाद्वारा स्वीकृत मिति
४७	बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिको कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७८	२०७८/०६/०१
४८	स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७८	२०७८/०६/०१
४९	अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिको कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७८	२०७८/०६/०१
५०	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको सुरक्षित आप्रवासन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८	२०७८/११/०५
५१	दिक्तेल रूपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाबाट गरिने बजार अनुगमन निर्देशिका, २०७५	२०७५/११/०३
५२	सार्वजनिक खर्चको मापदण्ड र मितव्ययिता सम्बन्धी निर्देशिका, २०७६	२०७६/०५/१७
५३	जलवायु मैत्री एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन कार्य संचालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७८	२०७८/०६/०१
५४	गैर सरकारी संस्थाहरूसँग सहकार्य सम्बन्धी निर्देशिका, २०७८	२०७८/०६/०१
५५	ढुङ्गा गिट्टी बालुवा उत्खनन, संकलन, ओसारपसार, विक्री वितरण तथा खानी र नदिजन्य उद्योग व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७८	२०७८/०६/०१
५६	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको परम्परागत उपचारको सूचीकरण मापदण्ड, २०७७	२०७७/११/१७
५७	लैगिक हिंसा निवारण कोष सञ्चालन मापदण्ड, २०७७	२०७७/०९/०२
५८	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७	२०७७/११/१७

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

८.४.२ नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारी

तालिका 128 - नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारी

कार्यालय प्रमुख				
क्र. सं.	नाम/थर	पद	सम्पर्क नंम्बर	कैफियत
1	राजकुमार राई	नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत		
प्रशासन शाखा				
१	राम बहादुर खत्री	शाखा अधिकृत		
२	हिरा कुमारी पोखरेल	सहायक पाँचौं		दर्ता चलानी
३	मीना श्रेष्ठ वस्नेत	खरिदार		दर्ता चलानी
४	पुजा तिम्सीना	खरिदार		
आर्थिक प्रशासन शाखा				
१	राम प्रसाद आचार्य	लेखापाल		
२	नवराज रिजाल	सह- लेखापाल		
आन्तरिक लेखा परिक्षण ईकाई शाखा				
१	मोहन कुमार भट्टराई	आ. ले. प. अधिकृत		
पूर्वाधार विकास शाखा				
१	राम हृदय पटेल	इन्जिनियर		
२	नविन आचार्य	सब-इन्जिनियर		
३	हरि बहादुर खत्री	सब-इन्जिनियर		
४	संजय राई	सब-इन्जिनियर		
५	अभिनय मल्ल	सब-इन्जिनियर		
६	सुरेन राई	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
७	सिसम राई	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
८	खेटराज प्रसाद अधिकारी	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
९	दिनेश श्रेष्ठ	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
१०	इमरान राइन	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		
११	टहल बहादुर जिरेल	असिस्टेन्ट सब-इन्जिनियर		खानेपानी

१२	सुमन कुमार देव	अमिन		
राजस्व शाखा				
१	सौ धन राई	ना.सु.(पाँचौं)		
२	दुर्गा कुमारी जोशी	सहायक पाँचौ		
योजना शाखा				
१	सिताराम खतिवडा	अधिकृत छैटौं		
२	वविता आचार्य	सहायक पाँचौ		
कृषि विकास शाखा				
१	तेज प्रकाश जैसी	कृषि प्रसार अधिकृत		
२	मिन बहादुर बुढाथोकी	ना. प्रा. स. (चौथो)		
३	शान्ता भट्टराई	ना. प्रा. स. (चौथो)		
४	सइन्द्र राई	ना. प्रा. स. (चौथो)		कम्पोष्ट प्लान्ट
५	नीलम जोशी	ना. प्रा. स. (चौथो)		वडा नं ३ बाम्राङ
६	मनोज रोका मगर	ना. प्रा. स. (चौथो)		
६	सविता आचार्य	ना. प्रा. स. (चौथो)		वडा नं ३ नेर्पा
पशु विकास शाखा				
१	गणेश प्रसाद आचार्य	प. स्वा. प्रा. (पाँचौं)		
२	कुलदेव पुन	ना. प्रा. स. (चौथो)		
३	नवलकिशोर कुश्वाहा	ना. प्रा. स. (पाँचौं)		
४	बुद्ध सिंह तामाङ	ना. प्रा. स. (चौथो)		
५	प्रदिप ओली	प. स्वा. प्रा. (चौथो)		वडा नं ९ निर्मलिडाँडा
६	सिताराम रिजाल	ना. प्रा. स. (चौथो)		
महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक समन्वय शाखा				
१	इरान राई	स.म.वि.नि. (पाँचौं)		
२	तर्थ कुमारी भुजेल	स.म.वि.नि. (चौथो)		
३	निर्मला रिजाल	स.म.वि.नि. (चौथो)		
शिक्षा तथा खेलकुद विकास शाखा				
१	तिर्थ बहादुर वि.क.	अधिकृत छैटौं		
२	प्रेम बहादुर के.सी.	प्राविधिक सहायक		
३	नानीराम आचार्य	लेखाजोखा केन्द्र संयोजक		
सूचना प्रविधि शाखा				
१	सुवास राई	सूचना प्रविधि अधिकृत		
भण्डार शाखा				
१	चित्र कुमार सुवेदी	सहायक पाँचौ		
२	जीवन आचार्य	स.क.अ.		
रोजगार शाखा				
१	सुनिल पन्थी	रोजगार संयोजक		
२	उर्मिला देउजा	रोजगार सहायक		
३	मधुलाल वास्तोला	प्राविधिक सहायक		
पञ्जिकरण सेवा ईकाई				
१	सृदेवि राई	एम.आइ.एस. अपरेटर		
२	गम्भिर खत्री	फिल्ड सहायक		
लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (MEDPA)				
1	तिर्थराज ढकाल	उद्यम विकास सहजकर्ता		
2	जीवन घर्तीमगर	उद्यम विकास सहजकर्ता		
नगर प्रमुख तथा उपप्रमुखको सचिवालय				
१	प्रकाश खतिवडा	निजि सचिव		
२	डार्विन राई	कम्प्यूटर अपरेटर		
सवारी चालकहरु				
१	युवराज गुरुङ	हे.स.चा.		

२	रविन्द्र राई	हे.स.चा.		
३	मनोज खत्री	ह.स.चा.		
४	सिताराम श्रेष्ठ	ह.स.चा.		
५	संजिव गुरुङ	ह.स.चा.		
६	लाल बहादुर भूजेल	हे.स.चा.		
स्वास्थ्य शाखा				
१	खेमराज आचार्य	ज.स्वा.नी.		
२	दिक्षिका शाक्य	क.न.नि.		
३	संजिव दाहाल	अ.हे.व.		
४	बाजेन्द्र कोइराला	स.क.अ.		
५	वोलराज आचार्य	ल्या.टे.		ब्लड बैंक
६	पवित्रा रिजाल	ल्या.अ.		ब्लड बैंक
पुनर्निर्माण शाखा				
१	अरुण कुमार महत्व	सब-इन्जिनियर		भुकम्प प्राविधिक
कार्यालय सहयोगीहरु				
१	कर्ण बहादुर राई	कार्यालय सहयोगी		
२	नारायण ढकाल	कार्यालय सहयोगी		
३	गोपाल श्रेष्ठ	कार्यालय सहयोगी		
४	मोहन दुलाल	कार्यालय सहयोगी		
५	वृहस्पति आचार्य	कार्यालय सहयोगी		
६	मिना कटुवाल	कार्यालय सहयोगी		स्वास्थ्य शाखा
७	तोम प्रसाद दाहाल	कार्यालय सहयोगी		
वडा सचिवहरु				
१	युवराज कालिकोटे	सहायक चौथो		दिक्तेल
२	गोमा ढकाल	सहायक पाँचौ		सोल्मा
३	मन्दिरा घिमिरे	स म वि नि		बाम्राङ
४	सिताराम खतिवडा	अधिकृत छैठौं		खाल्ले
५	दिनेश कुमार राई	सहायक चौथो		लफ्याङ
६	वविता आचार्य	सहायकपाँचौं		नेर्पा
७	प्रभुराम कटुवाल	सहायक चौथो		चिउरिडाँडा
८	मिन प्रसाद आचार्य	सहायक चौथो		वुवालुङ
९	संजीव मुग्राती	सहायक चौथो		निर्मलीडँडा
१०	मोहन प्रसाद आचार्य	सहायक चौथो		पाथेका
११	होमनाथ खनाल	सहायक पाँचौ		खार्मी
१२	पवन श्रेष्ठ	सहायक चौथो		जालपा
१३	चिरन्जिवी आचार्य	सहायक चौथो		नुनथला
१४	मोहन प्रसाद आचार्य	अधिकृत छैटौं		बुइपा
१५	पवित्रा तिम्सीना	सहायक पाँचौ		विजयखर्क
फोहोरमैला				
1	शम्भु घिमिरे	फोहोरमैला संयोजक		

८.४.३ नगरपालिकाभित्र रहेका विशेष संरक्षित स्वायत्त क्षेत्र

यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र विशेष संरक्षित स्वायत्त क्षेत्र रहेको छैन ।

८.४.४ स्रोत नक्साहरू

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
प्रशासनिक बिभाजन नक्सा
उ
86°30'0"E
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
सुदुरपश्चिम प्रदेश
कर्णाली प्रदेश
गण्डकी प्रदेश
बागमती प्रदेश
कोशी प्रदेश
लुम्बिनी प्रदेश
मधेश प्रदेश
खोटाङ जिल्ला
ऐसेलुखर्क गा.पा.
केपिलासगढी गा.पा.
रावा बेसी गा.पा.
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी न.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
साकेला गा.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
खोटेहाङ गा.पा..
जन्तेढुंगा गा.पा.
वराहपोखरी गा.पा.
१२
११
१०
१३
२
६
३
८
९
१४
१
७
१५
४
५
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
वडा सिमाना
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोतः स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:120,000
0 1,500 3,000 6,000 9,000 12,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
Year 2021

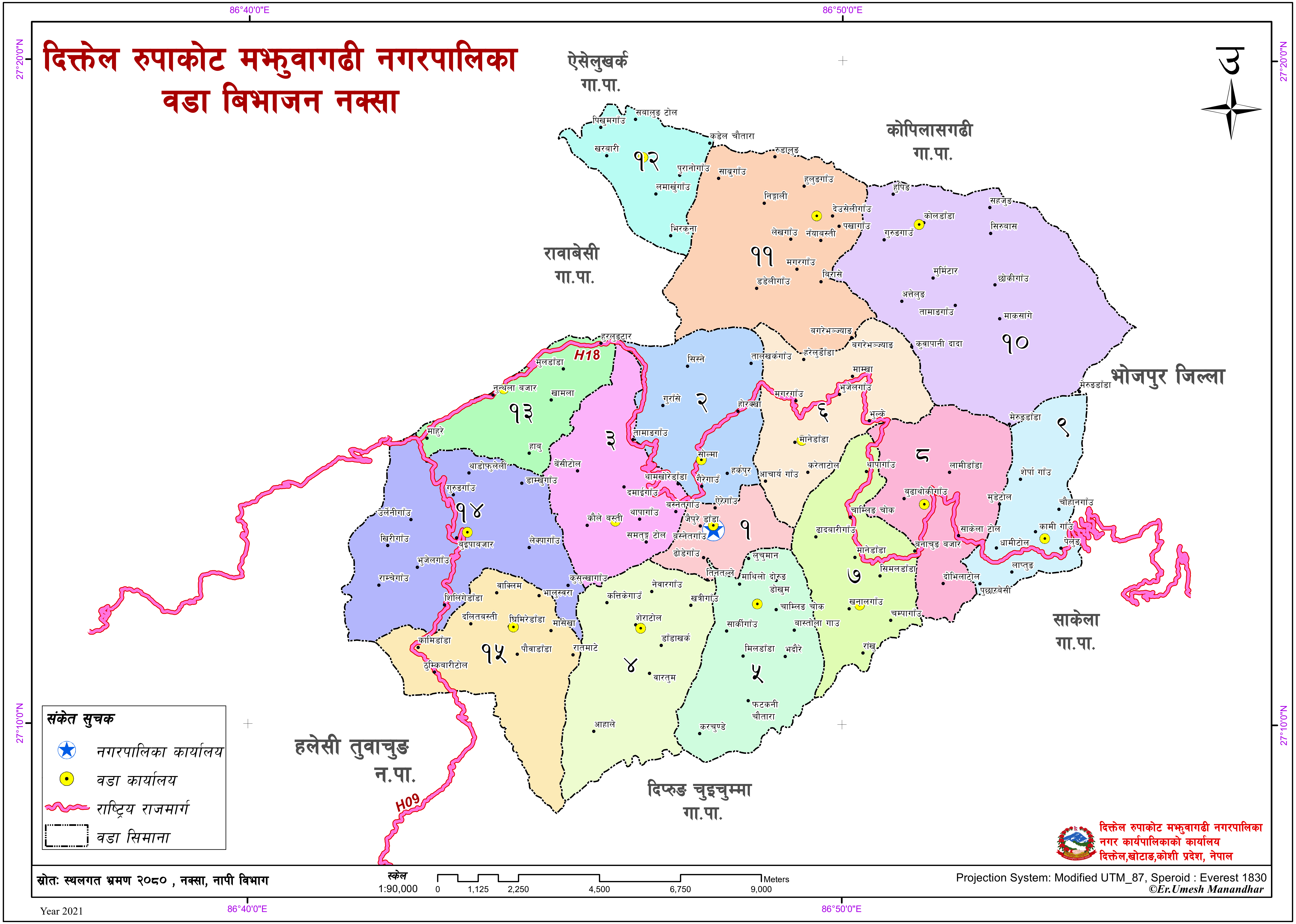
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
वडा बिभाजन नक्सा
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
उ
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
१२
११
१०
९
८
७
६
५
४
३
२
१
१३
१४
१५
सबालुङ टोल
पिखुमगाँउ
कडेल चौतारा
खरवारी
पुरानोगाँउ
लमाखुंगाँउ
भिरकुना
रुडालुङ
साबुगाँउ
हुलुङगाँउ
निङ्गली
देउसेलीगाँउ
लेखगाँउ
नयाँबस्ती
पखागाँउ
मगरगाँउ
बिराँसे
डडेलीगाँउ
हुँपिङ
कोलडाँडा
सहजुङ
गुरुङगाँउ
सिरुवास
मुर्मिटार
छोकीगाँउ
अस्तेलुङ
तामाङगाँउ
माकसांगे
बगरेभन्ज्याङ
कुवापानी दादा
हरेलुडाँडा
तालुखर्कगाँउ
हरलुङटार
सिस्ने
मुलडाँडा
नुन्थला बजार
खामला
गुराँसे
हाङखा
मगरगाँउ
मामखा
भुजेलगाँउ
भल्के
मेरुडाँडा
मानेडाँडा
तामाङगाँउ
माहुरे
हाबु
सोल्मा
हर्कपुर
आचार्य गाँउ
करेताटोल
थापागाँउ
लामीडाँडा
शेर्पा गाँउ
थाडोफुलेली
बेंसीटोल
थामखोरेडाँडा
गैरेगाउँ
डाम्खुंगाँउ
गुरुङगाँउ
दमाईगाँउ
ऐरेगाँउ
बुढाथोकीगाँउ
मुडेटोल
चौहानगाँउ
उर्लेनीगाँउ
बस्नेतगाँउ
थापागाँउ
जैपुरे डाँडा
चाम्लिङ चोक
कौले बस्ती
कामी गाँउ
खिरीगाँउ
बुइपाबजार
लेक्पागाँउ
समतुङ टोल
बस्नेतगाँउ
दाढवारीगाँउ
साकेला टोल
धामीटोल
पेलुङ
भुजेलगाँउ
डोडेगाँउ
लुचुमान
मानेडाँडा
बेताचुङ बजार
लाप्तुङ
राम्चेगाँउ
कुसुम्खागाँउ
तितेतल्ले
माथिलो दोरुङ
सिमलडाँडा
दोभिलाटोल
वाक्लिम
भालुस्वरा
नेवारगाँउ
डोखुम
पुछारबेसी
शिलिंगेडाँडा
कत्तिकेगाँउ
खत्रीगाँउ
चाम्लिङ चोक
खनालगाँउ
दलितवस्ती
घिमिरेडाँडा
मासिखा
शेराटोल
साकींगाँउ
बास्तोला गाउ
चम्पागाँउ
कामिडाँडा
पौवाडाँडा
डाँडाखर्क
रातमाटे
मिलडाँडा
भदौरे
राखु
ठुम्किवारीटोल
वारतुम
फटकनी चौतारा
आहाले
करचुण्डे
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
वडा सिमाना
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0
1,125
2,250
4,500
6,750
9,000
Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
Year 2021

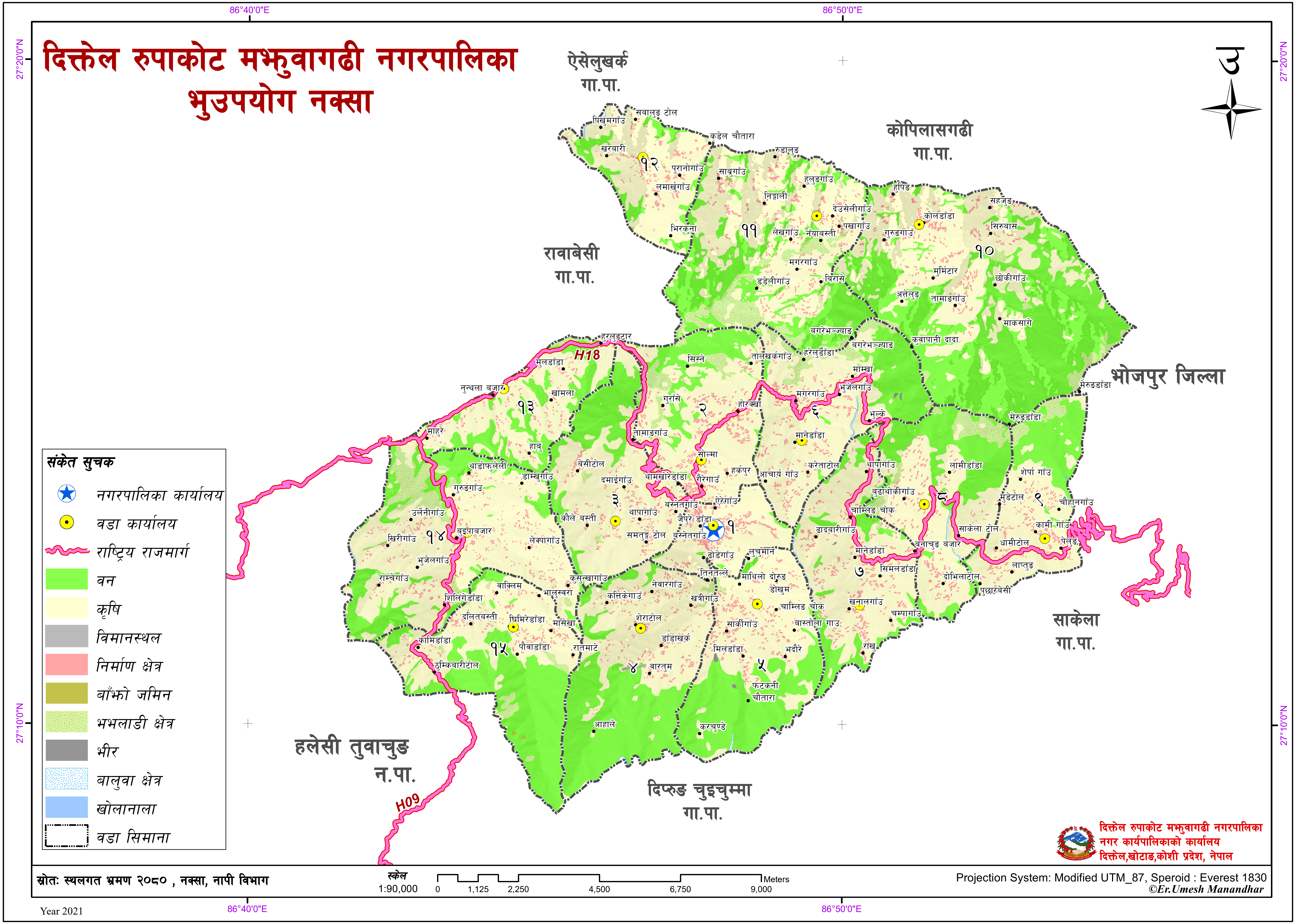

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
भुउपयोग नक्सा
उ
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
Year 2021
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N

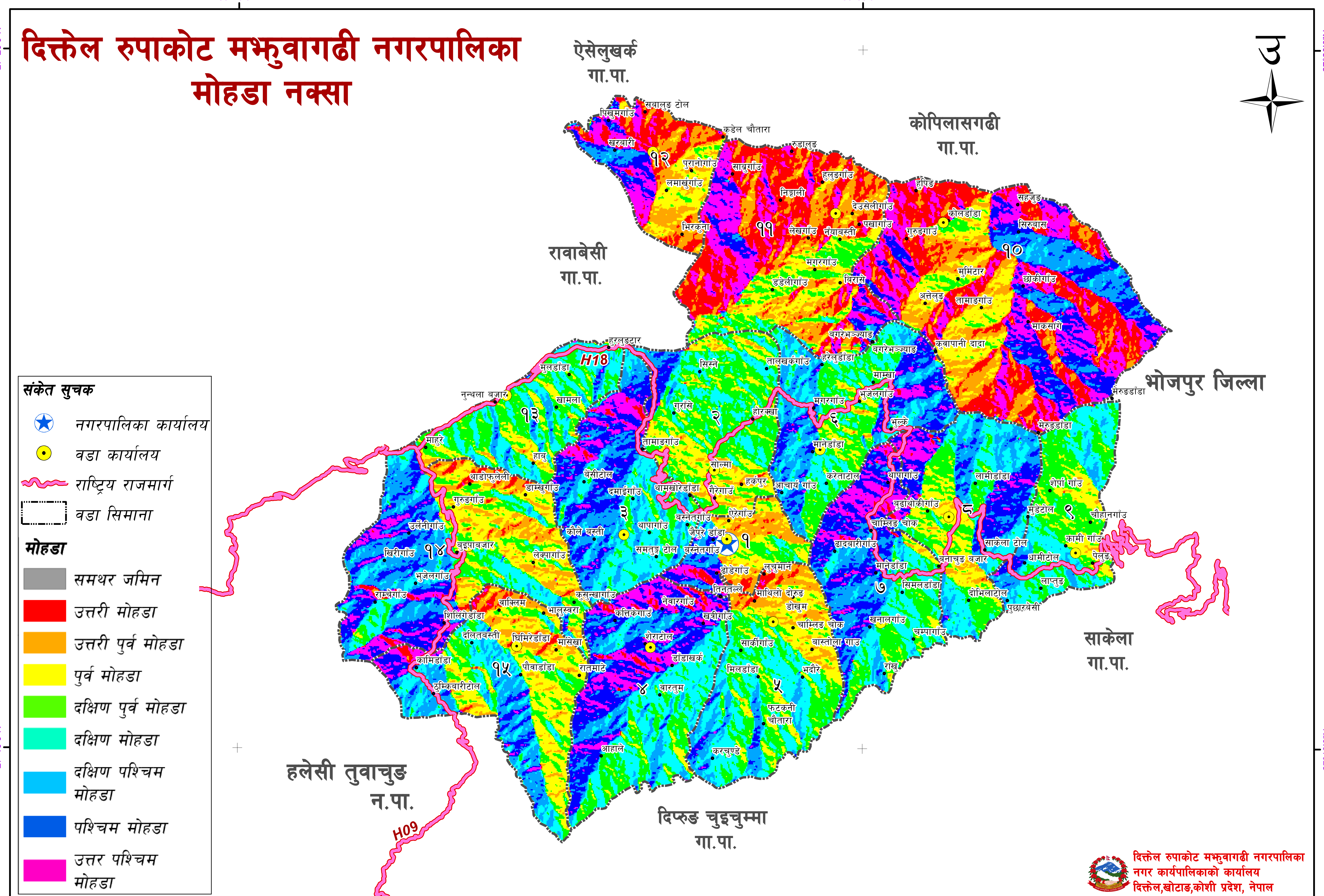

स्रोतः स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग

स्केल 1:90,000 — 0, 1,125, 2,250, 4,500, 6,750, 9,000 Meters

Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830

©Er.Umesh Manandhar

Year 2021

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
खोलानाला तथा पोखरी क्षेत्र नक्सा

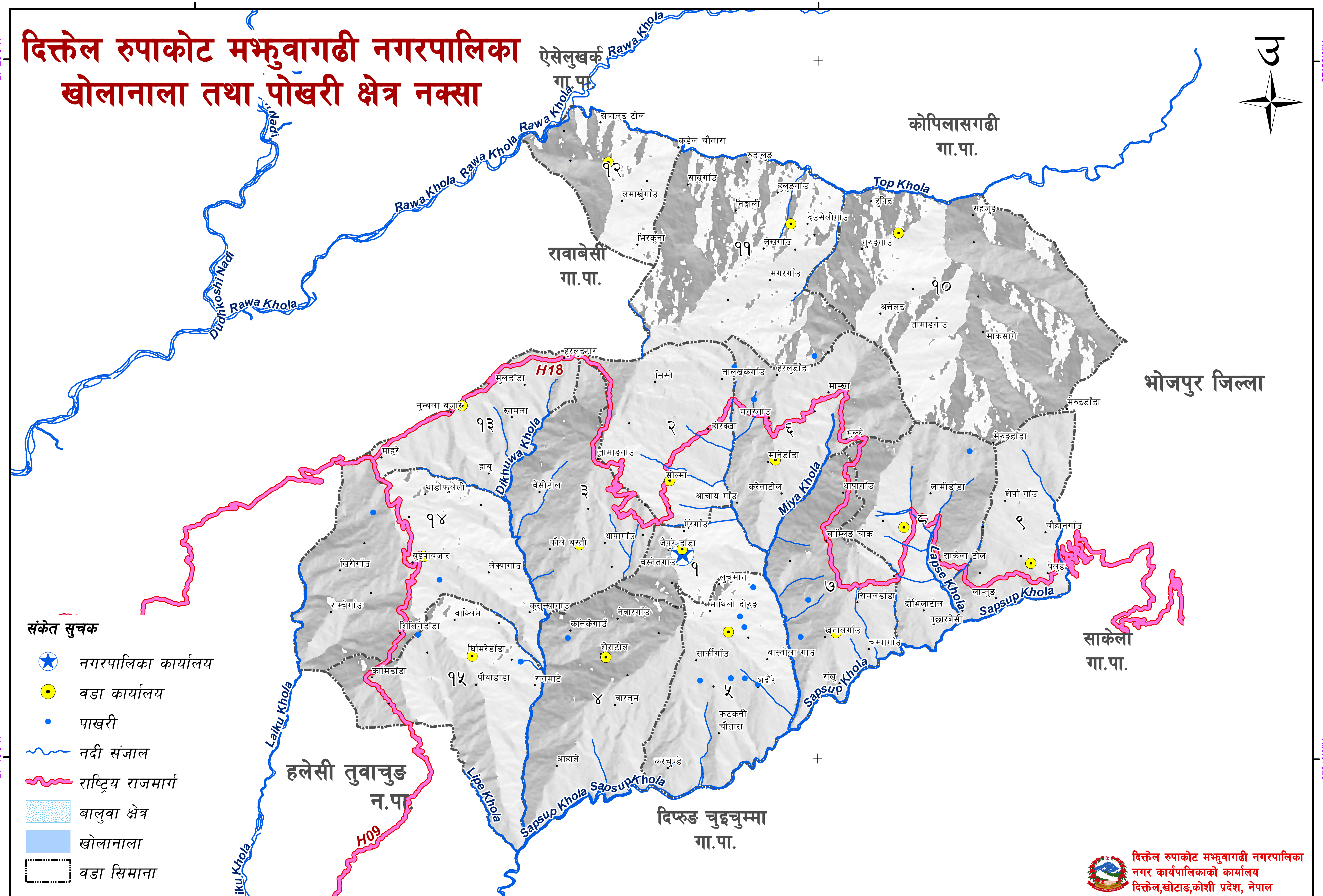

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल

स्रोतः स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग

Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830

©Er.Umesh Manandhar

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
उचाई नक्सा

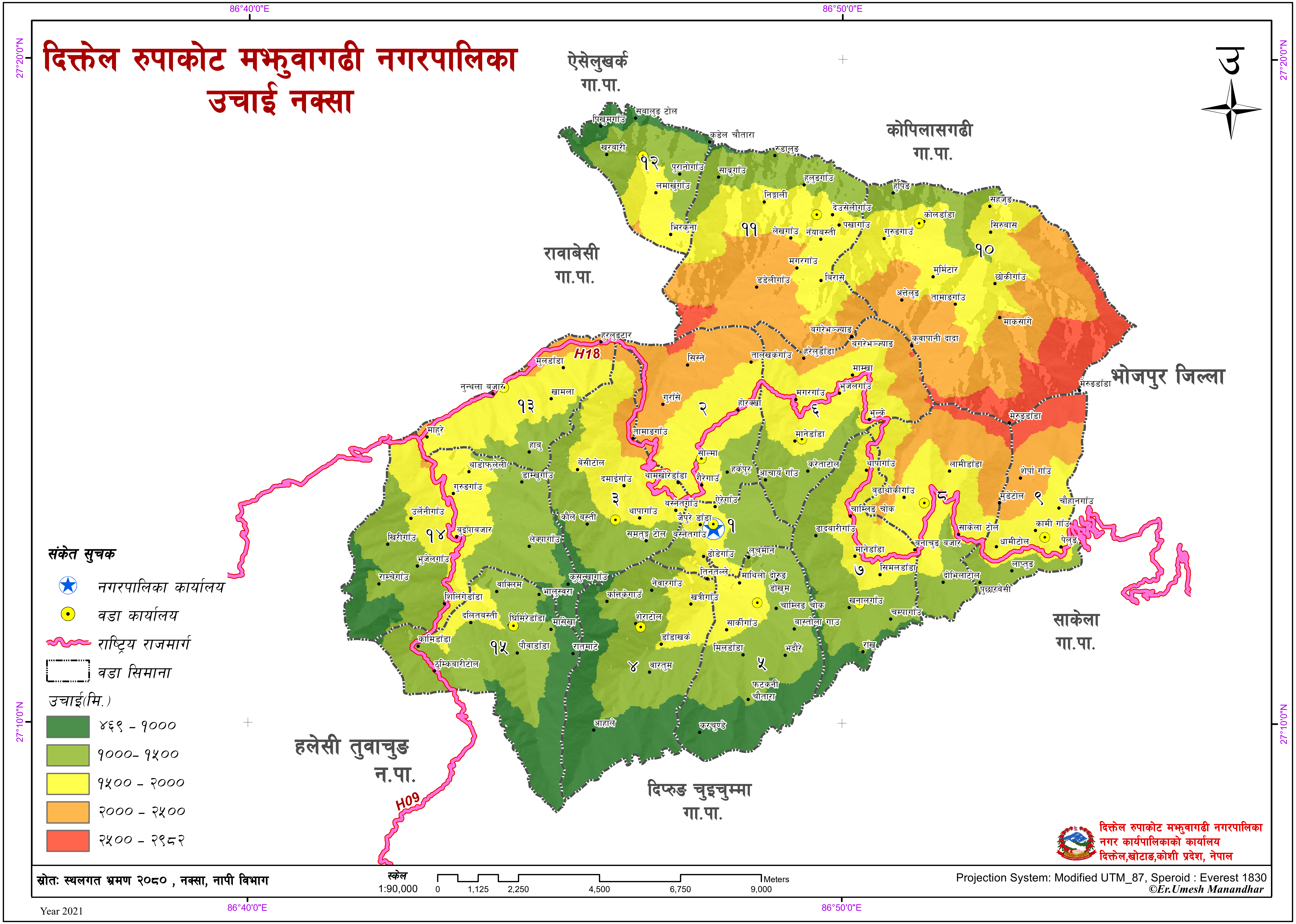

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
भिरालोपन नक्सा

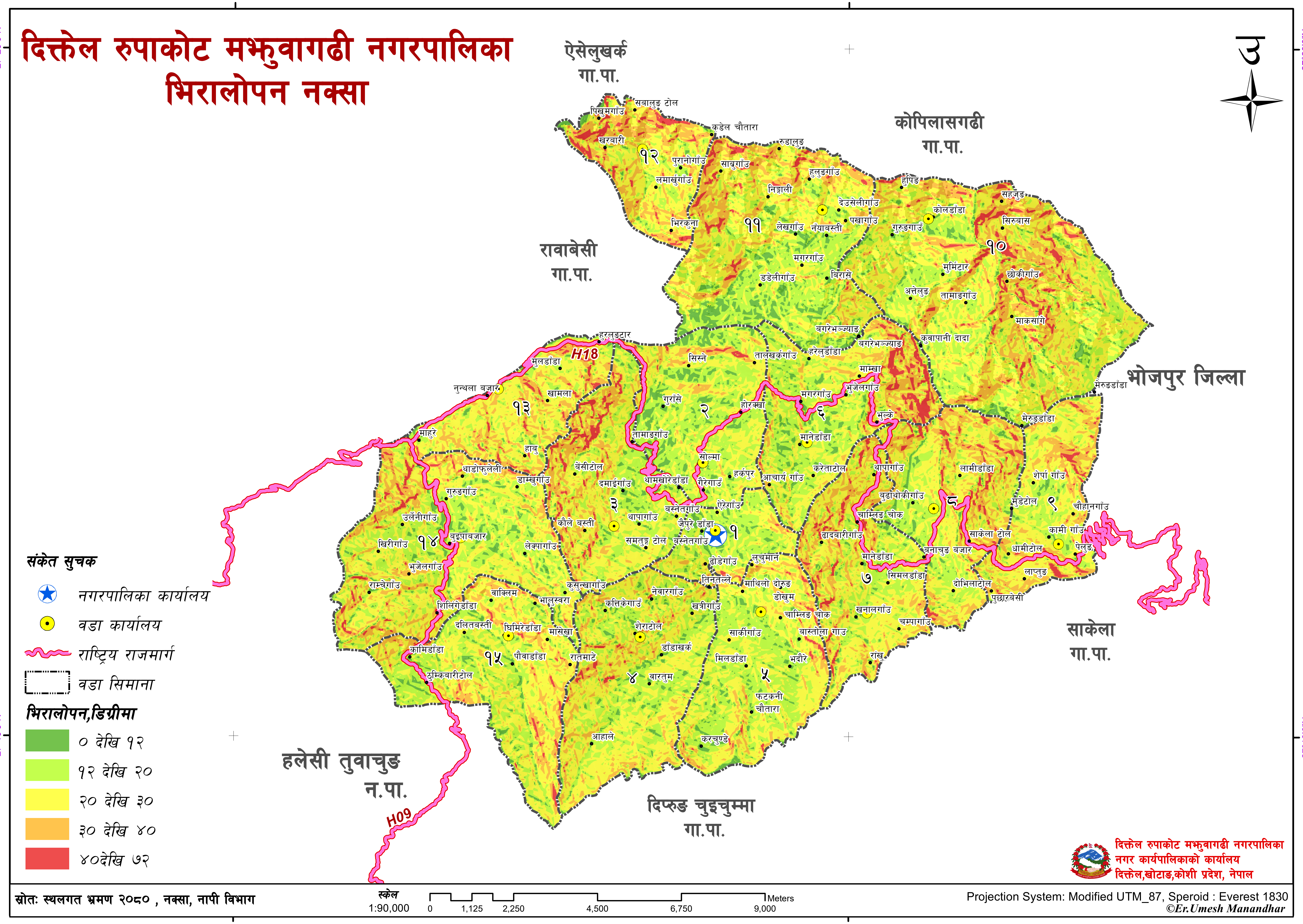

स्रोतः स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग

Year 2021

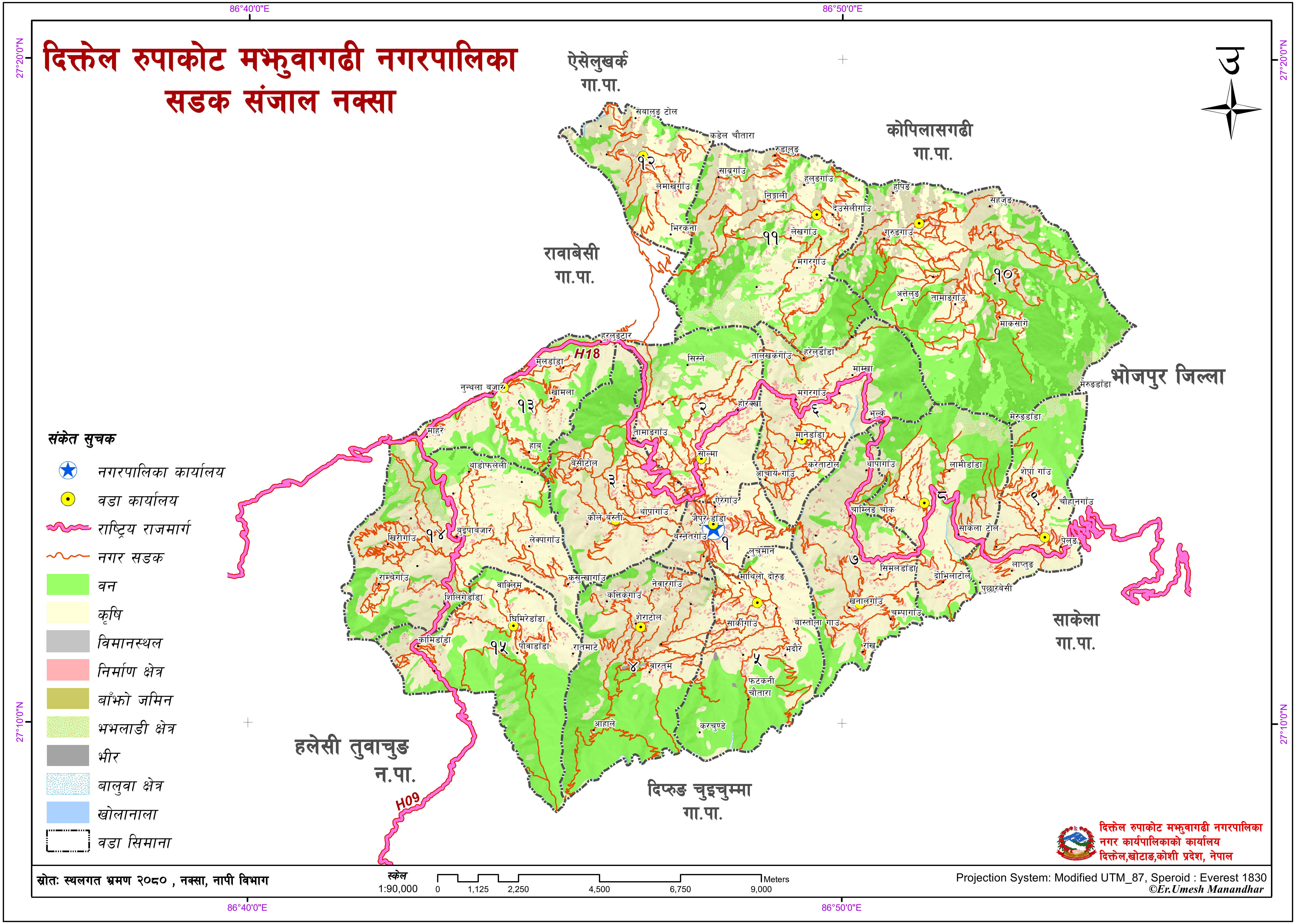

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
सडक संजाल नक्सा
उ
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
सवालुङ टोल
कडेल चौतारा
रुडालुङ
साब्रुगाउँ
हलुङगाउँ
लमाखुगाउँ
निङ्गली
देउसेलीगाउँ
हुपिङ
सहजुङ
गुरुङगाउँ
लेखगाउँ
भिरकुना
मगरगाउँ
अत्तेलुङ
तामाङगाउँ
माकसांगे
हरेलुटार
मुलडाँडा
सिस्ने
तालखर्कगाउँ
हरेलुडाँडा
मान्खा
मेरुडडाँडा
नुन्थला बजार
खामला
मगरगाउँ
होरक्खा
भुल्के
मेरुडडाँडा
माहुरे
तामाङगाउँ
मानेडाँडा
हाबु
सोल्मा
थापागाउँ
लामीडाँडा
शेर्पा गाउँ
थाडोफुलेली
बेंसीटोल
आचार्य गाउँ
करेताटोल
चौहानगाउँ
ऐरेगाउँ
चाम्लिङ चोक
कौले बस्ती
थापागाउँ
जैपुरे डाँडा
साकेला टोल
पिलुङ
खिरीगाउँ
बुइपाबजार
लेक्पागाउँ
बस्नेतगाउँ
लुचुमान
रामेचेगाउँ
कुसुम्खागाउँ
सिमलडाँडा
दोभिलाटोल
लाप्तुङ
वाक्लिम
नेवारगाउँ
माथिलो दोरुङ
पुछारबेसी
शिलिंगडाँडा
कत्तिकेगाउँ
खनालगाउँ
चम्पागाउँ
घिमिरेडाँडा
शेराटोल
साकीगाउँ
बास्तोला गाउँ
कामिडाँडा
पौवाडाँडा
रातमाटे
भदौर
रांख
बारतुम
फटकनी चौतारा
आहाले
करचुण्डे
१
२
३
४
५
६
७
८
९
१०
११
१२
१३
१४
१५
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोतः स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0
1,125
2,250
4,500
6,750
9,000
Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar

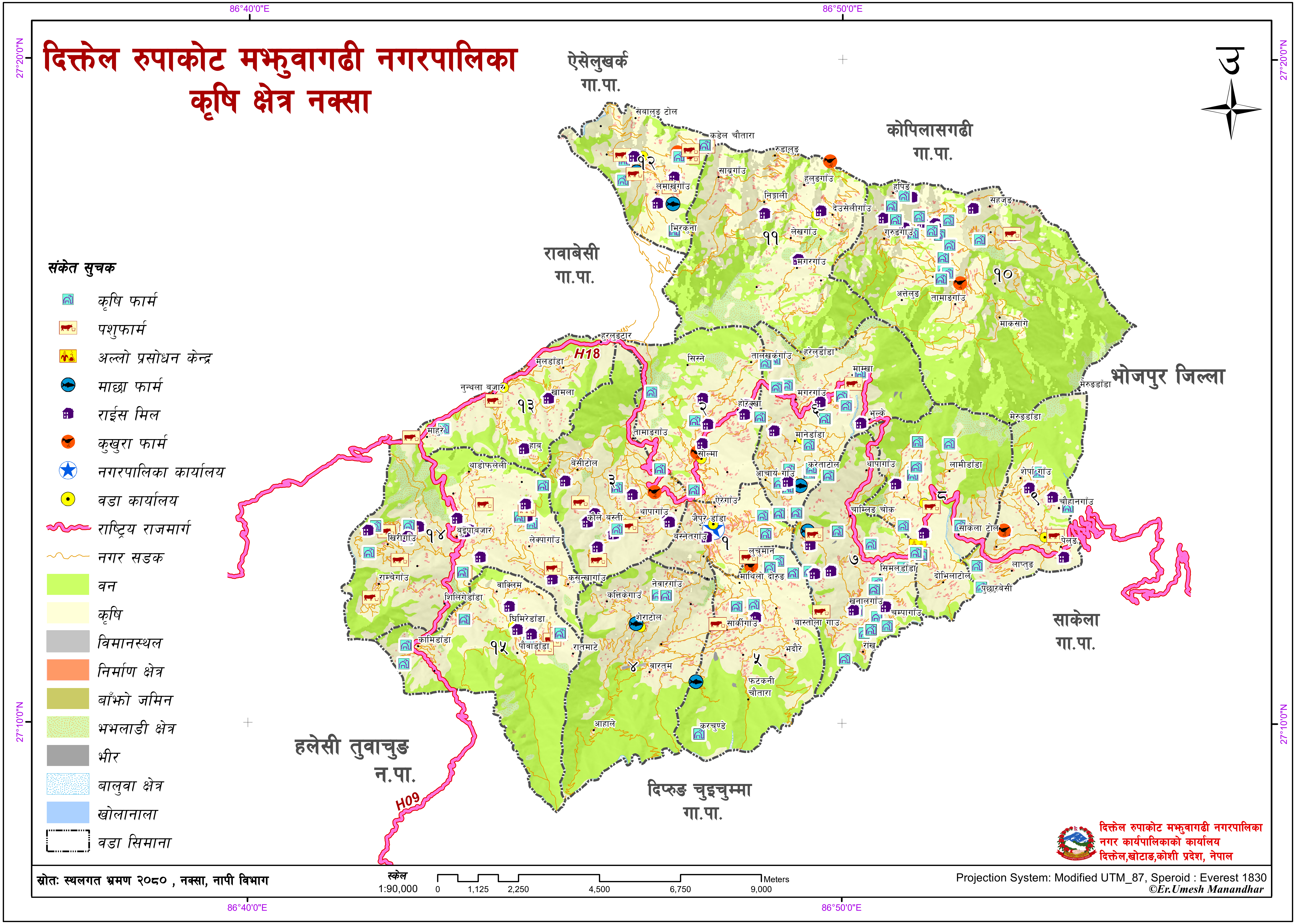

दित्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
कृषि क्षेत्र नक्सा
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
उ
संकेत सुचक
कृषि फार्म
पशुफार्म
अल्लो प्रसोधन केन्द्र
माछा फार्म
राईस मिल
कुखुरा फार्म
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
१
२
३
४
५
६
७
८
९
१०
११
१२
१३
१४
१५
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0
1,125
2,250
4,500
6,750
9,000
Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
दित्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दित्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल

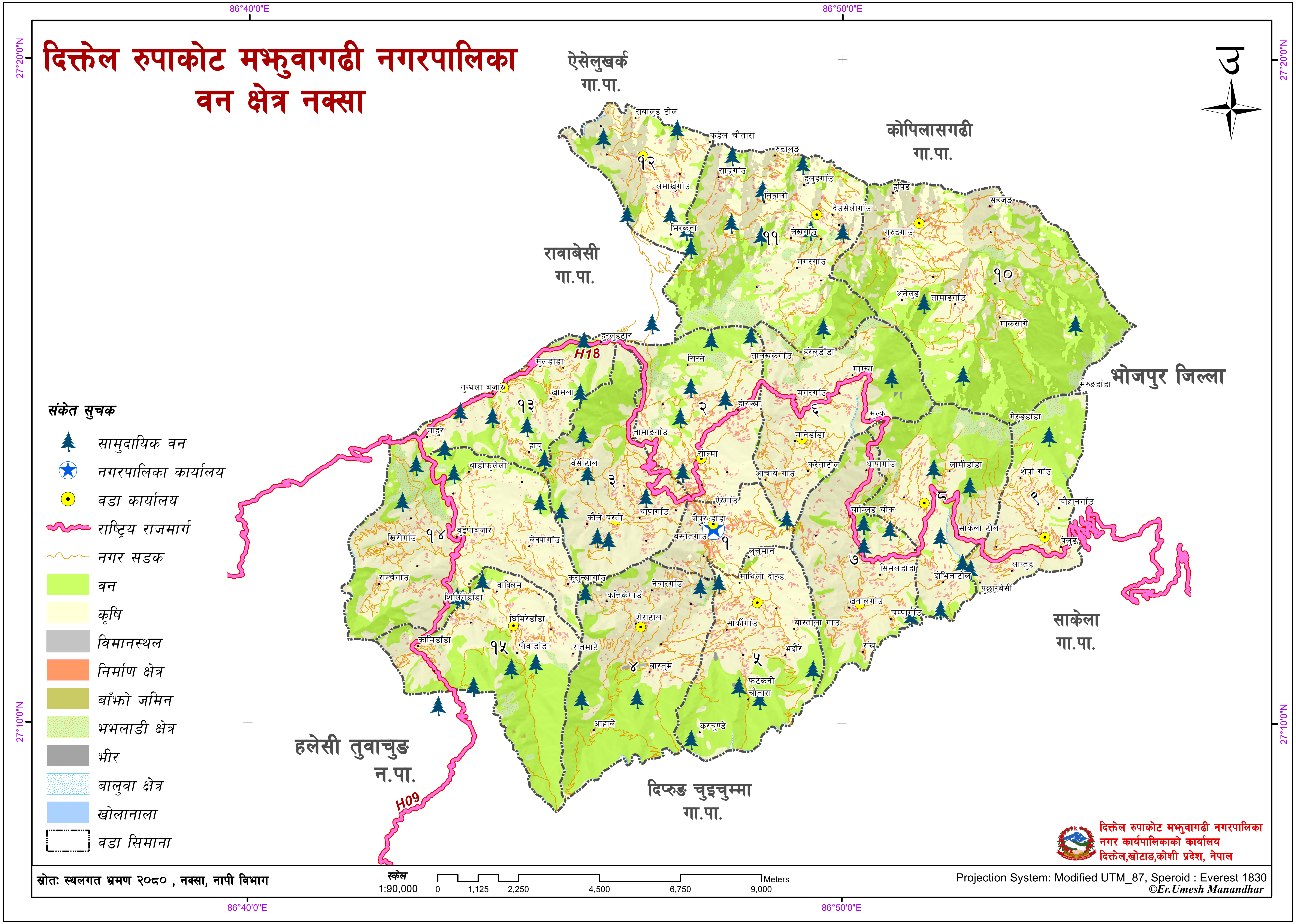
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
वन क्षेत्र नक्सा
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
संकेत सुचक
सामुदायिक वन
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल

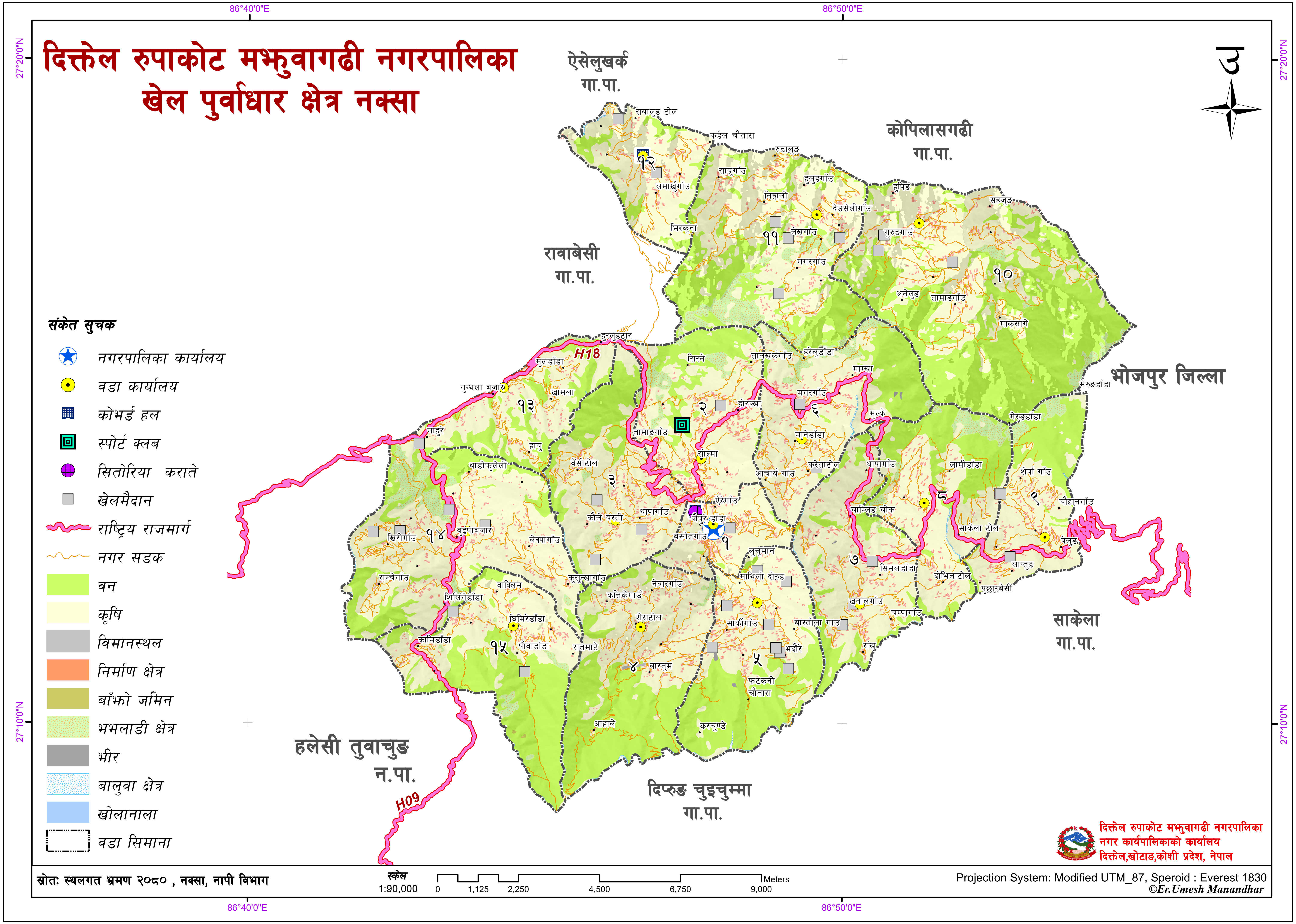

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
खेल पुर्वाधार क्षेत्र नक्सा
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
उ
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
कोभर्ड हल
स्पोर्ट क्लब
सितोरिया कराते
खेलमैदान
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल

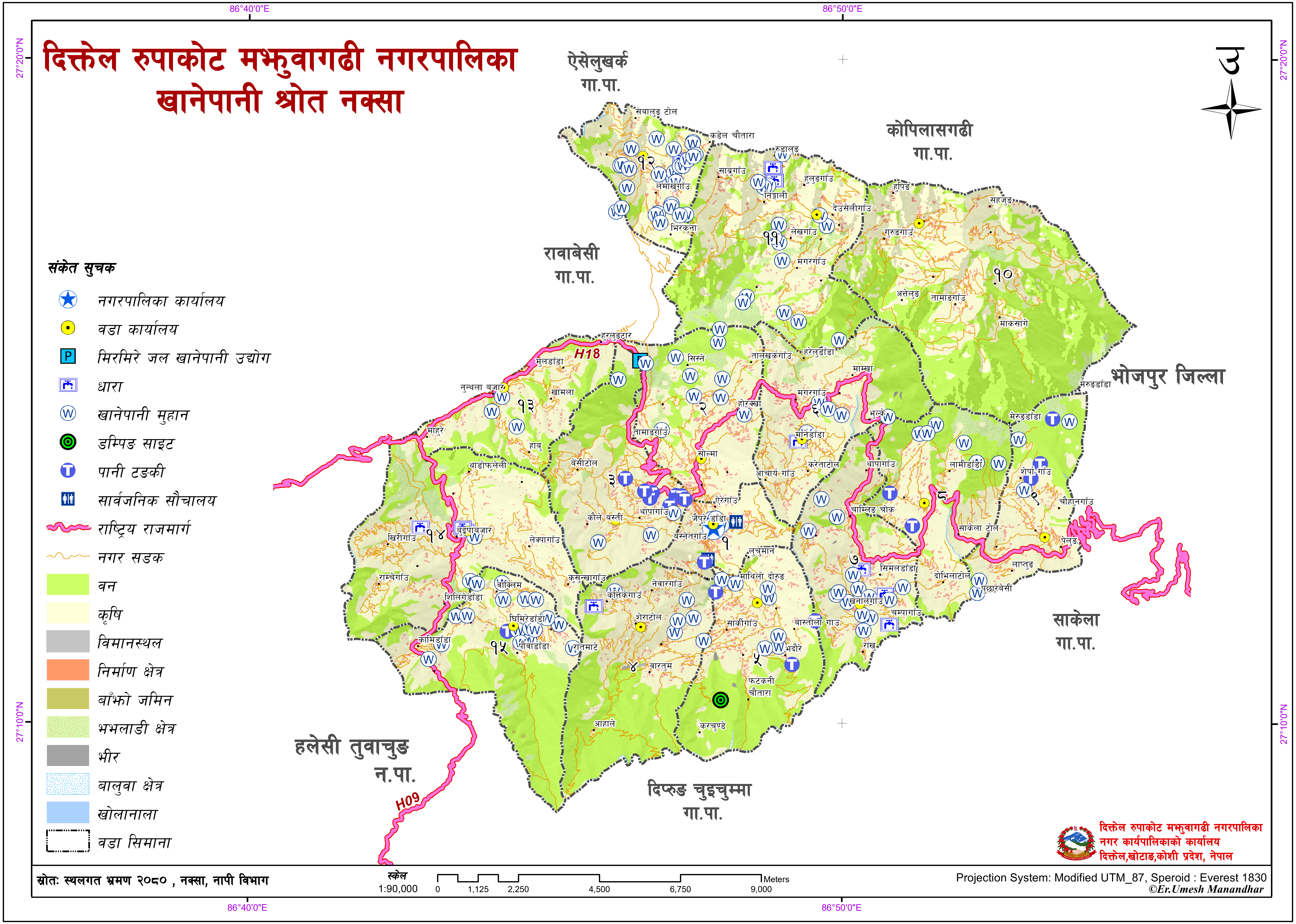
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
खानेपानी श्रोत नक्सा
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
मिरमिरे जल खानेपानी उद्योग
धारा
खानेपानी मुहान
डम्पिङ साइट
पानी टङ्की
सार्वजनिक सौचालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झ्लाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar

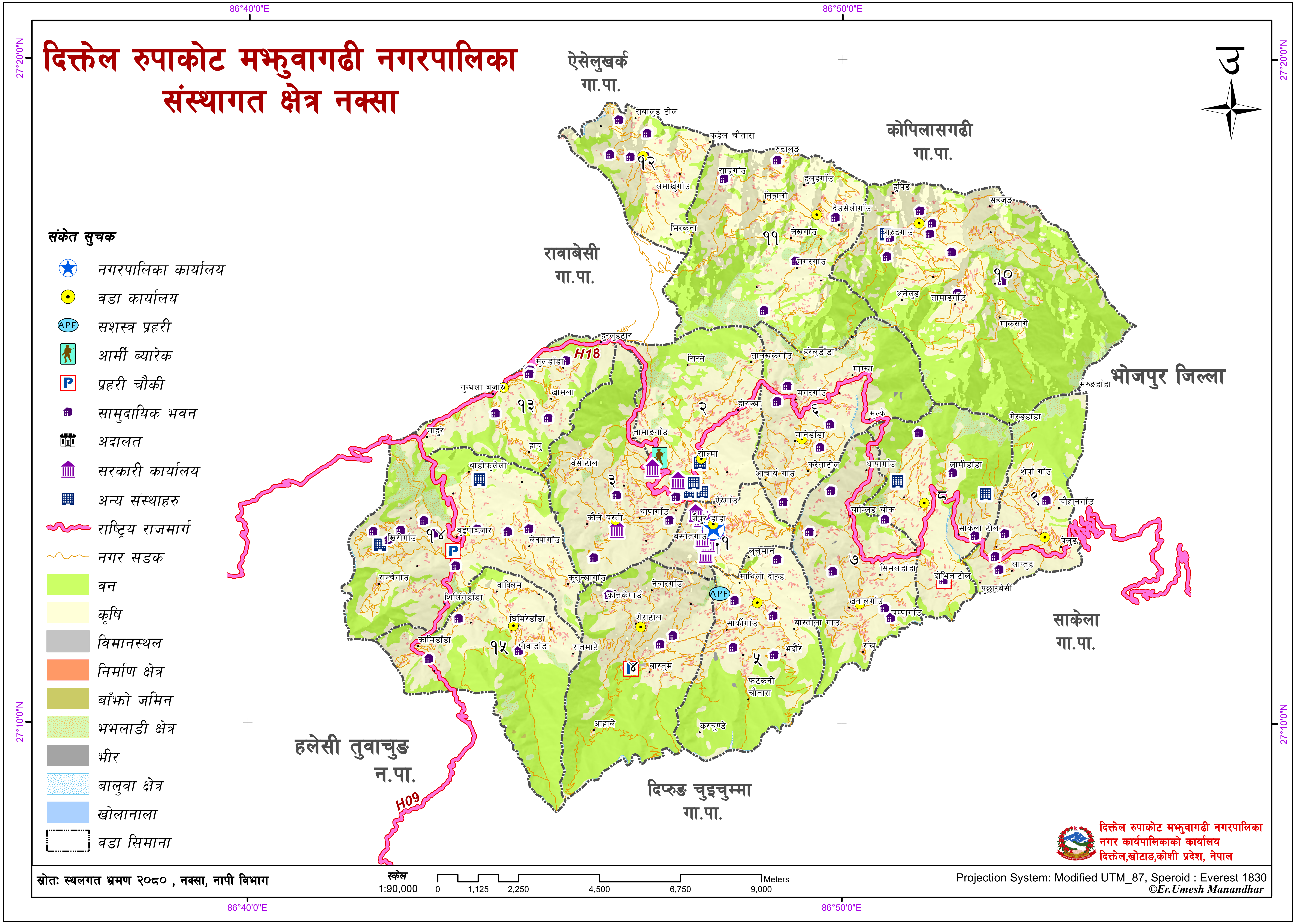
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
संस्थागत क्षेत्र नक्सा
उ
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
सशस्त्र प्रहरी
आर्मी ब्यारेक
प्रहरी चौकी
सामुदायिक भवन
अदालत
सरकारी कार्यालय
अन्य संस्थाहरु
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
खानी क्षेत्र नक्सा

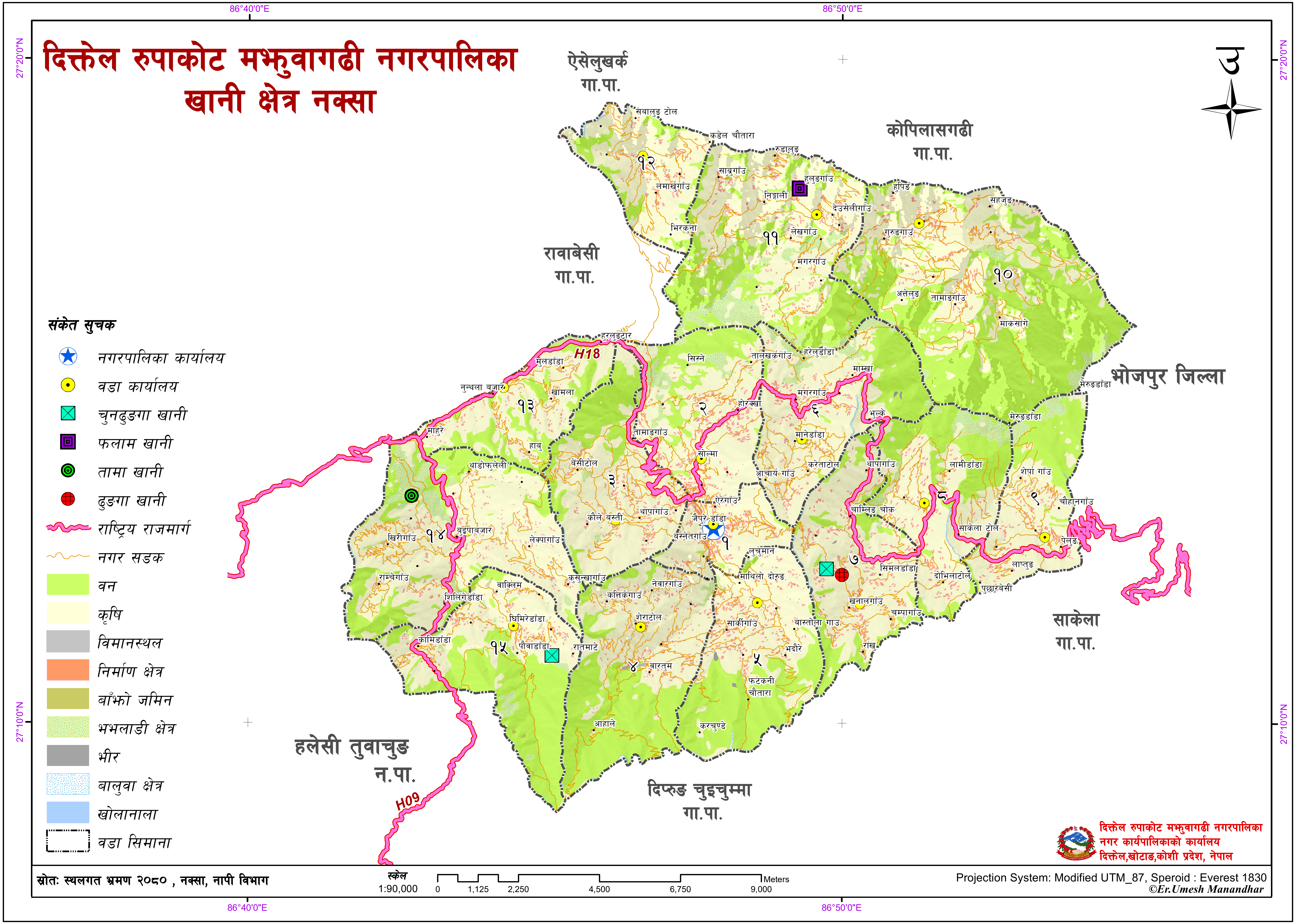

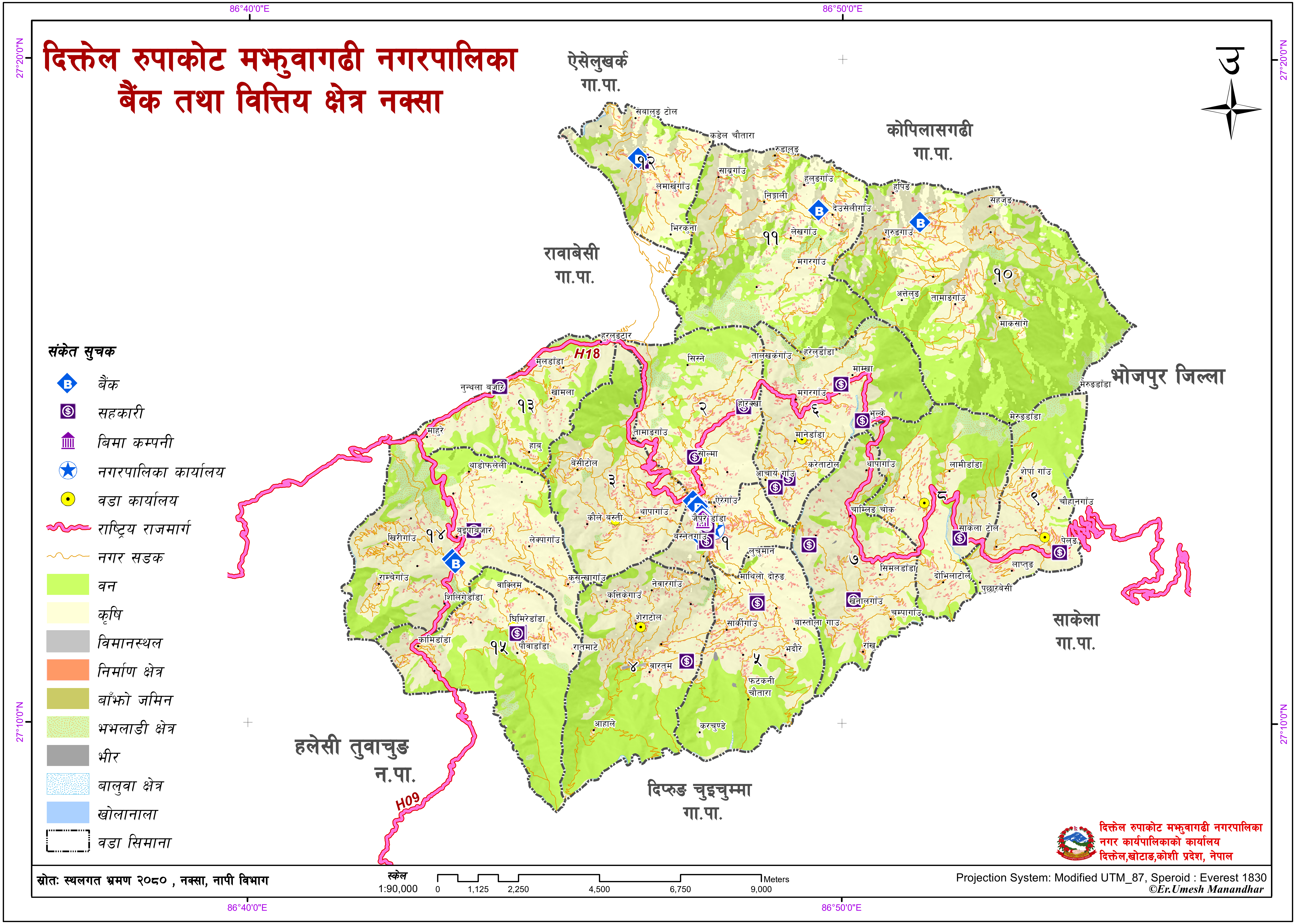
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
बैंक तथा वित्तिय क्षेत्र नक्सा
उ
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
संकेत सुचक
बैंक
सहकारी
बिमा कम्पनी
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N

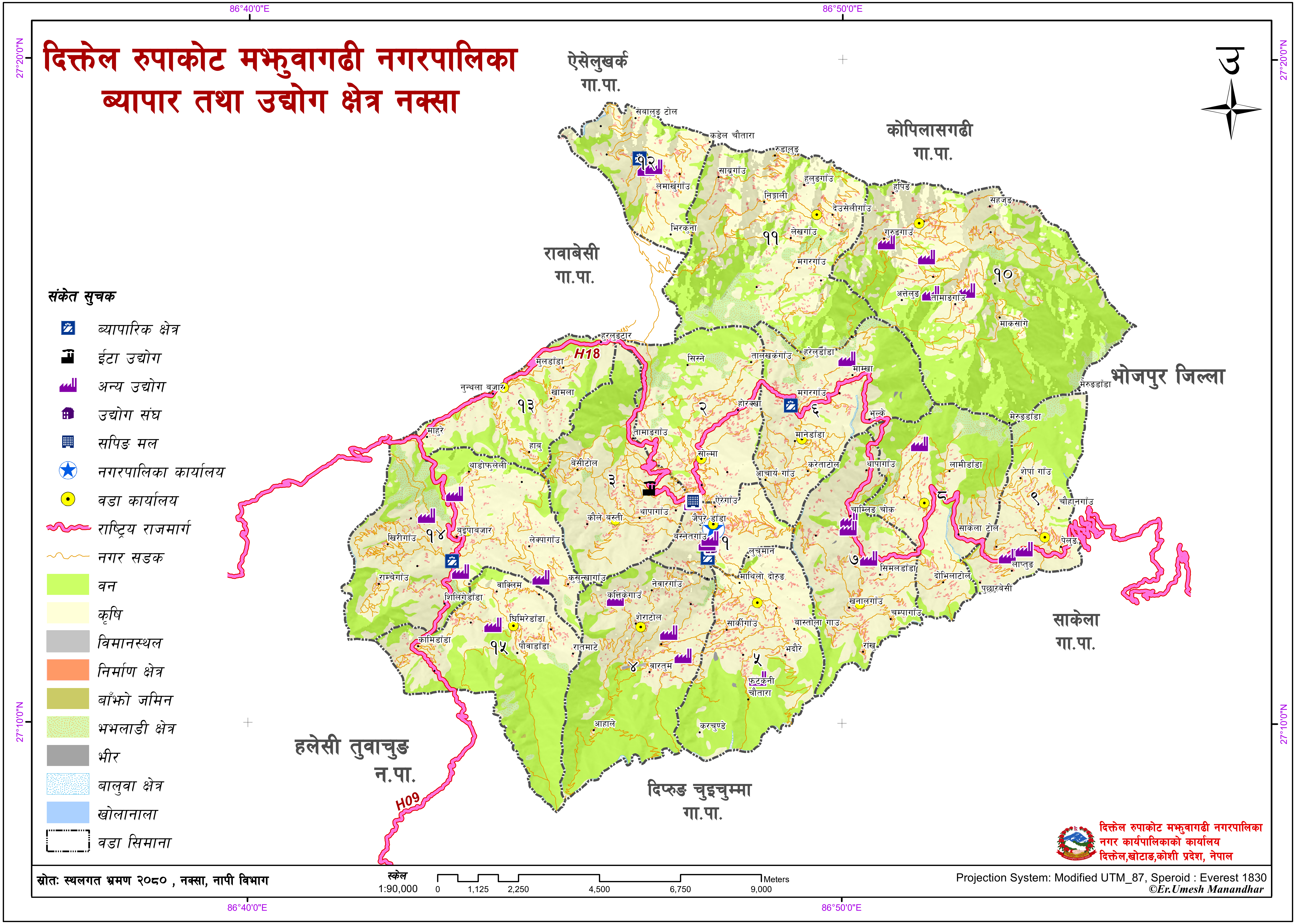
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
ब्यापार तथा उद्योग क्षेत्र नक्सा
उ
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
संकेत सुचक
ब्यापारिक क्षेत्र
ईटा उद्योग
अन्य उद्योग
उद्योग संघ
सपिङ मल
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोतः स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N

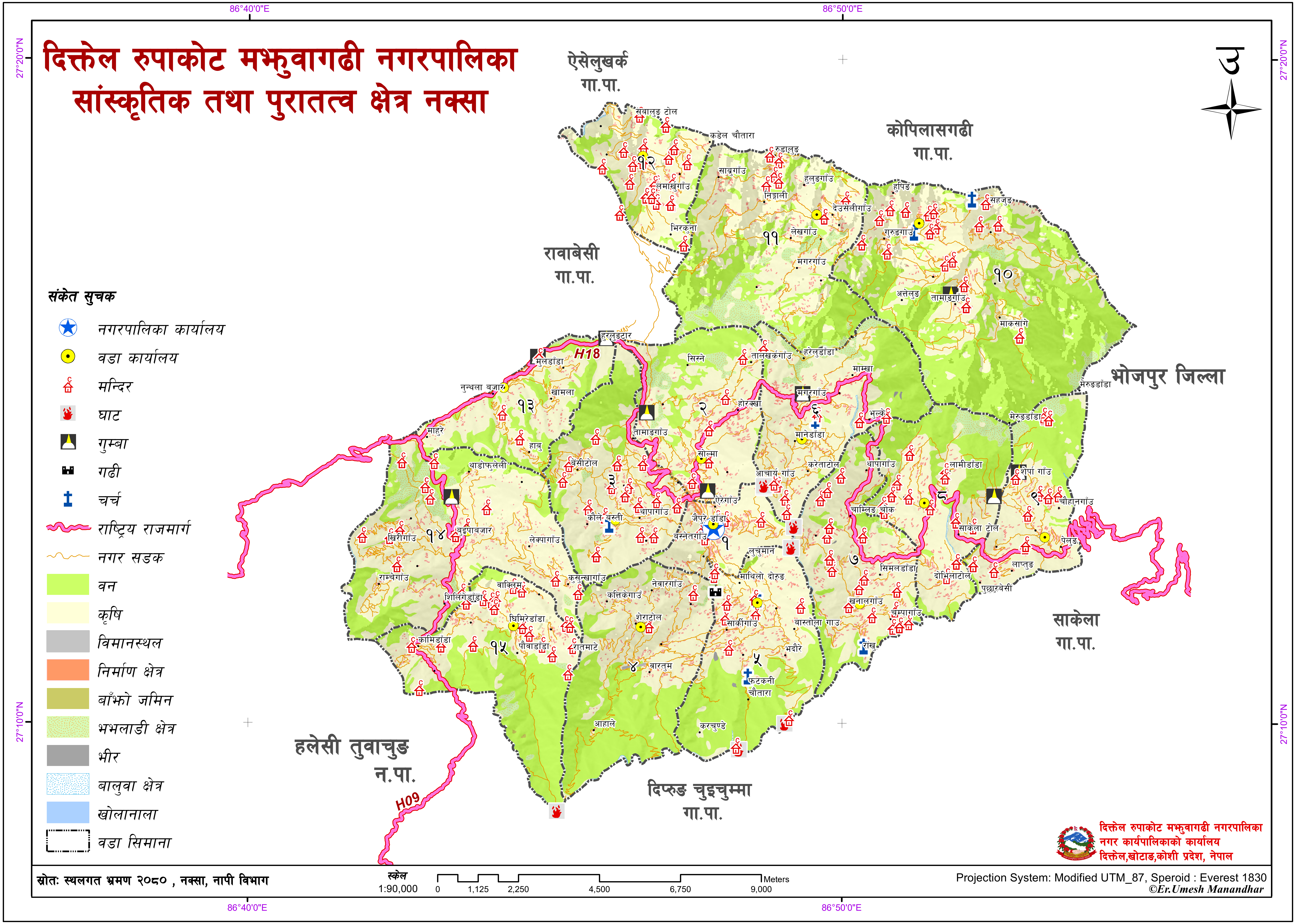

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
सांस्कृतिक तथा पुरातत्व क्षेत्र नक्सा
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
मन्दिर
घाट
गुम्बा
गढी
चर्च
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
उ
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल

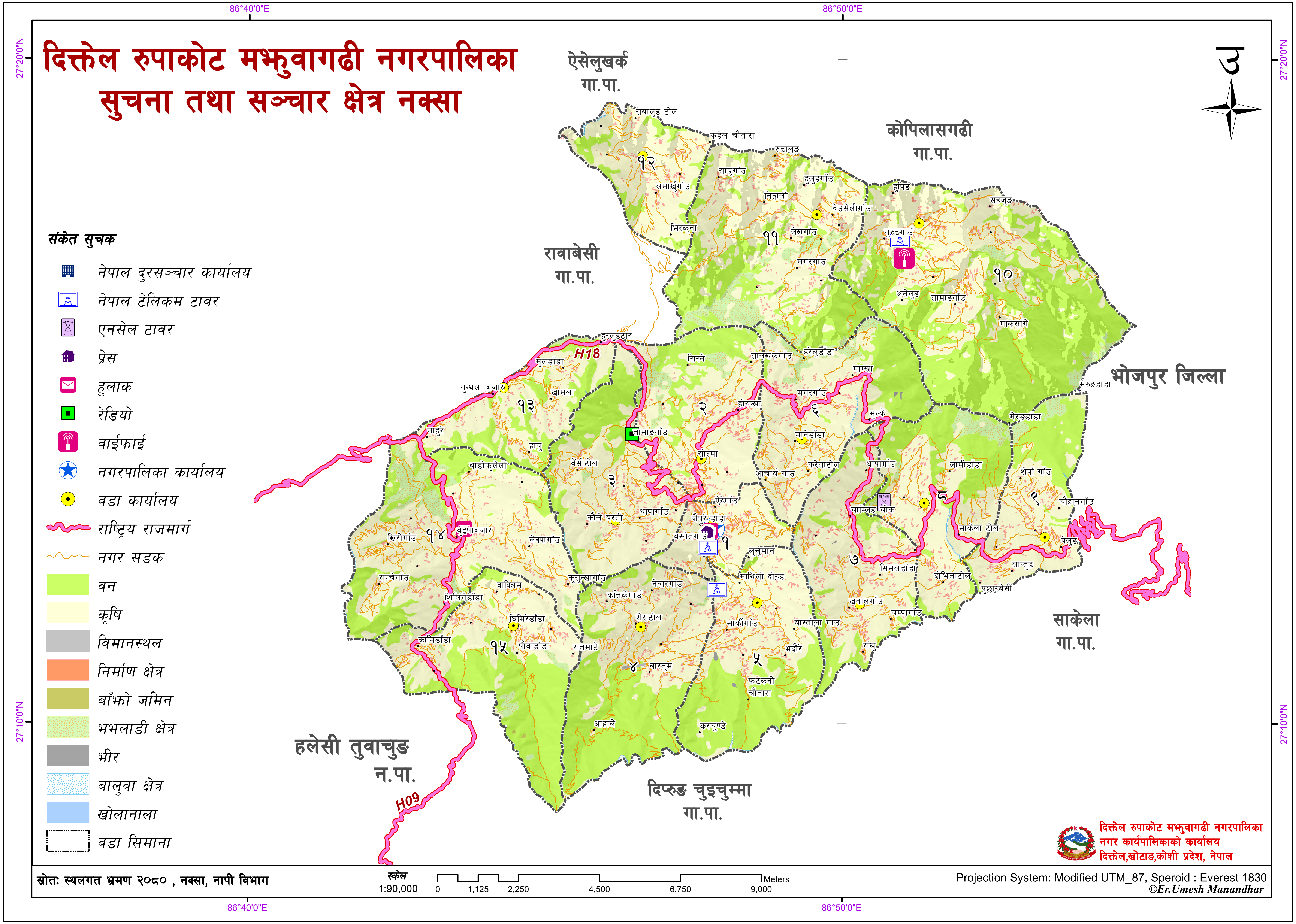

दित्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
सुचना तथा सञ्चार क्षेत्र नक्सा
संकेत सुचक
नेपाल दुरसञ्चार कार्यालय
नेपाल टेलिकम टावर
एनसेल टावर
प्रेस
हुलाक
रेडियो
वाईफाई
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
उ
दित्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दित्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar

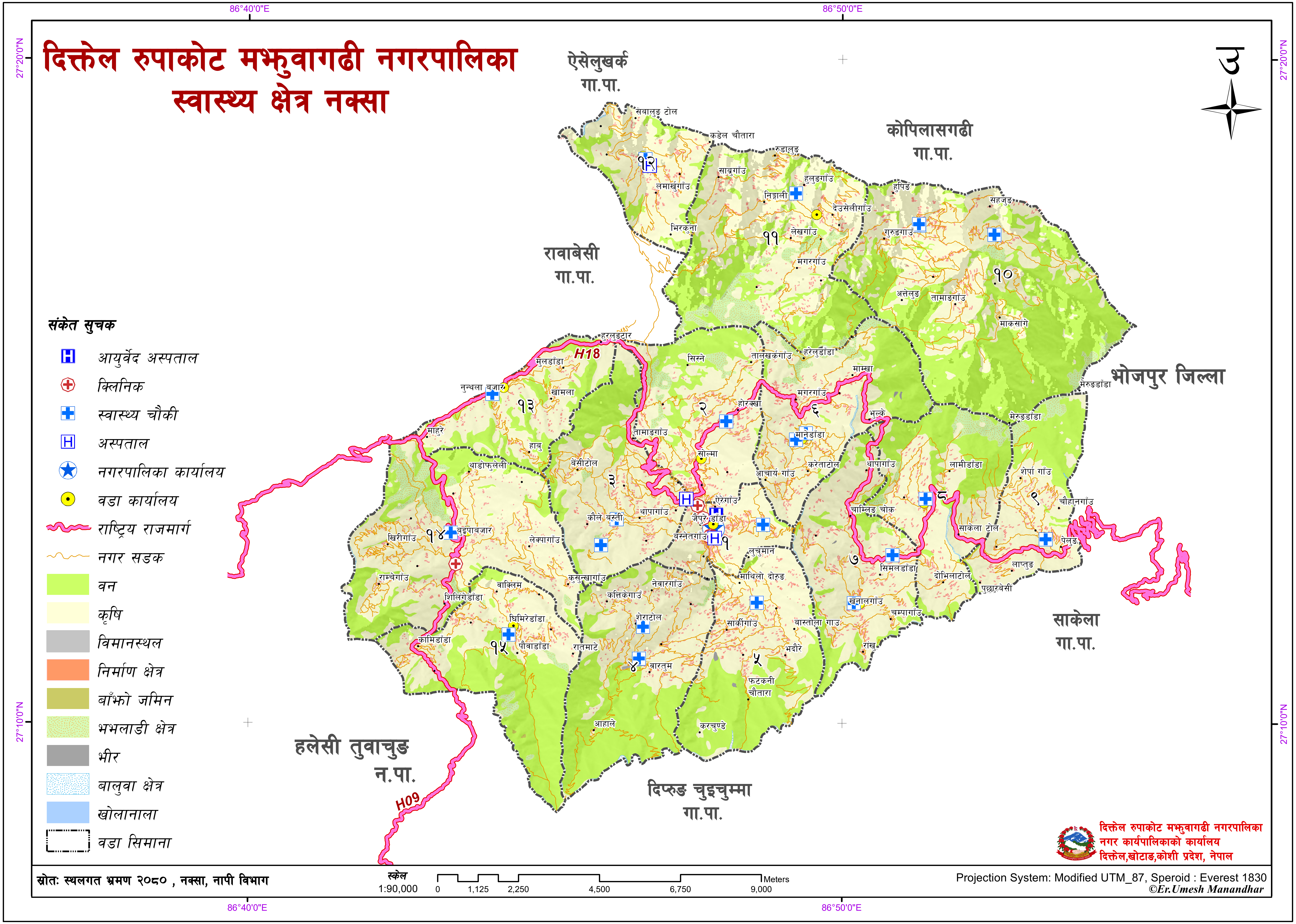

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
स्वास्थ्य क्षेत्र नक्सा
संकेत सुचक
आयुर्वेद अस्पताल
क्लिनिक
स्वास्थ्य चौकी
अस्पताल
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
उ
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
शिक्षा क्षेत्र नक्सा

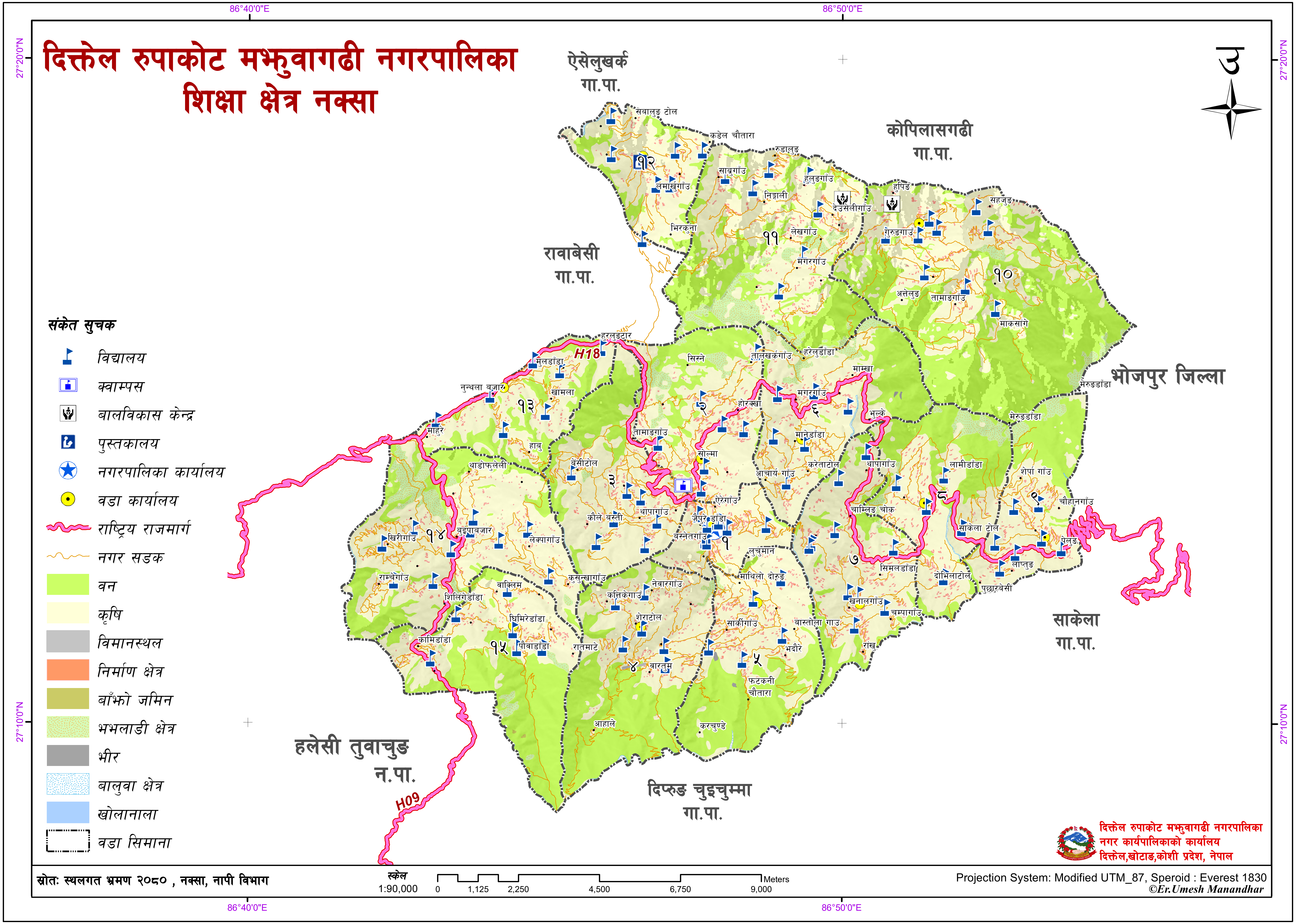

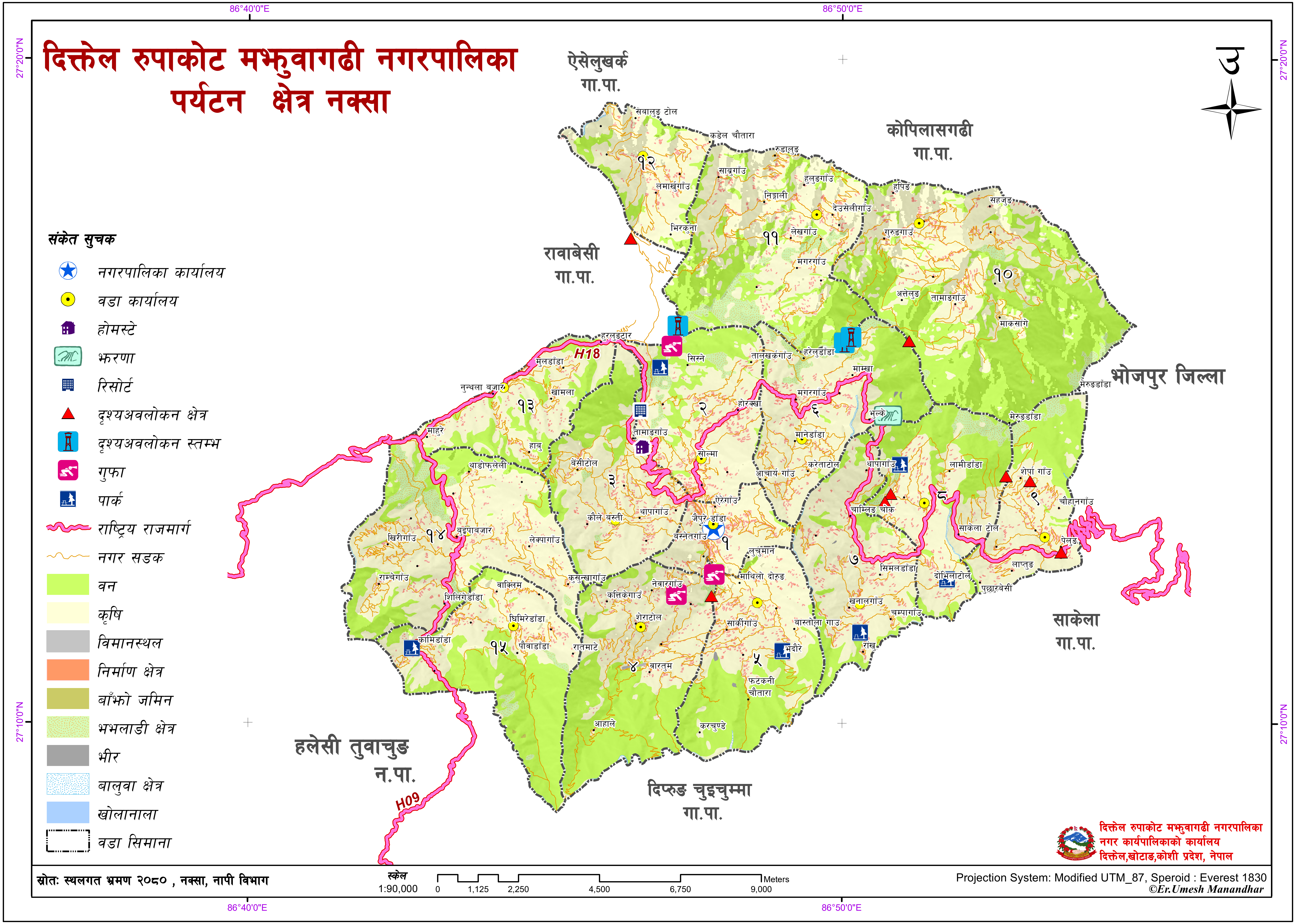
दित्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
पर्यटन क्षेत्र नक्सा
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
होमस्टे
झरणा
रिसोर्ट
दृश्यअवलोकन क्षेत्र
दृश्यअवलोकन स्तम्भ
गुफा
पार्क
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
स्रोतः स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
दित्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दित्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल

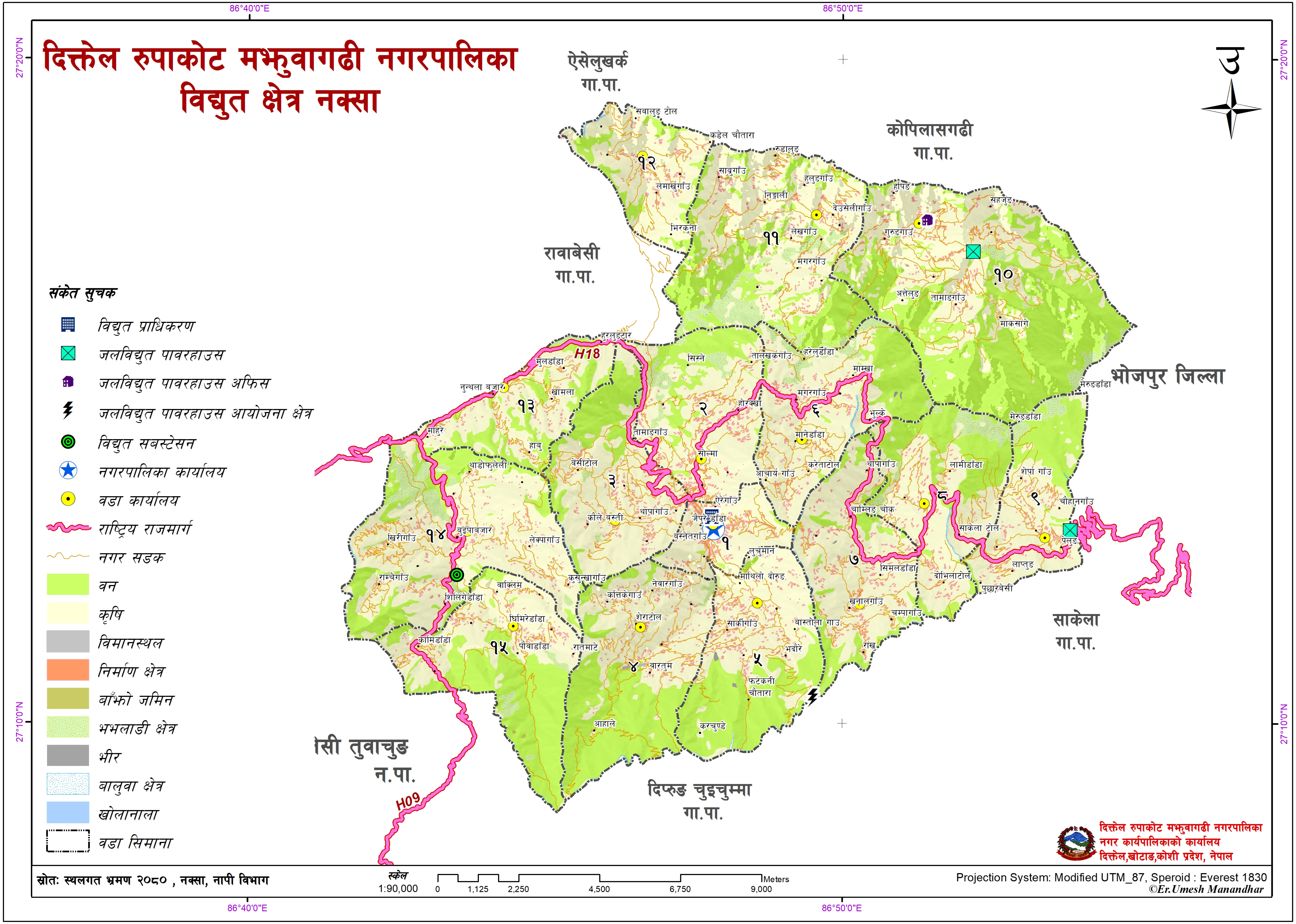

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
विद्युत क्षेत्र नक्सा
उ
संकेत सुचक
विद्युत प्राधिकरण
जलविद्युत पावरहाउस
जलविद्युत पावरहाउस अफिस
जलविद्युत पावरहाउस आयोजना क्षेत्र
विद्युत सबस्टेसन
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
ऐसेलुखर्क गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
सी तुवाचुङ न.पा.
H18
H09
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल 1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल

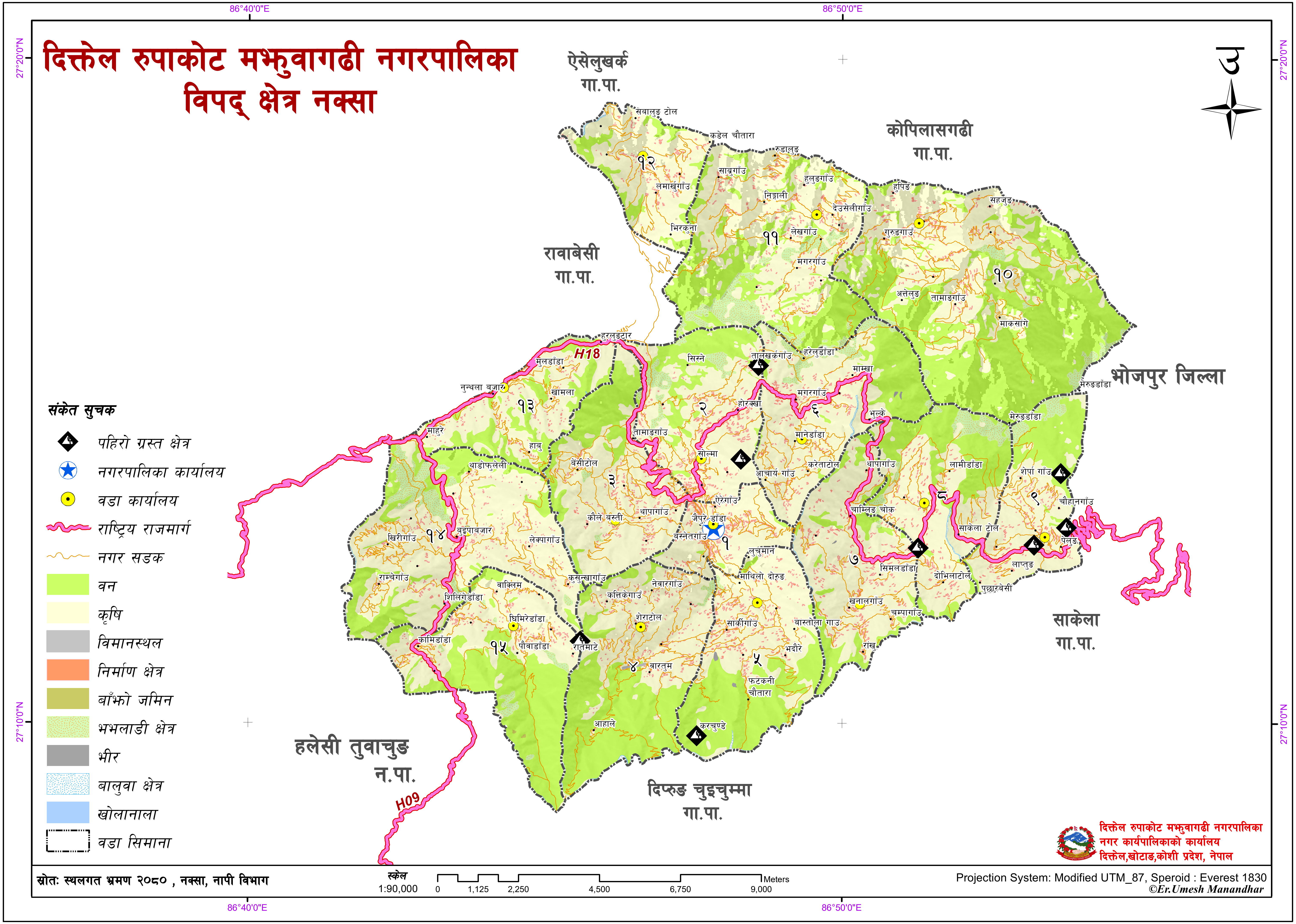
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
विपद् क्षेत्र नक्सा
उ
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
१
२
३
४
५
६
७
८
९
१०
११
१२
१३
१४
१५
सवालुङ टोल
कडेल चौतारा
रुडालुङ
साब्रुगाउं
हुलुङगाउं
हुपिङ
सहजुङ
निङ्गली
दउसेलीगाउं
गुरुङगाउं
लमाखुंगाउं
भिरकुना
लेखगाउं
मगरगाउं
अत्तेलुङ
तामाङगाउं
माकसांगे
हरलुङटार
तालुखर्कगाउं
हरेलुडाँडा
सिस्ने
मामखा
मुलडाँडा
नुन्थला बजार
खामला
मगरगाउं
मेरुङडाँडा
होरक्खा
भुल्के
माहुरे
तामाङगाउं
मानेडाँडा
हाबु
सोल्मा
करेताटोल
लामीडाँडा
थाडोफुलेली
बेसीटोल
आचार्य गाउं
थापागाउं
शेर्पा गाउं
ऐरेगाउं
चौहानगाउं
थापागाउं
चाम्लिङ चोक
कौले बस्ती
जैपुरे डाँडा
साकेला टोल
खिरीगाउं
बुईपाबजार
लेक्पागाउं
बस्नेतगाउं
पेलुङ
लुचुमान
सिमलडाँडा
लाप्तुङ
रामेगाउं
कुसुम्बागाउं
दोभिलाटोल
माथिलो दोरुङ
पुछारबेसी
बाक्लिम
नेवारगाउं
शिलिंगेडाँडा
कत्तिकेगाउं
खनालगाउं
चम्पागाउं
घिमिरेडाँडा
शेराटोल
सार्कीगाउं
बास्तोला गाउं
कामिडाँडा
पौवाडाँडा
रातमाटे
भदौरे
राखु
वारतुम
फटकनी चौतारा
आहाले
करचुण्डे
संकेत सुचक
पहिरो ग्रस्त क्षेत्र
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0
1,125
2,250
4,500
6,750
9,000
Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
पुलपुलेसा नक्सा
उ
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
H18
H09
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
पुलपुलेसा
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दिक्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0 1,125 2,250 4,500 6,750 9,000 Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar

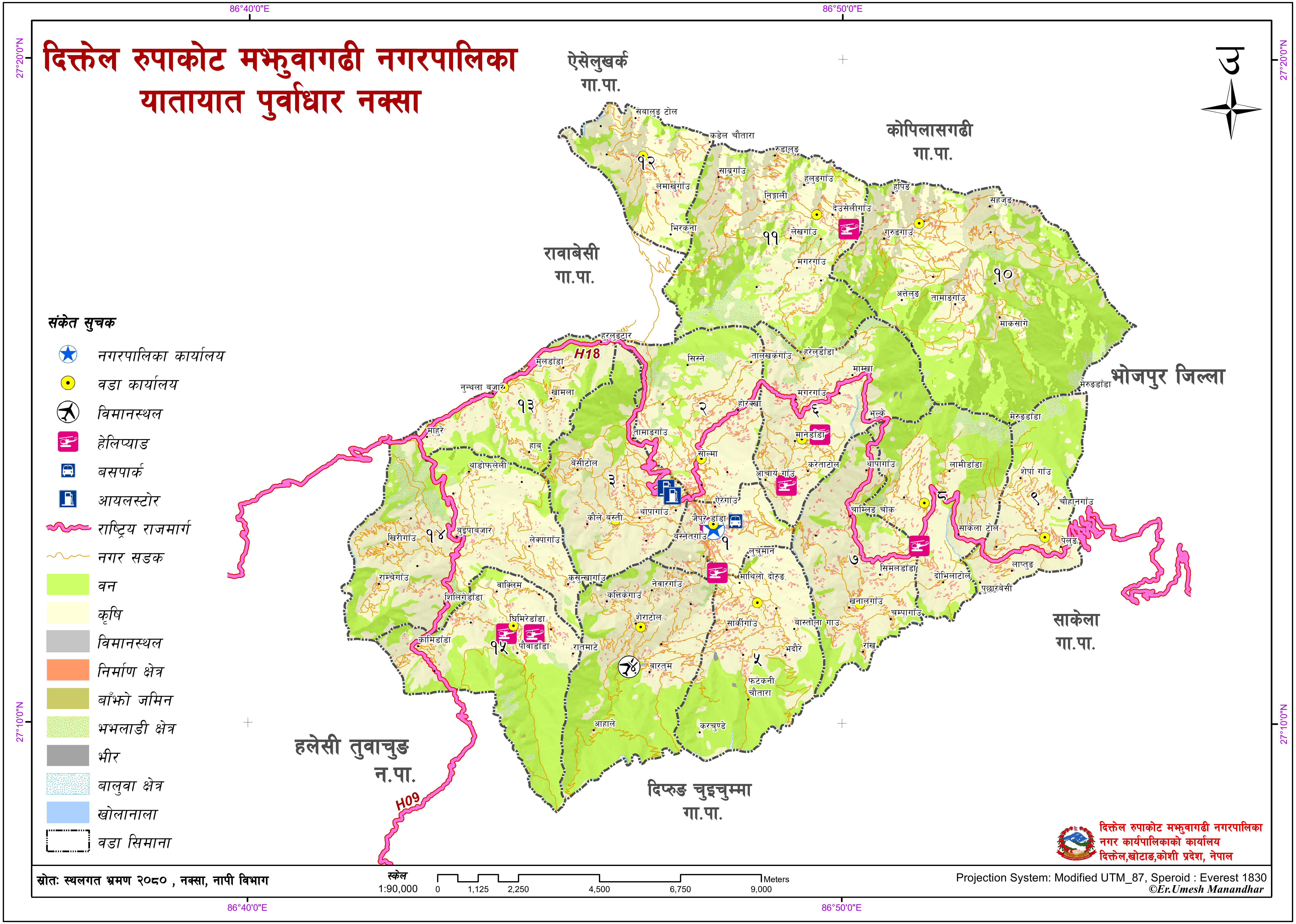
दित्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
यातायात पुर्वाधार नक्सा
उ
संकेत सुचक
नगरपालिका कार्यालय
वडा कार्यालय
विमानस्थल
हेलिप्याड
बसपार्क
आयलस्टोर
राष्ट्रिय राजमार्ग
नगर सडक
वन
कृषि
विमानस्थल
निर्माण क्षेत्र
बाँझो जमिन
झलाडी क्षेत्र
भीर
बालुवा क्षेत्र
खोलानाला
वडा सिमाना
ऐसेलुखर्क गा.पा.
कोपिलासगढी गा.पा.
रावाबेसी गा.पा.
भोजपुर जिल्ला
साकेला गा.पा.
हलेसी तुवाचुङ न.पा.
दिप्रुङ चुइचुम्मा गा.पा.
H18
H09
86°40'0"E
86°50'0"E
27°20'0"N
27°10'0"N
स्रोत: स्थलगत भ्रमण २०८० , नक्सा, नापी विभाग
स्केल
1:90,000
0
1,125
2,250
4,500
6,750
9,000
Meters
Projection System: Modified UTM_87, Speroid : Everest 1830
©Er.Umesh Manandhar
दित्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दित्तेल,खोटाङ,कोशी प्रदेश, नेपाल

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू को विवरण

क्र.सं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	ठेगाना	कैफियत
१	तीर्थराज भट्टराई	नगर प्रमुख	९८५२८४९९००	दिरुमनपा, वडा नं. ७	९८४४८३०४८२
२	विशन राई	नगर उप-प्रमुख	९८५२८४९९०१	दिरुमनपा, वडा नं. १४	९८६३६४७६४४
३	नवराज राई	वडा अध्यक्ष	९८४२९५२३३३	दिरुमनपा, वडा नं. १	
४	ध्रुव विक्रम राई	वडा अध्यक्ष	९८४१८४४७९४	दिनमनपा, वडा नं.-२	
५	महेन्द्र बहादुर राई	वडा अध्यक्ष	९८४२९०६०६०	दिरुमनपा, वडा नं.-३.	
६	खगेन्द्र राई	वडा अध्यक्ष	९८५२८४९९३०	दिरुमनपा, वडा नं.-४	
७	दिनेश कुमार घिमिरे	वडा अध्यक्ष	९८४२८९६५४५	दिक्रमनपा, वडा नं.-५	
८	माधव राई	वडा अध्यक्ष	९८४२९०५४२६	दिरुमनपा, वडा नं.-६	
९	हरी प्रसाद चौलागाई	वडा अध्यक्ष	९८४८१२१८३८	दिरुमनपा, वडा नं. ७	
१०	लिला कुमार चौहान	वडा अध्यक्ष	९८६९०४९७२९	दिरुमनपा, वडा नं.-८	
११	दिनेश कठेत	वडा अध्यक्ष	९८४२५३५६३८	दिरुमनपा, वडा नं. ९	
१२	मुगाधन राई	वडा अध्यक्ष	९८६११८२७९९	दिरुमनपा, वडा नं. १०	
१३	ईख बहादुर राई	वडा अध्यक्ष	९८४९३०५२८१	दिरुमनपा, वडा नं. ११	
१४	दान बहादुर राई	वडा अध्यक्ष	९८६२६१९४३१	दिरुमनपा, वडा नं. १२	
१५	भगेश्वर राई	वडा अध्यक्ष	९८६६४६३९०८	दिरुमनपा, वडा नं. १३	
१६	दिनेश कुमार राई	वडा अध्यक्ष	९८४१९१९७९३	दिरुमनपा, वडा नं. १४	
१७	राम बहादुर कटुवाल	वडा अध्यक्ष	९८४२९०२३७२	दिरुमनपा, वडा नं. १५	
१८.	रामकुमार हिङमाङ	कार्यपालिका सदस्य	९८५२८४९२४४	दिनमनपा, वडा नं. ३	
१९.	बिरेन्द्र कुमार दर्नाल	कार्यपालिका सदस्य	९८४३३११०५३	दिरुमनपा, वडा नं. ८	
२०	झलेन्द्र कुमार विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य	९८६२९७९७२३	दिरुमनपा, वडा नं.-५	
२१	अन्जना के.सी. वस्नेत	कार्यपालिका सदस्य	९८४२८४९५७९	दिरुमनपा, बडा नं.-१	
२२	मिना कार्की	कार्यपालिका सदस्य	९८६२९७८६७१	दिरुमनपा, वडा नं.-३	
२३	मनिला राई	कार्यपालिका सदस्य	९८६२९२६३८९	दिरुमनपा, वडा नं.-५	
२४	धन शोभा राई	कार्यपालिका सदस्य	९८६०४३४५९८	दिरुमनपा, वडा नं. १२	
२५	गंगा विक	कार्यपालिका सदस्य	९८१४७२७८८१	दिरुमनपा, वडा नं. १३	
२६	बलराम आचार्य	नगरसभा सदस्य	९८६१६०५८७६	दिरुमनपा, वडा नं.-१	
२७	गोमा देवी विश्वकर्मा	नगरसभा सदस्य	९८६२४३८८०१	दिरुमनपा, वडा नं. १	
२८	पेमादोर्ची शेर्पा	नगरसभा सदस्य	९८४२९८७०९८	दिरुमनपा, वडा नं.-२	
२९.	सुमन राई	नगरसभा सदस्य	९८४३३९५४६८	दिरुमनपा, वडा नं.-२	
३०	कृष्ण कुमारी पुरी	नगरसभा सदस्य	९८६२९७७७०३	दिरुमनपा, वडा नं.-२	९८६१२१२४९३
३१	भोज कुमारी मुग्राती	नगरसभा सदस्य	९८६२४९९७५०	दिरुमनपा, वडा नं.-२	
३२	खड्ग बहादुर राई	नगरसभा सदस्य	९८६२८५१९२४	दिरुमनपा, वडा नं. ३	
३३	विष्णु कुमार श्रेष्ठ	नगरसभा सदस्य	९८४२९४२१४५	दिरुमनपा, वडा नं. ३	
३४	रेखा रम्तेल	नगरसभा सदस्य	९८६१७१४९०८	दिरुमनपा, वडा नं. ३	
३५	भुप राज श्रेष्ठ	नगरसभा सदस्य	९८४२५५५९४९	दिरुमनपा, वडा नं.-४	
३६	सिताराम घिमिरे	नगरसभा सदस्य	९८४२८७६८९२	दिरुमनपा, वडा नं.-४	
३७	सुवती राई	नगरसभा सदस्य	९८४२९०५३८७	दिरुमनपा, वडा नं.-४	
३८	सीता कामी	नगरसभा सदस्य	९८१८०७४०८१	दिरुमनपा, वडा नं.-४	
३९	पहाड जीत राई	नगरसभा सदस्य	९८४२८४९४८०	दिरुमनपा, वडा नं.-५	
४०	गोविन्द बहादुर कटुवाल	नगरसभा सदस्य	९८४३९०३७२९	दिरुमनपा, वडा नं.-५	
४१	देव कुमारी मुग्राती	नगरसभा सदस्य	९८६२८५२०३३	दिरुमनपा, वडा नं.-५	
४२	लोकेन्द्र राई	नगरसभा सदस्य	९८५१०४७२९५	दिरुमनपा, वडा नं.-६	
४३	चेत नाथ आचार्य	नगरसभा सदस्य	९८४२८७७०१७	दिरुमनपा, वडा नं.-६	
४४	लक्ष्मी राई	नगरसभा सदस्य	९७४९,७१७८८४	दिरुमनपा, वडा नं.-६	
४५	गीता नेपाली रोक्का	नगरसभा सदस्य	९८४४२८४४५५	दिरुमनपा, वडा नं.-६	
४६	दशरथ राई	नगरसभा सदस्य	९७४५३१११४०२	दिरुमनपा, वडा नं.-७	
४७	हरि कुमार राई	नगरसभा सदस्य	९८६०७३१३०४	दिरुमनपा, वडा नं.-७	
४८	भोज कुमारी बुढाथोकी	नगरसभा सदस्य	९८४२८४८०४४	दिरुमनपा, वडा नं.-७	
४९	कमला विक	नगरसभा सदस्य	९८१३९६८६७८	दिरुमनपा, वडा नं. ७	

क्र.सं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	ठेगाना	कैफियत
५०	फणिन्द्र श्रेष्ठ	नगरसभा सदस्य	९७६३१२५००२	दिरुमनपा, वडा नं. ८	
५१	हरि कुमार खत्री	नगरसभा सदस्य	९८४१७७३५५०	दिरुमनपा, वडा नं.-८	
५२	पदम कुमारी राई	नगरसभा सदस्य	९८४१४८४१३१	दिरुमनपा, वडा नं.-८	
५३	लक्ष्मी कामी	नगरसभा सदस्य	९८४२५३६०८१	दिरुमनपा, वडा नं.-८	
५४	तिलक बहादुर बस्नेत	नगरसभा सदस्य	९८४७२५४६७४	दिरुमनपा, वडा नं.-९	
५५	हरी लुईटेल	नगरसभा सदस्य	९८६२८५३३४९	दिरुमनपा, वडा नं.-९	
५६	रेनुका राई	नगरसभा सदस्य	९८२६७१८७२९	दिरुमनपा, वडा नं.-९	
५७	त मायाँ विश्वकर्मा	नगरसभा सदस्य	९८६०३७४२१०	दिरुमनपा, वडा नं.-९	
५८	रामधन राई	नगरसभा सदस्य	९८६६४५४२८९	दिरुमनपा, वडा नं.-१०	
५०	सहरमणी राई	नगरसभा सदस्य	९८६२९८०७३६	दिरुमनपा, वडा नं. १०	
६०	कल्पना राई	नगरसभा सदस्य	९८४३९२९२४९	दिरुमनपा, वडा नं. १०	
६१	गिता विक	नगरसभा सदस्य	९८६३८७५४७२	दिरुमनपा, वडा नं.-१०	
६२	विरेन्द्र राई	नगरसभा सदस्य	९८०५९६३५८३	दिरुमनपा, वडा नं. ११	
६३	निर माया तामाङ	नगरसभा सदस्य	९८६०४१४५७०	दिरुमनपा, वडा नं. ११	
६४	धन कुमारी परियार	नगरसभा सदस्य	९७४५२७३९४७	दिरुमनपा, वडा नं. ११	
६५	देवेन्द्र कुमार राई	नगरसभा सदस्य	९८४१०९०६००	दिरुमनपा, वडा नं. १२	
६६	पावती श्रेष्ठ	नगरसभा सदस्य	९८४४३१८५२६	दिरुमनपा, वडा नं. १२	
६७	पत्मा विक	नगरसभा सदस्य	९८४९४७७२७३	दिरुमनपा, वडा नं.-१२	
६८	रिमाल कुमार शेर्पा	नगरसभा सदस्य	९८१७५५७८८३	दिरुमनपा, वडा नं. १३	
६९	स्मीता राई	नगरसभा सदस्य	९८२९७१३१२२	दिरुमनपा, वडा नं. १३	
७०	तारा देवी तामाङ	नगरसभा सदस्य	९८२४३२८२२३	दिरुमनपा, वडा नं. १३	
७१	छत्र कुमार श्रेष्ठ	नगरसभा सदस्य	९८४२८९६६४५	दिरुमनपा, वडा नं. १४	
७२	छत्रमान राई	नगरसभा सदस्य	९८४८०११८७६	दिरुमनपा, वडा नं. १४	
७३	सरिता भट्टराई	नगरसभा सदस्य	९८४५०७४८१८	दिरुमनपा, वडा नं. १४	
७४	मिनकुमारी सार्की	नगरसभा सदस्य	९८१९७८०२७६	दिरुमनपा, वडा नं. १४	
७५	युव बहादुर कार्की	नगरसभा सदस्य	९८४२९५३८४२	दिरुमनपा, वडा नं.-१५	
७६	टंक प्रसाद पोखरेल	नगरसभा सदस्य	९८४२९४७४४४	दिरुमनपा, वडा नं.-१५	
७७	माया देवी ढुङ्गाना	नगरसभा सदस्य	९८६९२१७३२३	दिरुमनपा, वडा नं. १५	
७८	अनिषा मुग्राती	नगरसभा सदस्य	९८४६४३३८६८	दिरुमनपा, वडा नं. १५	

स्रोत - दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, २०७७

अनुसूची २ : नगरपालिकाका घरधुरी तथ्याङ्क संकलकको नामावली

प्रयोगकर्ता	तथ्याङ्क संकलक	वडा नं.	मोबाइल नं.
13001	मुना विश्वकर्मा	01	9861394581
13002	अनु बस्नेत	01	9842804735
13003	रोजिना कालिकोटे	01	9742319876
13004	गणेश प्रसाद खतिवडा	02	9842942268
13005	रेविका राई	02	9862925689
13006	निराजन राई	03	9842433688
13007	करिश्मा राई	03	9843379584
13008	प्रकाश रिजाल	04	9745463918
13009	मनिता राई	04	9745463918
13010	रोशन राई	05	9801514931
13011	धन कुमार राई	06	9842877296
13012	टिका कुमारी चौहान	06	9842992088
13013	बिना राई	07	9842536776
13014	सुस्मिता भुजेल	07	9742561647
13015	रत्नकला चौहान	08	9840682596
13016	छत्र बहादुर कार्की	09	9861392882
13017	ओमकार राई	10	9842905375
13018	आशिया राई	10	9860374423
13019	आशिम राई	11	9760257885
13020	सिर्जना राई	11	9862831437
13021	पुष्टराज बि.क.	12	9866337955
13022	रन्जना राई	13	9825702565
13023	सुनिता राई	14	9842906395
13024	सन्तोष राई	14	9863836244
13024	सन्तोष राई	14	9863836244
13025	विष्णु कला राई	15	9847496503
13026	सुस्मिता राई	05	9769763829
13027	बिना राई	15	9744325709
13029	निर्मला खडका	04	9825796214
13030	दुर्गामिणि बिक	05	9745462090

अनुसूची ३ : प्रस्तुतीकरण, कार्याशाखा तथा विभिन्न फोटोहरू

Password : drmm@222
CSEntry